

Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder

Møteinnkalling

Utvalg: Verneområdestyret ORF
Møtested: Scandic Bystranda, Kristiansand
Dato: 24.11.2025
Tidspunkt: 12:00

Eventuelt forfall må meldes snarest til verneområdeforvalter.

Saksliste

Utvalgs-saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv-saksnr
ST 22/25	Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.		
ST 23/25	Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder		
ST 24/25	Flekkefjord landskapsvernområde - godkjenning av besøksstrategi		2024/8875
ST 25/25	Møteplan 2026 - VORF		2024/2482
ST 26/25	Budsjett for drift av verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - innmelding av behov for tiltaksmidler og bestilling av tjenester av SNO - 2026		2025/10961
ST 27/25	Orienteringssaker		
RS 44/25	Referat saker		
RS 45/25	Ber om vurdering - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Flekkerøya - Belteviga - mulig grenseendring		2025/9571
RS 46/25	Statsforvalterens vurdering - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Flekkerøya - Belteviga - mulig grenseendring		2025/9571
RS 47/25	Vurdering av friluftsinnteresser - Belteviga statlig sikra friluftslivsområde - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Flekkerøya - Belteviga - mulig grenseendring		2025/9571
RS 48/25	Vedrørende mulig grenseendring ved Belteviga på Flekkerøy i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde		2025/9571
RS 49/25	Alternativt forslag - ST-sak 13/25 - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand 4/178 - 4/202 - 4/221 - Belteviga - Flekkerøy - motorferdsel - Beate Austefjord - Wenche Kristoffersen - Bård Gotskalk Austefjord		2025/5599
RS 50/25	Rapport etter befaring 161025 - Flekkerøy - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Belteviga - ulovlig opparbeidet vei		2024/5010
RS 51/25	Betraktninger - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Belteviga - ulovlig opparbeidet vei		2024/5010
RS 52/25	Tilbakemelding - innsendt klage til verneområdestyret - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand - Belteviga - ulovlig opparbeidet vei		2024/5010
RS 53/25	Støtteskriv - anbefaling til styret - Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og		2025/1593

	Flekkefjord landskapsvernområder - VORF - administrative saker 2025	
RS 54/25	Ber om redegjørelse - sak 20/25 - Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - rådgivende utvalg	2023/8458
RS 55/25	Merknader til sak ST 20/25 - besøksstrategi for Hidraheia - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - forvaltningsplan og besøksstrategi	2024/8875
RS 56/25	Søknad - Hidraheia - Flekkefjord landskapsvernområde - kartlegging av naturtyper - NiN - Natur i Norge - 2025	2025/10834
RS 57/25	Utførte tiltak på sti - Flekkefjord landskapsvernområde - Flekkefjord - Brufjell - Brufjellhålene - vedlikehold av klatrebøyler og wire - midlertidige varselskilt - tiltak ved og rundt nedstigning - Flekkefjord kommune	2024/8789
RS 58/25	25/03266-1 - Søknad om motorisert ferdsel i forbindelse med naturrestaurering av to myrer på Andabeløy	2024/12529
RS 59/25	Informasjon - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - skadefelling og lisensfelling i verneområder	2025/11051
RS 60/25	Registrering av skader etter stormhendelser - Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - Ekstremvær og skader i verneområder	2025/11403
ST 28/25	Eventuelt	

ST 22/25 Godkjenning av innkalling. Protokoll fra forrige møte er allerede godkjent.
ST 23/25 Valg av ett medlem som skal underskrive protokollen sammen med styreleder

Arkivsaksnummer: 2024/8875-7

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 17.11.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	24/25	24.11.2025

Flekkefjord landskapsvernområde - godkjenning av besøksstrategi

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder godkjenner besøksstrategien for Flekkefjord landskapsvernområde. Besøksstrategien legges ut på styrets hjemmeside.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Tilbakemelding fra Miljødirektoratet brev datert 30.06.25 - Flekkefjord landskapsvernområde - forvaltningsplan og besøksstrategi
- 2 Besøksstrategi Flekkefjord landskapsvernområde 2025 -tilbakemelding Miljødirektoratet
- 3 Besøksstrategi Flekkefjord landskapsvernområde revidert 13.11 2025 endelig versjon
- 4 Tiltakstabell besøksstrategi Flekkefjord landskapsvernområde

Saksopplysninger

Besøksstrategien for Flekkefjord har sammen med forvaltningsplan vært innom Miljødirektoratet for en faglig gjennomgang. I brev datert 30.06.25 skriver de blant annet følgende: «Besøksstrategien har vært på høring og vil være endelig godkjent med de endringene som er beskrevet.»

Følgende ble vedtatt på styremøte 15. september:

«Behandlet under styremøte den 15. september 2025. Forslag fra Hannah Teigland: Besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde skal godkjennes av styret, etter at den er redigert av verneområdeforvalter. Forvaltningsplanen for Flekkefjord

landskapsvernområde skal godkjennes av styret etter at den er redigert av verneområdeforvalter, for så sendes ut på høring. Besøksstrategi og forvaltningsplan for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde skal først redigeres av verneområdeforvalter før den godkjennes av styret, for så sendes over til Miljødirektoratet for ny faglig gjennomgang. Varamedlemmer skal innkalles til styremøte når disse planene godkjennes av styret. Forslaget ble satt opp mot forvalters innstilling. Styrets vedtak – enstemmig»

Verneområdeforvalter har nå redigert og endret besøksstrategidokumentet på bakgrunn av Miljødirektoratets siste innspill.

Forvaltningsplanen krever en god del mer arbeid og vil om kort tid bli fremlagt for verneområdestyret.

Vurdering

Tilbakemeldingen i besøksstrategien for Flekkefjord landskapsvernområde fra Miljødirektoratet er gjennomgått og endret der det er gitt konkrete innspill. Det er stort sett mindre justeringer fra det dokumentet som ble sendt inn av verneområdestyret sist gang.

Det eneste punktet som kan nevnes er dette med besøkssteder på side 33, der følgende er bemerket av Miljødirektoratet:

«Det foreligger ikke per dags dato noen autorisasjoner for et nytt besøkssteder. Styret står selvfølgelig fritt til å samarbeide om etableringen av et steder utenfor verneområdet og utenfor denne autorisasjonsordningen.»

Verneområdeforvalter har sendt en e-post datert 27. oktober, der en ønsket en utdyping fra Miljødirektoratet hva som ligger bak en slik merknad. Følgende tilbakemelding ble gitt fra Miljødirektoratet:

«Angående arbeid med besøkssteder så er det som jeg skrev at dette ikke er noe vi i Miljødirektoratet kan styre da vi får signaler gjennom statsbudsjettet om eventuelle ledige autorisasjoner og hvor det skal ligge nye steder slik det fungerer nå, men at verneområdestyret kan jobbe politisk med det om det er et ønske.»

Verneområdeforvalter har derfor ikke endret noe av innholdet (side 33) her i besøksstrategien.

VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD LVO
Postboks 788 Stoa
4809 ARENDAL

Trondheim, 30.06.2025

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/12630

Saksbehandler:
Ingrid Vaagland Stav

Tilbakemelding på forvaltningsplan og besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde

Viser til forvaltningsplan med tilhørende besøksstrategi oversendt til Miljødirektoratet den 31.01.2025 i Forvaltningsplaner på nett for verneområder (FPNV). Vi beklager den lange behandlingstiden.

Når endringene som er beskrevet nedenfor og i dokumentet vedlagt er endret vil vi endre status til forvaltningsplan på høring. Besøksstrategien har vært på høring og vil være endelig godkjent med de endringene som er beskrevet. Forvaltningsplanen skal høres i minst 6 uker.

Vi ber om at verneområdestyret går gjennom tilbakemeldingene og gjør tilsvarende justeringer i forvaltningsplan og besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Planene sendes deretter til Miljødirektoratet for faglig gjennomgang før høring.

Generelt om forvaltningsplanen

Innholdet i planen følger ikke malen i Forvaltningsplaner på nett for verneområder (FPNV). Bruk malen i FPNV og flytt teksten til der den hører hjemme under de ulike temaene. Noe tekst ligger dobbelt og forvaltningsplanen blir unødig lang. Se kommentarer i dokumentet.

Det bør presiseres at verneområdestyret er et statlig oppnevnt styre med lokale politiske representanter som forvalter verneområdene på vegne av staten.

Gjeldende vedtekter for styret er styrevedtektene som er gitt 19.01.2024 og som er felles for alle verneområdestyrer. Forvaltningsplanen må vise til disse og ta utgangspunkt i disse for beskrivelse av oppgaver mv. Vedtektene skal legges ut på styret sine hjemmesider. Delegering til verneområdeforvalter skal også publiseres der. Dette gjøres i form av et delegeringsbrev. Delegasjon bør være i henhold til de nye vedtektene og må fastsettes for hvert enkelt styre, noe som er hensiktsmessig å gjøre i starten av styreperioden.

Forvaltningsplanen skal være et retningsgivende dokument og ikke juridisk bindende. Dette med unntak av bestemmelser om sykling og ridning i henhold til § 3 punkt 4.3 og traktorveier/kjørespor § 3 punkt 5.2 d).

Ettersom forvaltningsplan er retningsgivende må retningslinjene formuleres i tråd med dette og ikke som absolutte krav. Det må skilles mellom retningslinjer for styrets behandling av søknader og hva som ligger i bestemmelser som det er gjort unntak for og som derfor er tillatt uten søknad. Det kan for sistnevnte ikke fastsettes nye krav i forvaltningsplanen, men gis oppfordringer, samt en beskrivelse av hva som ligger i unntakene, slik som f.eks. vedlikehold, samt istandsetting av kulturminner (som er tillatt etter § 3 punkt 1.2 j).

Det kan gis kort informasjon om annet regelverk, men det bør unngås for detaljert beskrivelse ettersom dette ikke er forvaltningsmyndighetens ansvarsområde og regelverket kan endre seg. Verneprosessen for Flekkefjord landskapsvernområde er omtalt i forvaltningsplanen. Denne kan holdes til et minimum da dette er bakgrunnshistorikk og ikke direkte relevant for forvaltningen av området.

Saksbehandlingsrutiner

Vi mener det ikke bør legges opp til at søknader til styret skal sendes via kommunen. Det kan skape uklarheter om forholdet mellom kommunen og styret, samt føre til at søker tror at det er tilstrekkelig å få tillatelse fra kommunen. Videre vil verneområdestyret i slike saker være avhengig av at kommunens videresending og behandling av saken, samt at riktig informasjon formidles av kommunens til søker. Verneområdestyret må uansett ha direkte kontakt med en søker.

Vi ser at det er en rutine der innstilling til vedtak fra forvalter sendes i kopi til rådgivende utvalg, kommunen og søker samtidig som saken sendes til styret for styrebehandling. Denne rutinen må endres. Det er styret som er forvaltningsmyndighet og innstilling er på dette stadiet et forhold mellom forvalter (som sekretariat for styre) og styret. Saksfremstilling og innstilling skal sendes ut eksternt på vanlig måte når verneområdestyret har fattet sitt vedtak.

Vi ber også om at det etableres nye rutiner for godkjenning av protokoll. Protokollen skal skrives og signeres av partene før møtet er ferdig. Protokollen bør være tilgjengelig for allmenheten fra dette tidspunktet via verneområdestyret sine nettsider. For digitale møter kan dette løses med at styreleder og en valgt representant signerer digitalt etter møtet (eSignering). Disse saksbehandlingsrutinene må omtales i forvaltningsplanen.

Naturopdrag må omtales som et viktig verktøy for den løpende dialogen og bestilling av oppdrag fra SNO.

Retningslinjer

Det er ikke nødvendig å gjengi verneforskriftens bestemmelser i retningslinjene. Samtidig har vi forståelse for at det gjøres og kan gjøre det enklere for en bruker å finne regelverket. Alternativt kan bestemmelsen angis, men det må da skilles tydelig mellom bestemmelser og retningslinjer, f.eks. gjennom avsnitt, utheving av tekst eller lignende.

Retningslinjene kan ikke sette krav til virksomhet som er tillatt i verneforskriften, f.eks. rapportering eller krav om skjøtelsplan. Dette gjelder for eksempel beite.

Verneforskriften forutsetter at traktorveier og kjørespor for kjøring i forbindelse med hogst og jordbruksvirksomhet fastsettes i forvaltningsplanen. Retningslinjene er noe uklar på dette punktet, se kommentarene i dokumentet. Slike traseer og kjørespor må angis i forvaltningsplanen før den sendes på høring og må kartfestes slik at det ikke er tvil om hvilke som lovlig kan benyttes for disse formålene.

Styret må vurdere om det er stier eller traseer i områder som også bør tillates brukt til sykling og fastsette dette i forvaltningsplanen.

Omtale av skjøtsel og stier bør flyttes ut av retningslinjene til aktuell omtale ellers i forvaltningsplanen.

Verneformålet og verneverdier

Verneformålet er i hovedsak landskapet. Forskriften regulerer forhold som både kan påvirke landskapet og det som kan ha betydning for landskapet. I omtalen av verneverdiene er det først og fremst landskapet og elementer i dette som omfattes. Friluftsliv er ikke en del av landskapet, selv om friluftslivsutøvelsen er et viktig hensyn som kan vektlegges når det behandles søknader. Plante- og dyrearter vil også kunne hensyntas, samtidig som disse er underordnet landskapet i et landskapsvernområde. Ved utarbeidelse av forvaltningsplanen er det nødvendig å være bevisst dette i omtalen av de ulike naturverdiene i området.

Havbruk

Retningslinjene for havbruk er så vidt detaljerte at de nærmest avgjør søknader om installasjoner i bestemte områder. Det er positivt at retningslinjene i forvaltningsplanen synliggjør hvor slike anlegg særlig vil være uheldig for verneformålet og verneverdier, samtidig som forvaltningsplanen ikke skal avgjøre enkeltsaker. Vi har derfor i teksten bedt om noen endringer mht. dette, samt i omtale av verneverdier og verneformål, jf. også omtale av dette i avsnittet over.

Skjøtsel

Enkelte steder i forvaltningsplanen står det omtalt at for skjøtsel kreves en skjøtelsplan. Merk at skjøtelsomtale i forvaltningsplanen vil kunne leses som skjøtsel etter naturmangfoldloven § 47, dvs. at det er i regi av forvaltningsmyndigheten. Det betyr at det eventuelt gjennomføres av grunneier eller andre på oppdrag fra forvaltningsmyndigheten. Hvem som eventuelt utarbeider skjøtelsplanen, må være opp til dere å bestemme. Når det gjelder beite, kan man gjerne ha kontakt med beitebrukere, men beite er tillatt. Det kan således ikke stilles krav i forvaltningsplanen for beitebruken.

Kart

Forvaltningsplanen omtaler bare motorferdsel på sjø. Det bør være med et avsnitt om motorferdsel på land, med tilhørende kart.

Kartet må vise traseer for motorferdsel som er tillatt etter § 3 punkt 5.2 d) *Motorisert ferdsel på traktorveier/kjørespor som er angitt i forvaltningsplanen, jf. § 5, i forbindelse med jordbruksvirksomhet og tillatt hogst*. Dette må sendes på høring sammen med forvaltningsplanen.

Det bør også lages et kart over eksisterende stier, samt vises på kart hvor det er adgang til sykling. Sykling bør være tillatt på veier og styret må vurdere om det er stier eller traseer i områder som kan brukes til sykling og fastsette dette i forvaltningsplanen.

Besøksstrategi

I besøksstrategien henvises det til forvaltningsplanen fra 2022 flere steder. Forvaltningsplanen fra 2022 var et utkast som ikke ble faglig godkjent, og teksten må omformuleres der den er omtalt.

Der det er figurer i besøksstrategien (vedlegg) så må de henvises til i teksten. Figurer uten henvisning i teksten kan tas ut.

I besøksstrategien er det omtalt at styret ønsker å anlegge en hevet gangsti forbi slåttemark og grusing av andre stier. Styret må vise til en vurdering av hvordan disse tiltakene vil påvirke landskapets art og karakter. Avveiningen mellom de ulike løsninger for tilrettelegging må begrunnes.

Når det gjelder naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv kan kommunen ta initiativ til dette. I så fall må det søkes om tillatelse fra verneområdestyret som forvaltningsmyndighet. Tilrettelegging for å ivareta verneverdiene er verneområdestyrets ansvar, og inngår som en del av skjøtselsarbeidet som styret har myndighet til å utføre.

Miljødirektoratet mener det er hensiktsmessig å prosjektere tilretteleggingen rundt Brufjell. Her legger styret opp til å sikre at relevante parter inkluderes i prosessen, som Flekkefjord kommune og grunneier. Alle tiltak må være i henhold til regelverk og gjeldende avtaler og tiltak som krever det må omsøkes.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Ingrid Vaagland Stav
seniorrådgiver

Flekkefjord
landskapsvernområde

Besøksstrategi

Flekkefjord landskapsvernområde

Innhold

1 Innledning	4
1.1 Formål.....	4
1.2 Kort om rammeverk	4
1.3 Forvaltning og skjøtsel.....	6
1.4 Andre planer	7
2 Kunnskapsgrunnlaget	8
2.1 Sårbare naturverdier.....	9
2.1.1 Sårbarhetsvurdering	10
2.2 Reiselivet	12
2.3 Den besøkende	12
2.4 Annen relevant kunnskap	13
2.4.1 Kulturminner	13
2.4.2 Kulturlandskap.....	14
2.5 Vurdering av tilstand og tilrettelegging i delområder.....	15
2.5.1 Brufjell.....	15
2.5.2 Hidraheia	17
2.5.3 Hågåsen	19
2.5.4 Berrefjord.....	20
2.5.5 Dåstøl – Stø.....	21
2.5.6 Kjellenes/Lindåsen	22
2.5.7 Ytre skjærgård, Husøy, Hummarøy, Prestøy og Dragøy.....	23
2.5.8 Langeland.....	26
2.5.9 Kalven.....	26
2.5.10 Andabeløy – Tarmevika.....	27
2.6 Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen.....	27
3 Mål og strategiske grep	28
3.1 Verneområdestyret har som mål med besøksforvaltningen	28
3.2 Strategiske grep.....	28
3.2.1 Kanalisering.....	28
3.2.2 Prioritering av innfallsporter.....	30

3.2.3	Informasjonsstrategi – aktuelle tiltak	32
•	Skilting/merking	32
4	Kommunikasjonsplan	33
5	Tiltaksplan.....	34
5.1	Forvaltning og regulering	34
5.1.1	Adkomst og parkering.....	34
5.1.2	Informasjon.....	35
5.1.3	Besøkssentre og informasjonssentre	36
5.2	Tiltak i de enkelte delområder.....	37
5.2.1	Brufjell.....	37
5.2.2	Hidraheia	40
5.2.3	Hågåsen	42
5.2.4	Berrefjord.....	42
5.2.5	Dåstøl – Stø.....	43
5.2.6	Kjellenes/Lindåsen	44
5.2.7	Ytre Skjærgård	45
5.2.8	Langeland.....	48
5.2.9	Kalven.....	49
5.2.10	Andabeløy - Tarmevika	49
6	Referanser.....	51

Vedlegg:

1. Sårbarhetsvurdering
2. Tiltakstabell

Forsidefoto: Nysgjerrige geiter på Gården Li. Foto: Rambøll.

1 Innledning

Arbeidet med besøksforvaltning skal bidra til en bedre opplevelse for de besøkende i området, samt bidra til positiv utvikling og vekst for det lokale næringslivet i regionen. Hvis det oppstår interessekonflikter, skal tiltak som sikrer verneområdet mot uønskede inngrep og aktiviteter prioriteres /11/.

Besøksstrategien inneholder strategiske grep og tiltak (fysisk tilrettelegging, formidling av informasjon, osv.) som er nødvendige for å balanse verneverdiene, besøkende og lokal verdiskapning, slik at en oppnår størst mulig utbytte for alle brukerinteresser.

Besøksstrategien har som mål at alle kan nyte godt av verneområdet og at naturen sikres for fremtidige generasjoner. I prosessen med å utvikle besøksstrategien har verneområdestyret hatt fokus på å bygge legitimitet og tillit gjennom god kommunikasjon og samarbeid. Gode informasjonstiltak og økt kunnskapsformidling skal bidra til bedre forståelse for vernet og ivaretagelse av verneformålet.

Det er i dag mange besøkende til Brufjellområdet, og det er behov for tiltak for å hindre ytterligere skade på verneverdiene og samtidig sikre trygg ferdsel. Også i andre områder er det behov for tilretteleggingstiltak, og i hele verneområdet er det behov for nye skilt og infotavler. Denne besøksstrategien har derfor som fokus å få på plass nødvendig infrastruktur for å håndtere dagens ferdsel. Nye tiltak som har til formål å tiltrekke flere besøkende til verneområdet vil ikke bli prioritert før dette er på plass.

1.1 Formål

I Flekkefjord landskapsvernområde er det mange områder med sårbar natur og mange attraksjoner som tiltrekker seg besøkende fra inn- og utland. Enkelte steder har det store besøkstrykket medført at fugler og beitedyr forstyrres, terrenget slites ned og verneverdiene tar skade som følge av for mye ferdsel i verneområdet. Denne besøksstrategien har derfor som mål å sikre at verneverdiene blir ivaretatt og at ferdsel reguleres på en slik måte at området fremdeles kan være åpent for besøk, men uten at ferdsel skader verneverdiene.

1.2 Kort om rammeverk

Besøksstrategien er utarbeidet av verneområdestyret for Flekkefjord landskapsvernområde.

Rammen for arbeidet med besøksforvaltning i verneområder er verneforskriften (FOR-2005-03-11-225), naturmangfoldlovens bestemmelser om områdevern gitt i kap. V §§ 33-51, stortingsmelding «Natur for livet», Miljødirektoratets veiledere for forvaltning av verneområder (M106) og for besøksforvaltning (M415) og forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde 2022.

Commented [A1]: Denne er ikke vedtatt

I tillegg til lovverket som gjelder spesifikt for verneområdet, er det flere lover og forskrifter som regulerer besøk og ferdsel i området:

- Lov om friluftslivet
- Lov om hundehold
- Lov om jakt og fangst av vilt
- Lov om laksefisk og innlandsfisk.
- Lokal forskrift om fartsbegrensning i sjøen, Flekkefjord kommune
- Lokal forskrift om helårlig båndtvang i områder der dyr beiter (vedtatt desember 2021).

Arbeidet med besøksstrategien er organisert i tråd med organiseringskartet i godkjent prosjektplan /12/. Innspill fra aktører med interesser innenfor, og i randsonen til landskapsvernområdet ble samlet gjennom arbeid i en prosjektgruppe. Det ble utarbeidet en oversikt over eksisterende kunnskap om landskapsvernområdet og kartleggingsrapporter ble bestilt i noen tilfeller der eksisterende data var mangelfull.

Oppstartsmøtet ble annonsert i flere lokale og regionale aviser med invitasjon til deltagelse. På oppstartsmøtet 18. april 2018 i Mandal ble 80 deltagere invitert til å delta i en av de fem etablerte prosjektgruppene. Verneområdestyret fikk en svært positiv respons og prosjektgruppene har jobbet i perioden 2018-2019. Inndeling av prosjektgruppene:

- 1A: Grunneiere i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde
- 1B: Grunneiere i Flekkefjord landskapsvernområde
- 2: Reiselivsnæring, turistforeninger og andre turist-fokuserte frivillige organisasjoner
- 3: Natur- og miljøvernorganisasjoner
- 4: Administrative organisasjoner – Statsforvalteren, Fylkeskommunen, Kystverket, Statens naturoppsyn, kommunerepresentanter (Kristiansand, Søgne, Mandal og Flekkefjord).

Prosjektgruppe 1A, 1B, og 2 hadde flere møter i 2018-2019 /15/.

Det er gjennomført befaringer og regelmessige møter med flere aktører, blant annet jordbrukssjef og næringssjef i Flekkefjord kommune og Smaabyen - drivkraft for reisemålsutvikling i kommunen.

Utkast til besøksstrategi har vært i offentlig høring og det kom inn flere høringsinnspill. Høringsinnspill er innarbeidet i besøksstrategien

1.3 Forvaltning og skjøtsel

Besøksstrategien er et verktøy som verneområdeforvaltningen (VORF) kan bruke for å bidra til å balansere hensynet til verneverdier, friluftsliv og lokal verdiskaping. Besøksstrategien fokuserer på de deler av forvaltningen som har med besøk å gjøre og er å regne som et supplement til forvaltningsplanen. For regulering, skjøtsel, bestemmelser om bruk med mer vises til forvaltningsplanen for Flekkefjord landskapsvernområde 2023.

Commented [A2]: denne er ikke vedtatt. Må endres

Grunneiere som driver med skjøtsel og beiting i verneområdet er avhengige av å kunne høste mest mulig fôr innenfor de områder som i dag er registrert som innmark. Det er ikke aktuelt å utvide disse områdene og transport av fôr inn i verneområdet er ikke ønskelig av hensyn til gjødslingseffekten. Av den grunn er det viktig at ferdsel i størst mulig grad styres utenom innmark, eller kanaliseres over disse på stier eller veier som er tydelig merket i terrenget.

Det er utarbeidet skjøtselsplaner for følgende områder:

- Kleppe - Dåtland – Li
- Li
- Stykkjet
- Dragøy og Steglet

I tillegg til skjøtselsplaner for private eiendommer i verneområdet er det utarbeidet forvaltningsplaner for de statlig sikrede eiendommene på Hågåsen, i Tarmevika (Andabeløy) og på Brufjell (Skjærgårdspark).

Flekkefjord kommune har ansvar for forvaltningsplaner for Lister skjærgårdspark i tillegg til statlige sikrede friluftsområder. I praksis fungerer skjærgårdsparkavtalene på samme måte som statlige sikrede friluftsområder for øvrig. I disse avtalene har staten, ved kommunen som forvaltningsmyndighet, rett til å opprette og vedlikeholde innretninger for tilrettelegging av allmennhetens bruk av arealene til friluftsliv. Tilrettelegging for friluftsliv skal uansett ta hensyn til vernebestemmelsene dersom tiltak planlegges innenfor verneområdet.

Skjærgårdstjenesten i kommunen gjennomfører skjøtsel, drift og vedlikehold av områder hvor det foreligger en avtale. Kommunen skal sørge for iverksetting av renhold og tilsyn med området og kan foreta rydding og tilrettelegging for friluftsliv i samarbeid med verneområdestyret. For å regulere ferdselen i området kan kommunen fastsette atferdsregler i henhold til § 15 i lov om friluftslivet med sikte på å fremme naturvennlig utøvelse av friluftsliv.

Forvaltningsplanen definerer følgende forvaltningsutfordringer for tema ferdsel og friluftsliv:

- Slitasje og skader på vegetasjon
- Forstyrrelse av dyreliv og fugleliv, inkludert beitedyr
- Begrensede parkeringsmuligheter ved innfallsporter
- Manglende stiavtaler med grunneiere
- Manglende informasjon til besøkende; begrenset kunnskap om verneverdier

Commented [A3]: Det er en generell anbefaling i merkehåndboka å inngå stiavtaler og Miljødirektoratet viser til merkehåndboka i vår veiledning om tilrettelegging av sti (stiskulen). Styret kan vise til denne praksisen, men det er ikke verneområdestyrets ansvar å sikre at slike avtaler etableres av kommunen.

Følgende forvaltningsmål i forvaltningsplanen er relevante for besøksstrategien:

- **Landbruk**

Verneområdet skal kunne utnyttes som en ressurs for landbruket innenfor rammene av verneformål og vernebestemmelser. Beiting og andre skjøtselstiltak i landbruket skal bidra til bevaring av verneverdiene.

- **Friluftsliv**

Forvaltningen av verneområdet skal bidra til å fremme gode friluftslivsopplevelser, samtidig som verneverdiene opprettholdes.

- **Reiseliv**

Verneområdet skal kunne brukes som en ressurs for reiselivsnæringen i regionen. Reiselivet i verneområdet skal være bærekraftig og innenfor rammen av verneformål og vernebestemmelser.

Det er svært viktig å få på plass stiavtaler mellom kommune og grunneiere. Slike avtaler skal ligge til grunn for alle stier som skal merkes, skiltes og vedlikeholdes.

Det er gitt generelle retningslinjer for ferdsel og friluftsliv i forvaltningsplanen kap. 4.9.3.

Commented [A4]: For kommunens tilrettelegging har kommunen ansvaret. Dersom verneområdestyret skal merke, vil styret ha ansvaret.

Commented [A5]: Må oppdateres

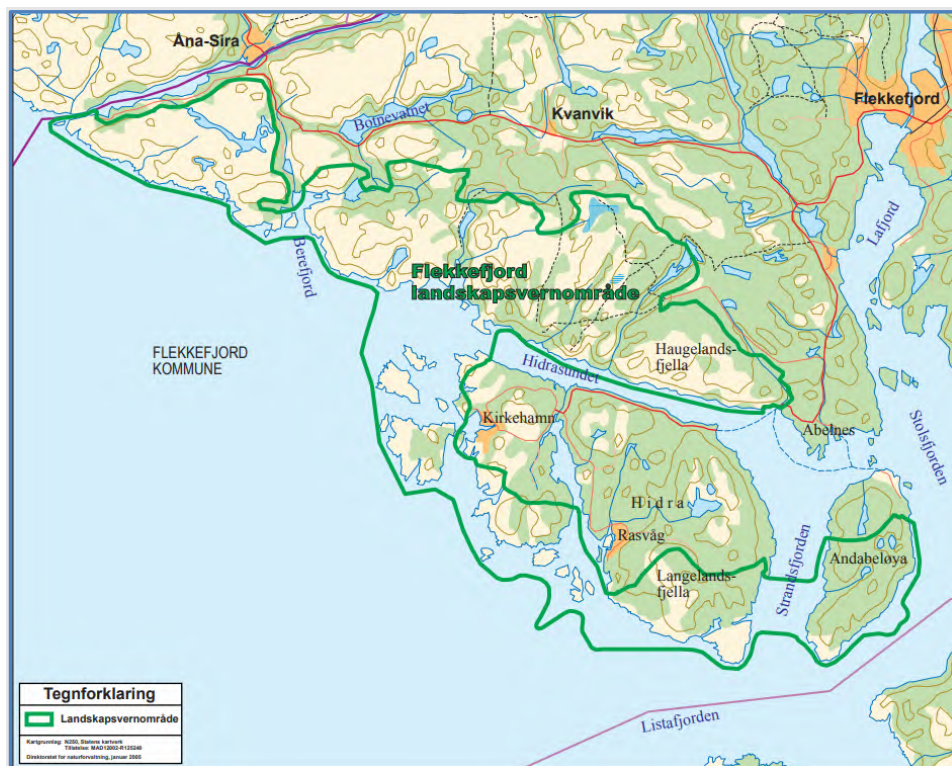
1.4 Andre planer

Det er planer om et kystkultursenter i Kirkehamn. Senteret kan omfatte et informasjonssenter for verneområdet /25/. Planen er beskrevet i detaljer i en mulighetsstudie fra MIMIR arkitekter /26/. Mulighetsstudiet beskriver et bygg plassert utenfor verneområdet. Besøkssenteret vil trekke mer besøkende til Kirkehamn. Det er ikke fast forbindelse til Dragøy, Prestøy eller noen av de andre små øyene i nærheten, og all ferdsel hit må skje med båt. Av den grunn forventes det en begrenset økning i ferdsel fra besøkssenteret til nærliggende øyer og holmer.

2 Kunnskapsgrunnlaget

Flekkefjord landskapsvernområde ligger vest i Agder, og strekker seg fra Andabeløy i øst til Egdeholmen ved grensa til Åna Sira i vest. Landskapsvernområdets samlede areal er på ca. 54 km² hvorav ca. 38,5 km² er landareal inkludert ferskvann, og ca. 15,5 km² sjøareal.

Flekkefjord landskapsvernområde er et mangfoldig og kontrastfylt landskap. Her finnes et frodig kystlandskap med mektige fjell, urørt skjærgård, kulturlandskap med beitedyr, gammel kystfuruskog og frodige edellauvskoger. Den rødlistede arten klokkesøte som vokser i fuktige lyngheier har et nasjonalt kjerneområde her. Hovedtrekket for rovfugl langs kysten går gjennom området inne på Hidaheia.

Figur 1. Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: faktaark, Naturbase.

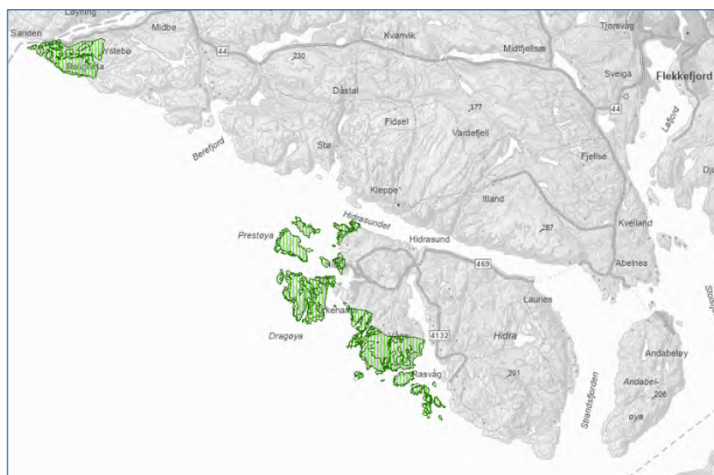
Kunnskapsgrunnlaget som er benyttet i besøksstrategien er hentet fra følgende kilder:

1. Naturbase.no
2. Artsdatabanken.no
3. Verneplan Flekkefjord landskapsvernområde
4. Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2010
5. Utkast til Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2016
6. Forvaltningsplan for Flekkefjord 2022
7. Forskrift om fartsbegrensning i sjø, Flekkefjord kommune
8. Besøksstrategi for Flekkefjord LVO 2020-2030 – Høringsutkast, juli 2020
9. Samlet rapport fra referansegrupper for grunneiere, reiseliv og natur- og miljøorg.
10. Skjøtselsplan for Li 2011-2015
11. Forvaltningsplan for Stykkjet 2008-2015
12. Skjøtselsplan for verdifullt kulturlandskap Kleppe – Dåtland – Li 2018
13. Skjøtselsplan for Kleppa, 2018
14. Forvaltningsplan for Skjærgårdsparken Lister
15. Forvaltningsplan for Tarmevika 2019
16. Forvaltningsplan for Hågåsen 2021
17. Forvaltningsplan for Brufjell 2021
18. Reisemålsstrategi for Flekkefjord – fra fire fyrtårn til helårlig reisemål
19. Brukerundersøkelser for Flekkefjord og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområder 2018.

Commented [A6]: Hvem sin forvaltningsplan?

2.1 Sårbare naturverdier

I 2022 ble deler av verneområdet kartlagt i basiskartleggingen /29/. Figur 2 viser areal som ble kartlagt. De store områdene på Hidraheia, Langeland og Andabeløy ble ikke kartlagt i samme omgang.

Figur 2 Areal kartlagt i basiskartlegging 2022. Kilde: Naturbase.

I Naturbase er det registrert naturtyper kartlagt etter DN håndbok 13 /1/, men flere av registreringene er av eldre dato. Av registrerte naturtyper kan nevnes gammel kystfuruskog, rik edellauvskog, kystlyngheier, naturbeitemarker og slåttemarker. Særlig naturbeitemark og slåttemark kan være sårbare for slitasje.

Området er et viktig område for trekkende rovfugl og særlig rovfugl som oppholder seg på rasteområder er sårbare for forstyrrelser. I tillegg er det registrert hekking av hubro, vandrefalk og musvåk i området /2/. Området er også viktig funksjonsområde for sjøfugl, engfugl og spetter som er sårbare for forstyrrelser, særlig i hekketiden.

Naturverdier i verneområdet knytter seg til det åpne kystlandskapet. Store åpne flater med skrin jord er i utgangspunktet sårbare for ferdsel, da det kan medføre slitasje. I tillegg finnes det områder med bratte lier, der ferdsel allerede har medført skader på verneverdiene. Store områder med kystlynghei som er en sterkt truet naturtype er en av de største attraksjoner i verneområdet. I kystlyngheiene vokser det mye av den sårbare arten klokkesøte. I tillegg er kystlyngheiene levested for andre planter, dyr og sopp.

Ved befaringer høsten 2021 ble det gjort en tilstandsvurdering av flere av de tidligere kartlagte naturtypene. Flere lokaliteter som i Naturbase var registrert som slåttemark, hadde i 2021 preg av å være naturbeitemark. Store deler av området er kartlagt som kystlynghei, men det er forskjell på tilstandene, da siste kartlegging ble foretatt i 2012.

Det er i perioden 2016-2021 registrert 228 observasjoner av dyr og planter fordelt på et femtital arter i Artskart (validerte funn med koordinatpresisjon bedre enn 1000 m) /2/. I Naturbase er det avgrenset leveområder for arter av særlig forvaltningsinteresse, blant annet for de tre spetteartene som forekommer i området. Dataene er imidlertid mer enn 10 år gamle. Det vises til forvaltningsplanen og sårbarhetsvurderingen for mer informasjon om naturverdier.

2.1.1 Sårbarhetsvurdering

Det er utarbeidet en sårbarhetsvurdering for verneområdet. Vurderingen er gjennomført på de mest besøkte lokaliteter. Områder utenfor verneområdet er ikke vurdert. Se sårbarhetsvurdering i vedlegg 1. Tabell 1 oppsummerer resultatene fra sårbarhetsvurderingen.

Tabell 1 Oppsummering av resultater fra sårbarhetsvurderingen.

Lokalitet	Type	Sårbar natur	Skår uten tiltak
Hidra – Hågåsen	Sti, utsiktspunkt, destinasjon	Mulig hekkeområde for engfugl	Ikke mulig å regne ut skår pga. mangel på data
Hidra – Kjellnes	Sti og utsiktspunkt	Myr og bratt li, hekke- og beiteområde for dykkender	20
Hidra – Langelandsfjell - Kalvekilen	Ilandstigningspunkt og sti	Myr, strandeng	10
Prestøy	Ilandstigningspunkt	Myr, berg og grunnlendt mark, hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	32
Dragøy	Ilandstigningspunkt og sti	Myr, berg og grunnlendt mark, myr, bratt li, hekkeområde for musvåk og ærfugl, beiteområde for sjøfugl	31
Husøy og Hummarøy	Ilandstigningspunkt og destinasjon	Hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	23

Andabeløy – Tarmevika	lilandstigningspunkt	Bratt li, myr, beiteområde for dykkender	6
Hidreheia – Itland - Li	Innfallsport, sti, utsiktspunkt	Myr, blauthøl	20
Hidreheia – Li	Innfallsport, sti og destinasjon	Slåttemark, semi-naturlig eng, beiteområde for dykkender	13
Dåstøl - Stø	Innfallsport, sti og destinasjon	Strandeng, slåttemark	9
Brufjell	Innfallsport, sti, utsiktspunkt og destinasjon	Bratt li, myr, berg og grunnlendt mark, salamander	52

Det er særlig behov for kartlegging av leveområder til fugl som ikke tåler forstyrrelser.

Tabell 1 Oppsummering av resultater fra sårbarhetsvurderingen. viser at Brufjell, Prestøy og Dragøy har høy sårbarhet. Besøksmengden på Brufjell er på et nivå som tilsier at det kreves strakstiltak for å forhindre skade på verneverdiene. På Prestøy og Dragøy er besøksmengden ennå liten, men det bør ikke prioriteres tiltak her som vil øke besøksmengden, da begge områdene har høy sårbarhet. På stien fra Itland til Li er det middels sårbarhet, og en bør planlegge for bedre kanalisering og oppgradering. På Husøy er det vurdert middels sårbarhet pga. hekkende fugl og en bør unngå spredt ferdsel på mindre øyer og holmer. Av den grunn kan det være hensiktsmessig å kanalisere størsteparten av ferdselen til steder som tåler mye besøk og som ligger perifert i forhold til hekkelokalteter. Oppgradering av ilandstigningspunkt på Hummarøy kan være et tiltak som har en slik ønsket effekt.

Kystlynghei finnes også på øyer og holmer i skjærgården rundt Hidra. Liten grad av tekniske inngrep og et kulturlandskap i god hevd bidrar til store opplevelsesverdier i verneområdet. Sårbarhetsvurderingen viser at dagens besøksmengde ikke bidrar til særlig negative effekter på verneverdiene på øyer og holmer rundt Hidra. Enkelte steder som Prestøy og Dragøy er imidlertid veldig sårbare for økt ferdselstrykk, da ferdsel kan medføre skade på vegetasjon og fugleliv.

På Hidraheia er det registrert sårbare enheter langs stinettet fra Itland til Li. Det er flere steder lagt ut bruer og klopper, men det er fortsatt områder med fuktige søkk. Stiene er tydelig markerte i terrenget, og med noen få grep og enkel tilrettelegging kan sårbarheten reduseres for vegetasjonen langs stiene på Hidraheia. En særlig utfordring ligger i å kanalisere ferdsel forbi Kvædnhylen, der stien passerer både slåtteenng i god hevd og en myrflate.

Store områder har i dag veldig lite ferdsel. Områdene på Ystebøheia blir beitet av sau som går ute hele året, akkurat som på Hidraheia der tre flokker av villsau beiter ute hele året. Lengst øst på Hidraheia er det et område som i dag ikke er i drift og som fungerer som et referanseområde for et landskap i naturlig utvikling. Dette området er særlig interessant i undervisnings- og forskningssammenheng, men også for besøkende.

Hågåsen er godt tilrettelagt for besøk og det er bare en del av Hågåsen som ligger inne i verneområdet. Naturverdiene på Hågåsen knytter seg til naturbeitemark og enkelte forekomster av stedegne trær, men ingen sårbare vegetasjonseenheter.

Utover lokalitetene som er undersøkt i felt er det et titalls holmer og skjær som fungerer som hekkeområder for sjøfugl. Det er gjort søk i Artskart og hentet frem alle lokaliteter som i de siste 5 årene har hatt forekomster av rødlistede fuglearter i reproduksjon eller mulig reproduksjon. Rundt disse lokalitetene er det i sårbarhetsvurderingen lagt inn en buffersone. Siden ferdsel på sjø går

over store områder, er alle lokaliteter med rødlistede fuglearter i hekkeperioden regnet som sårbare.

Overvintrende fugl, eksempelvis lomvi, havelle og ærfugl, er sårbare for forstyrrelser i vinterperioden, da forstyrrelser kan føre til at fuglene ikke får i seg nok mat eller tvinges å bruke for mye energi på fluktmanøvrer. I sårbarhetsvurderingen regnes alle grunne sjøområder (<50 m dybde) som sårbare områder der ferdsel om vinteren bør holdes på et minimum. Dette gjelder hele sjøflaten i verneområdet, med unntak av sentrale deler av Hidrasundet samt Strandsfjorden mellom Hydra og Andabeløy.

2.2 Reiselivet

Reiselivet i og rundt Flekkefjord landskapsvernomsråde er ikke organisert i et felles destinasjonsselskap. Prosjektgruppe 2 (Reiselivsnæring, turistforeninger og andre turist-fokuserte frivillige organisasjoner) gjennomførte tre møter som ble avholdt på Hydra (Flekkefjord), Flekkerøy (Kristiansand) og Landøy (Lindesnes). Sluttrapporten legger opp til sammenkoplinger som tilrettelegger og inspirerer til besøk, fra lavkost nærområdeturer for lokalbefolkning og besøkende til utenlandske luksusturister som ønsker en spesialtilpasset opplevelse langs kysten, gjerne inkludert andre severdigheter i Norge/Skandinavia. Sluttrapporten presenteres som en reise fra øst mot vest, hvor idéen er at internasjonale besøkende kommer til Gardermoen og avslutter i Stavanger eller Bergen /15/.

Landskapsvernomsrådet ligger sentralt i Magma Geopark. Geoturistene er særlig interessert i reisemål som har en spesiell kombinasjon av opplevelser som for eksempel økologi, geologi, kultur og historie. Flekkefjord landskapsvernomsråde tilbyr alt dette, og har et potensiale i forhold til utvikling av et bærekraftig nisjeprodukt innen turisme i samarbeid med Smaabyen og Magma Geopark.

Brufjell og Hågåsen er to av fire fyrårn i Flekkefjord kommunes regionale reiselivsstrategi. De andre er Hollenderbyen og Flekkefjordbanen. Fyrårnene skal ifølge reiselivsstrategien markedsføres for å bygge lokal verdiskapning og gi økt internasjonale interesse.

Fra reiselivsnæringens side virker det som om de tilreisende til Flekkefjord landskapsvernomsråde har lite kjennskap til at det er et landskapsvernomsråde. Området er viktig for turismen og markedsføres aktivt hos destinasjonsselskapene, men ikke som et landskapsvernomsråde. Brufjellhålane, Hågåsen og Gården Li er de største attraksjonene i verneområdet.

Landskapsvernomsrådet oppleves best fra båt, men det er få tilbydere av båtutleie.

2.3 Den besøkende

Flekkefjord landskapsvernomsråde har stor verdi for allmenhetens utøvelse av friluftsliv. Tallene fra brukerundersøkelsen viser at friluftslivet har stor verdi, ikke bare for lokalbefolkningen, men også for besøkende til Flekkefjord, inkludert utenlandske turister.

I skjærgården er det mange kulturlandskapsperler med kulturminner av stor interesse for de besøkende. På øyer og holmer er det muligheter for både telting og bading.

Båtlivet, herunder bruk av kajakk, jakt og fiske, telttur, klatring og vandring langs stier er de viktigste friluftaktivitetene i Flekkefjord landskapsvernområde. Tilrettelegging for friluftsliv er ikke en del av verneformålet for Flekkefjord landskapsvernområde. Likevel vil besøksstrategien legge frem muligheter for skånsom tilrettelegging for naturvennlige friluftslivsaktiviteter.

Parkeringsplasser er viktig for de besøkendes tilgang til verneområdet. Brukerundersøkelsen viser at 74 % av de besøkende brukte bil som transportmiddel. Motorbåt og «annet» oppnådde 10 % hver. På Itland er det tilstrekkelig med parkeringsmuligheter. Brufjell har ikke nok parkeringsplasser på enkelte dager.

I 2018 ble det gjennomført en brukerundersøkelse /24/. Det ble utplassert sju registreringskasser i Flekkefjord: Brufjell, Langeland, Husøy, Hågåsen og de tre innfallsportene til Hidreheia: Dåstøl, Fidsel, og Itland. Et detaljert kart og beskrivelse av hvert område finnes i Selvaag & Wold (2019) på verneområdestyret sin nettside. Til sammen ble 554 spørreskjema samlet inn. Undersøkelsen viste blant annet:

- Tallene fra ferdselstelloene viser at i 2022 hadde Brufjell mer enn 31.000 besøkende og i 2023 mer enn 19.000 besøkende.
- 70% av de besøkende er godt tilfreds med tilretteleggingen, og 28% er ganske tilfreds. Bare 2% er misfornøyd.
- Utenlandske turister har ikke deltatt i undersøkelsen.
- Det er mye båtbruk om sommeren, men det har ikke blitt hentet inn svar fra denne brukergruppe.

I forbindelse med en revisjon av besøksstrategien bør det utføres en ny brukerundersøkelse som også omfatter respons fra båtfolk og utenlandske turister.

Commented [A7]: men forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til "e.Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplan, jf. § 5.". Så henvis til forskrift på dette punktet

2.4 Annen relevant kunnskap

2.4.1 Kulturminner

Det finnes hundrevis av kulturminner i Flekkefjord landskapsvernområde. Mange av kulturminnene er av stor interesse for de besøkende. En eventuell utvelgelse av hvilke kulturminner som skal markedsføres blir gjort i samarbeid med Fylkeskonservatoren/ Riksantikvaren som har hovedansvaret for å ivareta kulturminner og fornminner, og Flekkefjord kommunes kulturminneplan.

I Flekkefjord kommunes kulturminneplan blir kulturminner kategorisert i forhold til om de har internasjonal, nasjonal og lokal verdi. Tiltak som omhandler opplysning, skilting, opplæring og historiefortelling anses som positivt.

2.4.2 Kulturlandskap

Store deler av Flekkefjord landskapsvernområde består av private landbrukseiendommer. Det er lite innmark og dyrka areal. Det er innmark på Mønstremyr, Polland, Kleppe, Li og Dåtland. Arealene er ganske små, bortsett fra Mønstremyr der rundt 75 daa er dyrka. Mønstremyr var tidligere en stor myr, men er nå dyrket opp. Utmarksareal utgjør størstedelen av landbruksarealet og det meste av arealet i verneområdet. Kystlynghei, naturbeitemark og skog dekker mesteparten av arealet, men det finnes også slåttemark, myr, vatn, bart fjell og vassdrag.

Kystlynghei, naturbeitemark og slåttemark er truede naturtyper, jf. Norsk rødliste for naturtyper. Kystlynghei og slåttemark er vurdert sterkt truet (EN) mens naturbeitemark er vurdert som sårbar (VU). Opphør av drift, gjengroing, fremmede arter og fysiske inngrep er noen av de viktigste trusler mot disse to naturtypene. Kystlynghei, naturbeitemark og slåttemark er avhengig av kontinuerlig skjøtsel gjennom beite, slått og sviing.

Det er private grunneiere som driver med skjøtsel av kulturlandskapet og bidrar til opprettholdelse av verneverdiene. Utmarksbeite med villsau har fått fornyet interesse og flere områder innenfor verneområdet skjøttes med villsau på helårsbeite. Denne driftsformen krever tilsyn med dyr hele året. Villsau er godt tilpasset de lokale forholdene og lammer ute i terrenget uten hjelp. Når det nærmer seg lamming i april – mai, trekker de voksne seg litt unna fra flokken og dermed spres sauene over et stort område. De er svært sårbare for forstyrrelser i denne perioden og ferdsel i områder hvor villsau lammer kan føre til at lammene etterlates og dør. Den generelle båndtvangen fra 1. april til 20. august dekker hele denne perioden.

Løse hunder kan på andre tider av året forstyrre og jage vekk villsau og storfe. Dette stresser dyrene unødige og kan føre til at de holder seg unna visse områder.

Slått av engarealer eller myrarealer fremmer et rikt arts mangfold og disse arealene er viktige biotoper for insekter og fugl. Slåttemarkene er små og sårbare for slitasje som kan skade vegetasjonen. Stier skal helst legges utenom slåttemark og det bør informeres om at telting, grilling, bålbreining mm. på disse arealene er uønsket.

2.5 Vurdering av tilstand og tilrettelegging i delområder

2.5.1 Brufjell

Antall besøkende til Brufjell har variert en del, men har økt betydelig de siste ti årene. Området har på få år gått fra å være et lite besøkt område til å få betydelig besøksmengde. Området har gjennom betydelig markedsføring av Flekkefjord kommune, reiselivsaktører og andre. Området blir mye besøkt av turister nasjonalt og internasjonalt. Området er blant annet et av kommunens «4 fyrårn».

Med over 31.000 besøkende i 2022 og over 19.000 besøkende i 2023 er slitasjen i området betydelig. Overbelastning langs stier, slitasje og skader i terrenget og stier med sikkerhetsrisiko er noen av utfordringene. Området ved Brufjell ble statlig sikret som friluftsområde for noen år siden og Flekkefjord kommune har på vegne av Miljødirektoratet et stort ansvar for oppfølging av tiltak og området.

Sårbarhetsvurderingen viser at området rundt Brufjell er preget av det høye besøksantallet. Fotturismen har ført til stedvis erosjon, noe som er godt synlig i et landskap som allerede har minimalt vegetasjonsdekke. Økende besøkstall vil forsterke slitasjen, med påfølgende erosjon og endringer i hydrologi og bunnsubstrat. Økt besøkstrykk har ført til utfordringer i forhold til å kunne drive beitenæring i området. Beitenæringen er helt essensiell for å opprettholde kulturlandskapet i området.

Stien fra Brufjell og ned til Brufjellhålene er svært bratt og har høy vanskelighetsgrad. Turen er utfordrende og bør skje på tørt og bart fjell. Man må være oppmerksom på store bølger når man kommer ned til selv grytene. Trygg nedstigning krever godt fottøy og er ikke egnet for små barn og hunder. For å lette den korte klatreturen er det satt opp håndtak i metall. Flere av trinnene er rammet av steinsprang. Det seneste året har det også vært tre personer som har omkommet ved Brufjellhålene.

På et mer overordnet nivå må en vurdere om området er egnet for den type masseturisme som det er lagt opp til. Områdene ned fra Brufjell til Brufjellhålene vil alltid være krevende, og av hensynet til formålet med vernet, kan en ikke forvente å gjøre så mye nye tiltak fremover. Området skal bevares som urørt natur fremover, da området har nasjonal/internasjonalt verdi. Det vil alltid komme mange brukere nasjonalt og internasjonalt med begrenset erfaring for denne type turer. Det vil være relativt stor sannsynlighet for flere dødsfall fremover, så langt det ikke er mulig å sikre slike områder. Det er heller ikke lagt opp til bruk av lokale guider, noe som kunne ha begrenset risikoen på slike turer.

Brufjell har et stort potensial for lokal verdiskaping, men området promoteres ikke av verneområdestyret. Imidlertid blir området markedsført av kommunen, reiselivet og andre aktører. For Brufjell vil det være behov for en helhetlig plan for området. Det kreves samarbeid mellom flere aktører som verneområdestyret, grunneiere, Miljødirektoratet, fylkeskommunen, kommunen, reiselivet m.m. For verneområdestyret er det viktig at økt besøksmengde ikke skal gå på bekostning av verneformålet og verneverdiene.

Commented [A8]: i 2013

Commented [A9]: Miljødirektoratet kan ikke vær den part i utarbeidelsen av denne planen da vi er klagemyndighet og ikke en del av den lokale forvaltningen av Flekkefjord landskapsvernområde, inkludert Brufjell, men kan veilede underveis i prosessen.

Figur 3 Skiltkaos på parkeringsplassen ved Roligheten. Foto: Rambøll.

Figur 4 Sti fra Roligheten mot Brufjell går i bratt terreng på ustabilt substrat (til venstre). Nedstigning til Brufjellhålene går på Via ferrata med jernsteg boltet i fjellet og med stålwire som sikring (til høyre). Foto: Rambøll.

2.5.2 Hidraheia

Stiavtaler er kommunens ansvar.

Figur 5 Sti fra Itland til Kjørsfjellet. Flere strekninger på stien eser utover i terrenget. Foto: Rambøll,

Det er enighet om at enkelte stier kan vedlikeholdes og merkes, samt vises på informasjonsplakater og i brosyrer. Stier uten stiavtaler vil ikke bli markedsført på nett, i trykksaker eller på tavler/skilt.

Gården Li

Gården Li ble kjøpt av Flekkefjord og Oplands Turistforening (FOT) i 1999. Gården med våningshus og stegeløe ble restaurert og åpnet for publikum i 2009. Hus og uthus fungerer i dag som ubetjente DNT-hytter. Gjengroing er den største trusselen mot verneverdiene på Gården Li og foreningen har gjort en stor innsats i å restaurere deler av kulturlandskapet. Det er geiter, villsau og kyr som beiter i området hele året.

Det er muligheter for flere utendørsaktiviteter på Li. Her kan man vandre i løvskog ned til Dåtlandstrand hvor det er et bryggeanlegg. Her er det også klatremuligheter med Via Ferrata (klatresti). Det er kajaker og båt, samt fiskemuligheter. I tunet på gården er det god plass til ulike aktiviteter. Det er mulig for turfolk å overnatte i løa og i huset. Det er 15 sengeplasser i huset fordelt på tre rom, og løa har ett soverom med åtte køyesenger og hems.

Figur 6 Gården Li med stegeløa til høyre. Foto: Rambøll.

Dåtlandstrand

Dåtlandstrand er en del av skjærgårdsparken på nordsiden av Hidrasundet. Her er det mulighet for overnatting og å låne kajaker. Stien opp til DNT-hytta Gården Li er i dårlig tilstand og må tilrettelegges og sikres med rekkverk flere steder. I Dåtlandstrand er det tilrettelagt med steinbrygge, akter fortøyning, benker, grill og toalett – alt er tilgjengelig for de besøkende.

Dåtlandstrand er en populær innfallsport og besøksmål. Det er behov for informasjonstavle/skilt med informasjon om beitedyr, kulturlandskapet og hensynsfull ferdsel.

Figur 7 Brygge i Dåtlandstrand. I fjellveggen i bakgrunnen er det montert en sikringswire til Via ferrata.
Foto: Rambøll.

2.5.3 Hågåsen

Hågåsen er ett av fire fyrttårn i Flekkefjord kommunens regionale reiselivsstrategi som skal markedsføres for å skape lokal verdiskapning og gi økt internasjonal oppmerksomhet. En liten del av Hågåsen ligger inngår i verneområdet.

Fra Fv. 4134 til Kirkehamn går turen på en grusvei opp til det gamle kystbatteriet på Hågåsen. Her er det utsikt over havet, Kirkehamn og store deler av Hidra. Kystfortet var en del av festningsverket som ble bygd langs Atlanterhavs-kysten under andre verdenskrig.

Veien opp til Hågåsen er i god stand, men det er behov for vedlikehold. Flekkefjord kommune har med midler fra Miljødirektoratet etablert parkeringsplass og toalett. I dag er Hågåsen det eneste stedet hvor landskapsvernområdet er tilgjengelig for rullestolbrukere. Siste del av veien opp til toppen er imidlertid svært bratt og vanskelig tilgjengelig for funksjonshemmede. Underjordiske tunneler som var i bruk under krigen er delvis tilgjengelige, men åpninger i tunneltaket er ikke sikret. Disse er kun synlige som hull i bakken og utgjør en vesentlig sikkerhetsrisiko.

Commented [A10]: Kommunen her som myndighet for de statlig sikrede friluftslivsområdene. De fikk midler i 2019

Figur 8 Utsikt fra Hågåsen. Foto: Rambøll.

2.5.4 Berrefjord

Berrefjord ligger i vestre del av Hidraheiene, mellom Stø og Tele, og inngår i et statlig sikret friluftsområde. Det finnes flere turstier i området, men terrenget er forholdsvis gjengrodd. Berrefjord er landfast, men ikke tilgjengelig fra vei, og er omkranset av bratte heier med bart fjell, lauvkratt og einer. Siktagran er fjernet i 2019. Berrefjord er et attraktivt sted å søke ly for vær og vind vest for Hidrasundet. Flere seilbåter går innom Berrefjord på sin ferd langs kysten. Det er brygge der i dag, men ikke noe toalett eller bord/benker

2.5.5 Dåstøl – Stø

En gammel ferdselsvei langs Stavvatnet fører ned til Stø. I gamle dager gikk folk hit for å komme seg til sjøen og deretter ut til Kirkehamn på Hidra. Bukta er beskyttet mot vind med bratte fjellsider på begge sider av vannet.

Stinettet ble satt i stand av grunneierne i samarbeid med kommunen i 2015. Like etter var det et ras som stengte stien fra Dåstøl til Stø. Flekkefjord kommune og Skjærgårdstjenesten bygde om stien rundt raset i 2016, slik at turstien til Stø nå er fint tilrettelagt. Det var få besøkende som fylte ut spørreskjemaet fra brukerundersøkelsen i dette området. En årsak kan være manglende informasjon om tilrettelegging og at stien er åpen igjen. Kommunen ønsker ikke å overbelaste området med for mange besøkende. Det er parkeringsplasser til fem biler.

Figur 9 Ny plankesti rundt rasområdet på turstien mellom Dåstøl og Stø. Foto: Rambøll.

I Stø er det et mindre antall fritidsboliger og noen felleferdige naust. Noen av disse har private brygger tilknyttet.

Figur 10 Strandområdet i Stø. Foto: Rambøll.

2.5.6 Kjellenes/Lindåsen

Kjellenes utgjør et særegent kulturlandskap med gamle hustufter, steingjerder og rydningsrøyser og naturbeitemark i god hevd. Arealet er innmarksbeite og beites av sau. Ellers finnes det også ammekyr med kalver og okser i området. Strandsonen og gruntvannsområdet langs Kjellenes er et viktig overvintringsområde for en rekke fuglearter som ærfugl, kvinand og storskarv.

Det er utfordringer knyttet til besøkende som ikke overholder båndtvangen, og det er registrert flere episoder der beitedyr har blitt skremt av løse hunder. Det er også problemer med forsøpling i området. Besøkende tar snarveier over innmark, noe som gjør at for eksempel bakkemurer skades og grunder forlates åpne. Det er behov for informasjonsskilt som informerer om beitedyr og hensynsfull ferdsel, og særlig viktigheten av å holde hunder i bånd se kap. 5.2.6.

Figur 11 Jordkjeller på Kjellnes. Foto: Rambøll.

2.5.7 Ytre skjærgård, Husøy, Hummarøy, Prestøy og Dragøy

Husøy og Hummarøy

Den største delen av Husøy er eid av Flekkefjord kommune. Husøy er et populært kommunalt friluftsområde. Det er opparbeidet brygge med toalett i regi av skjærgårdsparken og det er inngått skjøtselsavtale for øya med verneområdestyret. Høgst har forandret landskapet og utsikten betydelig og beitedyr holder landskapet i hevd. På Husøy er det et velholdt kulturlandskap som er tilbakeført i den stand det var da øya var i full drift og med fast bosetting. I dag er det et mye brukt besøksmål, for dagsbesøk, og overnatting i båt og telt. På Husøy ble det i 2022 etablert en gapahuk til bruk for allmennheten.

Det er utfordringer knyttet til at hustufter og bakkemurer skades som følge av besøkendes behov for å lage nye bålplasser eller direkte hærverk. Ødelagt drenering etter opparbeidelsen av brygga fører til overvann i overgangen mellom brygga og sletta. Årlige tap av beitedyr og mye stress fra løse hunder gjør at saueholdet på øyene er utfordrende. Det er behov for informasjonsskilt om beitedyr og hensynsfull ferdsel.

Det er lang tradisjon for å feire St. Hans på øya, med tilhørende bål. Gjennom dialog mellom verneområdeforvaltningen og de besøkende, samt informasjonsskilt om hensynsfull ferdsel,

oppfordres det til en bruk av området som tar vare på verneverdiene og er i tråd med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Figur 12 Brygge på Husøy. Hummarøy sees til venstre i bildet. Bak knausen bak toalettbygget er det tradisjon for å ha St. Hansbål. Foto: Rambøll.

Hummarøy

Det foreligger en skjøtselsavtale for Hummarøy. Hummarøy er lite besøkt og det er liten konflikt mellom besøkende og beitedyr.

Prestøy

Prestøy er en del av skjærgårdsparken og det er etablert en brygge med fortøyningsbolter i Kjerringvika. Kjerringvika er en populær badeplass i den ytre skjærgården. Landskapet på Prestøy er preget av kystlynghei i god hevd. Vegetasjonen er sårbar for tråkk, særlig i våtere partier og den ytre sonen brukes som hekkeområde for sjøfugl.

Figur 13 Trebygge på Prestøy. Foto: Rambøll.

Dragøy

Dragøy er den største øya utenfor Hidra i Flekkefjord landskapsvernområde og har som resten av den ytre skjærgården svært høye verneverdier. Selv om det har vært beitedyr på øya i mange år, er den østre delen i gjengroing. Dragøy er delvis skogkledd og har variert topografi. I området rundt Lianstjødna er det et variert dyreliv med både amfibier, insekter og vadefugler. Området bærer tydelig preg av tidligere bruk med bygninger, rydningsrøyser og steingjerder. Det forekommer innslag av sitkagran, edelgran og vanlig gran.

Det er flere ilandstigningsmuligheter på Dragøy; Mollsand i nord, Steglet i øst og i sør er det mulig å gå i land på stranden i Håvågen. Det er merket tursti mellom Mollsand og Steglet over Vardefjell.

Figur 14 Lianstjødna ligger sentralt på Dragøy. Turstien fra Mollsand mot sør går på vestsiden av vannet. Foto: Rambøll.

2.5.8 Langeland

Turen over Langelandsfjellet er godt etablert. Adkomst skjer fra to sider. Fra øst via stier fra en offentlig vei, og fra nord via kjerreveien som går til ødegården Langeland. Langelandsveien ligger i randsonen til landskapsvernområdet. På Hummerås, som også er i randsonen, er parkeringsplassen ofte full på fine utfartsdager.

Gjennomføring av besøksstrategier krever ofte at det gjennomføres skjøtsels- og tilretteleggingstiltak langs og på stinettet i randsonen til verneområdet. Eksempelvis er det viktig at det er beitedyr på Langeland for å hindre gjenvækst av sitkagran og vedlikehold av kystlynghei. Det er en utfordring at store deler av stinettet går gjennom områder der beitedyrene oppholder seg det meste av tiden.

2.5.9 Kalven

Langeland er utgangspunktet for turer til Kalven og rundturen som går opp Langelandsveien, utover i Hummeråsmarka og tilbake til Rasvåg/Hummerås.

2.5.10 Andabeløy – Tarmevika

Tarmevika er et statlig sikret friluftsområde og et populært sted for dagsturer med båt. I 2023 ble det etablert en kystledhytte med tilhørende brygge i bukta. Like innenfor Tarmevika er det rester etter kulturlandskap med bakkemurer og ruiner. I området har det blitt fjernet Sitkagran for å hindre videre spredning.

2.6 Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen

Kunnskapsgrunnlaget vurderes som tilstrekkelig for å få en oversikt over forvaltningsutfordringer med hensyn til besøkende og behov for tilretteleggingstiltak.

Brukerundersøkelsen gir et bilde av de besøkende som ankommer fra land, men det gjenstår å få opplysninger om de som besøker området i båt.

Sårbarhetsvurderingen har identifisert stistrekninger/områder hvor slitasjen er så omfattende at det kreves tiltak for å beskytte verneverdiene. I tillegg er det registrert strekninger/områder som anses som utfordrende for besøkende og hvor enn bør vurdere tiltak. Det er også registrert sårbare områder hvor det vurderes som ikke mulig å gjøre tiltak for å redusere sårbarhet. For disse områdene anbefales det å ikke gjøre flere tiltak. Det er flere steder utfordringer knyttet til løse hunder som forstyrrer beitedyr.

For en del eiendommer er det ikke gjort avtaler om merking og vedlikehold av stier. Det er kommunen sitt ansvar å inngå stiavtaler med grunneiere.

3 Mål og strategiske grep

3.1 Verneområdestyret har som mål med besøksforvaltningen

Med denne besøksstrategien ønsker verneområdestyret å sikre Flekkefjord landskapsvernområde som et interessant turmål for besøkende fra inn- og utland. De besøkende skal kunne ferdes trygt og uten å skade verneverdiene, og samtidig lære om det særegne landskapets natur- og kulturhistorie.

Verneområdestyret ønsker at:

- minst 75 % av de som besøker området kjenner til at det er et landskapsvernområde og vet hva dette innebærer
- minst 90 % av de som besøker området kjenner til atferdsreglene som gjelder i området, inkludert hensyn til landbruksdrift og beitedyr.
- besøkende føler seg velkomne i området og får mulighet til å utøve enkle friluftslivsaktiviteter som turgåing, kajakkpadling, fiske og fugletitting.
- alle prioriterte turstier/turmål er i en tilstand som tåler dagens besøksmengde
- alle prioriterte ferdselsruter er tydelig skiltet etter nasjonal standard
- ferdsel og besøk i området ikke fører til skader på terrenget eller forstyrrelser av sårbare dyrearter.

3.2 Strategiske grep

3.2.1 Kanalisering

I praksis består kanalisering av flere grep. Det enkleste grepet er **stisikring** som er å oppgradere utvalgte stier, som allerede er etablert og som i størst mulig grad unngår sårbare naturverdier. Oppgradering kan skje ved bedre skilting, forbedring av underlaget (grusing, klopping mm.) eller omlegging av sti til steder som er mindre sårbare. På et mer overordnet nivå kan det jobbes proaktivt med styring av ulike aktiviteter i verneområdet slik at forvaltningen av området blir forutsigbar på lang sikt. En måte å gjøre det på, er å inndele området i ulike soner hvor ulike aktiviteter kan foregå. For å forbedre forvaltningen av området er verneområdet delt inn i ulike soner, jf. forvaltningsplanen:

1. Vernesone

Denne sonen omfatter hele verneområdet utenom de andre sonene. Vernesonen omfatter områder med få og ingen spor av nyere inngrep. Ferdsel bør fortrinnsvis skje langs gamle ferdselsveier. Restriksjonsnivå for inngrep, tiltak og installasjoner er høyt, og det skal ikke legges ytterligere til rette for ferdsel. Spor etter ferdsel eller andre skader på landskapet skal repareres slik at landskapet og vegetasjonen fremstår mest mulig urørt. I denne

sonen er det ikke skjøtsel eller beiting utover det som ville dyr bidrar med.

2. Brukssone – skjøtsel

I denne sonen skal det legges til rette for aktiv skjøtsel og langsiktig drift av kulturlandskapet med innmarks- og utmarksbeiter, slåttemarkar og kystlyngheier. Dette for å ivareta landskapet og mangfoldet, og samtidig hindre tiltak som kan redusere verneverdiene eller vanskeliggjøre driften. Verneverdiene i sonen er avhengige av skjøtsel og det kan legges til rette for beite og slått, med rydding av kratt og busker, vedlikehold av grøfter og gjerder. I skjøtselssonen kan det åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv i form av stier med enkel standard.

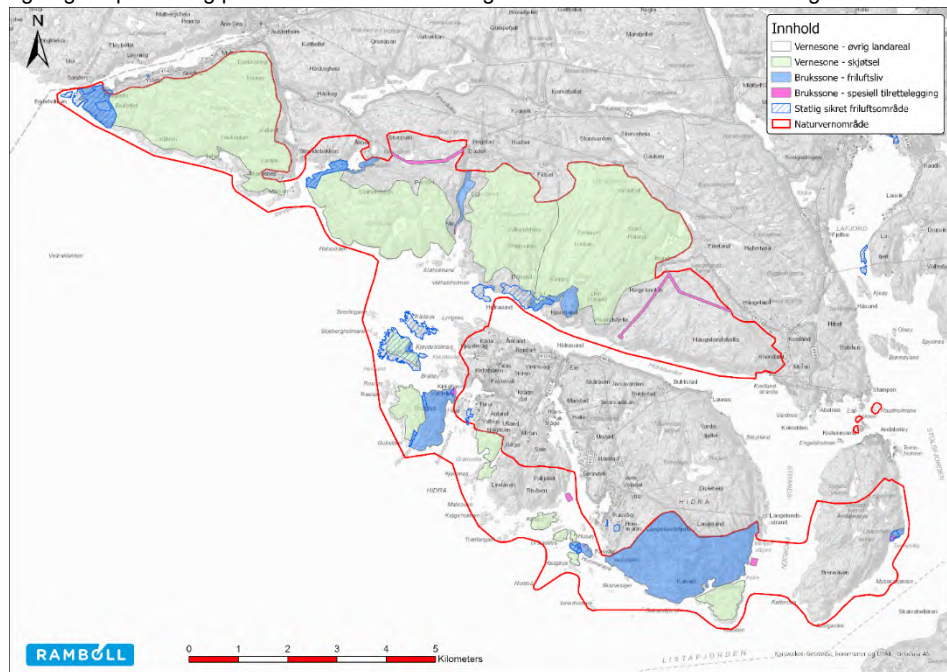
3. Brukssone – friluftsliv

Sonen omfatter eksempelvis arealer med skjærgårdspark og enkelte av de statlig sikra friluftsområdene. I brukssone for friluftsliv eksisterer det allerede, eller det kan åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv, for eksempel stier, turløyper, badeplasser, teltplasser, gapahuk og bålplasser.

4. Brukssone - spesiell tilrettelegging

Det er et begrenset antall områder som inngår i denne sonen, eksempelvis havbruksanlegg, høyspentlinjer og områder med annen tilrettelegging (bygninger o.l.). I disse områdene kan det være aktuelt med tilretteleggingstiltak for friluftslivet og reiselivet, eller andre tiltak dersom de ikke er i strid med verneformålet. I tillegg til bruk av sonering kan ferdsel styres til utvalgte steder som er robuste i forhold til mye besøk og hvor det allerede finnes tilrettelegging for besøkende. Alternativt kan områder som er mye besøkt tilrettelegges for å gjøre dem mer robuste mot slitasje

og negativ påvirkning på verneverdiene. Et forslag til de ulike sonene er definert i figur 15.

Figur 15 Oversikt over soneinndeling i Flekkefjord landskapsvernområde.

3.2.2 Prioritering av innfallsporter

I Flekkefjord landskapsvernområde finnes det i dag flere naturlige innganger til verneområdet. Det er mulig å ta seg til flere plasser direkte med småbåt fra Ana-Sira, Kirkehamn, Rasvåg eller Flekkefjord. Med offentlig transport er det bare mulig å ta seg til Kirkehamn eller Andabeløy. Det er offentlig transport med buss og ferje. Med bil er det mulig å komme seg til innfallsportene Brufjell (Roligheten), Dåstøl, Itland, Hågåsen/Kjellnes, Langeland og Andabeløy (via ferje fra Abelsnes). De områdene som har størst kapasitet (parkeringsplasser, brygge, fasiliteter) og som er minst sårbare peker seg ut som gode innfallsporter som tåler økt ferdsel, se Tabell 2. Områder som Brufjell tiltrekker mye besøk fra inn- og utland. Kommunen har gjennom sitt ansvar for det statlig sikrete friluftsområde et særskilt ansvar for eventuelle tiltak. Tiltakene skal skje i samarbeid med verneområdestyret og må være i tråd med føringene i verneforskriften og forvaltningsplanen for landskapsvernområdet. Brufjell bør ikke markedsføres før det er gjennomført nødvendige grep for å sikre områdets verneverdier.

Hidraheia byr på store naturopplevelser og flere stitraséer, men bør først markedsføres når det er inngått avtaler med grunneierne om merking og vedlikehold av stier, samt etter at oppgradering av stien fra Itland til Kjørsfjellet er ferdig.

Den strategiske prioriteringen forutsetter gjennomføring av tiltak nevnt i kap. 5.2. gjennomføres.

Tabell 2 Prioritering av innfallsporter.

Lokalitet	Skår uten tiltak	Skår med tiltak	Kapasitet	Prioritering
Hidra – Hågåsen	Ikke mulig å regne ut skår pga. mangel på data	n/a	Høy	Prioritert
Hidra – Kjellnes	20	18	Middels	Ikke prioritert
Hidra – Langelandsfjell - Kalvekilen	10	10	Middels	Prioritert
Prestøy	32	30	Lav	Ikke prioritert
Dragøy	31	25	Lav	Ikke prioritert
Husøy og Hummarøy	23	19	Lav	Ikke prioritert
Andabeløy – Tarmevika	6	6	Lav	Ikke prioritert
Hidraheia – Itland - Li	20	10	Middels	Prioritert
Hidraheia - Li	13	13	Middels	Prioritert
Dåstøl - Stø	9	7	Lav	Ikke prioritert
Brufjell	52	26	Høy	Prioritert

Verneområdestyret prioriterer følgende områder/innfallsporter for tiltak:

1. Brufjell
2. Hidrahei (Itland) – Gården Li
3. Hågåsen
4. Langeland

Brufjell prioriteres siden det er akutt behov for tilrettelegging for å ta imot det store antallet besøkende til området. Brufjell er i stor grad kjent gjennom sosiale medier, særlig Instagram, og mange drar dit for å ta bilde av de samme motivene. Det er registrert mye slitasje på terreng i området og det finnes flere vegetasjonssenheter som er sårbare for tråkk. I tillegg er det beitedyr som blir forstyrret av ferdsel. Det betyr at beitedyr kan holde seg borte og beitetrykket blir for lite til at kystlyngheia holdes i hevd. Det er behov for tilrettelegging for å kanalisere ferdsel til utvalgte stier og det trengs oppgradering av stiene til et nivå som tåler mye tråkk. Naturverdiene knytter seg til kystfjell og kystlynghei.

På Hidraheia er stien fra Itland til Li prioritert siden det allerede er parkeringsplass og det er en grei stitrasée frem til Gården Li. I dag er stien vanskelig å passere på enkelte plasser og det er behov for oppgradering. Når oppgradering er ferdig, vil innfallsporten og stien kunne tåle dagens besøkstall. Gården Li er i bruk som samlingssted og overnattingsplass. Når sjøen er rolig, er det mulig å legge til med båt ved brygge på Dåtlandsstranda. Naturverdiene knytter seg til kystlynghei, naturbeitemark, slåtteområde og kystfjell.

Hågåsen er en samling kulturminner som forteller sin egen historie. Mesteparten av Hågåsen ligger utenfor verneområdet, men det er opparbeidet to parkeringsplasser og et stinett frem til toppen av Hågåsen, like ved grensen til verneområdet. Fra Hågåsen er det utsikt over store deler av verneområdet og det er mulig å komme seg til utsiktspunkt med rullestol. Naturverdiene knytter seg til naturbeitemark og fugleliv.

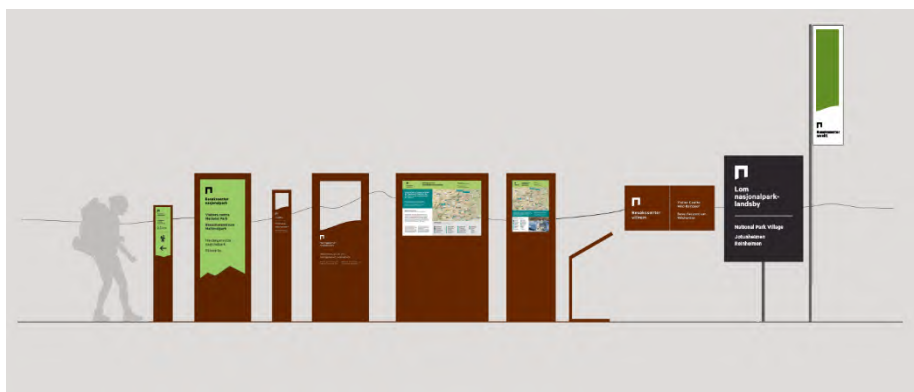
Langelandsområdet er tilrettelagt med tre parkeringsplasser som alle ligger utenfor verneområdet og et stinett som delvis går innenfor og delvis utenfor verneområdet. Det er mulig å gå helt ut på

Kalven. Naturverdiene knytter seg til kystlynghei, slåttemyr, strandeng, små vann og en beskyttet vik.

3.2.3 Informasjonsstrategi – aktuelle tiltak

- Skilting/merking
- QR kode system
- Besøks- og informasjonssenter
- Nettsider/media

Informasjon er viktig for å styre ferdsel og opplyse besøkende om muligheter, attraksjoner, verneverdier, atferdsregler mm. Klar og tydelig informasjon i verneområdet er verneområdestyrets ansvar. Informasjonstavler skal følge ny nasjonal standard for Norges nasjonalparker, gitt i designmanual for Norges nasjonalparker /28/ og turskilt skal følge nasjonal standard som anvist i merkehåndboka /27/.

Figur 16 Eksempler på informasjonsmaterieill for nasjonalparker og større landskapsvernområder. Kilde: Designmanual for Norges nasjonalparker.

De besøkende har kanskje allerede hentet informasjon fra nett, brosjyre, reiselivsbedrifter eller lignende før de ankommer til området. Likevel bør det ved sentrale og prioriterte innfallsporter settes opp infotavler som informere om landskapsvernområdet, verneverdier, attraksjoner, turstier og fasiliteter som brygger, toalett mm.

Status for verneområdet er at det er mange gamle skilt og det skiltes etter ulike mal på ulike plasser i verneområdet. Flere steder er det ingen infotavle ved parkeringsplass eller innfallsport, men kun et verneskiit som markerer grense for verneområdet.

Med bruk av Miljødirektoratets designmanual vil infotavler og skilt få et enhetlig uttrykk. Retningsskilt ute i terrenget kan over tid byttes ut med skilt som er laget etter retningslinjer i merkehåndboka.

Et annet grep som kan tas i bruk for å informere de besøkende er gjennom etablering av et besøkssenter. Et besøkssenter kan ha ulike funksjoner og en bør tenke på at et besøkssenter også må ha en funksjon utenom sommerperioden. Et besøkssenter skal kunne brukes av skoleklasser og barnehager i Flekkefjord kommune og på den måten fungere som naturinformasjonssenter. Et besøkssenter for Flekkefjord landskapsvernområde bør derfor ligge sentralt i forhold til verneområdet og ha forbindelse med offentlig transport til Flekkefjord sentrum. Et besøkssenter bør ligge på utsiden av verneområdet og ha forbindelse til sjø for å bidra til lokal verdiskaping i form av båtturer, utleie av båt mm. Se kap. 5.1.3 for konkret forslag om besøkssenter i Flekkefjord landskapsvernområde.

Commented [A11]: Det foreligger ikke per dags dato noen autorisasjoner for et nytt besøkssenter. Styret står selvfølgelig fritt til å samarbeide om etableringen av et senter utenfor verneområdet og utenfor denne autorisasjonsordningen.

4 Kommunikasjonsplan

Besøksforvaltning og implementering av ny merkevare henger nøye sammen. God kommunikasjon og visuell profil er viktig for å skape en felles identitet for verneområdene. Kommunikasjonsplanen er basert på fokusområdene som er blitt valgt ut fra grunnleggende kunnskapsinnhenting beskrevet ovenfor.

Kommunikasjonsplanen blir utviklet i tråd med den nye merkevarestrategien og innebærer blant annet grafisk formgivning, hvilke kart/kartografi som skal brukes, hva slags bilder, tekniske løsninger, fundamentering, montering, og utplassering i samarbeid med entreprenører og kommunen. Samarbeidet med et grafisk firma for å utvikle kommunikasjonsplanen settes i gang etter at besøksstrategien er godkjent av Miljødirektoratet. Mer detaljert utforming skjer når kommunikasjonsplanen blir iverksatt i tråd med merkevarestrategien/ 28/.

Utover innfallsportene er det behov for opplysningsskilting for innmark- og utmarksbeitearealer, samt hensynsfull ferdsel. Ellers er resten av kommunikasjonsplanen digital, bortsett fra på besøkssenteret og brosjyrer til bruk ved informasjonssentrene.

Kanalisering av ferdsel handler ikke bare om fysisk tilrettelegging. Det som blir kommunisert ut til de besøkende, reiselivsnæring og lokalbefolkningen er også viktige grep for å begrense og styre ferdselen. Hvilke stier og områder som markedsføres kan ha stor betydning for antall besøkende i området, og det er også viktig å informere om årsaken til at enkelte områder blir skjermet.

Et hovedmål med kommunikasjonsplanen er å formidle natur-, kulturminne- og kulturlandskapsverdier til besøkende. Følgende tiltak er planlagt, men listen er ikke fullstendig:

- Oppdatering av nettside
- Nye og oppdaterte informasjonsplakater og skilting
- Informasjonssentre

Fokus vil først og fremst være på de utvalgte innfallsportene Brufjell, Hidraheia (Gården Li), Hågåsen og Langeland. Som tidligere nevnt er det flere naturlige innfallsporter til landskapsvernområdet, spesielt hvis man har tilgang til båt. En oversikt over kulturminner som det er aktuelt å markedsføre vil framgå av kommunen sin kulturminneplan. Besøksstrategien og kommunikasjonsplanen vil tilpasses denne oversikten.

Besøksstrategien foreslår en rekke tiltak som har til hensikt å balansere verneverdier og hensynet til friluftsliv og reiseliv/lokal verdiskaping. Besøksstrategien er primært et verktøy for verneområdeforvaltningen, men det er aktuelt å involvere aktørene som har bidratt i arbeidet med strategien, også i arbeidet med å implementere planen. Det foreslås derfor at verneområdeforvaltningen kaller inn til ett eller flere møter der besøksstrategien presenteres for lokale aktører, grunneiere og interesseorganisasjoner. Det kan være nyttig å ha egne møter med friluftslivsforvaltningen i kommunen for å sikre samkjøring av lokale forskrifter og retningslinjer.

Commented [A12]: Omformuleres slik at det kommer fra verneområdestyret

Kommunikasjon til de besøkende skjer i dag via eldre skilt og tavler. Det bør settes i gang arbeid med å utarbeide nye skilt/tavler. For større områder som eksempelvis Brufjell bør det lages en skiltplan i samarbeid med kommunen.

Tett dialog med reiselivsbedrifter er viktig for å sikre at reiselivsbedriftene tilbyr produkter som tar hensyn til sårbare naturverdier i landskapsvernområdet. Gjennom blant annet møter i rådgivende utvalg vil det være en arena for samarbeid mellom verneområdestyret og reiselivsaktører.

Verneområdeforvaltningen får stor hjelp av grunneiere og frivillige som driver med skjøtsel av kulturlandskapet, bevaring av kulturminner, fugletelling, friluftaktiviteter, cafédrift mm.

5 Tiltaksplan

5.1 Forvaltning og regulering

5.1.1 Adkomst og parkering

Besøkende kan komme til landskapsvernområdet med offentlig transport. Det går regelmessig buss fra Flekkefjord til Hidra (Kirkehamn og Rasvåg). Roligheten og Åna Sira har kun tilbud om skolebuss. Ellers er det mulig å komme til området i egen bil eller båt.

På flere steder er parkeringsmulighetene begrensede og en må kjøre langt fra Fv. 44 før en oppdager at det er fullt på parkeringsplassen. I enkelte tilfeller kan det da være vanskelig å få snudd bilen, og biler blir parkert i veisiden til ulempe for lokalbefolkningen og beredskap. Ofte er arealet begrenset og ikke mulig å utvide eksisterende parkeringsplasser ved innfallsporter, eksempelvis på Dåstøl og Itland.

Kommunen kan sørge for at de besøkende får informasjon om ledig parkeringskapasitet via ulike parkeringsløsninger. I dette tilfellet kan det vurderes å montere infotavler ved avkjørsel fra Fv. 44, i samarbeid med Statens vegvesen.

Informasjon om ledig parkeringskapasitet kan eksempelvis kombineres med guiding mot alternative parkeringsplasser i Åna-Sira eller Flekkefjord. Det er kommune og Agder fylkeskommune som utarbeider forslag til et aktivt parkeringsinformasjonssystem.

Figur 17 Eksempel på parkeringsinformasjonstavle.

5.1.2 Informasjon

Bedre og mer informasjon til de besøkende er et strategisk grep som bidrar til å bygge forståelse for vernet og bedre opplevelsen til de besøkende. De besøkende kan ha ulike informasjonsbehov, og det er her foreslått et minimum av informasjon som skal være tilgjengelig enten på nett, i fysisk form eller som skilt ute i terrenget. Skilt i terrenget skal følge merkehåndboka og merkevaren for Norges nasjonalparker.

For de prioriterte innfallsportene Bruffjell, Hågåsen, Itland og Li må det prioriteres å få opp nye infotavler på parkeringsplassene. For Bruffjell bør en vente med endelig utforming av skilt og kart inntil stitrasé for ny og oppgradert tursti er på plass. I tillegg skal alle turstier fra prioriterte innfallsporter skiltes. Skilting og merking av stier på privat grunn krever avtaler med grunneiere, og dette bør være en prioritert oppgave for kommunen.

Besøksstrategien foreslår følgende informasjonstiltak:

1. Oppdatert nettside – tilgjengelig på flere språk.
2. Aktiv og regelmessig oppdatering av verneområdestyrets sider på Facebook og Instagram (og eventuelt andre sosiale media).
3. Utarbeide en skiltplan for utvalgte innfallsporter og fokusområder.
4. Informasjon om utvalgte kulturminner i informasjonsplakater, brosjyrer og på nettsider.
5. Utarbeide informasjonsplakater/skilt om hensynsfull ferdsel, spesielt i forhold til beitedyr/båndtvang for hund.
6. Promotering av Flekkefjord landskapsvernområde og overnattingsmuligheter i tilknytning til landskapsvernområdet i samarbeid med lokale og regionale reiselivsaktører.

I tillegg til nevnte tiltak er det viktig å bidra til god dialog mellom grunneiere, friluftsansjoner, reiselivsbedrifter og myndigheter. Verneområdeforvalter er det naturlige leddet for koordinering og samordning, og har i utgangspunktet ansvaret for informasjonsflyt og møteaktivitet. Jevnlige møter mellom de ulike interessegruppene kan bidra til større forståelse for vernet og for utfordringene som ulike aktører opplever. Det foreslås derfor at verneområdeforvalter minst en gang i året kaller inn de ulike aktørene til et dialogmøte. Det kan også være nyttig å gjennomføre årlige fagsamlinger med tema som stisikring, skilting, vedlikehold av stier, informasjon til båtfolk mm.

5.1.3 Besøkssentre og informasjonssentre

Et besøkssenter kan ligge utenfor verneområdet ved en av de prioriterte innfallsportene. Det bør være mulig å komme til besøkssenteret med offentlig transport, av hensyn til tilgjengeligheten for skoler og barnehager. Senteret bør videre ligge nær småbåthavn og ha nærhet til bedrifter som tilbyr overnatting, utleie av båt, guidede turer mm. Det bør også være gode parkeringsmuligheter for privatbiler.

Flekkefjord kommune og verneområdestyret er enige i at et besøkssenter vil gi følgende muligheter:

- Synliggjøre Flekkefjord landskapsvernområde som et attraktivt og verdifullt område i kommunen og regionen.
- Bidra til å synliggjøre lokale reiselivsaktører som driver med lokal verdiskapning i tilknytning til verneområdet.
- Gi informasjon om aktiviteter for besøkende og koble til regionale turistprodukter.
- Skape arbeidsplasser gjennom naturveiledning, kafé med servering og fasiliteter for besøkende.
- Gi informasjon om hensynsfull og sporløs ferdsel og søppelhåndtering.
- Ordnete parkeringsforhold for busser og biler.

Besøkssenteret kan være et kunnskapssenter som formidler samspillet i økosystemet i landskapsvernområdet; kystlynghei, våtmarksområder, myrlandskap, bienes betydning, rovfugltrekk, kulturlandskap, kulturminner, dyrehold, fiske, biologisk mangfold med mer. Senteret bør prioritere formidling av disse temaene på innovative og interaktive måter.

Plassering av et besøkssenter i Kirkehamn er vurdert som aktuelt, da det kan støtte opp om planene om et kystkultursenter, og ev. samlokaliseres med dette. Det går buss til Hydra (Kirkehamn og Rasvåg), men det er bare i Kirkehamn at det vurderes å være tilstrekkelig med parkeringsmuligheter. Kirkehamn ligger sentralt i forhold til verneområdet og rett på utsiden av verneområdet inntil det statlig sikrede friluftsområdet på Laugøy/Ullarøy. Kirkehamn er registrert som verdifulle kulturmiljø. Hågåsen ligger inntil Kirkehamn. Det er regelmessig bussforbindelse til Kirkehamn fra Flekkefjord og gode parkeringsmuligheter ved båthavnen i Kirkehamn. Deler av Ullarøy og hele Laugøy er regulert til offentlig friområde.

Det finnes en reguleringsplan for Hydra kystkultursenter og fiskerihavn, der det er lagt opp til en utvidelse av havnearealet og etablering av et kystkultursenter /25/. Hydra Kystkultursenter er en samlebetegnelse på publikumsrelaterte tilbud som akvarium, besøkssenter for skjærgårdsparken, informasjonssenter for landskapsvernesonen, overnatting, leirskole, utleie, samt tilrettelegging for fiskerinæringa /26/.

Kystkultursenter og besøkssenter for verneområdet kan muligens kombineres. Et besøkssenter i Kirkehamn kan bidra til å skape oppmerksomhet om alle deler av verneområdet og ikke bare Brufjell. Det kan fokuseres på fiskerbondens landskap og historikk og sammenhengen mellom naturverdier og tradisjonell bruk av landskapet.

I forprosjektet til Hydra Skjærgårdssenter er det gjort en trafikkanalyse basert på 100 000 besøkende, som viser hvilken gjennomsnittlig trafikkmengde en kan forvente pr år, og hvilken trafikkmengde senteret kan forvente i juli måned, som anslås som høysesong /25/.

Økt trafikk i verneområdet kan føre til forstyrrelser, slitasje og forsøpling. Det vil være behov for tydelig informasjon om ferdselsregler, naturverdier og kulturminner. Trafikk med bil og buss vil ikke påvirke verneverdiene direkte, men økt båttrafikk kan føre til økt besøk på Dragøy og Prestøy.

Oppgradering av badestrand på Laugøy slik at stranden får større kapasitet kan redusere behov for utfarter til Prestøy, som ellers er brukt til bading om sommeren.

Ullerøy på Hidra ligger like ved grensa til landskapsvernområdet og ved siden av fiskerihavna på Kirkehamn. Stedet er regulert til turistformål. Et infosenter/besøkssenter kan samlokaliseres med andre funksjoner beskrevet i konseptbeskrivelse utarbeidet av Flekkefjord kommune. Her kan det eksempelvis være naturlig å formidle fiskeri- og uthavnshistorie, samt ha fokus på marin forsøpling og fugleliv.

5.2 Tiltak i de enkelte delområder

I dette kapitlet gjennomgås tiltak knyttet til tilrettelegging for besøkende for hvert delområde. Skjøtselstiltak er ikke med, da disse omhandles i forvaltningsplanen. Kartene som vises i figurene 19 – 30 i dette kapittel finnes også som vedlegg i stort format.

5.2.1 Brufjell

Tiltak – Brufjell

Utarbeidelse av en prosjekteringsplan for hele Brufjellområdet. Planen må inkludere tiltak for kanalisering av de besøkende for å ivareta verneverdiene i hele området. De utvalgte stiene er stier langs hovedtrasé fra Roligheten og opp til Brufjell, samt ned til Brufjellhålane.

Commented [A13]: Planen skal basere seg på den vedtatte besøksstrategien for verneområdet

1. Flekkefjord kommune vil ha hovedansvaret i samarbeid med verneområdestyret, grunneiere og entreprenører for å tilrettelegge for ferdsel på utvalgte stier.
2. Grunnet spesielt høyt besøkstrykk samt hensyn til natur, dyreliv og beitedrift, skal ferdsel kanaliseres strengt. Etablering av nye stier (merking og tilrettelegging) utenfor Skjærgårdsparken på Brufjell skal som hovedregel unngås.
3. Flekkefjord kommune skal i samråd med verneområdestyret sikre daglig drift og vedlikehold av området, inkludert søppelhåndtering.
4. Utarbeidelse av skiltplan for området.

Kommunen og verneområdestyret bør bidra til at skilting ved parkeringsplassen på Roligheten framstår ryddig og oversiktlig. Informasjon fra vernemyndigheten skal benytte merkevaren Norges nasjonalparker. Annen skilting er beskrevet i designmanual¹. Skilt som informerer om turmål, turstier og verneområdet bør i størst mulig grad samlokaliseres. Skilt som påpeker atferdsregler bør samles til en skiltstolpe. Det må vurderes om det er tilstrekkelig å bruke piktogrammer for å informere om forbud mot løse hunder, camping, forsøpling mm.

¹ [Designmanual for Norges nasjonalparker](#)

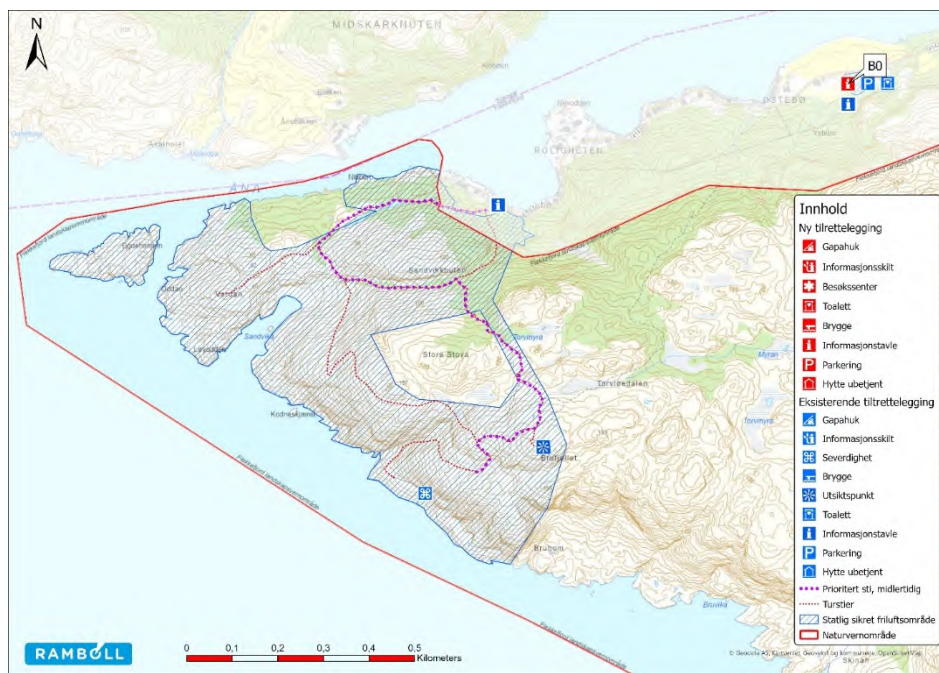
For å løse parkeringsproblemer på Roligheten er det behov for informasjon om tilgjengelig parkering allerede ved avkjørsel fra fv. 44.

Prioritering av stier på Brufjell

For å sikre verneverdiene må besøkende til Brufjellhålene kanaliseres til en godt tilrettelagt tursti etter de føringene som er i forvaltningsplanen for verneområdet. Verneområdestyret vil foreslå at Flekkefjord kommune jobber med det «ytre» stialternativet sammen med de ulike aktørene. Dette vil også være med å muliggjøre fortsatt sauedrift i området og som igjen er med på å sikre verneverdiene i landskapsvernområdet. Det bør legges opp til at samme sti skal brukes fra og til Brufjell/Brufjellhålene og dette med stier i området må begrenses til et minimum for å balansere de ulike interessene i området.

Av hensyn til sårbare dyrearter (rovfugl) foreslås det at stien til Varden ikke videreføres.

Selve nedklatringen til Brufjellhålene er forholdsvis risikofylt og kommer alltid til å være det. Stålwiren som er satt opp i dag ved siden av kan en vurdere å byttes ut med tau.

Figur 18 Kartutsnitt fra Brufjell som viser stitrasér og strekninger som kan ha behov for tiltak.

Tabel 3 Sårbarhetsvurdering for Brufjell med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr	1	4	4	2
Myr	3	2	6	6
Bratt skråning på ustabilt substrat	3	4	12	6
Berg og grunnlendt mark	3	4	12	6
Sårbart dyreliv, salamander	1	3	3	3
Hekkeområder for rovfugl	5	3	15	5
Samlet			52	26

5.2.2 Hidraheia

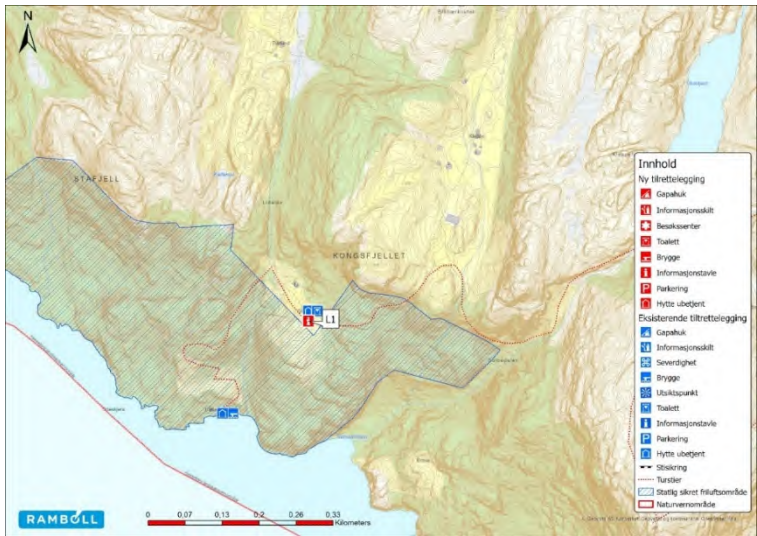
Tiltak - Hidraheia

Generelle tiltak inkluderer: Utbedring av veier til Itland. Informasjon om antall ledige parkeringsplasser på Itland ved avkjørsel fra fv. 44. Informasjon om beitedyr i området og ønske om å holde hunder i bånd. Få på plass stiavtaler med alle grunneiere, evt. vurdere statlig sikring av stitraséer.

Tiltak – Gården Li

- 1. Stinettet rundt Gården Li må oppgraderes for trygg ferdsel og vedlikeholdes årlig. Området må holdes åpent og trygt for besøkende.
- 2. Kanalisering av besøkende i tråd med forslaget fra grunneierne for å unngå konflikter med beitedyr og for å unngå videre terrengslitasje og erosjonsskader.

Informere besøkende om sårbare naturverdier. Foreslåtte tiltak framgår av figur 19 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tabell 4 viser sårbarhetsvurdering for Hidraheia-Li, med og uten tiltak.

Figur 19 Tiltak i området Dåtland - Li – Dåtlandsstrand. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

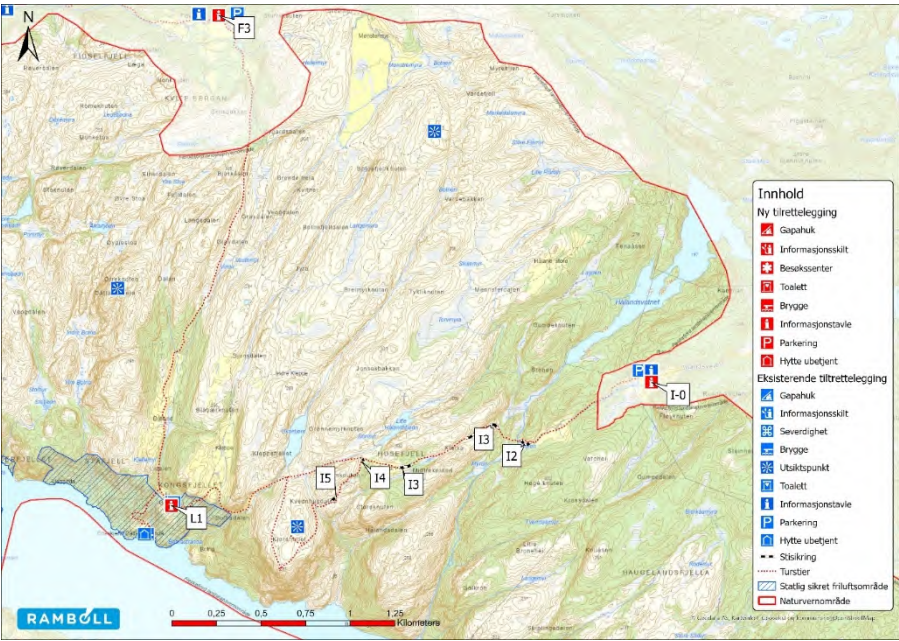
Tabell 4 Sårbarhetsvurdering for Hidraheia – Li, med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Slåtte-eng (Bolettes jorde)	1	2	2	2
Beiteområde for ærfugl	2	3	6	6
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			13	13

Tursti Itland – Kjørsfjellet

For Itland - Kjørsfjellet er det foreslått oppgradering av stier og ny skilting. Det er også foreslått oppgradering av stien på plasser der stien går over myr. Utlekking av klopper og etablering av en hevet gangsti forbi slåttemark ved Kvednhøylen er tiltak som bidrar til å redusere sårbarhet og ta vare på verneverdiene. Foreslåtte tiltak framgår av figur 20 og tiltakstabell i vedlegg 2. Gjennomføring av tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 5.

Commented [A14]: Se kommentar i følgebrev

Figur 20 Tiltak langs sti fra Itland til Kjørsfjellet. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 5 Sårbarhetsvurdering for Hidraheia – Itland – Kjørsfjellet med og uten tiltak.

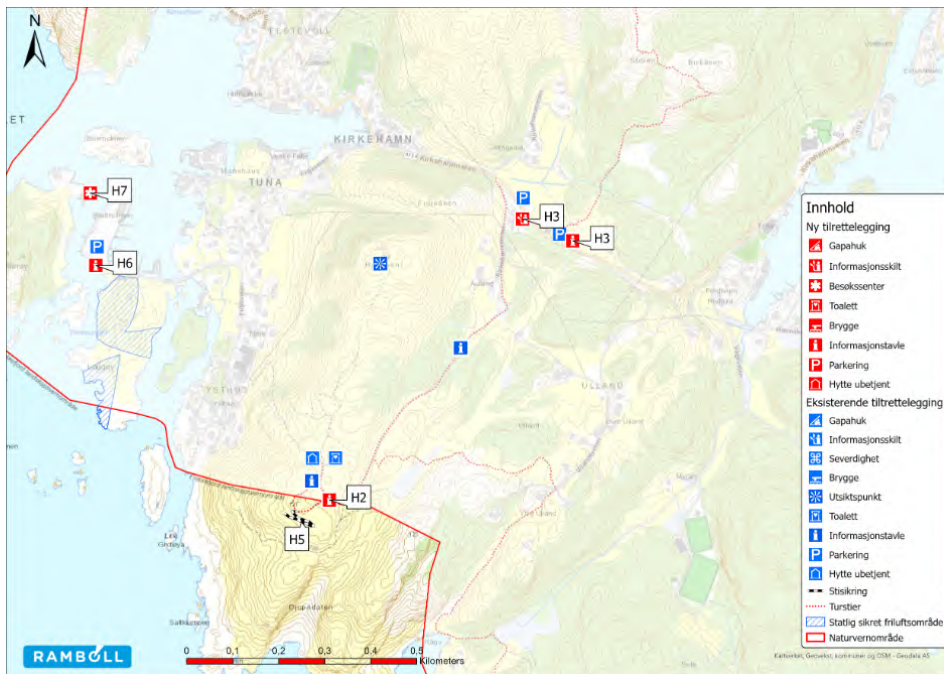
Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Blauthøl	2	4	8	4
Myr	2	2	4	2
Myr	2	4	8	4
Samlet			20	10

5.2.3 Hågåsen

Tiltak - Hågåsen

1. Utarbeide skiltplan for å informere om hensynsfull ferdsel (hunder i bånd).
2. Sikring av luftehull i tunneltakene pga. sikkerhetsrisiko for besøkende.
3. Infotavler med informasjon om verneområdet på de to parkeringsplassene.

Området er ikke vurdert i sårbarhetsvurderingen pga. mangel på data. Foreslåtte tiltak framgår av figur 21 og tiltakstabell i vedlegg 2.

Figur 21 Tiltak på Hågåsen. Sikring av hull i terreng er vist som stisikring. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

5.2.4 Berrefjord

Tiltak - Berrefjord

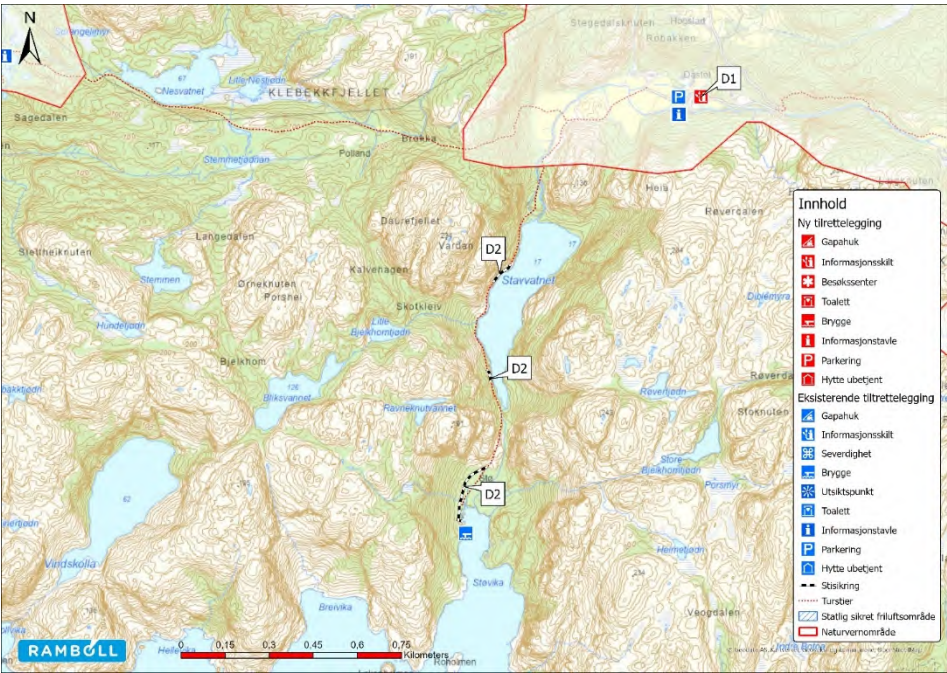
1. Informere om hensynsfull ferdsel i landskapsvernområdet.

5.2.5 Dåstøl – Stø

Tiltak - Dåstøl-Stø

- 1. Utbedring av sti på strekning ved Stavvatnet i bratt parti.
- 2. Kanalisering av ferdsel forbi fritidsboliger i Stø og bedre skilting av sti i Stø.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 22 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 6.

Figur 22 Tiltak Dåstøl – Stø. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabel 6 Sårbarhetsvurdering for Dåstøl – Stø med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Strandeng og Slåtte-eng	1	4	4	2
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			9	7

5.2.6 Kjellenes/Lindåsen

Commented [A15]: tiltak mot forfølgning?

Tiltak – Kjellenes/Lindåsen

1. Fjerne gamle skilt. Sette opp informasjonsskilt som informere om nødvendigheten av skjøtsel med beitedyr og hensynsfull ferdsel.
2. Informasjonsskilt/tavle om verneområdet. Sette opp informasjonsskilt ved parkeringsplassen ved idrettsbanen på Myran, som informerer om beitedyr og hensynsfull ferdsel.
3. Utarbeide skiltplan for hensynsfull ferdsel (hunder i bånd).

Foreslåtte tiltak framgår av figur 23 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 7.

Figur 23 Tiltak Kjellenes. Det er kun vist en liten bit av stien som bør sikres, men denne delen ligger utenfor verneområdet. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabel 7 Sårbarhetsvurdering for Kjellenes/Lindåsen med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr (tydelig tråkk)	1	2	2	2
Hekkeområde ærfugl	2	2	4	2
Beiteområde dykkender	3	3	9	9
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			20	18

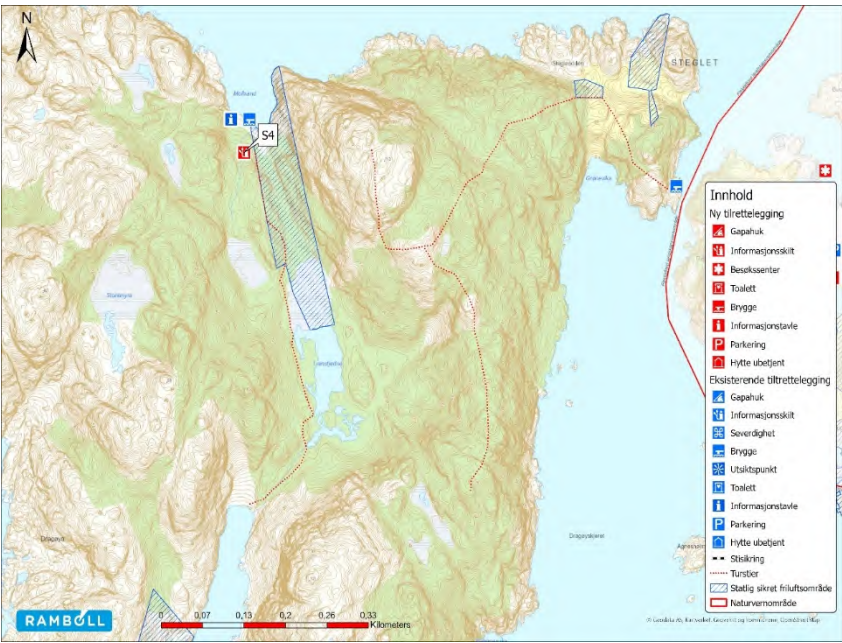
5.2.7 Ytre Skjærgård

Tiltak - Ytre Skjærgård

- 1. Kanalisere ferdsel på Dragøy til østre del og Steglet, av hensyn til hekkende sjøfugl i vest.

Dragøy

Foreslåtte tiltak framgår av figur 24 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 8.

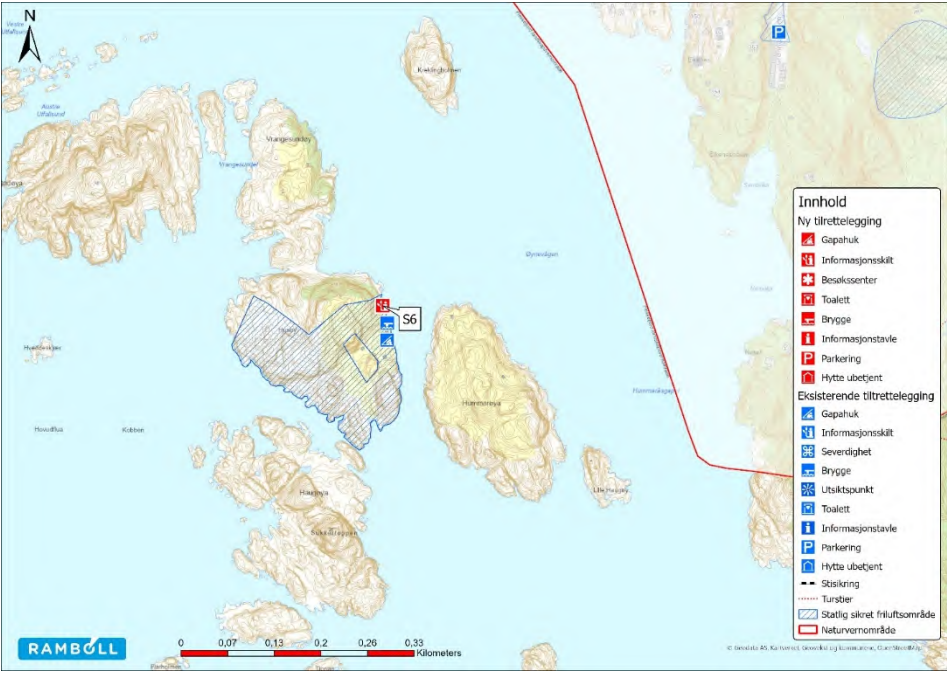
Figur 24 Tiltak Dragøy. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabel 8 Sårbarhetsvurdering for Dragøy med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Strandeng	2	2	4	4
Myr på Dragøy	2	2	4	4
Bratt skråning	1	4	4	2
Berg og grunnlendt mark	3	2	6	6
Hekkeområde for musvåk	2	2	4	2
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Hekke- og beiteområder sjøfugl	2	2	4	2
Samlet			31	25

Husøy og Hummarøy

For Husøy og Hummarøy er det foreslått ny skilting. Foreslåtte tiltak framgår av figur 25 og tiltakstabell i vedlegg 2. Sårbarhetsvurderingen som er vist i tabell 9 tar utgangspunkt i flere forslag til tiltak og flere er allerede gjennomført. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 9.

Figur 25 Tiltak Husøy – Hummarøy. Plassering av skilt. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

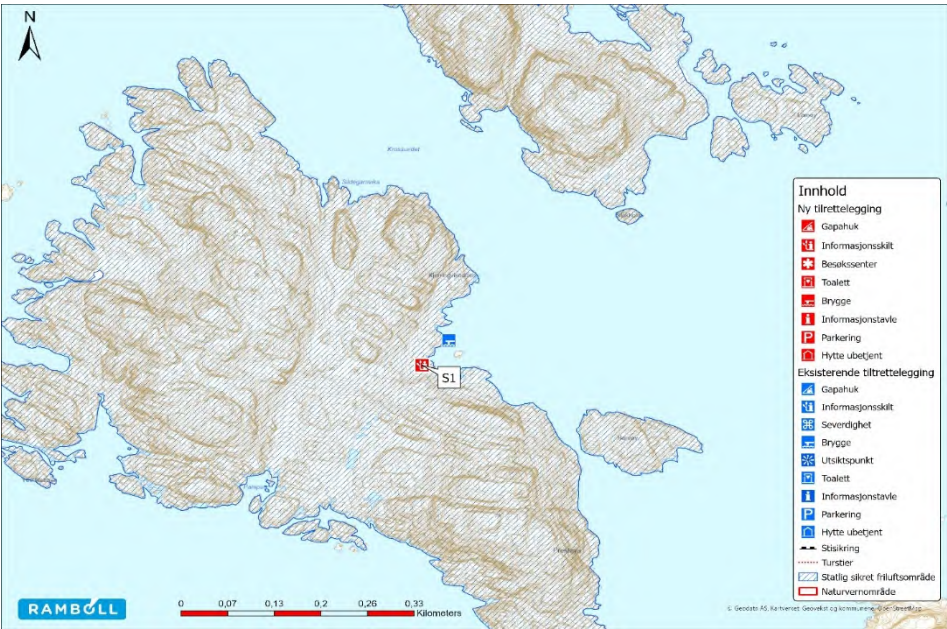
Tabel 9 Sårbarhetsvurdering for Husøy/Hummarøy med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Hekkeområde for ærfugl og svartbak	2	3	6	2
Beite- og overvintringsområde for ærfugl	4	3	12	12
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			23	19

Prestøy

Siden Prestøy er sårbar for forstyrrelser og slitasje, er alle tiltak som kan begrense ferdsel utenom bryggeområdet vurdert som positive. Det er behov for infoskilt som informerer om verneverdier og hensynsfull ferdsel (oppfordrer besøkende til ikke å forlate bryggeområdet/badeplassen i hekkeperioden og holde hunder i bånd av hensyn til beitedyr og fugleliv).

Foreslåtte tiltak framgår av figur 26 og tiltakstabell i vedlegg 2. Sårbarhetsvurderingen som er vist i tabell 10 tar utgangspunkt i flere forslag til tiltak enn det som er vist i figur 26. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 10.

Figur 26 Tiltak Prestøy. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabel 10 Sårbarhetsvurdering for Prestøy med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)	Med tiltak
Myr	1	3	3	3
Berg og grunnlendt mark	4	3	12	12
Hekkeområde for fugl	3	1	3	1
Beiteområde for dykkender	3	3	9	9
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			32	30

5.2.8 Langeland

Tiltak - Langeland

- 1. Utarbeide skiltplan for å informere om hensynsfull ferdsel.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 27 og tiltakstabell i vedlegg 2. For Langeland er det foreslått ny skilting. Tiltakene vil ikke medføre at sårbarheten reduseres, jf. tabell 11.

Figur 27 Tiltak Langeland og Kalven. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabel 11 Sårbarhetsvurdering for med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr og strandsump/-eng	2	2	4	4
Myr	2	2	4	4
Myr	1	2	2	2
Samlet			10	10

5.2.9 Kalven

Tiltak – Kalven

1. Tilrettelegge og sikre stinettet til Kalven i samarbeid med Flekkefjord kommune, grunneiere og skjøtselsansvarlige/beitebrukere, inkludert:
 - o Utarbeide skiltplan for å informere om hensynsfull ferdsel.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 27 og tiltakstabell i vedlegg 2. For Kalven er det foreslått ny skilting. Tiltakene vil ikke medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 12.

Tabel 12 Sårbarhetsvurdering for Kalven med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr og strandsump/-eng	2	2	4	4
Myr	2	2	4	4
Myr	1	2	2	2
Samlet			10	10

5.2.10 Andabeløy - Tarmevika

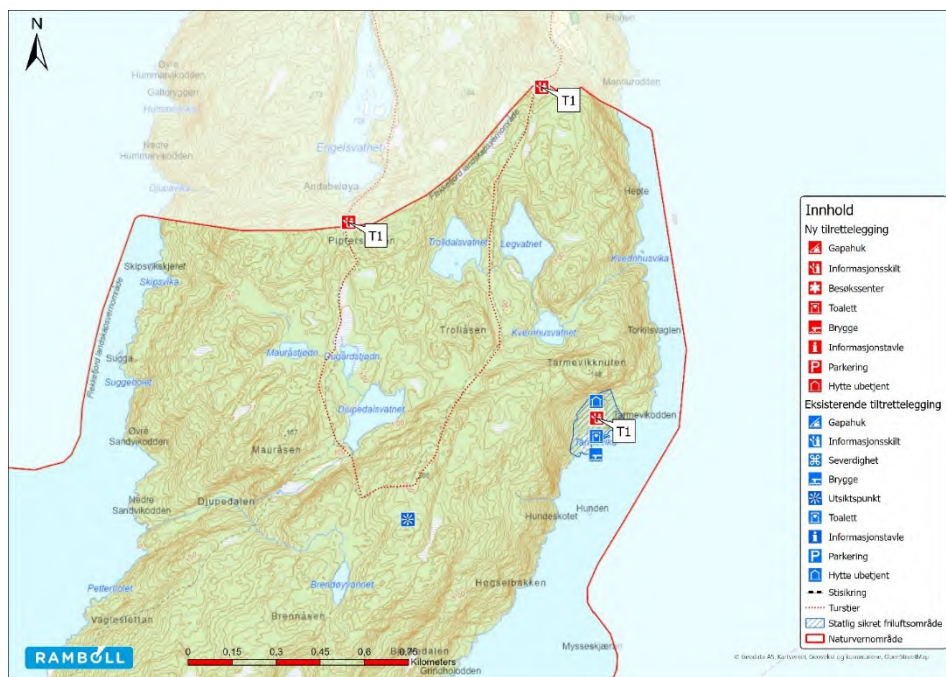
Tiltak - Tarmevika

1. Informasjonstavle om verneverdier og hensynsfull ferdsel.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 28 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil ikke medføre endring i sårbarhet som vist i tabell 13.

Tabel 13 Sårbarhetsvurdering for Tarmevika med og uten tiltak.

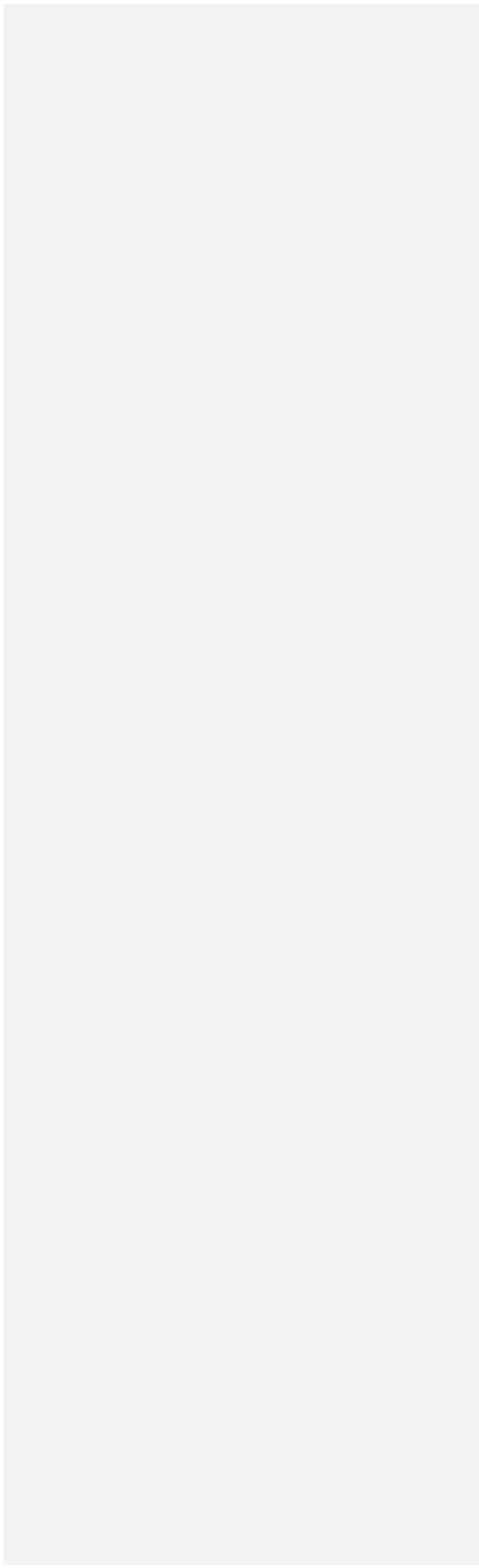
Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Bratt skråning	1	2	2	2
Myr	2	2	4	4
Samlet			6	6

Figur 28 Tiltak Andabeløy. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

6 Referanser

1. [Naturbase.no](https://naturbase.no)
2. [Artsdatabanken.no](https://artsdatabanken.no)
3. Naturtypekartlegging i Vest-Agder 2012, Biofokus Rapport 2013-14
4. [Kartlegging av naturtyper](#) – verdisetting av biologisk mangfold, Håndbok 13.2.utg. Direktoratet for Naturforvaltning 2007.
5. [Forslag til Ytre kystzone Flekkefjord landskapsvernområde](#)
6. [Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2010](#)
7. Forvaltningsplan for Flekkefjord høringsutkast 2016, Fylkesmannen i vest Agder
8. Forvaltningsplan for Flekkefjord 2020, Statsforvalteren i Agder
9. Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2022, Statsforvalteren i Agder
10. Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, M 106, Miljødirektoratet 2014
11. Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder, M 415, Miljødirektoratet 2015
12. Prosjektplan for besøksstrategi 2020
13. Forskrift om fartsbegrensning i sjø, Flekkefjord kommune
14. Besøksstrategi for Flekkefjord LVO 2020-2030 – Høringsutkast, juli 2020
15. Samlet rapport fra referansegrupper for grunneiere, reiseliv og natur- og miljøorg.
16. Skjøtselsplan for Li 2011-2015
17. Forvaltningsplan for Stykkjet 2008-2015
18. Skjøtselsplan for verdifullt kulturlandskap Kleppe – Dåtland – Li 2018
19. Skjøtselsplan for Kleppa, 2018
20. Forvaltningsplan for Skjærgårdsparken Lister
21. Forvaltningsplan for Tarmevika 2019
22. Forvaltningsplan for Hågåsen 2021
23. Reisemålsstrategi for Flekkefjord – fra fire fyrår til helårlig reisemål
24. Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019. Brukerundersøkelser i Flekkefjord og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområder. Sommeren 2018. NINA Rapport 1651. Norsk institutt for naturforskning
25. Detaljregulering for Hydra Kystkultursenter og fiskerihavn, gnr 11, bnr 57, Kirkehamn, PlanID 1004201506
26. Mulighetsstudie for Ullarøy, Laugøyna og fiskerihavna på Hydra, MIMIR 2018.
27. [Merkehåndboka](#)
28. [Designmanual for Norges Nasjonalparker](#)
29. Hanssen, U., Abaz, A. H. & Fjeldstad, H. 2023. NiN Basiskartlegging av verneområder i Agder fylke 2022. Miljøfaglig Utredning rapport 2023-11, ISBN 978-82-345-0381

Flekkefjord
landskapsvernområde

Besøksstrategi

Flekkefjord landskapsvernområde

Innhold

1	Innledning.....	4
1.1	Formål	4
1.2	Kort om rammeverk.....	4
1.3	Forvaltning og skjøtsel	6
1.4	Andre planer.....	7
2	Kunnskapsgrunnlaget.....	8
2.1	Sårbare naturverdier	9
2.1.1	Sårbarhetsvurdering	10
2.2	Reiselivet.....	12
2.3	Den besøkende.....	12
2.4	Annen relevant kunnskap.....	13
2.4.1	Kulturminner.....	13
2.4.2	Kulturlandskap	14
2.5	Vurdering av tilstand og tilrettelegging i delområder	15
2.5.1	Brufjell	15
2.5.2	Hidreheia.....	17
2.5.3	Hågåsen.....	19
2.5.4	Berrefjord	20
2.5.5	Dåstøl – Stø	21
2.5.6	Kjellenes/Lindåsen.....	22
2.5.7	Ytre skjærgård, Husøy, Hummarøy, Prestøy og Dragøy	23
2.5.8	Langeland	26
2.5.9	Kalven	26
2.5.10	Andabeløy – Tarmevika	27
2.6	Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen	27
3	Mål og strategiske grep.....	28
3.1	Mål med besøksforvaltningen	28
3.2	Strategiske grep	28
3.2.1	Kanalisering	28
3.2.2	Prioritering av innfallsporter	30

3.2.3	Informasjon	32
4	Kommunikasjonsplan	33
5	Tiltaksplan	34
5.1	Forvaltning og regulering	34
5.1.1	Adkomst og parkering	34
5.1.2	Informasjon	35
5.1.3	Besøkssentre og informasjonssentre.....	36
5.2	Tiltak i de enkelte delområder	37
5.2.1	Brufjell	37
5.2.2	Hidraheia.....	40
5.2.3	Hågåsen.....	42
5.2.4	Berrefjord	42
5.2.5	Dåstøl – Stø	43
5.2.6	Kjellenes/Lindåsen.....	44
5.2.7	Ytre Skjærgård	45
5.2.8	Langeland	48
5.2.9	Kalven	49
5.2.10	Andabeløy - Tarmevika	49
6	Referanser	51

Vedlegg:

1. Sårbarhetsvurdering
2. Tiltakstabell

Forsidefoto: Nysgjerrige geiter på Gården Li. Foto: Rambøll.

1 Innledning

Arbeidet med besøksforvaltning skal bidra til en bedre opplevelse for de besøkende i området, samt bidra til positiv utvikling og vekst for det lokale næringslivet i regionen. Hvis det oppstår interessekonflikter, skal tiltak som sikrer verneområdet mot uønskede inngrep og aktiviteter prioriteres /11/.

Besøksstrategien inneholder strategiske grep og tiltak (fysisk tilrettelegging, formidling av informasjon, osv.) som er nødvendige for å balanse verneverdiene, besøkende og lokal verdiskapning, slik at en oppnår størst mulig utbytte for alle brukerinteresser.

Besøksstrategien har som mål at alle kan nyte godt av verneområdet og at naturen sikres for fremtidige generasjoner. I prosessen med å utvikle besøksstrategien har verneområdestyret hatt fokus på å bygge legitimitet og tillit gjennom god kommunikasjon og samarbeid. Gode informasjonstiltak og økt kunnskapsformidling skal bidra til bedre forståelse for vernet og ivaretagelse av verneformålet.

Det er i dag mange besøkende til Brufjellområdet, og det er behov for tiltak for å hindre ytterligere skade på verneverdiene og samtidig sikre trygg ferdsel. Også i andre områder er det behov for tilretteleggingstiltak, og i hele verneområdet er det behov for nye skilt og infotavler. Denne besøksstrategien har derfor som fokus å få på plass nødvendig infrastruktur for å håndtere dagens ferdsel. Nye tiltak som har til formål å tiltrekke flere besøkende til verneområdet vil ikke bli prioritert før dette er på plass.

1.1 Formål

I Flekkefjord landskapsvernområde er det mange områder med sårbar natur og mange attraksjoner som tiltrekker seg besøkende fra inn- og utland. Enkelte steder har det store besøkstrykket medført at fugler og beitedyr forstyrres, terrenget slites ned og verneverdiene tar skade som følge av for mye ferdsel i verneområdet. Denne besøksstrategien har derfor som mål å sikre at verneverdiene blir ivaretatt og at ferdsel reguleres på en slik måte at området fremdeles kan være åpent for besøk, men uten at ferdsel skader verneverdiene.

1.2 Kort om rammeverk

Besøksstrategien er utarbeidet av verneområdestyret for Flekkefjord landskapsvernområde.

Rammen for arbeidet med besøksforvaltning i verneområder er verneforskriften (FOR-2005-03-11-225), naturmangfoldlovens bestemmelser om områdevern gitt i kap. V §§ 33-51, stortingsmelding «Natur for livet», Miljødirektoratets veiledere for forvaltning av verneområder (M106) og for besøksforvaltning (M415) og forvaltningsplan for Flekkefjord landskapsvernområde.

I tillegg til lovverket som gjelder spesifikt for verneområdet, er det flere lover og forskrifter som regulerer besøk og ferdsel i området:

- Lov om friluftslivet
- Lov om hundehold
- Lov om jakt og fangst av vilt
- Lov om laksefisk og innlandsfisk.
- Lokal forskrift om fartsbegrensning i sjøen, Flekkefjord kommune
- Lokal forskrift om helårlig båndtvang i områder der dyr beiter (vedtatt desember 2021).

Arbeidet med besøksstrategien er organisert i tråd med organiseringskartet i godkjent prosjektplan /12/. Innspill fra aktører med interesser innenfor, og i randsonen til landskapsvernområdet ble samlet gjennom arbeid i en prosjektgruppe. Det ble utarbeidet en oversikt over eksisterende kunnskap om landskapsvernområdet og kartleggingsrapporter ble bestilt i noen tilfeller der eksisterende data var mangelfull.

Oppstartsmøtet ble annonsert i flere lokale og regionale aviser med invitasjon til deltagelse. På oppstartsmøtet 18. april 2018 i Mandal ble 80 deltagere invitert til å delta i en av de fem etablerte prosjektgruppene. Verneområdestyret fikk en svært positiv respons og prosjektgruppene har jobbet i perioden 2018-2019. Inndeling av prosjektgruppene:

- 1A: Grunneiere i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde
- 1B: Grunneiere i Flekkefjord landskapsvernområde
- 2: Reiselivsnæring, turistforeninger og andre turist-fokuserte frivillige organisasjoner
- 3: Natur- og miljøvernorganisasjoner
- 4: Administrative organisasjoner – Statsforvalteren, Fylkeskommunen, Kystverket, Statens naturoppsyn, kommunerepresentanter (Kristiansand, Søgne, Mandal og Flekkefjord).

Prosjektgruppe 1A, 1B, og 2 hadde flere møter i 2018-2019 /15/.

Det er gjennomført befaringer og regelmessige møter med flere aktører, blant annet jordbrukssjef og næringssjef i Flekkefjord kommune og Smaabyen - drivkraft for reisemålsutvikling i kommunen.

Utkast til besøksstrategi har vært i offentlig høring og det kom inn flere høringsinnspill. Høringsinnspill er innarbeidet i besøksstrategien

1.3 Forvaltning og skjøtsel

Besøksstrategien er et verktøy som verneområdeforvaltningen (VORF) kan bruke for å bidra til å balansere hensynet til verneverdier, friluftsliv og lokal verdiskaping. Besøksstrategien fokuserer på de deler av forvaltningen som har med besøk å gjøre og er å regne som et supplement til forvaltningsplanen. For regulering, skjøtsel, bestemmelser om bruk med mer vises til forvaltningsplanen for Flekkefjord landskapsvernområde.

Grunneiere som driver med skjøtsel og beiting i verneområdet er avhengige av å kunne høste mest mulig fôr innenfor de områder som i dag er registrert som innmark. Det er ikke aktuelt å utvide disse områdene og transport av fôr inn i verneområdet er ikke ønskelig av hensyn til gjødslingseffekten. Av den grunn er det viktig at ferdsel i størst mulig grad styres utenom innmark, eller kanaliseres over disse på stier eller veier som er tydelig merket i terrenget.

Det er utarbeidet skjøtselsplaner for følgende områder:

- Kleppe - Dåtland – Li
- Li
- Stykkjet
- Dragøy og Steglet

I tillegg til skjøtselsplaner for private eiendommer i verneområdet er det utarbeidet forvaltningsplaner for de statlig sikrede eiendommene på Hågåsen, i Tarmevika (Andabeløy) og på Brufjell (Skjærgårdspark).

Flekkefjord kommune har ansvar for forvaltningsplaner for Lister skjærgårdspark i tillegg til statlige sikrede friluftsområder. I praksis fungerer skjærgårdsparkavtalene på samme måte som statlige sikrede friluftsområder for øvrig. I disse avtalene har staten, ved kommunen som forvaltningsmyndighet, rett til å opprette og vedlikeholde innretninger for tilrettelegging av allmennhetens bruk av arealene til friluftsliv. Tilrettelegging for friluftsliv skal uansett ta hensyn til vernebestemmelsene dersom tiltak planlegges innenfor verneområdet.

Skjærgårdstjenesten i kommunen gjennomfører skjøtsel, drift og vedlikehold av områder hvor det foreligger en avtale. Kommunen skal sørge for iverksetting av renhold og tilsyn med området og kan foreta rydding og tilrettelegging for friluftsliv i samarbeid med verneområdestyret. For å regulere ferdselen i området kan kommunen fastsette atferdsregler i henhold til § 15 i lov om friluftslivet med sikte på å fremme naturvennlig utøvelse av friluftsliv.

Forvaltningsplanen definerer følgende forvaltningsutfordringer for tema ferdsel og friluftsliv:

- Slitasje og skader på vegetasjon
- Forstyrrelse av dyreliv og fugleliv, inkludert beitedyr
- Begrensede parkeringsmuligheter ved innfallsporter
- Manglende informasjon til besøkende; begrenset kunnskap om verneverdier

Følgende forvaltningsmål i forvaltningsplanen er relevante for besøksstrategien:

- **Landbruk**
Verneområdet skal kunne utnyttes som en ressurs for landbruket innenfor rammene av verneformål og vernebestemmelser. Beiting og andre skjøtselstiltak i landbruket skal bidra til bevaring av verneverdiene.
- **Friluftsliv**
Forvaltningen av verneområdet skal bidra til å fremme gode friluftslivsopplevelser, samtidig som verneverdiene opprettholdes.
- **Reiseliv**
Verneområdet skal kunne brukes som en ressurs for reiselivsnæringen i regionen. Reiselivet i verneområdet skal være bærekraftig og innenfor rammen av verneformål og vernebestemmelser.

Kommunen har ansvar for tilrettelegging og det innebærer at kommunen inngår stiavtaler med aktuelle berørte grunneiere. Slike avtaler skal ligge til grunn for alle stier som kommunen merker, skilter og vedlikeholder.

Det er gitt generelle retningslinjer for ferdsel og friluftsliv i forvaltningsplanen.

1.4 Andre planer

Det er planer om et kystkultursenter i Kirkehamn. Senteret kan omfatte et informasjonssenter for verneområdet /25/. Planen er beskrevet i detaljer i en mulighetsstudie fra MIMIR arkitekter /26/. Mulighetsstudiet beskriver et bygg plassert utenfor verneområdet. Besøkssenteret vil trekke mer besøkende til Kirkehamn. Det er ikke fast forbindelse til Dragøy, Prestøy eller noen av de andre små øyene i nærheten, og all ferdsel hit må skje med båt. Av den grunn forventes det en begrenset økning i ferdsel fra besøkssenteret til nærliggende øyer og holmer.

2 Kunnskapsgrunnlaget

Flekkefjord landskapsvernområde ligger vest i Agder, og strekker seg fra Andabeløy i øst til Egdeholmen ved grensa til Åna Sira i vest. Landskapsvernområdets samlede areal er på ca. 54 km² hvorav ca. 38,5 km² er landareal inkludert ferskvann, og ca. 15,5 km² sjøareal.

Flekkefjord landskapsvernområde (figur 1) er et mangfoldig og kontrastfylt landskap. Her finnes et frodig kystlandskap med mektige fjell, urørt skjærgård, kulturlandskap med beitedyr, gammel kystfuruskog og frodige edellauvskoger. Den rødlistede arten klokkesøte som vokser i fuktige lyngheier har et nasjonalt kjerneområde her. Hovedtrekket for rovfugl langs kysten går gjennom området inne på Hidraheia.

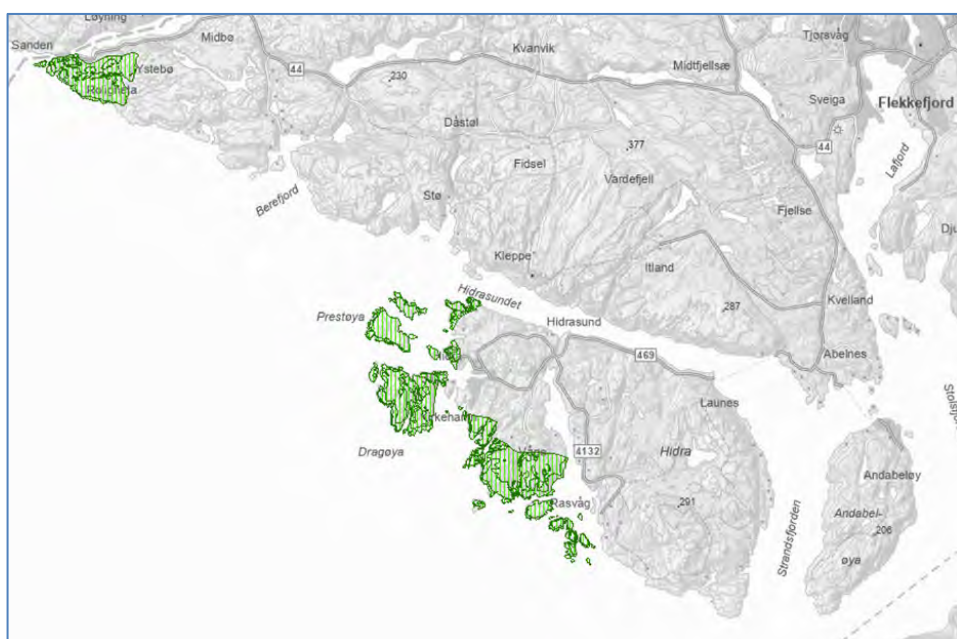
Figur 1. Flekkefjord landskapsvernområde. Kilde: faktaark, Naturbase.

Kunnskapsgrunnlaget som er benyttet i besøksstrategien er hentet fra følgende kilder:

1. Naturbase.no
2. Artsdatabanken.no
3. Verneplan Flekkefjord landskapsvernområde
4. Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2010
5. Utkast til Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2016
6. Forvaltningsplan for Flekkefjord 2022
7. Forskrift om fartsbegrensning i sjø, Flekkefjord kommune
8. Besøksstrategi for Flekkefjord LVO 2020-2030 – Høringsutkast, juli 2020
9. Samlet rapport fra referansegrupper for grunneiere, reiseliv og natur- og miljøorg.
10. Skjøtselsplan for Li 2011-2015
11. Forvaltningsplan for Stykkjet 2008-2015
12. Skjøtselsplan for verdifullt kulturlandskap Kleppe – Dåtland – Li 2018
13. Skjøtselsplan for Kleppa, 2018
14. Forvaltningsplan for Skjærgårdsparken Lister
15. Forvaltningsplan for Tarmevika 2019, Flekkefjord kommune
16. Forvaltningsplan for Hågåsen 2021, Flekkefjord kommune
17. Forvaltningsplan for Brufjell 2021, Flekkefjord kommune
18. Reisemålsstrategi for Flekkefjord – fra fire fyrårn til helårlig reisemål
19. Brukerundersøkelser for Flekkefjord og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområder 2018.

2.1 Sårbare naturverdier

I 2022 ble deler av verneområdet kartlagt i basiskartleggingen /29/. Figur 2 viser areal som ble kartlagt. De store områdene på Hidraheia, Langeland og Andabeløy ble ikke kartlagt i samme omgang.

Figur 2 Areal kartlagt i basiskartlegging 2022. Kilde: Naturbase.

I Naturbase er det registrert naturtyper kartlagt etter DN håndbok 13 /1/, men flere av registreringene er av eldre dato. Av registrerte naturtyper kan nevnes gammel kystfuruskog, rik edellauskog, kystlyngheier, naturbeitemarker og slåttemark. Særlig naturbeitemark og slåttemark kan være sårbare for slitasje.

Området er et viktig område for trekkende rovfugl og særlig rovfugl som oppholder seg på rasteområder er sårbare for forstyrrelser. I tillegg er det registrert hekking av hubro, vandrefalk og musvåk i området /2/. Området er også viktig funksjonsområde for sjøfugl, engfugl og spetter som er sårbare for forstyrrelser, særlig i hekketiden.

Naturverdier i verneområdet knytter seg til det åpne kystlandskapet. Store åpne flater med skrin jord er i utgangspunktet sårbare for ferdsel, da det kan medføre slitasje. I tillegg finnes det områder med bratte lier, der ferdsel allerede har medført skader på verneverdiene. Store områder med kystlynghei som er en sterkt truet naturtype er en av de største attraksjoner i verneområdet. I kystlyngheiene vokser det mye av den sårbare arten klokkesøte. I tillegg er kystlyngheiene levested for andre planter, dyr og sopp.

Ved befaringer høsten 2021 ble det gjort en tilstandsvurdering av flere av de tidligere kartlagte naturtypene. Flere lokaliteter som i Naturbase var registrert som slåttemark, hadde i 2021 preg av å være naturbeitemark. Store deler av området er kartlagt som kystlynghei, men det er forskjell på tilstandene, da siste kartlegging ble foretatt i 2012.

Det er i perioden 2016-2021 registrert 228 observasjoner av dyr og planter fordelt på et femtital arter i Artskart (validerte funn med koordinatpresisjon bedre enn 1000 m) /2/. I Naturbase er det avgrenset leveområder for arter av særlig forvaltningsinteresse, blant annet for de tre spetteartene som forekommer i området. Dataene er imidlertid mer enn 10 år gamle. Det vises til forvaltningsplanen og sårbarhetsvurderingen for mer informasjon om naturverdier.

2.1.1 Sårbarhetsvurdering

Det er utarbeidet en sårbarhetsvurdering for verneområdet. Vurderingen er gjennomført på de mest besøkte lokaliteter. Områder utenfor verneområdet er ikke vurdert. Se sårbarhetsvurdering i vedlegg 1. Tabell 1 oppsummerer resultatene fra sårbarhetsvurderingen.

Tabell 1 Oppsummering av resultater fra sårbarhetsvurderingen.

Lokalitet	Type	Sårbar natur	Skår uten tiltak
Hidra – Hågåsen	Sti, utsiktspunkt, destinasjon	Mulig hekkeområde for engfugl	Ikke mulig å regne ut skår pga. mangel på data
Hidra – Kjellnes	Sti og utsiktspunkt	Myr og bratt li, hekke- og beiteområde for dykkender	20
Hidra – Langelandsfjell - Kalvekilen	lilandstigningspunkt og sti	Myr, strandeng	10
Prestøy	lilandstigningspunkt	Myr, berg og grunnlendt mark, hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	32
Dragøy	lilandstigningspunkt og sti	Myr, berg og grunnlendt mark, myr, bratt li, hekkeområde for musvåk og ærfugl, beiteområde for sjøfugl	31
Husøy og Hummarøy	lilandstigningspunkt og destinasjon	Hekkeområde for ærfugl, beiteområde for dykkender	23

Andabeløy – Tarmevika	llandstigningspunkt	Bratt li, myr, beiteområde for dykkender	6
Hidreheia – Itland - Li	Innfallsport, sti, utsiktspunkt	Myr, blauthøl	20
Hidreheia – Li	Innfallsport, sti og destinasjon	Slåttemark, semi-naturlig eng, beiteområde for dykkender	13
Dåstøl - Stø	Innfallsport, sti og destinasjon	Strandeng, slåttemark	9
Brufjell	Innfallsport, sti, utsiktspunkt og destinasjon	Bratt li, myr, berg og grunnlendt mark, salamander	52

Det er særlig behov for kartlegging av leveområder til fugl som ikke tåler forstyrrelser.

Tabell 1 Oppsummering av resultater fra sårbarhetsvurderingen. viser at Brufjell, Prestøy og Dragøy har høy sårbarhet. Besøksmengden på Brufjell er på et nivå som tilsier at det kreves strakstiltak for å forhindre skade på verneverdiene. På Prestøy og Dragøy er besøksmengden ennå liten, men det bør ikke prioriteres tiltak her som vil øke besøksmengden, da begge områdene har høy sårbarhet. På stien fra Itland til Li er det middels sårbarhet, og en bør planlegge for bedre kanalisering og oppgradering. På Husøy er det vurdert middels sårbarhet pga. hekkende fugl og en bør unngå spredt ferdsel på mindre øyer og holmer. Av den grunn kan det være hensiktsmessig å kanalisere størsteparten av ferdselen til steder som tåler mye besøk og som ligger perifert i forhold til hekkelokaliteter. Oppgradering av ilandstigningspunkt på Hummarøy kan være et tiltak som har en slik ønsket effekt.

Kystlynghei finnes også på øyer og holmer i skjærgården rundt Hidra. Liten grad av tekniske inngrep og et kulturlandskap i god hevd bidrar til store opplevelsesverdier i verneområdet. Sårbarhetsvurderingen viser at dagens besøksmengde ikke bidrar til særlig negative effekter på verneverdiene på øyer og holmer rundt Hidra. Enkelte steder som Prestøy og Dragøy er imidlertid veldig sårbare for økt ferdselstrykk, da ferdsel kan medføre skade på vegetasjon og fugleliv.

På Hidraheia er det registrert sårbare enheter langs stinettet fra Itland til Li. Det er flere steder lagt ut bruer og klopper, men det er fortsatt områder med fuktige søkk. Stiene er tydelig markerte i terrenget, og med noen få grep og enkel tilrettelegging kan sårbarheten reduseres for vegetasjonen langs stiene på Hidraheia. En særlig utfordring ligger i å kanalisere ferdsel forbi Kvednhylen, der stien passerer både slåtteenng i god hevd og en myrflate.

Store områder har i dag veldig lite ferdsel. Områdene på Ystebøheia blir beitet av sau som går ute hele året, akkurat som på Hidraheia der tre flokker av villsau beiter ute hele året. Lengst øst på Hidraheia er det et område som i dag ikke er i drift og som fungerer som et referanseområde for et landskap i naturlig utvikling. Dette området er særlig interessant i undervisnings- og forskningssammenheng, men også for besøkende.

Hågåsen er godt tilrettelagt for besøk og det er bare en del av Hågåsen som ligger inne i verneområdet. Naturverdiene på Hågåsen knytter seg til naturbeitemark og enkelte forekomster av stedegne trær, men ingen sårbare vegetasjonseenheter.

Utover lokalitetene som er undersøkt i felt er det et titalls holmer og skjær som fungerer som hekkeområder for sjøfugl. Det er gjort søk i Artskart og hentet frem alle lokaliteter som i de siste 5 årene har hatt forekomster av rødlistede fuglearter i reproduksjon eller mulig reproduksjon. Rundt disse lokalitetene er det i sårbarhetsvurderingen lagt inn en buffersone. Siden ferdsel på sjø går

over store områder, er alle lokaliteter med rødlistede fuglearter i hekkeperioden regnet som sårbare.

Overvintrende fugl, eksempelvis lomvi, havelle og ærfugl, er sårbare for forstyrrelser i vinterperioden, da forstyrrelser kan føre til at fuglene ikke får i seg nok mat eller tvinges å bruke for mye energi på fluktmanøvrer. I sårbarhetsvurderingen regnes alle grunne sjøområder (<50 m dybde) som sårbare områder der ferdsel om vinteren bør holdes på et minimum. Dette gjelder hele sjøflaten i verneområdet, med unntak av sentrale deler av Hidrasundet samt Strandsfjorden mellom Hidra og Andabeløy.

2.2 Reiselivet

Reiselivet i og rundt Flekkefjord landskapsvernområde er ikke organisert i et felles destinasjonsselskap. Prosjektgruppe 2 (Reiselivsnæring, turistforeninger og andre turist-fokuserte frivillige organisasjoner) gjennomførte tre møter som ble avholdt på Hidra (Flekkefjord), Flekkerøy (Kristiansand) og Landøy (Lindesnes). Sluttrapporten legger opp til sammenkoplinger som tilrettelegger og inspirerer til besøk, fra lavkost nærområdeturer for lokalbefolkning og besøkende til utenlandske luksusturister som ønsker en spesialtilpasset opplevelse langs kysten, gjerne inkludert andre severdigheter i Norge/Skandinavia. Sluttrapporten presenteres som en reise fra øst mot vest, hvor idéen er at internasjonale besøkende kommer til Gardermoen og avslutter i Stavanger eller Bergen /15/.

Landskapsvernområdet ligger sentralt i Magma Geopark. Geoturistene er særlig interessert i reisemål som har en spesiell kombinasjon av opplevelser som for eksempel økologi, geologi, kultur og historie. Flekkefjord landskapsvernområde tilbyr alt dette, og har et potensiale i forhold til utvikling av et bærekraftig nisjeprodukt innen turisme i samarbeid med Smaabyen og Magma Geopark.

Brufjell og Hågåsen er to av fire fyrtårn i Flekkefjord kommunes regionale reiselivsstrategi. De andre er Hollenderbyen og Flekkefjordbanen. Fyrtårnene skal ifølge reiselivsstrategien markedsføres for å bygge lokal verdiskapning og gi økt internasjonale interesse.

Fra reiselivsnæringens side virker det som om de tilreisende til Flekkefjord landskapsvernområde har lite kjennskap til at det er et landskapsvernområde. Området er viktig for turismen og markedsføres aktivt hos destinasjonsselskapene, men ikke som et landskapsvernområde. Brufjellhålane, Hågåsen og Gården Li er de største attraksjonene i verneområdet.

Landskapsvernområdet oppleves best fra båt, men det er få tilbydere av båtutleie.

2.3 Den besøkende

Flekkefjord landskapsvernområde har stor verdi for allmenhetens utøvelse av friluftsliv. Tallene fra brukerundersøkelsen viser at friluftslivet har stor verdi, ikke bare for lokalbefolkningen, men også for besøkende til Flekkefjord, inkludert utenlandske turister.

I skjærgården er det mange kulturlandskapsperler med kulturminner av stor interesse for de besøkende. På øyer og holmer er det muligheter for både telting og bading.

Båtlivet, herunder bruk av kajakk, jakt og fiske, telttur, klatring og vandring langs stier er de viktigste friluftaktivitetene i Flekkefjord landskapsvernområde. Tilrettelegging for friluftsliv er ikke en del av verneformålet for Flekkefjord landskapsvernområde, men forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til «Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv i samsvar med forvaltningsplanen» (jmf.: § 5 pkt e i Verneforskriften).

Parkeringsplasser er viktig for de besøkendes tilgang til verneområdet. Brukerundersøkelsen viser at 74 % av de besøkende brukte bil som transportmiddel. Motorbåt og «annet» oppnådde 10 % hver. På Itland er det tilstrekkelig med parkeringsmuligheter. Brufjell har ikke nok parkeringsplasser på enkelte dager.

I 2018 ble det gjennomført en brukerundersøkelse /24/. Det ble utplassert sju registreringskasser i Flekkefjord: Brufjell, Langeland, Husøy, Hågåsen og de tre innfallsportene til Hidreheia: Dåstøl, Fidsel, og Itland. Et detaljert kart og beskrivelse av hvert område finnes i Selvaag & Wold (2019) på verneområdestyret sin nettside. Til sammen ble 554 spørreskjema samlet inn. Undersøkelsen viste blant annet:

- Tallene fra ferdselstelloene viser at i 2022 hadde Brufjell mer enn 31.000 besøkende og i 2023 mer enn 19.000 besøkende.
- 70% av de besøkende er godt tilfreds med tilretteleggingen, og 28% er ganske tilfreds. Bare 2% er misfornøyd.
- Utenlandske turister har ikke deltatt i undersøkelsen.
- Det er mye båtbruk om sommeren, men det har ikke blitt hentet inn svar fra denne brukerguppe.

I forbindelse med en revisjon av besøksstrategien bør det utføres en ny brukerundersøkelse som også omfatter respons fra båtfolk og utenlandske turister.

2.4 Annen relevant kunnskap

2.4.1 Kulturminner

Det finnes hundrevis av kulturminner i Flekkefjord landskapsvernområde. Mange av kulturminnene er av stor interesse for de besøkende. En eventuell utvelgelse av hvilke kulturminner som skal markedsføres blir gjort i samarbeid med Fylkeskonservatoren/ Riksantikvaren som har hovedansvaret for å ivareta kulturminner og fornminner, og Flekkefjord kommunes kulturminneplan.

I Flekkefjord kommunes kulturminneplan blir kulturminner kategorisert i forhold til om de har internasjonal, nasjonal og lokal verdi. Tiltak som omhandler opplysning, skilting, opplæring og historiefortelling anses som positivt.

2.4.2 Kulturlandskap

Store deler av Flekkefjord landskapsvernområde består av private landbrukseiendommer. Det er lite innmark og dyrka areal. Det er innmark på Mønstremyr, Polland, Kleppe, Li og Dåtland. Arealene er ganske små, bortsett fra Mønstremyr der rundt 75 daa er dyrka. Mønstremyr var tidligere en stor myr, men er nå dyrket opp. Utmarksareal utgjør størstedelen av landbruksarealet og det meste av arealet i verneområdet. Kystlynghei, naturbeitemark og skog dekker mesteparten av arealet, men det finnes også slåttemark, myr, vatn, bart fjell og vassdrag.

Kystlynghei, naturbeitemark og slåttemark er truede naturtyper, jf. Norsk rødliste for naturtyper. Kystlynghei og slåttemark er vurdert sterkt truet (EN) mens naturbeitemark er vurdert som sårbar (VU). Opphør av drift, gjengroing, fremmede arter og fysiske inngrep er noen av de viktigste trusler mot disse to naturtypene. Kystlynghei, naturbeitemark og slåttemark er avhengig av kontinuerlig skjøtsel gjennom beite, slått og sviing.

Det er private grunneiere som driver med skjøtsel av kulturlandskapet og bidrar til opprettholdelse av verneverdiene. Utmarksbeite med villsau har fått fornyet interesse og flere områder innenfor verneområdet skjøttes med villsau på helårsbeite. Denne driftsformen krever tilsyn med dyr hele året. Villsau er godt tilpasset de lokale forholdene og lammer ute i terrenget uten hjelp. Når det nærmer seg lamming i april – mai, trekker de voksne seg litt unna fra flokken og dermed spres sauene over et stort område. De er svært sårbare for forstyrrelser i denne perioden og ferdsel i områder hvor villsau lammer kan føre til at lammene etterlates og dør. Den generelle båndtvangen fra 1. april til 20. august dekker hele denne perioden.

Løse hunder kan på andre tider av året forstyrre og jage vekk villsau og storfe. Dette stresser dyrene unødige og kan føre til at de holder seg unna visse områder.

Slått av engarealer eller myrarealer fremmer et rikt arts mangfold og disse arealene er viktige biotoper for insekter og fugl. Slåttemarkene er små og sårbare for slitasje som kan skade vegetasjonen. Stier skal helst legges utenom slåttemark og det bør informeres om at telting, grilling, bålbrekking mm. på disse arealene er uønsket.

2.5 Vurdering av tilstand og tilrettelegging i delområder

2.5.1 Brufjell

Antall besøkende til Brufjell har variert en del, men har økt betydelig de siste ti årene. Området har på få år gått fra å være et lite besøkt område til å få betydelig besøksmengde. Området har gjennom betydelig markedsføring av Flekkefjord kommune, reiselivsaktører og andre (figur 3). Området blir mye besøkt av turister nasjonalt og internasjonalt. Området er blant annet et av kommunens «4 fyrårn».

Med over 31.000 besøkende i 2022 og over 19.000 besøkende i 2023 er slitasjen i området betydelig. Overbelastning langs stier, slitasje og skader i terrenget og stier med sikkerhetsrisiko er noen av utfordringene. Området ved Brufjell ble statlig sikret som friluftsområde i 2013, og Flekkefjord kommune har på vegne av Miljødirektoratet et stort ansvar for oppfølging av tiltak og området.

Sårbarhetsvurderingen viser at området rundt Brufjell er preget av det høye besøksantallet. Fotturismen har ført til stedvis erosjon, noe som er godt synlig i et landskap som allerede har minimalt vegetasjonsdekke. Økende besøkstall vil forsterke slitasjen, med påfølgende erosjon og endringer i hydrologi og bunnsbstrat. Økt besøkstrykk har ført til utfordringer i forhold til å kunne drive beitenæring i området. Beitenæringen er helt essensiell for å opprettholde kulturlandskapet i området.

Stien fra Brufjell og ned til Brufjellhålene er svært bratt og har høy vanskelighetsgrad (figur 4). Turen er utfordrende og bør skje på tørt og bart fjell. Man må være oppmerksom på store bølger når man kommer ned til selv grytene. Trygg nedstigning krever godt fottøy og er ikke egnet for små barn og hunder. For å lette den korte klatreturen er det satt opp håndtak i metall. Flere av trinnene er rammet av steinsprang. Det seneste året har det også vært tre personer som har omkommet ved Brufjellhålene.

På et mer overordnet nivå må en vurdere om området er egnet for den type masseturisme som det er lagt opp til. Områdene ned fra Brufjell til Brufjellhålene vil alltid være krevende, og av hensynet til formålet med vernet, kan en ikke forvente å gjøre så mye nye tiltak fremover. Området skal bevares som urørt natur fremover, da området har nasjonal/internasjonal verdi. Det vil alltid komme mange brukere nasjonalt og internasjonalt med begrenset erfaring for denne type turer. Det vil være relativt stor sannsynlighet for flere dødsfall fremover, så langt det ikke er mulig å sikre slike områder. Det er heller ikke lagt opp til bruk av lokale guider, noe som kunne ha begrenset risikoen på slike turer.

Brufjell har et stort potensial for lokal verdiskaping, men området promoteres ikke av verneområdestyret. Imidlertid blir området markedsført av kommunen, reiselivet og andre aktører. For Brufjell vil det være behov for en helhetlig plan for området. Det kreves samarbeid mellom flere aktører som verneområdestyret, grunneiere, fylkeskommunen, kommunen, reiselivet m.m. For verneområdestyret er det viktig at økt besøksmengde ikke skal gå på bekostning av verneformålet og verneverdiene.

Figur 3 Skiltkaos på parkeringsplassen ved Roligheten. Foto: Rambøll.

Figur 4 Sti fra Roligheten mot Brufjell går i bratt terreng på ustabil substrat (til venstre). Nedstigning til Brufjellhålene går på Via ferrata med jernsteg boltet i fjellet og med stålwire som sikring (til høyre). Foto: Rambøll.

2.5.2 Hidraheia

Stiavtaler er kommunens ansvar.

Figur 5 Sti fra Itland til Kjørsfjellet. Flere strekninger på stien eser utover i terrenget. Foto: Rambøll,

Det er enighet om at enkelte stier kan vedlikeholdes og merkes, samt vises på informasjonsplakater og i brosyrer. Stier uten stiavtaler vil ikke bli markedsført på nett, i trykksaker eller på tavler/skilt (figur 5).

Gården Li

Gården Li ble kjøpt av Flekkefjord og Oplands Turistforening (FOT) i 1999. Gården med våningshus og stegeløe (figur 6) ble restaurert og åpnet for publikum i 2009. Hus og uthus fungerer i dag som ubetjente DNT-hytter. Gjengroing er den største trusselen mot verneverdiene på Gården Li og foreningen har gjort en stor innsats i å restaurere deler av kulturlandskapet. Det er geiter, villsau og kyr som beiter i området hele året.

Det er muligheter for flere utendørsaktiviteter på Li. Her kan man vandre i løvskog ned til Dåtlandstrand hvor det er et bryggeanlegg. Her er det også klatremuligheter med Via Ferrata (klatresti). Det er kajaker og båt, samt fiskemuligheter. I tunet på gården er det god plass til ulike aktiviteter. Det er mulig for turfolk å overnatte i løa og i huset. Det er 15 sengeplasser i huset fordelt på tre rom, og løa har ett soverom med åtte køyesenger og hems.

Figur 6 Gården Li med stegeløa til høyre. Foto: Rambøll.

Dåtlandstrand

Dåtlandstrand er en del av skjærgårdsparken på nordsiden av Hidrasundet. Her er det mulighet for overnatting og å låne kajaker. Stien opp til DNT-hytta Gården Li er i dårlig tilstand og må tilrettelegges og sikres med rekkverk flere steder. I Dåtlandstrand er det tilrettelagt med steinbrygge (fiur 7), akter fortøyning, benker, grill og toalett – alt er tilgjengelig for de besøkende.

Dåtlandstrand er en populær innfallsport og besøksmål. Det er behov for informasjonstavle/skilt med informasjon om beitedyr, kulturlandskapet og hensynsfull ferdsel.

Figur 7 Brygge i Dåtlandstrand. I fjellveggen i bakgrunnen er det montert en sikringswire til Via ferrata. Foto: Rambøll.

2.5.3 Hågåsen

Hågåsen er ett av fire fyrstårn i Flekkefjord kommunens regionale reiselivsstrategi som skal markedsføres for å skape lokal verdiskapning og gi økt internasjonal oppmerksomhet. En liten del av Hågåsen ligger inngår i verneområdet.

Fra Fv. 4134 til Kirkehamn går turen på en grusvei opp til det gamle kystbatteriet på Hågåsen. Her er det utsikt over havet, Kirkehamn og store deler av Hydra (figur 8). Kystfortet var en del av festningsverket som ble bygd langs Atlanterhavskysten under andre verdenskrig.

Veien opp til Hågåsen er i god stand, men det er behov for vedlikehold. Flekkefjord kommune har, som myndighet for de statlig sikrede friluftsområder, med midler fra Miljødirektoratet (2019) etablert av p-plass og toalett. I dag er Hågåsen det eneste stedet hvor landskapsvernområdet er tilgjengelig for rullestolbrukere. Siste del av veien opp til toppen er imidlertid svært bratt og vanskelig tilgjengelig for funksjonshemmede. Underjordiske tunneler som var i bruk under krigen er delvis tilgjengelige, men åpninger i tunneltaket er ikke sikret. Disse er kun synlige som hull i bakken og utgjør en vesentlig sikkerhetsrisiko.

Figur 8 Utsikt fra Hågåsen. Foto: Rambøll.

2.5.4 Berrefjord

Berrefjord ligger i vestre del av Hidraheiene, mellom Stø og Tele, og inngår i et statlig sikret friluftsområde. Det finnes flere turstier i området, men terrenget er forholdsvis gjengrodd. Berrefjord er landfast, men ikke tilgjengelig fra vei, og er omkranset av bratte heier med bart fjell, lauvkratt og einer. Siktagran er fjernet i 2019. Berrefjord er et attraktivt sted å søke ly for vær og vind vest for Hidrasundet. Flere seilbåter går innom Berrefjord på sin ferd langs kysten. Det er brygge der i dag, men ikke noe toalett eller bord/benker

2.5.5 Dåstøl – Stø

En gammel ferdselsvei langs Stavvatnet fører ned til Stø. I gamle dager gikk folk hit for å komme seg til sjøen og deretter ut til Kirkehamn på Hidra. Bukta er beskyttet mot vind med bratte fjellsider på begge sider av vannet.

Stinettet ble satt i stand av grunneierne i samarbeid med kommunen i 2015. Like etter var det et ras som stengte stien fra Dåstøl til Stø. Flekkefjord kommune og Skjærgårdstjenesten bygde om stien rundt raset i 2016, slik at turstien til Stø nå er fint tilrettelagt (figur 9). Det var få besøkende som fylte ut spørreskjemaet fra brukerundersøkelsen i dette området. En årsak kan være manglende informasjon om tilrettelegging og at stien er åpen igjen. Kommunen ønsker ikke å overbelaste området med for mange besøkende. Det er parkeringsplasser til fem biler.

Figur 9 Ny plankesti rundt rasområdet på turstien mellom Dåstøl og Stø. Foto: Rambøll.

I Stø er det et mindre antall fritidsboliger og noen felleferdige naust. (figur 10). Noen av disse har private brygger tilknyttet.

Figur 10 Strandområdet i Stø. Foto: Rambøll.

2.5.6 Kjellenes/Lindåsen

Kjellenes utgjør et særegent kulturlandskap med gamle hustufter, jordkjeller (figur 11), steingjerder og rydningsrøyser og naturbeitemark i god hevd. Arealet er innmarksbeite og beites av sau. Ellers finnes det også ammekyr med kalver og okser i området. Strandsonen og gruntvannsområdet langs Kjellenes er et viktig overvintringsområde for en rekke fuglearter som ærfugl, kvinand og storskarv.

Det er utfordringer knyttet til besøkende som ikke overholder båndtvangen, og det er registrert flere episoder der beitedyr har blitt skremt av løse hunder. Det er også problemer med forsøpling i området. Besøkende tar snarveier over innmark, noe som gjør at for eksempel bakkemurer skades og grunder forlates åpne. Det er behov for informasjonsskilt som informerer om beitedyr og hensynsfull ferdsel, og særlig viktigheten av å holde hunder i bånd se kap. 5.2.6.

Figur 11 Jordkjeller på Kjellnes. Foto: Rambøll.

2.5.7 Ytre skjærgård, Husøy, Hummarøy, Prestøy og Dragøy

Husøy og Hummarøy

Den største delen av Husøy er eid av Flekkefjord kommune. Husøy er et populært kommunalt friluftsområde. Det er opparbeidet brygge med toalett i regi av skjærgårdsparken og det er inngått skjøtselsavtale for øya med verneområdestyret. Høgst har forandret landskapet og utsikten betydelig og beitedyr holder landskapet i hevd. På Husøy er det et velholdt kulturlandskap som er tilbakeført i den stand det var da øya var i full drift og med fast bosetting. I dag er det et mye brukt besøksmål, for dagsbesøk, og overnatting i båt og telt. På Husøy ble det i 2022 etablert en gapahuk til bruk for allmennheten.

Det er utfordringer knyttet til at hustufter og bakkemurer skades som følge av besøkendes behov for å lage nye bålplasser eller direkte hærverk. Ødelagt drenering etter opparbeidelsen av brygga fører til overvann i overgangen mellom brygga og sletta. Årlige tap av beitedyr og mye stress fra løse hunder gjør at saueholdet på øyene er utfordrende. Det er behov for informasjonsskilt om beitedyr og hensynsfull ferdsel.

Det er lang tradisjon for å feire St. Hans på øya, med tilhørende bål (Jmf.: figur 12). Gjennom dialog mellom verneområdeforvaltningen og de besøkende, samt informasjonsskilt om

hensynsfull ferdsel, oppfordres det til en bruk av området som tar vare på verneverdiene og er i tråd med retningslinjene i forvaltningsplanen.

Figur 12 Brygge på Husøy. Hummarøy sees til venstre i bildet. Bak knausen bak toalettbygget er det tradisjon for å ha St. Hansbål. Foto: Rambøll.

Hummarøy

Det foreligger en skjøtselsavtale for Hummarøy. Hummarøy er lite besøkt og det er liten konflikt mellom besøkende og beitedyr.

Prestøy

Prestøy er en del av skjærgårdsparken og det er etablert en brygge med fortøyningsbolter i Kjerringvika. Figur 13. Kjerringvika er en populær badeplass i den ytre skjærgården. Landskapet på Prestøy er preget av kystlynghei i god hevd. Vegetasjonen er sårbar for tråkk, særlig i våtere partier og den ytre sonen brukes som hekkeområde for sjøfugl.

Figur 13 Trebygge på Prestøy. Foto: Rambøll.

Dragøy

Dragøy er den største øya utenfor Hidra i Flekkefjord landskapsvernområde og har som resten av den ytre skjærgården svært høye verneverdier. Selv om det har vært beitedyr på øya i mange år, er den østre delen i gjengroing. Dragøy er delvis skogkledd og har variert topografi. I området rundt Lianstjødna er det et variert dyreliv med både amfibier, insekter og vadefugler. Området bærer tydelig preg av tidligere bruk med bygninger, rydningsrøyser og steingjerder. Det forekommer innslag av sitkagran, edelgran og vanlig gran.

Det er flere ilandstigningsmuligheter på Dragøy; Mollsand i nord, Steglet i øst og i sør er det mulig å gå i land på stranden i Håvågen. Det er merket tursti mellom Mollsand og Steglet over Vardefjell. Figur 14.

Figur 14 Lianstjødna ligger sentralt på Dragøy. Turstien fra Mollsand mot sør går på vestsiden av vannet. Foto: Rambøll.

2.5.8 Langeland

Turen over Langelandsfjellet er godt etablert. Adkomst skjer fra to sider. Fra øst via stier fra en offentlig vei, og fra nord via kjerreveien som går til ødegården Langeland. Langelandsveien ligger i randsonen til landskapsvernområdet. På Hummerås, som også er i randsonen, er parkeringsplassen ofte full på fine utfartsdager.

Gjennomføring av besøksstrategier krever ofte at det gjennomføres skjøtsels- og tilretteleggingstiltak langs og på stinettet i randsonen til verneområdet. Eksempelvis er det viktig at det er beitedyr på Langeland for å hindre gjenvekst av sitkagran og vedlikehold av kystlynghei. Det er en utfordring at store deler av stinettet går gjennom områder der beitedyrene oppholder seg det meste av tiden.

2.5.9 Kalven

Langeland er utgangspunktet for turer til Kalven og rundturen som går opp Langelandsveien, utover i Hummeråsmarka og tilbake til Rasvåg/Hummerås.

2.5.10 Andabeløy – Tarmevika

Tarmevika er et statlig sikret friluftsområde og et populært sted for dagsturer med båt. I 2023 ble det etablert en kystledhytte med tilhørende brygge i bukta. Like innenfor Tarmevika er det rester etter kulturlandskap med bakkemurer og ruiner. I området har det blitt fjernet Sitkagran for å hindre videre spredning.

2.6 Sammenstilling og situasjonsanalyse av kunnskapen

Kunnskapsgrunnlaget vurderes som tilstrekkelig for å få en oversikt over forvaltningsutfordringer med hensyn til besøkende og behov for tilretteleggingstiltak.

Brukerundersøkelsen gir et bilde av de besøkende som ankommer fra land, men det gjenstår å få opplysninger om de som besøker området i båt.

Sårbarhetsvurderingen har identifisert stistrekninger/områder hvor slitasjen er så omfattende at det kreves tiltak for å beskytte verneverdiene. I tillegg er det registrert strekninger/områder som anses som utfordrende for besøkende og hvor enn bør vurdere tiltak. Det er også registrert sårbare områder hvor det vurderes som ikke mulig å gjøre tiltak for å redusere sårbarhet. For disse områdene anbefales det å ikke gjøre flere tiltak. Det er flere steder utfordringer knyttet til løse hunder som forstyrrer beitedyr.

For en del eiendommer er det ikke gjort avtaler om merking og vedlikehold av stier. Det er kommunen sitt ansvar å inngå stiavtaler med grunneiere.

3 Mål og strategiske grep

3.1 Verneområdestyret har som mål med besøksforvaltningen

Med denne besøksstrategien ønsker verneområdestyret å sikre Flekkefjord landskapsvernområde som et interessant turmål for besøkende fra inn- og utland. De besøkende skal kunne ferdes trygt og uten å skade verneverdiene, og samtidig lære om det særegne landskapets natur- og kulturhistorie.

Verneområdestyret ønsker at:

- minst 75 % av de som besøker området kjenner til at det er et landskapsvernområde og vet hva dette innebærer
- minst 90 % av de som besøker området kjenner til atferdsreglene som gjelder i området, inkludert hensyn til landbruksdrift og beitedyr.
- besøkende føler seg velkomne i området og får mulighet til å utøve enkle friluftslivsaktiviteter som turgåing, kajakkpadling, fiske og fugletitting.
- alle prioriterte turstier/turmål er i en tilstand som tåler dagens besøksmengde
- alle prioriterte ferdselsruter er tydelig skiltet etter nasjonal standard
- ferdsel og besøk i området ikke fører til skader på terrenget eller forstyrrelser av sårbare dyrearter.

3.2 Strategiske grep

3.2.1 Kanalisering

I praksis består kanalisering av flere grep. Det enkleste grepet er **stisikring** som er å oppgradere utvalgte stier, som allerede er etablert og som i størst mulig grad unngår sårbare naturverdier. Oppgradering kan skje ved bedre skilting, forbedring av underlaget (grusing, klopping mm.) eller omlegging av sti til steder som er mindre sårbare. På et mer overordnet nivå kan det jobbes proaktivt med styring av ulike aktiviteter i verneområdet slik at forvaltningen av området blir forutsigbar på lang sikt. En måte å gjøre det på, er å inndele området i ulike soner hvor ulike aktiviteter kan foregå. For å forbedre forvaltningen av området er verneområdet delt inn i ulike soner, jf. forvaltningsplanen:

1. Vernesone

Denne sonen omfatter hele verneområdet utenom de andre sonene. Vernesonen omfatter områder med få og ingen spor av nyere inngrep. Ferdsel bør fortrinnsvis skje langs gamle ferdselsveier. Restriksjonsnivå for inngrep, tiltak og installasjoner er høyt, og det skal ikke legges ytterligere til rette for ferdsel. Spor etter ferdsel eller andre skader på landskapet skal repareres slik at landskapet og vegetasjonen fremstår mest mulig urørt. I denne

sonen er det ikke skjøtsel eller beiting utover det som ville dyr bidrar med.

2. Brukssone – skjøtsel

I denne sonen skal det legges til rette for aktiv skjøtsel og langsiktig drift av kulturlandskapet med innmarks- og utmarksbeiter, slåttemarkar og kystlyngheier. Dette for å ivareta landskapet og mangfoldet, og samtidig hindre tiltak som kan redusere verneverdiene eller vanskeliggjøre driften. Verneverdiene i sonen er avhengige av skjøtsel og det kan legges til rette for beite og slått, med rydding av kratt og busker, vedlikehold av grøfter og gjerder. I skjøtselssonen kan det åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv i form av stier med enkel standard.

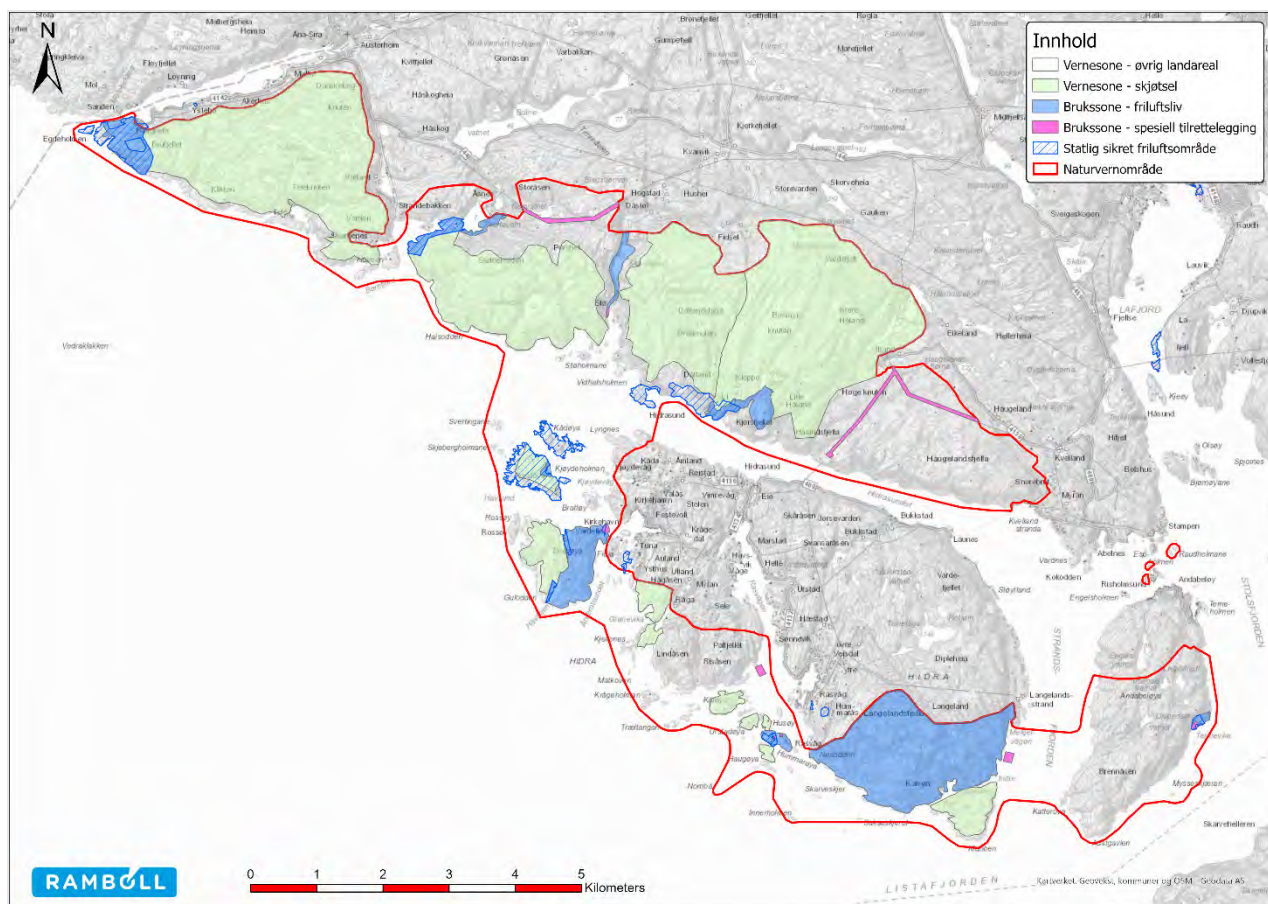
3. Brukssone – friluftsliv

Sonen omfatter eksempelvis arealer med skjærgårdspark og enkelte av de statlig sikra friluftsområdene. I brukssone for friluftsliv eksisterer det allerede, eller det kan åpnes for enkel tilrettelegging for friluftsliv, for eksempel stier, turløyper, badeplasser, teltplasser, gapahuk og bålplasser.

4. Brukssone - spesiell tilrettelegging

Det er et begrenset antall områder som inngår i denne sonen, eksempelvis havbruksanlegg, høyspentlinjer og områder med annen tilrettelegging (bygninger o.l.). I disse områdene kan det være aktuelt med tilretteleggingstiltak for friluftslivet og reiselivet, eller andre tiltak dersom de ikke er i strid med verneformålet. I tillegg til bruk av sonering kan ferdsel styres til utvalgte steder som er robuste i forhold til mye besøk og hvor det allerede finnes tilrettelegging for besøkende.

Alternativt kan områder som er mye besøkt tilrettelegges for å gjøre dem mer robuste mot slitasje og negativ påvirkning på verneverdiene. Et forslag til de ulike sonene er definert i figur 15.

Figur 15 Oversikt over soneinndeling i Flekkefjord landskapsvernområde.

3.2.2 Prioritering av innfallsporter

I Flekkefjord landskapsvernområde finnes det i dag flere naturlige innganger til verneområdet. Det er mulig å ta seg til flere plasser direkte med småbåt fra Åna-Sira, Kirkehamn, Rasvåg eller Flekkefjord. Med offentlig transport er det bare mulig å ta seg til Kirkehamn eller Andabeløy. Det er offentlig transport med buss og ferje. Med bil er det mulig å komme seg til innfallsportene Brufjell (Roligheten), Dåstøl, Itland, Hågåsen/Kjellnes, Langeland og Andabeløy (via ferje fra Abelsnes). De områdene som har størst kapasitet (parkeringsplasser, brygge, fasiliteter) og som er minst sårbare peker seg ut som gode innfallsporter som tåler økt ferdsel, se Tabell 2. Områder som Brufjell tiltrekker mye besøk fra inn- og utland. Kommunen har gjennom sitt ansvar for det statlig sikrete friluftsområde et særskilt ansvar for eventuelle tiltak. Tiltakene skal skje i samarbeid med verneområdestyret og må være i tråd med føringene i verneforskriften og forvaltningsplanen for landskapsvernområdet. Brufjell bør ikke markedsføres før det er gjennomført nødvendige grep for å sikre områdets verneverdier.

Hidraheia byr på store naturopplevelser og flere stitraséer, men bør først markedsføres når det er inngått avtaler med grunneierne om merking og vedlikehold av stier, samt etter at oppgradering av stien fra Itland til Kjørsfjellet er ferdig.

Den strategiske prioriteringen forutsetter gjennomføring av tiltak nevnt i kap. 5.2. gjennomføres.

Tabell 2 Prioritering av innfallsporter.

Lokalitet	Skår uten tiltak	Skår med tiltak	Kapasitet	Prioritering
Hidra – Hågåsen	Ikke mulig å regne ut skår pga. mangel på data	n/a	Høy	Prioritert
Hidra – Kjellnes	20	18	Middels	Ikke prioritert
Hidra – Langelandsfjell - Kalvekilen	10	10	Middels	Prioritert
Prestøy	32	30	Lav	Ikke prioritert
Dragøy	31	25	Lav	Ikke prioritert
Husøy og Hummarøy	23	19	Lav	Ikke prioritert
Andabeløy – Tarmevika	6	6	Lav	Ikke prioritert
Hidraheia – Itland - Li	20	10	Middels	Prioritert
Hidraheia - Li	13	13	Middels	Prioritert
Dåstøl - Stø	9	7	Lav	Ikke prioritert
Brufjell	52	26	Høy	Prioritert

Verneområdestyret prioriterer følgene områder/innfallsporter for tiltak:

1. Brufjell
2. Hidrahei (Itland) – Gården Li
3. Hågåsen
4. Langeland

Brufjell prioriteres siden det er akutt behov for tilrettelegging for å ta imot det store antallet besøkende til området. Brufjell er i stor grad kjent gjennom sosiale medier, særlig Instagram, og mange drar dit for å ta bilde av de samme motivene. Det er registrert mye slitasje på terreng i området og det finnes flere vegetasjonsenheter som er sårbare for tråkk. I tillegg er det beitedyr som blir forstyrret av ferdsel. Det betyr at beitedyr kan holde seg borte og beitetrykket blir for lite til at kystlyngheia holdes i hevd. Det er behov for tilrettelegging for å kanalisere ferdsel til utvalgte stier og det trengs oppgradering av stiene til et nivå som tåler mye tråkk. Naturverdiene knytter seg til kystfjell og kystlynghei.

På Hidraheia er stien fra Itland til Li prioritert siden det allerede er parkeringsplass og det er en grei stitrasé frem til Gården Li. I dag er stien vanskelig å passere på enkelte plasser og det er behov for oppgradering. Når oppgradering er ferdig, vil innfallsporten og stien kunne tåle dagens besøkstall. Gården Li er i bruk som samlingssted og overnattingsplass. Når sjøen er rolig, er det mulig å legge til med båt ved brygge på Dåtlandsstranda. Naturverdiene knytter seg til kystlynghei, naturbeitemark, slåttemark og kystfjell.

Hågåsen er en samling kulturminner som forteller sin egen historie. Mesteparten av Hågåsen ligger utenfor verneområdet, men det er opparbeidet to parkeringsplasser og et stinett frem til

Langelandsområdet er tilrettelagt med tre parkeringsplasser som alle ligger utenfor verneområdet og et stinett som delvis går innenfor og delvis utenfor verneområdet. Det er mulig å gå helt ut på Kalven. Naturverdiene knytter seg til kystlynghei, slåttemyr, strandeng, små vann og en beskyttet vik.

- Skilting/merking
- QR kode system
- Besøks- og informasjonssenter
- Nettsider/media

De besøkende har kanskje allerede hentet informasjon fra nett, brosjyre, reiselivsbedrifter eller lignende før de ankommer til området. Likevel bør det ved sentrale og prioriterte innfallsporter settes opp infotavler som informere om landskapsvernområdet, verneverdier, attraksjoner, turstier og fasiliteter som brygger, toalett mm.

Status for verneområdet er at det er mange gamle skilt og det skiltes etter ulik mal på ulike plasser i verneområdet. Flere steder er det ingen infotavle ved parkeringsplass eller innfallsport, men kun et verneskilt som markerer grense for verneområdet.

Med bruk av Miljødirektoratets designmanual vil infotavler og skilt få et enhetlig uttrykk. Retningsskilt ute i terrenget kan over tid byttes ut med skilt som er laget etter retningslinjer i merkehåndboka.

Et annet grep som kan tas i bruk for å informere de besøkende er gjennom etablering av et besøkssenter. Et besøkssenter kan ha ulike funksjoner og en bør tenke på at et besøkssenter også må ha en funksjon utenom sommerperioden. Et besøkssenter skal kunne brukes av skoleklasser og barnehager i Flekkefjord kommune og på den måten fungere som naturinformasjonssenter. Et besøkssenter for Flekkefjord landskapsvernområde bør derfor ligge sentralt i forhold til verneområdet og ha forbindelse med offentlig transport til Flekkefjord sentrum. Et besøkssenter bør ligge på utsiden av verneområdet og ha forbindelse til sjø for å bidra til lokal verdiskaping i form av båtturer, utleie av båt mm. Se kap. 5.1.3 for konkret forslag om besøkssenter i Flekkefjord landskapsvernområde.

4 Kommunikasjonsplan

Besøksforvaltning og implementering av ny merkevare henger nøye sammen. God kommunikasjon og visuell profil er viktig for å skape en felles identitet for verneområdene. Kommunikasjonsplanen er basert på fokusområdene som er blitt valgt ut fra grunnleggende kunnskapsinnhenting beskrevet ovenfor.

Kommunikasjonsplanen blir utviklet i tråd med den nye merkevarestrategien og innebærer blant annet grafisk formgivning, hvilke kart/kartografi som skal brukes, hva slags bilder, tekniske løsninger, fundamentering, montering, og utplassering i samarbeid med entreprenører og kommunen. Samarbeidet med et grafisk firma for å utvikle kommunikasjonsplanen settes i gang etter at besøksstrategien er godkjent av Miljødirektoratet. Mer detaljert utforming skjer når kommunikasjonsplanen blir iverksatt i tråd med merkevarestrategien/ 28/.

Utover innfallsportene er det behov for opplysningsskilting for innmark- og utmarksbeitearealer, samt hensynsfull ferdsel. Ellers er resten av kommunikasjonsplanen digital, bortsett fra på besøkssenteret og brosjyrer til bruk ved informasjonssentrene.

Kanalisering av ferdsel handler ikke bare om fysisk tilrettelegging. Det som blir kommunisert ut til de besøkende, reiselivsnæring og lokalbefolkningen er også viktige grep for å begrense og styre ferdselen. Hvilke stier og områder som markedsføres kan ha stor betydning for antall besøkende i området, og det er også viktig å informere om årsaken til at enkelte områder blir skjermet.

Et hovedmål med kommunikasjonsplanen er å formidle natur-, kulturminne- og kulturlandskapsverdier til besøkende. Følgende tiltak er planlagt, men listen er ikke fullstendig:

- Oppdatering av nettside
- Nye og oppdaterte informasjonsplakater og skilting
- Informasjonssentre

Fokus vil først og fremst være på de utvalgte innfallsportene Brufjell, Hidraheia (Gården Li), Hågåsen og Langeland. Som tidligere nevnt er det flere naturlige innfallsporter til landskapsvernområdet, spesielt hvis man har tilgang til båt. En oversikt over kulturminner som det er aktuelt å markedsføre vil framgå av kommunen sin kulturminneplan. Besøksstrategien og kommunikasjonsplanen vil tilpasses denne oversikten.

Besøksstrategien foreslår en rekke tiltak som har til hensikt å balansere verneverdier og hensynet til friluftsliv og reiseliv/lokal verdiskaping. Besøksstrategien er primært et verktøy for verneområdeforvaltningen, men det er aktuelt å involvere aktørene som har bidratt i arbeidet med strategien, også i arbeidet med å implementere planen. Verneområdestyret foreslår derfor at verneområdeforvaltningen kaller inn til ett eller flere møter der besøksstrategien presenteres for lokale aktører, grunneiere og interesseorganisasjoner. Det kan være nyttig å ha egne møter med friluftslivsforvaltningen i kommunen for å sikre samkjøring av lokale forskrifter og retningslinjer.

Kommunikasjon til de besøkende skjer i dag via eldre skilt og tavler. Det bør settes i gang arbeid med å utarbeide nye skilt/tavler. For større områder som eksempelvis Brufjell bør det lages en skiltplan i samarbeid med kommunen.

Tett dialog med reiselivsbedrifter er viktig for å sikre at reiselivsbedriftene tilbyr produkter som tar hensyn til sårbare naturverdier i landskapsvernområdet. Gjennom blant annet møter i rådgivende utvalg vil det være en arena for samarbeid mellom verneområdestyret og reiselivsaktører.

Verneområdeforvaltningen får stor hjelp av grunneiere og frivillige som driver med skjøtsel av kulturlandskapet, bevaring av kulturminner, fugletelling, friluftaktiviteter, cafédrift mm.

5 Tiltaksplan

5.1 Forvaltning og regulering

5.1.1 Adkomst og parkering

Besøkende kan komme til landskapsvernområdet med offentlig transport. Det går regelmessig buss fra Flekkefjord til Hidra (Kirkehamn og Rasvåg). Roligheten og Åna Sira har kun tilbud om skolebuss. Ellers er det mulig å komme til området i egen bil eller båt.

På flere steder er parkeringsmulighetene begrensede og en må kjøre langt fra Fv. 44 før en oppdager at det er fullt på parkeringsplassen. I enkelte tilfeller kan det da være vanskelig å få snudd bilen, og biler blir parkert i veisiden til ulempe for lokalbefolkningen og beredskap. Ofte er

arealet begrenset og ikke mulig å utvide eksisterende parkeringsplasser ved innfallsporter, eksempelvis på Dåstøl og Itland.

Kommunen kan sørge for at de besøkende får informasjon om ledig parkeringskapasitet via ulike parkeringsløsninger. I dette tilfellet kan det vurderes å montere infotavler ved avkjørsel fra Fv. 44, i samarbeid med Statens vegvesen (eksempel figur 17).

Informasjon om ledig parkeringskapasitet kan eksempelvis kombineres med guiding mot alternative parkeringsplasser i Åna-Sira eller Flekkefjord. Det er kommune og Agder fylkeskommune som utarbeider forslag til et aktivt parkeringsinformasjonssystem.

Figur 17 Eksempel på parkeringsinformasjonstavle.

5.1.2 Informasjon

Bedre og mer informasjon til de besøkende er et strategisk grep som bidrar til å bygge forståelse for vernet og bedre opplevelsen til de besøkende. De besøkende kan ha ulike informasjonsbehov, og det er her foreslått et minimum av informasjon som skal være tilgjengelig enten på nett, i fysisk form eller som skilt ute i terrenget. Skilt i terrenget skal følge merkehåndboka og merkevaren for Norges nasjonalparker.

For de prioriterte innfallsportene Brufjell, Hågåsen, Itland og Li må det prioriteres å få opp nye infotavler på parkeringsplassene. For Brufjell bør en vente med endelig utforming av skilt og kart inntil stitrasé for ny og oppgradert tursti er på plass. I tillegg skal alle turstier fra prioriterte innfallsporter skiltes. Skilting og merking av stier på privat grunn krever avtaler med grunneiere, og dette bør være en prioritert oppgave for kommunen.

Besøksstrategien foreslår følgende informasjonstiltak:

1. Oppdatert nettside – tilgjengelig på flere språk.
2. Aktiv og regelmessig oppdatering av verneområdestyrets sider på Facebook og Instagram (og eventuelt andre sosiale media).
3. Utarbeide en skiltplan for utvalgte innfallsporter og fokusområder.
4. Informasjon om utvalgte kulturminner i informasjonsplakater, brosjyrer og på nettsider.
5. Utarbeide informasjonsplakater/skilt om hensynsfull ferdsel, spesielt i forhold til beitedyr/båndtvang for hund.
6. Promotering av Flekkefjord landskapsvernområde og overnattingsmuligheter i tilknytting til landskapsvernområdet i samarbeid med lokale og regionale reiselivsaktører.

I tillegg til nevnte tiltak er det viktig å bidra til god dialog mellom grunneiere, friluftsfylkesorganisasjoner, reiselivsbedrifter og myndigheter. Verneområdeforvalter er det naturlige leddet for koordinering og samordning, og har i utgangspunktet ansvaret for informasjonsflyt og møteaktivitet. Jevnlige møter mellom de ulike interessegruppene kan bidra til større forståelse for vernet og for utfordringene som ulike aktører opplever. Det foreslås derfor at verneområdeforvalter minst en gang i året kaller inn de ulike aktørene til et dialogmøte. Det kan også være nyttig å gjennomføre årlige fagsamlinger med tema som stisikring, skilting, vedlikehold av stier, informasjon til båtfolk mm.

5.1.3 Besøkssentre og informasjonssentre

Et besøkssenter kan ligge utenfor verneområdet ved en av de prioriterte innfallsportene. Det bør være mulig å komme til besøkssentret med offentlig transport, av hensyn til tilgjengeligheten for skoler og barnehager. Senteret bør videre ligge nær småbåthavn og ha nærhet til bedrifter som tilbyr overnatting, utleie av båt, guidede turer mm. Det bør også være gode parkeringsmuligheter for privatbiler.

Flekkefjord kommune og verneområdestyret er enige i at et besøkssenter vil gi følgende muligheter:

- Synliggjøre Flekkefjord landskapsvernområde som et attraktivt og verdifullt område i kommunen og regionen.
- Bidra til å synliggjøre lokale reiselivsaktører som driver med lokal verdiskapning i tilknytning til verneområdet.
- Gi informasjon om aktiviteter for besøkende og koble til regionale turistprodukter.
- Skape arbeidsplasser gjennom naturveiledning, kafé med servering og fasiliteter for besøkende.
- Gi informasjon om hensynsfull og sporløs ferdsel og søppelhåndtering.
- Ordnete parkeringsforhold for busser og biler.

Besøkssenteret kan være et kunnskapssenter som formidler samspillet i økosystemet i landskapsvernområdet; kystlynghei, våtmarksområder, myrlandskap, bienes betydning, rovfugltrekk, kulturlandskap, kulturminner, dyrehold, fiske, biologisk mangfold med mer. Senteret bør prioritere formidling av disse temaene på innovative og interaktive måter.

Plassering av et besøkssenter i Kirkehamn er vurdert som aktuelt, da det kan støtte opp om planene om et kystkultursenter, og ev. samlokaliseres med dette. Det går buss til Hidra (Kirkehamn og Rasvåg), men det er bare i Kirkehamn at det vurderes å være tilstrekkelig med parkeringsmuligheter. Kirkehamn ligger sentralt i forhold til verneområdet og rett på utsiden av verneområdet inntil det statlig sikrede friluftsområdet på Laugøy/Ullarøy. Kirkehamn er registrert som verdifulle kulturmiljø. Hågåsen ligger inntil Kirkehamn. Det er regelmessig bussforbindelse til Kirkehamn fra Flekkefjord og gode parkeringsmuligheter ved båthavnen i Kirkehamn. Deler av Ullarøy og hele Laugøy er regulert til offentlig friområde.

Det finnes en reguleringsplan for Hidra kystkultursenter og fiskerihavn, der det er lagt opp til en utvidelse av havnearealet og etablering av et kystkultursenter /25/. Hidra Kystkultursenter er en samlebetegnelse på publikumsrelaterte tilbud som akvarium, besøkssenter for skjærgårdsparken, informasjonssenter for landskapsvernesonen, overnatting, leirskole, utleie, samt tilrettelegging for fiskerinæringa /26/.

Kystkultursenter og besøkssenter for verneområdet kan muligens kombineres. Et besøkssenter i Kirkehamn kan bidra til å skape oppmerksomhet om alle deler av verneområdet og ikke bare Brufjell. Det kan fokuseres på fiskerbondens landskap og historikk og sammenhengen mellom naturverdier og tradisjonell bruk av landskapet.

I forprosjektet til Hidra Skjærgårdssenter er det gjort en trafikkanalyse basert på 100 000 besøkende, som viser hvilken gjennomsnittlig trafikkmengde en kan forvente pr år, og hvilken trafikkmengde senteret kan forvente i juli måned, som anslås som høgsesong /25/.

Økt trafikk i verneområdet kan føre til forstyrrelser, slitasje og forsøpling. Det vil være behov for tydelig informasjon om ferdselsregler, naturverdier og kulturminner. Trafikk med bil og buss vil ikke påvirke verneverdiene direkte, men økt båttrafikk kan føre til økt besøk på Dragøy og Prestøy.

Oppgradering av badestrand på Laugøy slik at stranden får større kapasitet kan redusere behov for utfarter til Prestøy, som ellers er brukt til bading om sommeren.

Ullerøy på Hydra ligger like ved grensa til landskapsvernområdet og ved siden av fiskerihavna på Kirkehamn. Stedet er regulert til turistformål. Et infosenter/besøkssenter kan samlokaliseres med andre funksjoner beskrevet i konseptbeskrivelse utarbeidet av Flekkefjord kommune. Her kan det eksempelvis være naturlig å formidle fiskeri- og uthavnshistorie, samt ha fokus på marin forsøpling og fugleliv.

5.2 Tiltak i de enkelte delområder

I dette kapitlet gjennomgås tiltak knyttet til tilrettelegging for besøkende for hvert delområde. Skjøseltiltak er ikke med, da disse omhandles i forvaltningsplanen. Kartene som vises i figurene 19 – 30 i dette kapittel finnes også som vedlegg i stort format.

5.2.1 Brufjell

Tiltak – Brufjell

Utarbeidelse av en prosjekteringsplan for hele Brufjellområdet basert på vedtatt besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde. Planen må inkludere tiltak for kanalisering av de besøkende for å ivareta verneverdiene i hele området. De utvalgte stiene er stier langs hovedtrasé fra Roligheten og opp til Brufjell, samt ned til Brufjellhålane.

1. Flekkefjord kommune vil ha hovedansvaret i samarbeid med verneområdestyret, grunneiere og entreprenører for å tilrettelegge for ferdsel på utvalgte stier.
2. Grunnet spesielt høyt besøkstrykk samt hensyn til natur, dyreliv og beitedrift, skal ferdsel kanaliseres strengt. Etablering av nye stier (merking og tilrettelegging) utenfor Skjærgårdsparken på Brufjell skal som hovedregel unngås.
3. Flekkefjord kommune skal i samråd med verneområdestyret sikre daglig drift og vedlikehold av området, inkludert søppelhåndtering.
4. Utarbeidelse av skiltplan for området.

Kommunen og verneområdestyret bør bidra til at skilting ved parkeringsplassen på Roligheten framstår ryddig og oversiktlig. Informasjon fra vernemyndigheten skal benytte merkevaren Norges nasjonalparker. Annen skilting er beskrevet i designmanual¹. Skilt som informerer om turmål, turstier og verneområdet bør i størst mulig grad samlokaliseres. Skilt som påpeker atferdsregler bør samles til en skiltstolpe. Det må vurderes om det er tilstrekkelig å bruke piktogrammer for å informere om forbud mot løse hunder, camping, forsøpling mm.

¹ [Designmanual for Norges nasjonalparker](#)

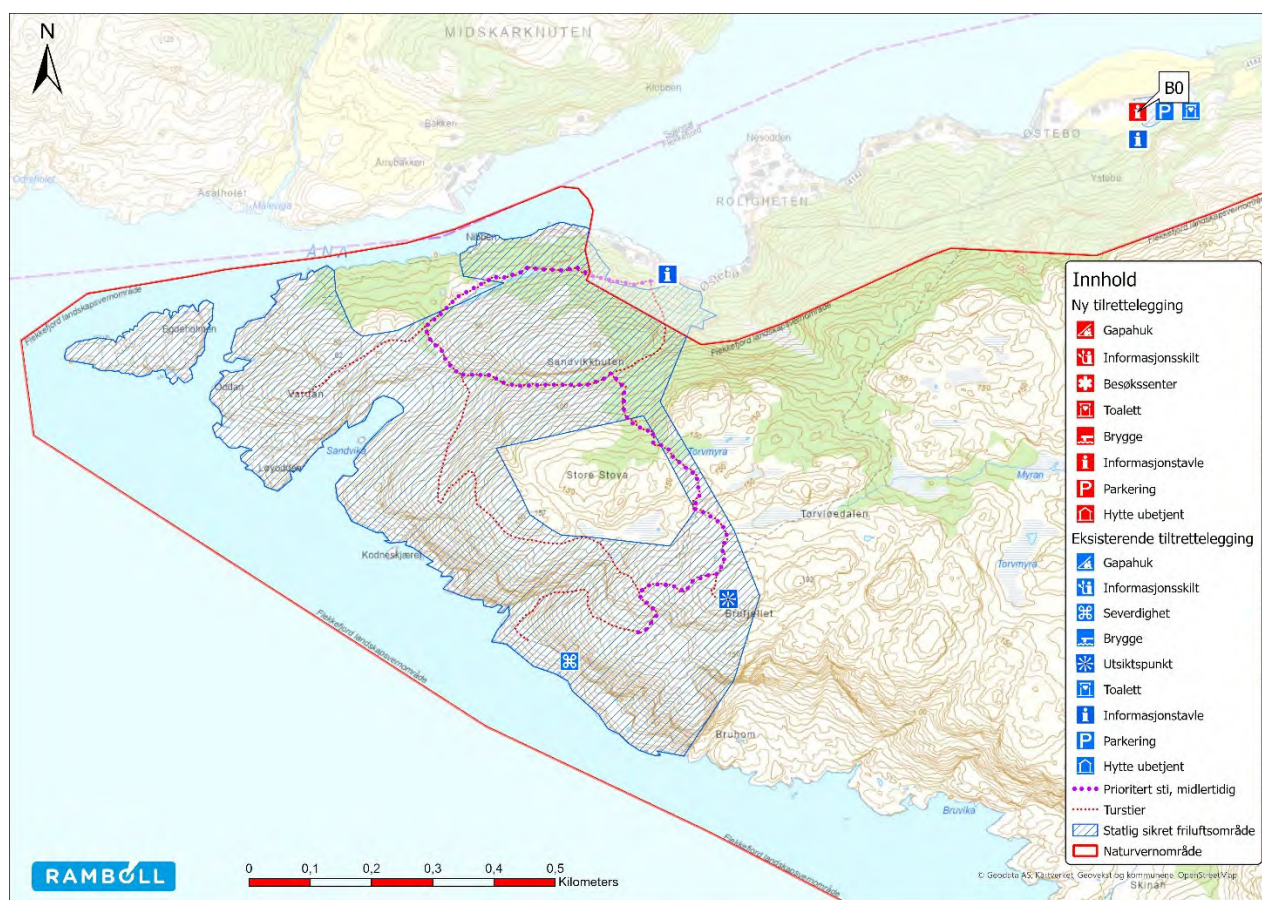
For å løse parkeringsproblemer på Roligheten er det behov for informasjon om tilgjengelig parkering allerede ved avkjørsel fra fv. 44.

Prioritering av stier på Brufjell

For å sikre verneverdiene må besøkende til Brufjellhålene kanaliseres til en godt tilrettelagt tursti etter de føringene som er i forvaltningsplanen for verneområdet. Verneområdestyret vil foreslå at Flekkefjord kommune jobber med det «ytre» stialternativet sammen med de ulike aktørene. Dette vil også være med å muliggjøre fortsatt sauedrift i området og som igjen er med på å sikre verneverdiene i landskapsvernområdet. Det bør legges opp til at samme sti skal brukes fra og til Brufjell/Brufjellhålene og dette med stier i området må begrenses til et minimum for å balansere de ulike interessene i området (figur 18)

Av hensyn til sårbare dyrearter (rovfugl) foreslås det at stien til Varden ikke videreføres.

Selve nedklatringen til Brufjellhålene er forholdsvis risikofyllt og kommer alltid til å være det. Stålwiren som er satt opp i dag ved siden av kan en vurdere å byttes ut med tau.

Figur 18 Kartutsnitt fra Brufjell som viser stitrasér og strekninger som kan ha behov for tiltak.

Tabell 3 Sårbarhetsvurdering for Brufjell med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr	1	4	4	2
Myr	3	2	6	6
Bratt skråning på ustabilt substrat	3	4	12	6
Berg og grunnlendt mark	3	4	12	6
Sårbart dyreliv, salamander	1	3	3	3
Hekkeområder for rovfugl	5	3	15	5
Samlet			52	26

5.2.2 Hidraheia

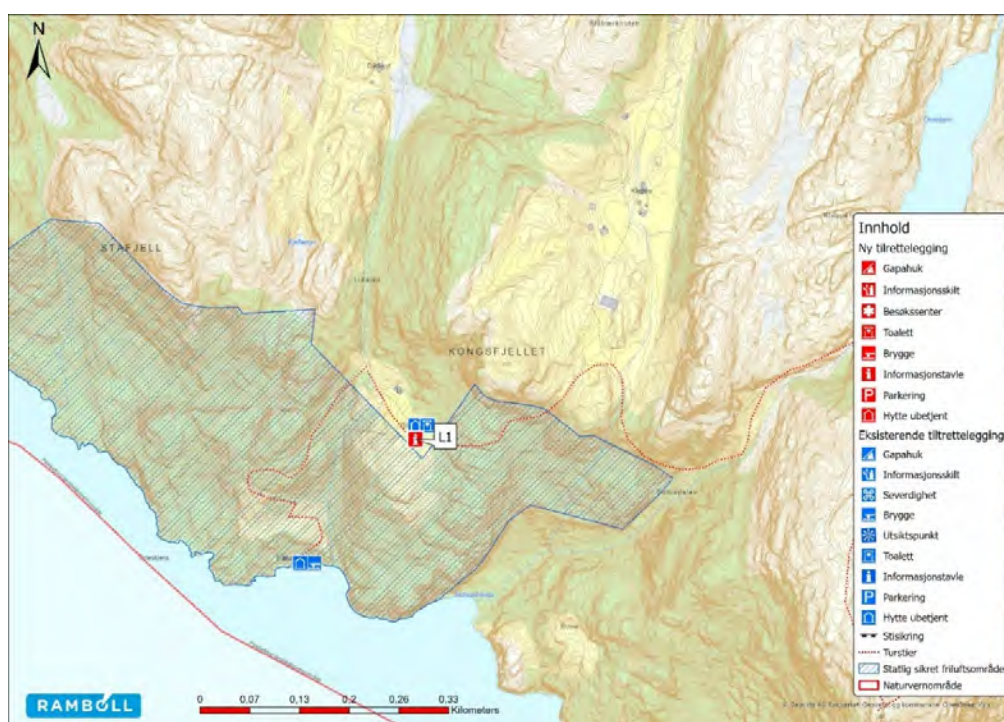
Tiltak - Hidraheia

Generelle tiltak inkluderer: Utbedring av veier til Itland. Informasjon om antall ledige parkeringsplasser på Itland ved avkjørsel fra fv. 44. Informasjon om beitedyr i området og ønske om å holde hunder i bånd. Få på plass stiavtaler med alle grunneiere, evt. vurdere statlig sikring av stitraséer.

Tiltak – Gården Li

1. Stinettet rundt Gården Li må oppgraderes for trygg ferdsel og vedlikeholdes årlig. Området må holdes åpent og trygt for besøkende.
2. Kanalisering av besøkende i tråd med forslaget fra grunneierne for å unngå konflikter med beitedyr og for å unngå videre terrengslitasje og erosjonsskader.

Informere besøkende om sårbare naturverdier. Foreslåtte tiltak framgår av figur 19 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tabell 4 viser sårbarhetsvurdering for Hidraheia-Li, med og uten tiltak.

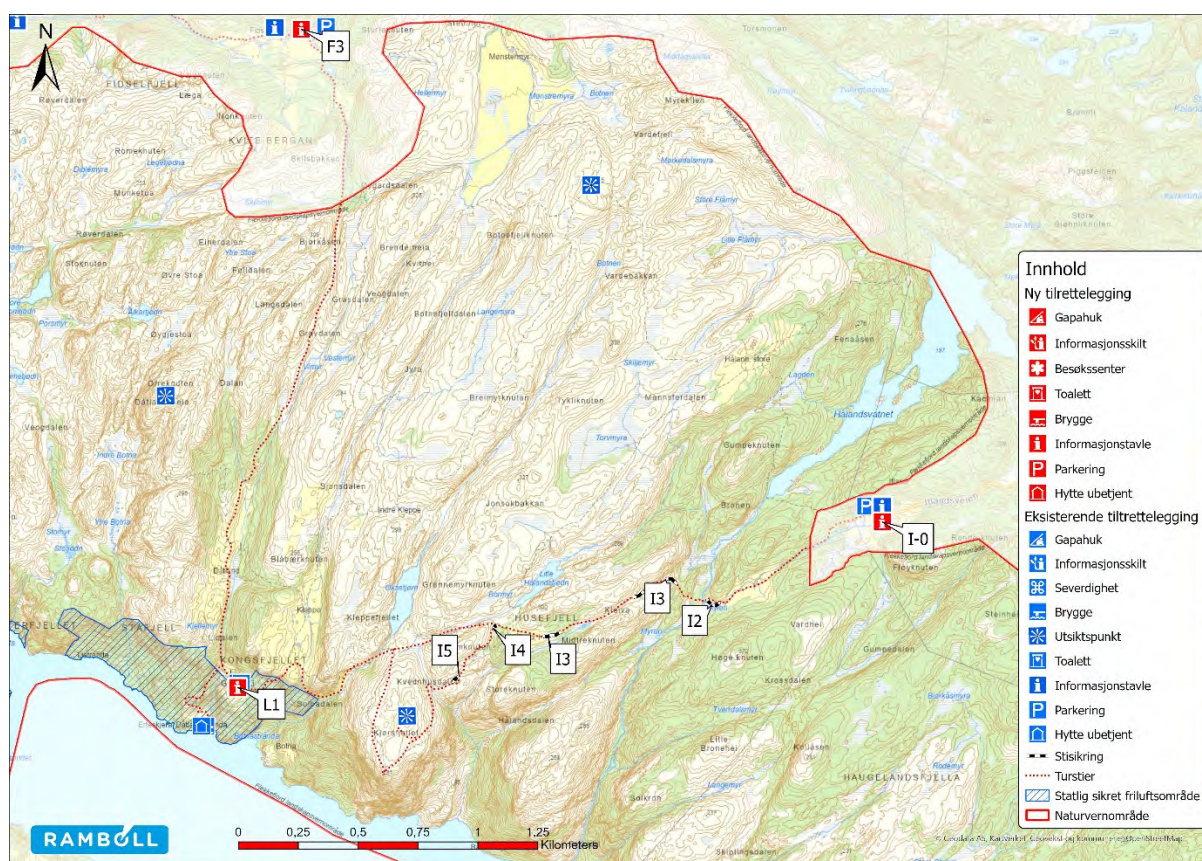
Figur 19 Tiltak i området Dåtland - Li – Dåtlandsstrand. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 4 Sårbarhetsvurdering for Hidraheia – Li, med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Slåtte-eng (Bolettes jorde)	1	2	2	2
Beiteområde for ærfugl	2	3	6	6
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			13	13

Tursti Itland – Kjørsfjellet

For Itland - Kjørsfjellet er det foreslått oppgradering av stier og ny skilting. Det er også foreslått oppgradering av stien på plasser der stien går over myr. Utlegging av klopper og eventuell etablering av hevet gangsti forbi slåttemark ved Kvednhylen er tiltak som kan bidra til å redusere sårbarhet og dermed ta vare på verneverdiene. Foreslåtte tiltak framgår av figur 20 og tiltakstabell i vedlegg 2. Gjennomføring av tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 5.

Figur 20 Tiltak langs sti fra Itland til Kjørsfjellet. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 5 Sårbarhetsvurdering for Hidraheia – Itland – Kjørsfjellet med og uten tiltak.

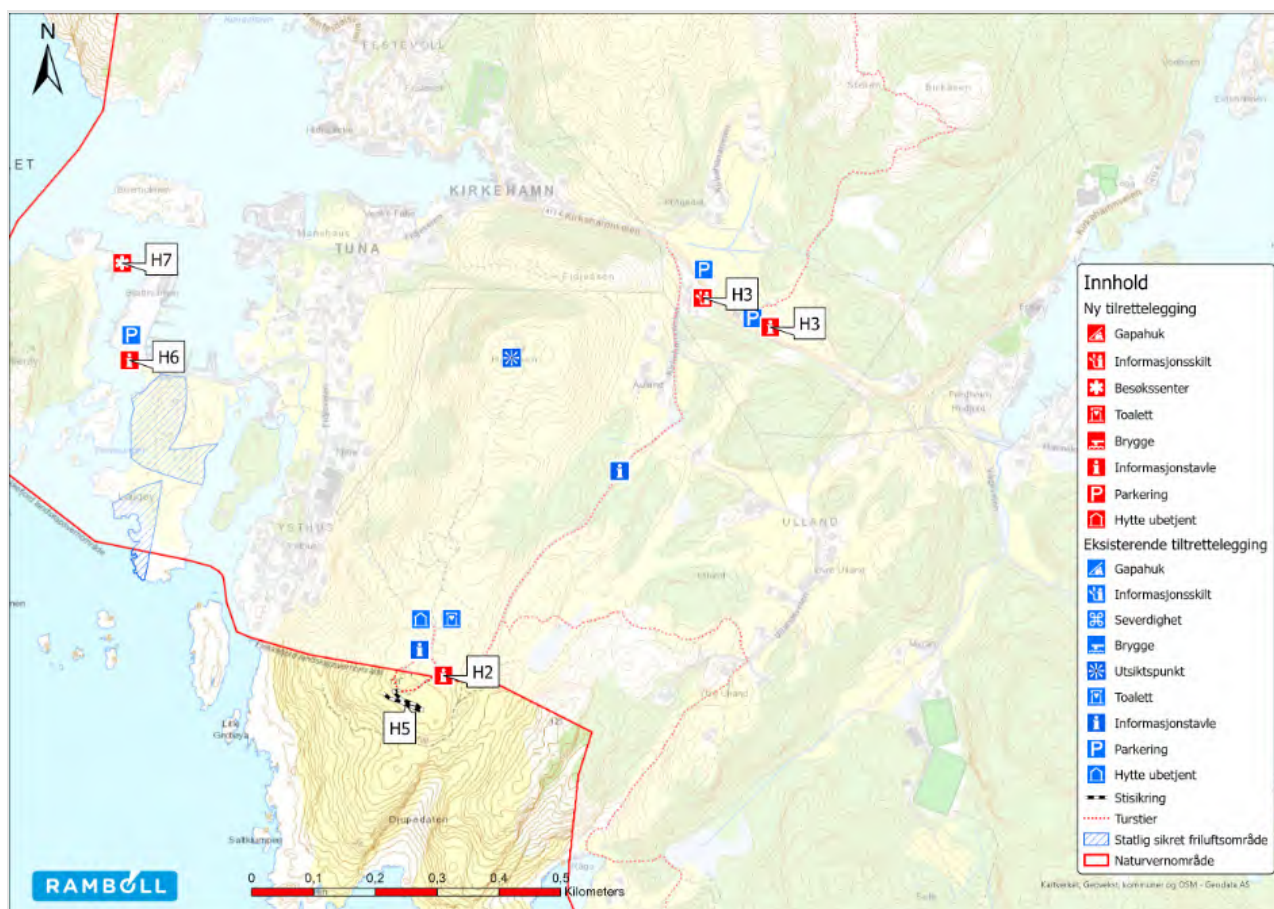
Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Blauthøl	2	4	8	4
Myr	2	2	4	2
Myr	2	4	8	4
Samlet			20	10

5.2.3 Hågåsen

Tiltak - Hågåsen

1. Utarbeide skiltplan for å informere om hensynsfull ferdsel (hunder i bånd).
2. Sikring av luftehull i tunneltakene pga. sikkerhetsrisiko for besøkende.
3. Infotavler med informasjon om verneområdet på de to parkeringsplassene.

Området er ikke vurdert i sårbarhetsvurderingen pga. mangel på data. Foreslåtte tiltak framgår av figur 21 og tiltakstabell i vedlegg 2.

Figur 21 Tiltak på Hågåsen. Sikring av hull i terrenget er vist som stisikring. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

5.2.4 Berrefjord

Tiltak - Berrefjord

1. Informere om hensynsfull ferdsel i landskapsvernområdet.

5.2.5 Dåstøl – Stø

Tiltak - Dåstøl-Stø

1. Utbedring av sti på strekning ved Stavvatnet i bratt parti.
2. Kanalisering av ferdsel forbi fritidsboliger i Stø og bedre skilting av sti i Stø.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 22 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 6.

Figur 22 Tiltak Dåstøl – Stø. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 6 Sårbarhetsvurdering for Dåstøl – Stø med og uten tiltak.

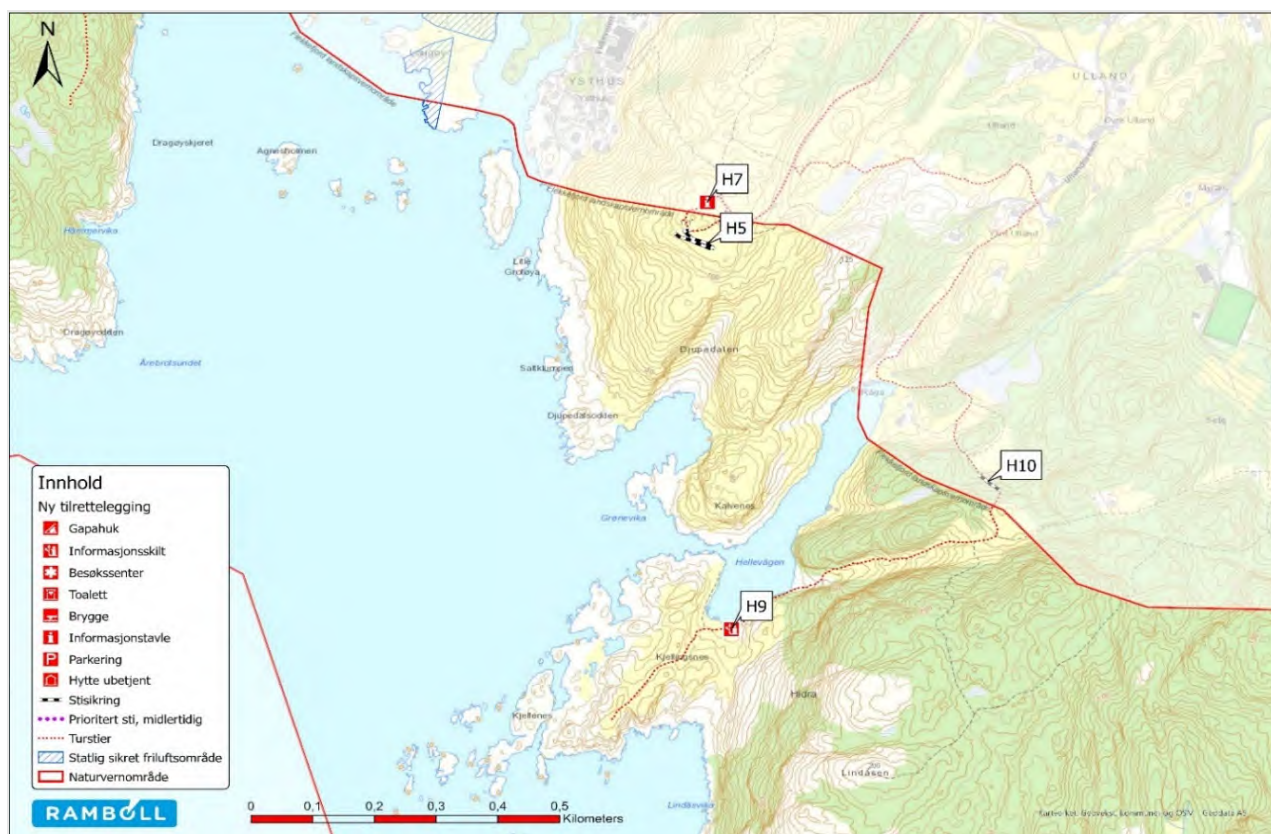
Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Strandeng og Slåtte-eng	1	4	4	2
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			9	7

5.2.6 Kjellenes/Lindåsen

Tiltak – Kjellenes/Lindåsen

1. Fjerne gamle skilt. Sette opp informasjonsskilt som informere om nødvendigheten av skjøtsel med beitedyr og hensynsfull ferdsel uten å etterlate seg søppel.
2. Informasjonsskilt/tavle om verneområdet. Sette opp informasjonsskilt ved parkeringsplassen ved idrettsbanen på Myran, som informerer om beitedyr og hensynsfull ferdsel uten å etterlate seg søppel.
3. Utarbeide skiltplan for hensynsfull ferdsel (hunder i bånd).

Foreslåtte tiltak framgår av figur 23 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 7.

Figur 23 Tiltak Kjellenes. Det er kun vist en liten bit av stien som bør sikres, men denne delen ligger utenfor verneområdet. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 7 Sårbarhetsvurdering for Kjellnes/Lindåsen med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr (tydelig tråkk)	1	2	2	2
Hekkeområde ærfugl	2	2	4	2
Beiteområde dykkender	3	3	9	9
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			20	18

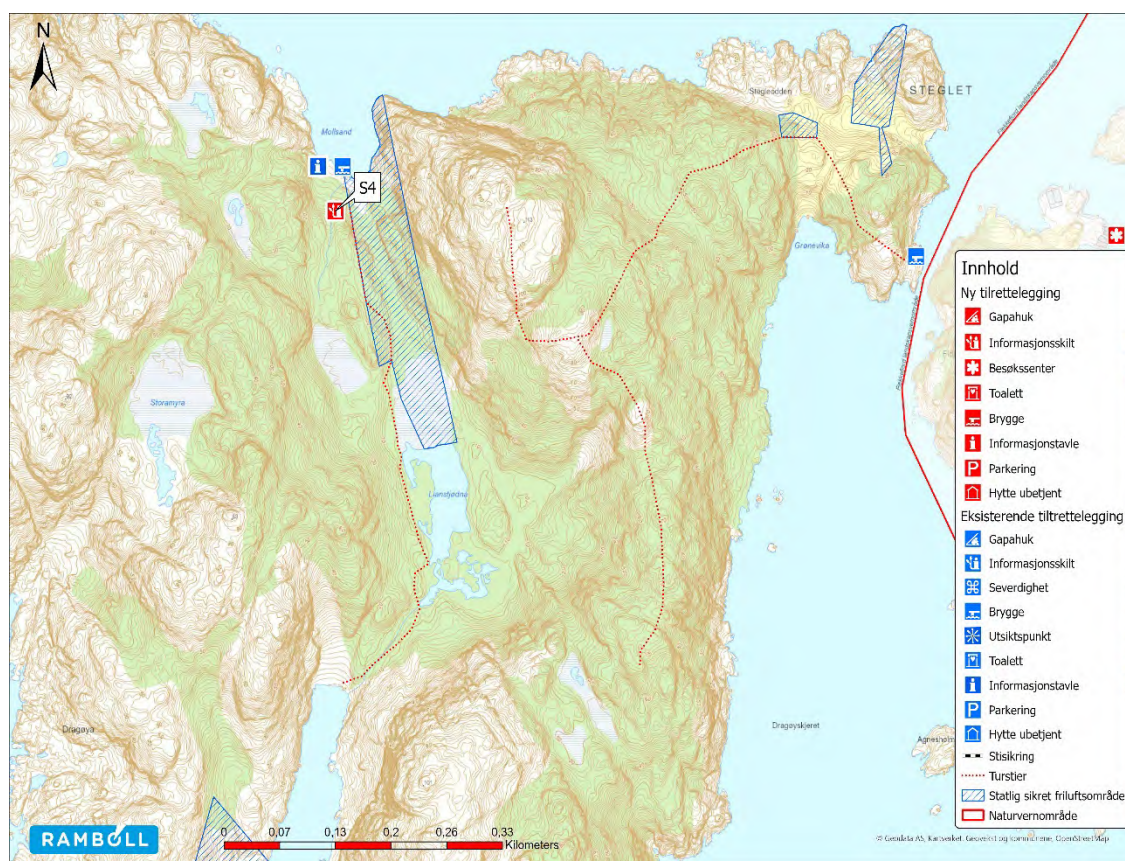
5.2.7 Ytre Skjærgård

Tiltak - Ytre Skjærgård

1. Kanalisere ferdsel på Dragøy til østre del og Steglet, av hensyn til hekkende sjøfugl i vest.

Dragøy

Foreslåtte tiltak framgår av figur 24 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 8.

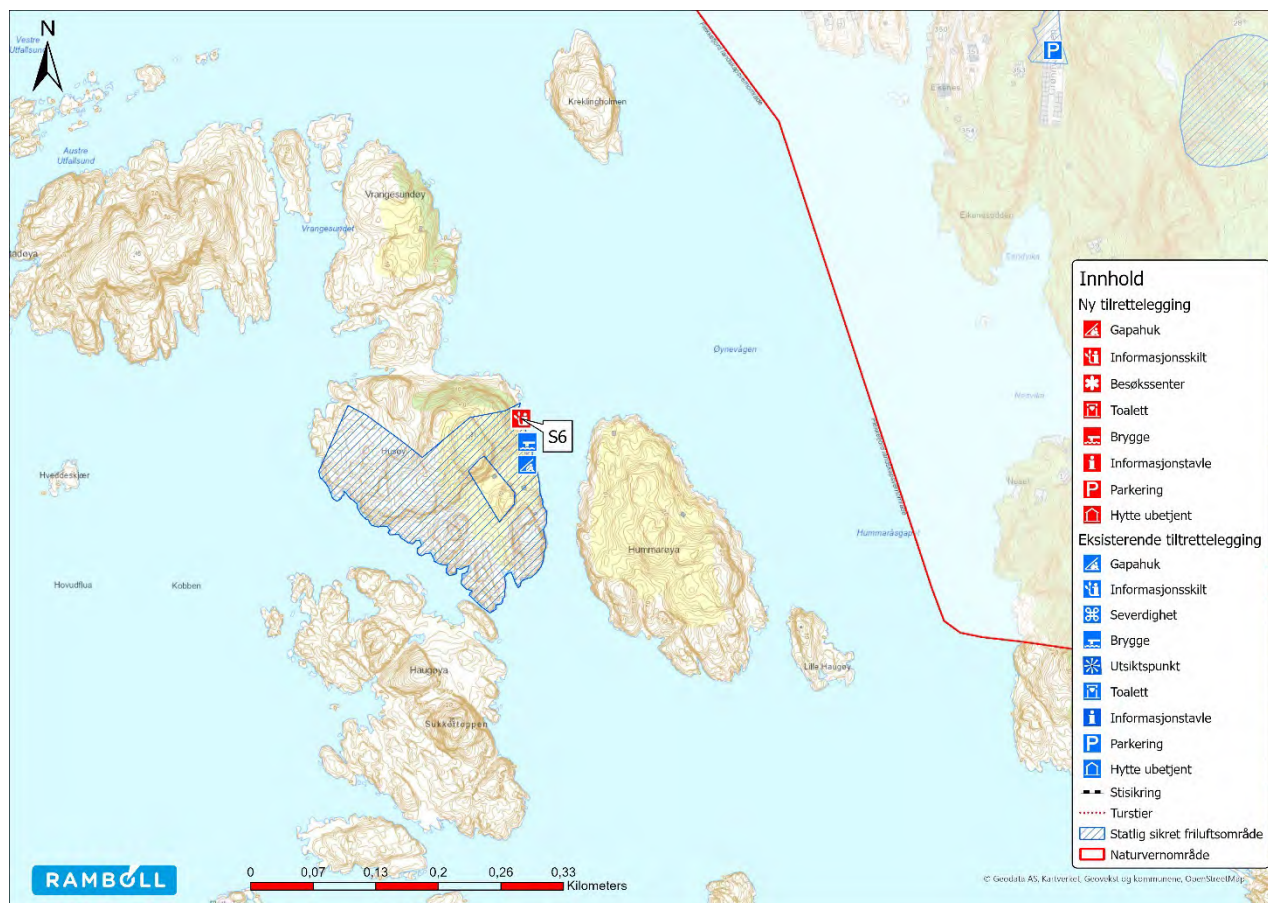
Figur 24 Tiltak Dragøy. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 8 Sårbarhetsvurdering for Dragøy med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Strandeng	2	2	4	4
Myr på Dragøy	2	2	4	4
Bratt skråning	1	4	4	2
Berg og grunnlendt mark	3	2	6	6
Hekkeområde for musvåk	2	2	4	2
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Hekke- og beiteområder sjøfugl	2	2	4	2
Samlet			31	25

Husøy og Hummarøy

For Husøy og Hummarøy er det foreslått ny skilting. Foreslåtte tiltak framgår av figur 25 og tiltakstabell i vedlegg 2. Sårbarhetsvurderingen som er vist i tabell 9 tar utgangspunkt i flere forslag til tiltak og flere er allerede gjennomført. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 9.

Figur 25 Tiltak Husøy – Hummarøy. Plassering av skilt. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

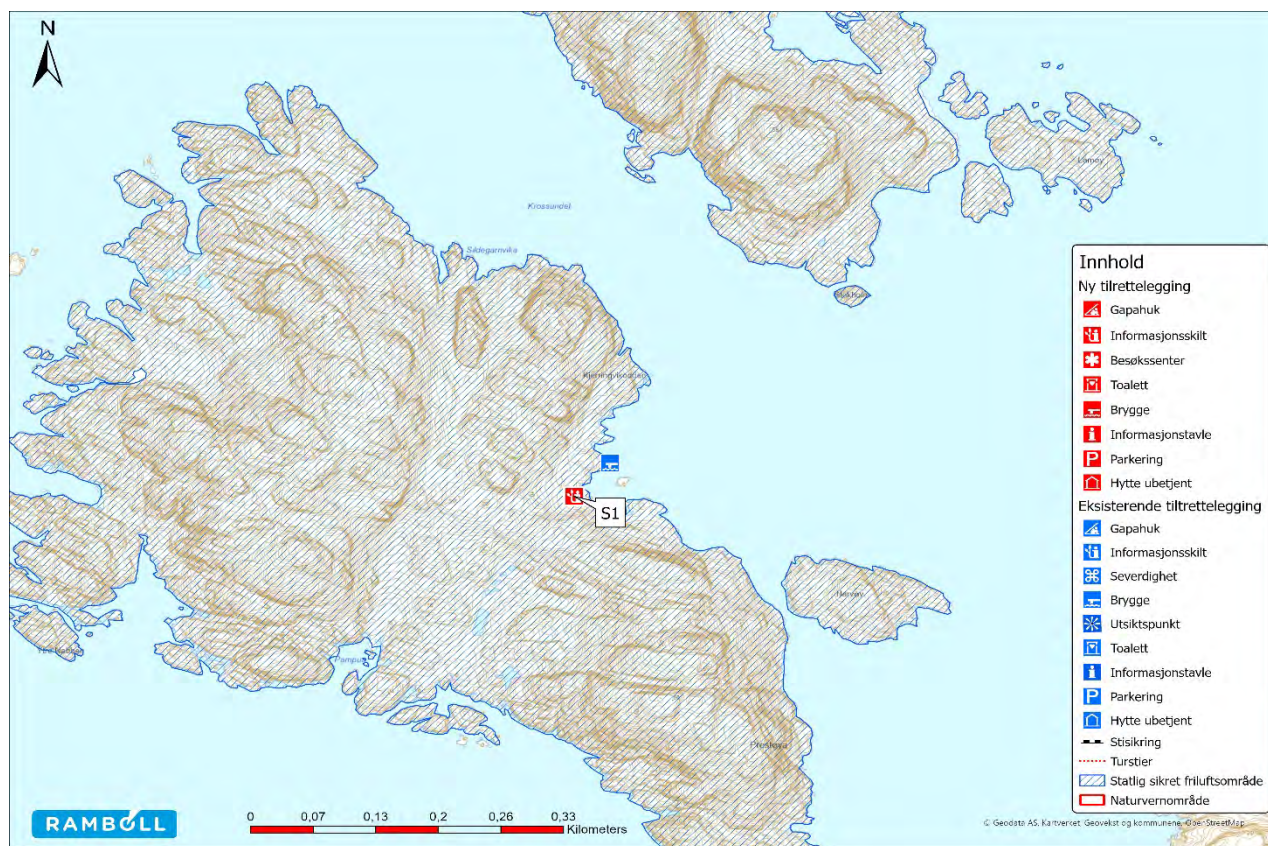
Tabell 9 Sårbarhetsvurdering for Husøy/Hummarøy med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Hekkeområde for ærfugl og svartbak	2	3	6	2
Beite- og overvintringsområde for ærfugl	4	3	12	12
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			23	19

Prestøy

Siden Prestøy er sårbar for forstyrrelser og slitasje, er alle tiltak som kan begrense ferdsel utenom bryggeområdet vurdert som positive. Det er behov for infoskilt som informerer om verneverdier og hensynsfull ferdsel (oppfordrer besøkende til ikke å forlate bryggeområdet/badeplassen i hekkeperioden og holde hunder i bånd av hensyn til beitedyr og fugleliv).

Foreslåtte tiltak framgår av figur 26 og tiltakstabell i vedlegg 2. Sårbarhetsvurderingen som er vist i tabell 10 tar utgangspunkt i flere forslag til tiltak enn det som er vist i figur 26. Tiltakene vil medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 10.

Figur 26 Tiltak Prestøy. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 10 Sårbarhetsvurdering for Prestøy med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Samlet skår (areal x plassering)	Med tiltak
Myr	1	3	3	3
Berg og grunnlendt mark	4	3	12	12
Hekkeområde for fugl	3	1	3	1
Beiteområde for dykkender	3	3	9	9
Hekkeområde for rovfugl	5	1	5	5
Samlet			32	30

5.2.8 Langeland

Tiltak - Langeland

1. Utarbeide skiltplan for å informere om hensynsfull ferdsel.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 27 og tiltakstabell i vedlegg 2. For Langeland er det foreslått ny skilting. Tiltakene vil ikke medføre at sårbarheten reduseres, jf. tabell 11.

Figur 27 Tiltak Langeland og Kalven. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

Tabell 11 Sårbarhetsvurdering for med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr og strandsump/-eng	2	2	4	4
Myr	2	2	4	4
Myr	1	2	2	2
Samlet			10	10

5.2.9 Kalven

Tiltak – Kalven

1. Tilrettelegge og sikre stinettet til Kalven i samarbeid med Flekkefjord kommune, grunneiere og skjøtselsansvarlige/beitebrukere, inkludert:
 - Utarbeide skiltplan for å informere om hensynsfull ferdsel.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 27 og tiltakstabell i vedlegg 2. For Kalven er det foreslått ny skilting. Tiltakene vil ikke medføre at sårbarheten reduseres som vist i tabell 12.

Tabell 12 Sårbarhetsvurdering for Kalven med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Myr og strandsump/-eng	2	2	4	4
Myr	2	2	4	4
Myr	1	2	2	2
Samlet			10	10

5.2.10 Andabeløy - Tarmevika

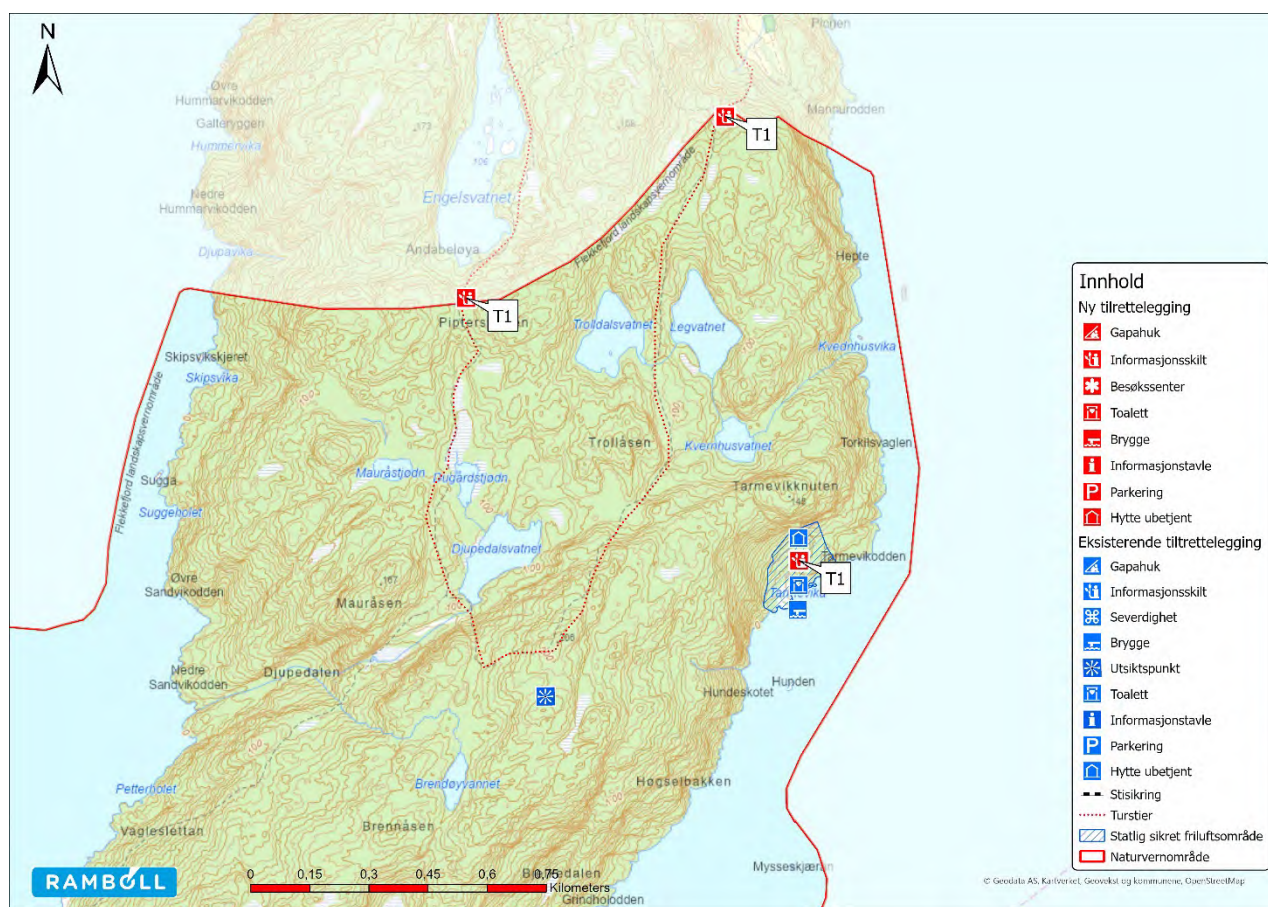
Tiltak - Tarmevika

1. Informasjonstavle om verneverdier og hensynsfull ferdsel.

Foreslåtte tiltak framgår av figur 28 og tiltakstabell i vedlegg 2. Tiltakene vil ikke medføre endring i sårbarhet som vist i tabell 13.

Tabell 13 Sårbarhetsvurdering for Tarmevika med og uten tiltak.

Sensitiv enhet	Areal	Plassering	Uten tiltak	Med tiltak
Bratt skråning	1	2	2	2
Myr	2	2	4	4
Samlet			6	6

Figur 28 Tiltak Andabeløy. Merknader viser til tiltak som er vist i tiltakslisten i vedlegg 2.

6 Referanser

1. [Naturbase.no](https://naturbase.no)
2. [Artsdatabanken.no](https://artsdatabanken.no)
3. Naturtypekartlegging i Vest-Agder 2012, Biofokus Rapport 2013-14
4. [Kartlegging av naturtyper](#) – verdisetting av biologisk mangfold, Håndbok 13.2.utg. Direktoratet for Naturforvaltning 2007.
5. [Forslag til Ytre kystzone Flekkefjord landskapsvernområde](#)
6. [Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2010](#)
7. Forvaltningsplan for Flekkefjord høringsutkast 2016, Fylkesmannen i vest Agder
8. Forvaltningsplan for Flekkefjord 2020, Statsforvalteren i Agder
9. Forvaltningsplan for Flekkefjord LVO 2022, Statsforvalteren i Agder
10. Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter, M 106, Miljødirektoratet 2014
11. Veileder for besøksforvaltning i norske verneområder, M 415, Miljødirektoratet 2015
12. Prosjektplan for besøksstrategi 2020
13. Forskrift om fartsbegrensning i sjø, Flekkefjord kommune
14. Besøksstrategi for Flekkefjord LVO 2020-2030 – Høringsutkast, juli 2020
15. Samlet rapport fra referansegrupper for grunneiere, reiseliv og natur- og miljøorg.
16. Skjøtselsplan for Li 2011-2015
17. Forvaltningsplan for Stykkjet 2008-2015
18. Skjøtselsplan for verdifullt kulturlandskap Kleppe – Dåtland – Li 2018
19. Skjøtselsplan for Kleppa, 2018
20. Forvaltningsplan for Skjærgårdsparken Lister
21. Forvaltningsplan for Tarmevika 2019
22. Forvaltningsplan for Hågåsen 2021
23. Reisemålsstrategi for Flekkefjord – fra fire fyrtårn til helårlig reisemål
24. Selvaag S.K. & Wold L.C. 2019. Brukerundersøkelser i Flekkefjord og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområder. Sommeren 2018. NINA Rapport 1651. Norsk institutt for naturforskning
25. Detaljregulering for Hidra Kystkultursenter og fiskerihavn, gnr 11, bnr 57, Kirkehamn, PlanID 1004201506
26. Mulighetsstudie for Ullarøy, Laugøyna og fiskerihavna på Hidra, MIMIR 2018.
27. [Merkehåndboka](#)
28. [Designmanual for Norges Nasjonalparker](#)
29. Hanssen, U., Abaz, A. H. & Fjeldstad, H. 2023. NiN Basiskartlegging av verneområder i Agder fylke 2022. Miljøfaglig Utredning rapport 2023-11, ISBN 978-82-345-0381

Vedlegg 2. Tiltaksliste - Besøksstrategi for Flekkefjord landskapsvernområde

Innfallsport	Område	Kart ref.	Tiltak	Ansvar for gjennomføring	Periode for gjennomføring	Prioritering
Andabeløy	Tarmevika	T1	Sette opp infoskilt på starten av stien	VORF		Lav
Brufjell		B1	Utarbeide informasjons- og skiltplan for området i samarbeid med kommunen og andre aktører. Oppsetting av de aktuelle tiltakene iht. til informasjons- og skiltplan.	VORF, kommune, andre	2025-2026	Høy
Brufjell	Brufjell		Utarbeide helhetlig plan og gjennomføring av tiltak på sti fra Roligheden-Brufjellhålene	Kommune, VORF, grunneiere	2024-28	Høy
Brufjell		B12	Skjøtsel av kulturminner - isdemninger.	VORF, kommune	2026	lav
Dragøya	Grønaviga	S10	Reperare steinbrygge og sti.	VORF, kommune		lav
Dåstøl	P-plass Stø	D1	Informasjonstavler/skiltpakke	VORF, kommune		Lav
Dåstøl	Sti til Stø	D2	Sikre bratt parti ved Stavvatnet	SNO, VORF	2025	Lav
Hidra	Hågåsen	H2	Skifte ut gammel infotavle	VORF	2026	middels
Hidra	Hågåsen	H3	Infotavle på parkeringsplasser ved Kirkehamnsveien	VORF, kommune	2025	middels
Hidra	Ferjekai Kvellandsstrand	H4	Skifte ut gammel infotavle	VORF, kommune	2024	middels
Hidra	Ferjekai Abenes	H5	Skifte ut gammel infotavle	VORF, kommune	2024	middels
Hidra	Kirkehavn	H6	Infotavle på kaia på Brattholmen	VORF, kommune	2024	middels
Hidra	Kirkehavn	H7	Etablere besøkscenter	VORF, kommune	2025	middels
Hidra	Rasvåg	H8	Infotavle på kaia/parkering ved Fedrenes minne	VORF, kommune	2024	middels
Hidra	Kjellnes	H9	Skilt om båndtvang i sommerperioden	Flekkefjord kommune	2024	middels
Hidra	Myran, Kjellnes, Lindåsen	H10	Reparere steinsatt sti, rydde, vedlikeholde	VORF, kommune		Lav
Hidra	Hågåsen	H5	Sikringsarbeid ved huler og tunneler	Flekkefjord kommune		Svært høy
Hidraheia			Skilting og skiltplan samt merking/utbedring av valgt hovedstinet, samt porter/gjerder.	VORF, FOT, grunneiere i området	etter stiavtaler er på plass	Middels
Hidraheia			Informasjon om båndtvang	Flekkefjord kommune		Middels
Husøy/Hummerøy		S6	Bytte ut gammelt infoskilt ved brygge på Husøy. Fjerne eksisterende skilt om bålrenningsforbud.	VORF	2026	Lav
Itland	Innfallsport	I-0	Sette opp ny infotavle ved p-plass	VORF, kommune	2026	høy
Itland	Sti til Kjørsfjellet	I1	Kanaliserings av ferdsel i tråd med kart fra Prosjektgruppe 1B, stimerking.	VORF, kommune	2026	høy
Itland	Sti til Kjørsfjellet	I2	Bygge hevet gangsti over myr ved Kvednhylen	VORF, grunneier	2026	høy
Itland	Sti til Kjørsfjellet	I3	Utbedre klopper og legge ut nye.	VORF, grunneier	2026	høy
Itland	Sti til Kjørsfjellet	I4	Bygge ny klopp for å hindre skader i terreng	VORF, grunneier	2022	høy
Itland	Sti til Kjørsfjellet	I6	Årlig vedlikehold av sti, søppelhåndtering mm	VORF, FOT, Grunneiere	2027	Høy
Itland	Sti til Kjørsfjellet	I5	Vurdere omlegging av sti	VORF, SNO, grunneier	2025	middels
Kalvekilen		K1	Sette opp informasjonsskilt ved brygge.	VORF, SNO, grunneier	2024	
Langeland	Stinettet		vedlikehold	VORF, kommune, grunneier	Når stiavtaler med grunneiere er på plass	Lav
Langeland	Stinettet		Oppsetting av informasjonstavler og skilt for å informere om beiting og innmark.	VORF, kommune	Når stiavtaler med grunneiere er på plass	Lav
Prestøya	Bryggeområde på Prestøy	S1	Sette opp infoskilt om kystinghei og skjøtsel.	VORF	2026	middels
Hidraheia			Vedlikehold av stier og innfallsporter	VORF, kommune, Lister friluftsråd, FOT	etter stiavtaler er på plass	ikke prioritert før stiavtaler er på plass
Hidraheia			Vedlikehold av stier og innfallsporter	VORF, kommune, Lister friluftsråd, FOT	etter stiavtaler er på plass	ikke prioritert før stiavtaler er på plass

Arkivsaksnummer: 2024/2482-6

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 17.11.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	25/25	24.11.2025

Møteplan 2026 - VORF

Innstilling fra forvalter

- Styremøte..... januar (forvaltningsplan for Flekkefjord LVO)
- Styremøte februar/mars (Flekkefjord)
- Styremøte med befaring mai/juni (Mandal)
- Styremøteseptember (Kristiansand)
- Styremøte med befaring/rådgivende utvalg november (Flekkefjord)

--- slutt på innstilling ---

Vurdering

Å fastsette en møteplan fremover er viktig for å få forutsigbarhet i styrets arbeid, i forhold til søkere og samarbeidspartnere. I følge styres vedtekter er det sagt at det minimum bør være 4 styremøter i året. I dette styret med relativt få medlemmer, så har det vært praksis å ha 4-6 møter i året. Verneområdeforvalter foreslår derfor at det fastsettes datoer for 4 kommende styremøter i 2026. Fra tidligere har det ikke vært praksis å ha arbeidsutvalg som vedtektene åpner opp for. Dette har blant annet sammenheng at dette styret bare har 4 medlemmer og det vil ikke være hensiktsmessig og å ha et eget arbeidsutvalg.

Hvis det skulle oppstå behov for ekstra styremøter mellom disse datoene, kan en innkalle på et senere tidspunkt. Det foreslås et ekstra styremøte rundt midten av januar, der en gjennomgår og godkjenner forvaltningsplan for Flekkefjord før den sendes på høring.

Verneområdeforvalter mener det er viktig at det legges opp til befaringer minimum 2 ganger i året. Viktigheten av at styremedlemmene blir kjent i en del sentrale områder er viktig for at styret skal kunne ta gode beslutninger. Det foreslås derfor en befaring i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde på våren og en befaring i Flekkefjord landskapsvernområde på høsten i 2026.

Verneområdestyret har et rådgivende utvalg som det det er et årlig møte med. Det foreslås at dette møtet legges til i slutten av november.

Arkivsaksnummer: 2025/10961-2

Saksbehandler: Ronny Skansen

Dato: 17.11.2025

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Verneområdestyret ORF	26/25	24.11.2025

Budsjett for drift av verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder - innmelding av behov for tiltaksmidler og bestilling av tjenester av SNO - 2026

Innstilling fra forvalter

Verneområdestyret søker om 600 000,- over Miljødirektoratets spesifiserte driftsbudsjett.

Fordelt på følgende poster:

- 450 000,- til drift av verneområdestyret i 2026.
- 50 000,- til ferdigstilling av forvaltningsplaner for begge områdene, med tilhørende høringsprosess og besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde.
- 100 000,- til evalueringsarbeid av skjøtselsplaner og årlige skjøtselstiltak.

Verneområdestyret for Oksøy - Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder søker Miljødirektoratet om gjennomføring av tiltak i sine verneområder i 2026 på 3 182 000 kroner, basert på budsjett for innmelding godkjent under styremøtet. Sekretariatet ferdigstiller søknaden i Elektronisk søknadssenter innen 9. januar 2026.

--- slutt på innstilling ---

Dokumenter i saken

Vedlegg:

- 1 Rammer - opplegg - føringer - behovsinnmelding - tiltak i verneområder - naturrestaurering - SNO-ressurser - verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområde - bestillingsdialogen 2026
- 2 Strategi for bruk av tiltaksmidler i verneområder 2026-2030
- 3 Søknad - Flekkefjord landskapsvernområde - Flekkefjord 45/5 - Fidsel - skjøtsel - Hege og Øyvind Andersen, datert 22.10.25

Saksopplysninger

Miljødirektoratet har i brev datert 27. oktober 2025 bedt om at verneområdestyret melder inn behov for tiltaksmidler for 2026. Fristen for innmelding er sett til 9. januar 2026. Det skal meldes inn behov i prioritert rekkefølge og med nettobeløp, dvs. uten mva. Det skal også meldes inn bestilling av tjenester som ønskes at lokalt SNO-personell skal utføre for verneområdestyret i 2026. Forvaltningssekretariatet skal gjennomføre naturopplagsmøte med SNO i løpet av kommende uker. Her blir det gjennomført ei evaluering av 2025 sesongen, og sett på behovet for tilsyns- og kontrollvirksomhet og bestilling av ulike feltoppgaver.

VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD LANDSKAPSVERNOMRÅDER					
Nr:	DRIFTSUTGIFTER - VORF styret	År 2026 SØKNAD	Kommentarer	År 2025 - SØKNAD	Forbruk 2025
1	Styremøter/befaringer - møtegodtgjørelse, reisekostnader, bilgodtgjørelser og arbeidsavgifter. 6 møter, derav 2 møter med befaringer a 50 000	kr 300 000,00	Forbruk i 2025 er for 4 styremøter. Vi har vanligvis 4-6 styremøter.	kr 300 000	kr 200 000
2	Styremøter - mat og utleie av lokale. 6 møter a 10 000	kr 60 000,00	Forbruk i 2025 var for 4 styremøter. Anslått utgifter til mat og leie av lokaler er ca. kr 10 000 for hvert møte.	kr 60 000	kr 40 000
3	Driftsutgifter styremøter (Leie av båt mv)	kr 20 000,00	1 befaring avholdt i 2025.	kr 20 000	kr 10 000
4	Møter med rådgivende utvalg (x1) og et workshop med frivillige som jobbe med mink bekjemping	kr 40 000,00	Rådgivende utvalgsmøte i år.	kr 40 000	kr 30 000
	Drift av nettside www.vorf.no	kr 30 000,00	Søknad om midler til konsulenttjeneste for oppdatering av verneområdestyrets sine besøkssider www.vorf.no.	kr 30 000	
	Subtotal søkt:	kr 450 000,00		kr 450 000	kr 280 000
			Tildelt 2025	360 000+ 100 000	#VERDI!
Nr:	Besøksstrategien og forvaltningsplaner	År 2026	Kommentarer	År 2025 - SØKNAD	Forbruk 2025
7	Ferdigstilling av forvaltningsplan for Flekkefjord og forvaltningsplan/besøksstrategi for Oksøy-Ryvingen - Gjennomføring av høringsprosess og mulige samlinger for planene i begge områder.	kr 50 000,00	Det skal gjennomføres høring for dokumentene endelig godkjennes.	kr 50 000,00	kr 50 000
9	Skjutselsplaner/kartlegging	kr 100 000,00	Behov for faglig gjennomgang av årlige tiltak. Gir bruken av tiltaksmidler ønsket effekt? Vil det eventuelt være behov for endre bruken av tiltaksmidler?	kr 100 000,00	kr 100 000
	Subtotal søkt:	kr 150 000,00		kr 150 000	kr 150 000
			Tildelt 2025	kr 50 000	-kr 100 000
	TOTALBELØP	kr 600 000		kr 600 000	

Vurdering

For 2025 ble verneområdestyret tildelt 360 000 + 100 000 (grunnstøtte) kroner eks.mva til drift. Det har vært avholdt 4 styremøter i 2025 og 1 befaring. Budsjettmidler for drift har vært relativt romslig og det har vært rom for litt mer aktivitet, hvis det hadde vært ønskelig. Det vil sannsynligvis bli noe midler igjen på slutten av dette året. Det foreslås å søke i samme størrelsesorden i 2026 som for 2025. I tillegg foreslås det på samme budsjett å søkes om midler til forvaltningsplanarbeid og skjøtselsplanmidler.

For 2025 ble det tildelt 600 000 kroner eks.mva til naturrestaurering. Disse midlene er brukt til fjerning av fremmede treslag på blant annet Hidra, Andabeløy, Skjernøy og Flekkerøy. I tillegg er det utført naturrestaurering av to myrer på Andabeløy. For 2026 foreslås det et myrrestaureringstiltak på Feblemyra på Skjernøya i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde, samt fjerning av fremmede treslag i Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder.

I 2025 ble det tildelt 1 300 000 kroner eks.mva til ulike skjøtselstiltak for alle områdene verneområdestyret har ansvar for. Av disse midlene gikk 300 000 kroner direkte til SNO til minkbekjemping i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde og tilhørende sjøfuglreservater. 1 000 000 kroner er brukt til litt i overkant av 20 ulike skjøtselstiltak for alle verneområdene. I hovedsak er dette årlige skjøtselsavtaler som styret har hatt med ulike grunneiere og organisasjoner over mange år. I mars bestemte verneområdestyret en reduksjon på 20 % ettersom det ble tildelt noe mindre midler enn omsøkt. Det foreslås at det søkes på samme nivå for 2026 som for 2025.

Det er i tillegg kommet inn en søknad fra Hege og Øyvind Andersen datert 22.10.25, med ønske om skjøtselsmidler på deres eiendom ved Fidsel. Det er noe verneområdestyret må ta stilling til. Det vises i denne forbindelse til svar som tidligere er gitt 23.10.23 i styremøte: *Et enstemmig styre ønsket ikke å inngå noen skjøtselsavtale med grunneierne på Fidsel på nåværende tidspunkt. Prosjekter med uttak av fremmed treslag i verneområdet på denne eiendommen, skal gjennomføres før en vurderer eventuelt annen skjøtsel.*

I styremøte 18. november 2024 i referatsak 11/24 ble det henvist til samme svaret fra 23.10.23.

Alle Statsforvaltere
Alle nasjonalpark – og verneområdestyrer

Trondheim, 27.10.2025

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/15345

Saksbehandler:
Vibeke Husby

Føringer for forvaltningsmyndighetene for verneområder - tiltaksmidler, restaureringsmidler og SNO-ressurser for 2026

Elektronisk søknadssenter (ESS) skal som vanlig benyttes for å melde inn behov for midler til tiltak i verneområder og naturrestaurering. Søknadssenteret åpner for innmelding over kap. 1420 post 31 den 15. november, og frist for innmelding er 9. januar 2026. Innmelding av behov for SNO-ressurs skal bygge på planleggingsmøter mellom forvaltningsmyndighet for verneområdene og SNO lokalt.

1. Post 1420.31 – Tiltak i verneområder, tiltak for villrein og naturrestaurering

Nytt – Tiltak for villrein er innlemmet i budsjettposten

I forslag til statsbudsjett for budsjettåret 2026, som ble lagt fram den 15. oktober, er tiltak for villrein inkludert i kap. 1420 post 31. Miljødirektoratet arbeider med tilrettelegging av dette og vil komme tilbake med informasjon om denne delen av budsjettposten når slik informasjon er klar.

Nytt – revidert strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder er nå revidert og skal gjelde i fem år (2026-2030). Strategien gir føringer for bruken av tiltaksmidlene og for prioriteringer mellom ulike tiltak. Vi har ikke gjort store endringer i strategien, men vi oppfordrer til å lese den før dere melder inn behov for tiltaksmidler, se vedlegg 1.

Miljødirektoratet gjennomførte i høst en evaluering av prøveordningene med 1) rammetildeling med bakgrunn i innmeldte behov for midler til tiltak i ESS og 2) tidlig tildeling av tiltaksmidler i tildelingsbrevet til Statsforvalteren før jul.

Statsforvalterne gir i evalueringen bred støtte til ordningen med tildeling av en samlet pott for tiltaksmidler. Dette oppleves som en betydelig forbedring som gir økt fleksibilitet, mindre byråkrati og bedre økonomistyring. Flere peker på at det gir bedre balanse mellom tiltak og styrker

gjennomføringsevnen. To av embetene opplever liten endring, men anerkjenner at ordningen gir forbedringer og potensial for ressursbesparelse.

Når det gjelder tidlig tildeling av tiltaksmidlene, er vurderingene fra embetene delte. Flere Statsforvaltere ser klare fordeler, særlig for tiltak som krever oppstart vinter/tidlig vår, og fremhever økt forutsigbarhet og planleggingsmuligheter. Samtidig opplever noen at endringen har liten praktisk betydning og at eksisterende rutiner fungerer godt. To av embetene opplevde dette som dobbeltarbeid.

På bakgrunn av evalueringen, vil vi videreføre ordningen med at Statsforvalteren får en rammetildeling med mulighet til å disponere midlene mellom innmeldte tiltak som er innenfor postformålet til kap. 1420 post 31 i statsbudsjettet og er i tråd med strategien for bruk av midler til tiltak i verneområder. Det vil dermed bli lik prosedyre for Statsforvalteren som for nasjonalpark- og verneområdestyrene. Vi vil på bakgrunn av evalueringen *ikke* videreføre prøveordningen med tidlig tildeling av tiltaksmidler før jul. Det vil imidlertid fortsatt være mulig å melde inn behov for forhåndsgodkjenning av tiltak som krever tidlig avklaring.

Vi jobber for at både innmelding av behov for midler til tiltak og rapportering i fremtiden skal skje i Naturoppdrag, noe som vil forenkle denne prosessen.

Kommuner med delegert forvaltningsmyndighet for verneområder

Statsforvalteren har ansvar for å kontakte kommuner med delegert forvaltningsmyndighet for mindre verneområder for å registrere behov for tiltaksmidler. Innmeldte behov skal samordnes og prioriteres av Statsforvalteren i dialog med kommunene og inngå i den samlede innmeldingen. Kommuner med delegert forvaltningsmyndighet skal enten inviteres til planleggingsmøtene hos Statsforvalteren, eller til egne samtaler/møter i forkant av planleggingsmøtene.

De miljørettslige prinsippene

De miljørettslige prinsippene (§§ 8 til 12) i naturmangfoldlovens kapittel II skal legges til grunn ved myndighetsutøvelse som berører naturmangfold. For at det skal komme frem tydeligere hvilke vurderinger som er gjort forut for søknader om midler til tiltak, skal forvaltningsmyndighetene synliggjøre vurderingene av miljørettsprinsippene ved innmelding av behov for midler til tiltak som kan berøre naturmangfold. Når en beslutning har utelukkende positiv effekt for naturmangfold, er det ikke nødvendig å bruke prinsippene. Vi ber om at det gis en kort oppsummering av vurderingen i merknadsfeltet ved utfylling av skjema i elektronisk søknadssenter og at eventuell utfyllende beskrivelse av vurderingene legges ved som vedlegg til tiltaket. Vurderingen etter prinsippene skal være forholdsmessig til tiltakets omfang og påvirkning på naturmangfoldet. I henhold til KLD sin veileder om naturmangfoldloven kapittel II, er det ikke nødvendig å henvise til hvert enkelt prinsipp, men vi ønsker at det kommer frem hvilke vurderinger som er gjort. Veilederen ligger på regjeringens nettsider [her](#) og Miljødirektoratets veiledning om miljørettsprinsippene finnes [her](#).

Naturrestaurering

Posten kan benyttes til å restaurere forringet natur, både innenfor og utenfor verneområdene. Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus og Statsforvalteren i Innlandet kan bistå med faglige råd knyttet til restaurering av myr. Det kan meldes inn behov for midler fra post 1420.21 til styrket kapasitet hos Statsforvalterne knyttet til oppgaver på naturrestaurering. Vi gjør oppmerksom på at midlene til å styrke kapasiteten er begrenset.

Behov for midler til hogst av fremmede treslag i verneområder som er av et visst omfang, meldes inn i skjemaet for *Naturrestaurering* i ESS. Hvis tiltaket har mer karakter av løpende skjøtsel, meldes det inn i skjemaet for *Tiltak i verneområder*.

Tiltak i verneområder

Målet for bruken av midler til tiltak i verneområder er at naturtilstanden opprettholdes eller bedres. Miljødirektoratet legger *Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder* (2026-2030) til grunn for tildeling av midler, se vedlegg 1. Det kan meldes inn behov for tiltak i alle typer av verneområder, inkl. marine verneområder og verneområder i sjø.

Alle tiltak i verneområder skal prioriteres i tråd med Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2026-2030) og skal i utgangspunktet være forankret i godkjent forvaltnings- eller skjøtselsplan, besøksstrategi eller tilsvarende plan for arbeidet. Tiltaksplaner i FPNV (forvaltningsplan på nett) er koblet til søknadsskjema i ESS. Disse tiltaksplanene åpnes i ESS, og FPNV-tiltak velges direkte inn i søknadsskjemaet.

Det kan tildeles midler til kartlegginger og andre nødvendige utredninger som er direkte knyttet til tiltak.

Pågående skjøtselstiltak

Statsforvalteren kan for 2026 søke om en ramme på inntil kr. 500 000 per fylke for pågående skjøtselstiltak. Dersom behovet skulle overstige tildelt ramme, må overskytende tiltak spesifiseres som egne tiltak i ESS.

Fremmede arter

For bekjempelse av mink, rynkeroser og stillehavsøsters er det utarbeidet handlingsplaner (DN-rapport 5-2011, DN-rapport 2013-1 og Rapport M-588, 2016). Prioriteringer gitt i handlingsplanene skal følges ved innmelding av behov for midler til slike tiltak, og metodene som er gjengitt i planene skal benyttes.

Tiltak i områder der SNO skal være økonomisk ansvarlig, må meldes inn som enkelttiltak i ESS og ikke som del av en ramme som også statsforvalteren skal benytte seg av. Vi ber om at dere skriver inn hvilket eller hvilke verneområder det søkes om tiltak i.

Informasjonstiltak

Alle informasjonstiltak som iverksettes skal være i henhold til [merkevaren Norges nasjonalparker](#) og være forankret i en besøksstrategi. For verneområder forvaltet av verneområdestyrer og for verneområder med status som Ramsarområde, skal besøksstrategier sendes til Miljødirektoratet for faglig godkjenning. Alle henvendelser knyttet til informasjonstiltak rettes til merkevare@miljodir.no.

Statsforvalteren kan for 2026 melde inn behov for en ramme på inntil kr. 500 000 per fylke til informasjonstiltak. Dersom Statsforvalterens behov skulle overstige tildelt ramme, må overskytende tiltak spesifiseres som egne tiltak i ESS. Statsforvalteren må samordne og gjøre en prioritering av forslag til informasjonstiltak fra kommuner med delegert forvaltningsmyndighet.

Verneskilt og skiltstenger

Totalt behov for antall verneskilt, underskilt og skiltstenger meldes inn sammen med de andre tiltakene i ESS. Det skal benyttes en egen linje for skilt og en annen for stenger. Antall og type skilt/stenger oppgis i merknadsfeltet.

Retningslinjene for bruk av verneskilt finner du her:

https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/alle-tema/verneomrader/retningslinjer-for-bruk-av-verneskilt_mdir_mai_2021.pdf

Skiltmateriell kan bestilles hos Reklameservice AS: <https://miljodir.reklameservice.no/>.

Bestillingsløsningen krever innlogging, og passordet er *miljodirektoratet*.

2. Innmelding av andre behov

Driftsmidler til verneområdestyrer

Verneområdestyrene skal melde inn behov for driftsmidler over post 1420.21 i ESS. Nærmere informasjon om hva det kan søkes om finnes i veiledningen til søknadsskjemaet i ESS under "Bestillingsdialog", "Behovsinnmelding statsforvalteren". Midler til driftsoppgaver i verneområdene kan *ikke* dekkes over post 1420.31, men kan omsøkes under post 1420.21.

Forvaltningsplaner og bevaringsmål

Forvaltningsplaner skal utarbeides i det nettbaserte FPNV-systemet. I løpet av 2026 vil FPNV fases ut, og forvaltningsplaner skal etter det utarbeides i Naturoppdrag. Sannsynligvis vil denne overgangen skje rundt sommeren. Behov for midler til forvaltningsplaner skal meldes inn i ESS, i skjemaet *Behovsinnmelding statsforvalteren*.

Vi trenger å vite hva som er effekten av tiltak som settes inn, og vi oppfordrer derfor forvaltningsmyndigheten til å etablere bevaringsmål i Naturoppdrag.

Ferdsestallere

Vi har frem til nå hatt et opplegg for ferdestallere eid av Miljødirektoratet, som fordeles til forvaltningsmyndighetene basert på behovsinnmelding i ESS. SNO lokalt har bistått med oppsetting og drift, samt ajourføring av databasen. Antallet ferdestallere som fortsatt fungerer er nå så få at de gjenværende tellerne vil bli fordelt internt i regionene etter vurderinger gjort på planleggingsmøtene.

Det blir ikke mulig å melde inn behov for direktoratets ferdselstellere i ESS.

3. Planlegging av verneområdearbeidet

Det er viktig å sikre god dialog og forutsigbarhet i verneområdearbeidet med hensyn til prioritering av oppsynsinnsats, gjennomføring av oppdrag og oppfølging av bevaringsmål som SNO har ansvar for. Forvaltningsmyndigheten og naturoppsynet skal bruke Naturoppdrag, både i planlegging og gjennomføring av oppdrag i verneområdene. Forvaltningsmyndighetene har hovedansvar for behov og oppdrag, mens SNO bruker observasjon, med eller uten krav til oppfølging, samt installasjon for å registrere det som oppdages/registreres i felt. Forvaltningsmyndigheten må deretter vurdere om det skal genereres behov eller oppdrag utfra SNO sine innlagte observasjoner og installasjoner. De årlige planleggingsmøtene skal omhandle verneområdearbeidet og være en arena for samhandling om utfordringer og prioriteringer kommende år.

SNO er selv ansvarlig for å planlegge og prioritere og er økonomisk ansvarlig ved gjennomføring av egne tilsyns- og kontrolloppgaver. Det er likevel viktig at forvaltningsmyndigheten drøfter tilsynsbehov med SNO og kommer med innspill til prioriteringer av tilsynsvirksomheten for kommende år. Det jobbes med å få på plass en egen funksjon i Naturoppdrag, hvor forvaltningsmyndigheten i samråd med SNO må legge inn ønsket tilsynsfrekvens for alle verneområder. I dag har mange embeter en egen plan for dette, og inntil den nye funksjonen i Naturoppdrag blir tilgjengelig, må denne planen brukes. Ordinært tilsyn i verneområdene skal ikke legges som oppdrag i Naturoppdrag.

Oppdrag knyttet til registrering og skjøtsel av kulturminner må avklares med regional kulturminnemyndighet før de eventuelt legges inn som oppdrag til SNO.

Tabelloversikt over viktige frister og gjøremål.

Hva skal gjøres?	Hvem gjør det?	Når skal det gjøres?	Kommentar.
Dokumenter alle oppdrag utført inneværende år i Naturoppdrag	Utfører	Senest en uke før planleggingsmøtet	Om <i>Utfører</i> ikke har tilgang til Naturoppdrag skal <i>Ansvarlig</i> dokumentere oppdraget
Formøter	Forvaltningsmyndighet og lokalt SNO	Senest en uke før planleggingsmøtet	Gjennomgang av gjennomførte og kommende oppdrag. Forvaltningsmyndighet arrangerer
Opprett forslag til kommende års oppdrag i Naturoppdrag	Forvaltningsmyndighet	Senest en uke før planleggingsmøtet	
Planleggingsmøter	Forvaltningsmyndighet og lokalt SNO	15. november - 15. desember	Forvaltningsmyndighet arrangerer

Siste frist for å avvise oppdrag i Naturoppdrag	Lokalt SNO	31. desember	Avviste oppdrag skal ha " <i>Ingen utfører</i> ". Godtatte oppdrag skal ha riktig <i>Utfører</i>
--	------------	--------------	--

4. Elektronisk søknadssenter (ESS)

Elektronisk søknadssenter (ESS) vil være klart for innmeldinger i skjemaene *Midler til tiltak i verneområder* og *Midler til naturrestaurering* fra og med 15. november 2025. Informasjon om innmelding av behov for midler til tiltak for villrein, vil bli gitt av Miljødirektoratet på et senere tidspunkt.

Behov for tiltaksmidler skal meldes inn med netto beløp, det vil si uten merverdiavgift. Den regnskapsmessige håndteringen ved bokføring av merverdiavgift, omtales i Rundskriv R-116 fra Finansdepartementet.

Det ligger to ulike skjemaer i ESS for innmelding av behov for midler til tiltak på post 1420.31 – ett for *Midler til tiltak i verneområder* og ett for *Midler til naturrestaurering*. Alle tiltak skal kostnadsberegnes og legges inn i det skjemaet som passer best.

Det må være klart hvem som skal være økonomisk ansvarlig for de ulike tiltakene når de legges inn i ESS. Ethvert tiltak som meldes inn skal kun ha én økonomisk ansvarlig.

Tiltaksmidlene vil bli tildelt i hovedtildelingen i februar 2026. Dersom det skulle bli behov for supplerende tildelinger senere på året, meldes behov inn på e-post til:

Vibeke Husby vibeke.husby@miljodir.no for verneområder forvaltet av Statsforvalteren og av kommuner med delegert forvaltningsmyndighet

Ingrid Moe Dahl ingrid.moe.dahl@miljodir.no for verneområder forvaltet av verneområdestyrer.

Frist for forvaltningsmyndigheten for å melde inn behov for midler i [Elektronisk søknadssenter](#) og behov for SNO-ressurs (som utfører) i [Naturoppdrag](#), er **9. januar 2026**.

5. Rapportering

Rapporteringen av mer-/mindreforbruk skal skje i forbindelse med rapport pr. 31. aug. 2026, økonomirapportering pr 1. november og endelig årsrapport pr. 31. des. 2026. Samtidig med endelig årsrapportering skal det også rapporteres i ESS på enkelttiltak finansiert over post 1420.31. Manglende rapportering kan få konsekvenser for senere tildelinger.

Hilsen
Miljødirektoratet

Ivar Myklebust

avdelingsdirektør
Land- og friluftslivavdelingen

Morten Kjørstad

avdelingsdirektør
Statens naturoppsyn

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

1. Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2026-2030)

Kopi til:

Kommuner med delegert forvaltningsmyndighet for verneområder

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2026-2030)

Innledning

Regjeringen vil bevare et representativt utvalg av norsk natur for kommende generasjoner, og en god forvaltning av verneområder er viktig for å kunne nå dette målet. Målet med forvaltningen av verneområder er å redusere trusler mot verneverdiene slik at verneformålet ivaretas. Tiltaksmidlene fordeles på bakgrunn av dagens trusselbilde og har som formål å ivareta, eller forbedre tilstanden i verneområdene. Midlene prioriteres derfor høyt til tiltak som virker avbøtende på negative påvirkningsfaktorer der verneverdiene er truet.

Klimaendringene forventes å gi økt stress for mange av artene og naturtypene i verneområdene og kan gi endringer i sammensetningen av arter. For å minimere de negative effektene av klimaendringer på verneverdiene, må andre negative påvirkninger begrenses mest mulig. Eksempler på dette er gjengroing, forstyrrelser og forurensning. I tillegg bør forvaltningen av verneområder ta ekstra hensyn til effekter av klimaendringene i planlegging av tiltak. Skjøtselstiltak, som fjerning av fremmede arter, må for eksempel antas å øke i omfang som følge av klimaendringene, og planlegging av tilretteleggingstiltak som etablering av stier og broer, må ta høyde for økte nedbørsmengder med påfølgende flom- og rasfare.

Tiltaksposten – Statsbudsjettets kap./post 1420.31

Det overordnede målet for forvaltning av verneområder er å ivareta verneformålet og verneverdiene i det enkelte verneområde. Postbeskrivelsen for post 1420.31 Tiltak i verneområder, tiltak for villrein og naturrestaurering, gir viktige formelle rammer for hvordan tiltaksmidlene skal disponeres. Størrelsen på tiltaksposten avsettes i hvert års statsbudsjett og har i de siste årene økt. I forslaget til statsbudsjett for 2026 (Prop.1S (2025-2026)) står følgende:

Midlene til verneområder og nærområder til verneområdene går til skjøtels- og tilretteleggingstiltak og andre tiltak som er nødvendige for å ta vare på verneverdiene, til informasjonstiltak og til utredninger som er nødvendige før tiltak. Skjøtselstiltak blir utført for å bedre naturtilstanden og for å sikre at viktige naturtyper og arter ikke går tapt. Tilretteleggingstiltak omfatter blant annet opparbeidelse av stier, klopping og merking for å bedre tilgjengeligheten i verneområdene og samtidig styre ferdsele i og rundt sårbar natur. Informasjonstiltak i alle typer av verneområder blir utarbeidet i tråd med merkevaren for Norges nasjonalparker. Alle tiltak i verneområder skal prioriteres i tråd med Miljødirektoratets Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder (2026–2030) og skal i utgangspunktet være forankret i godkjent forvaltningsplan, skjøtelsplan, besøksstrategi eller tilsvarende plan for arbeidet.

Posten for tiltaksmidler er en statlig investeringspost for forvaltningsmyndighetenes prioriterte tiltak i verneområder. Midlene skal derfor kun benyttes til tiltak i forvaltningsmyndighetens egen regi, ev. til kjøp av tjenester for gjennomføring av tiltakene. Midlene kan ikke benyttes som tilskudd til andre aktører. Drift og vedlikehold av infrastruktur (veier, toaletter, parkeringsplasser o.l.) utenfor verneområdene finansieres ikke over tiltaksmidlene.

For å kunne ivareta verneverdiene innenfor verneområder, vil det av og til være nødvendig å gjennomføre tiltak også utenfor verneområdene. Dette betinger samarbeid og avtale med grunneiere. Et eksempel på et slikt tiltak er når uttak av fremmede arter innenfor og utenfor vernegrensene må sees i sammenheng for at tiltaket skal få optimal effekt.

For å oppnå en god forvaltning av verneområder, kan det være nødvendig med generelle naturkartlegginger, sårbarhetsvurderinger, brukerundersøkelser, utarbeidelse av forvaltnings- og skjøtelsplaner, overvåking og utarbeidelse av nettsider o.a. Slike tiltak finansieres ikke over kap./post 1420.31, men kan omsøkes over andre budsjettposter.

Forutsetning for tildeling av midler

Tiltak skal i utgangspunktet være forankret i en godkjent forvaltningsplan, skjøttsplan eller besøksstrategi.

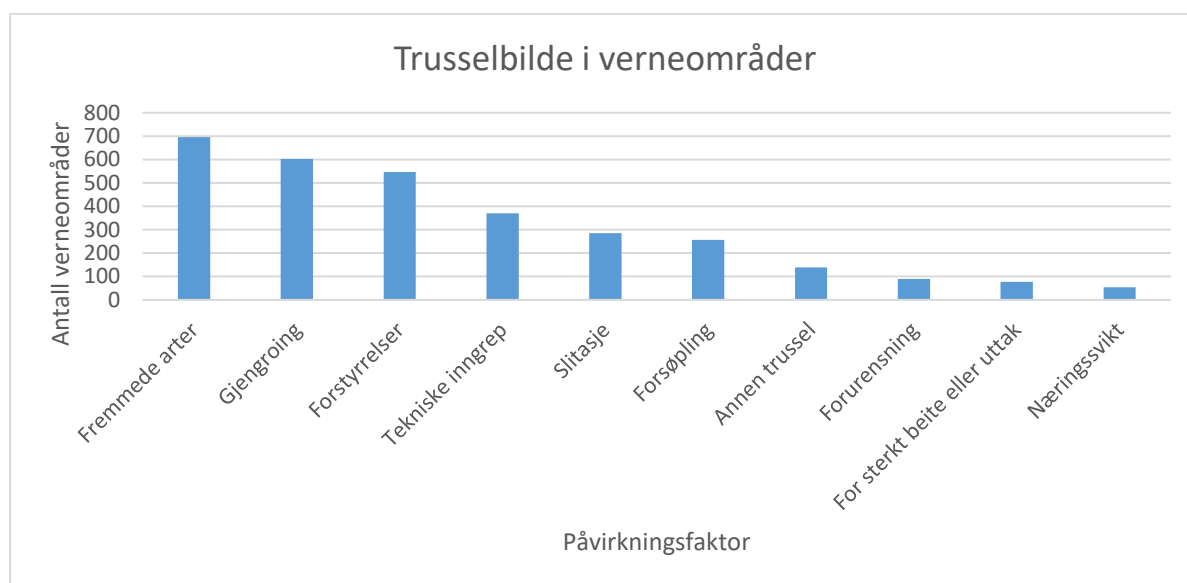
I forkant av innmeldingen må formaliteter rundt tiltaket være avklart, som planavklaringer og innhenting av nødvendige tillatelser for gjennomføring av tiltaket. I tillegg må eierforhold og tilsyns-/drift- og vedlikeholdsavtaler være avklart.

For større installasjoner/tilretteleggingstiltak er det krav om samfinansiering og avtale om vedlikehold/drift. Se mer informasjon om dette under avsnitt "Finansiering av større tilretteleggingstiltak".

Ved kjøp av tjenester skal tjenesteyterne kunne vise til nødvendige kvalifikasjoner, kursbevis etc.

Prioriteringer ved bruk av tiltaksmidler

Klima- og miljødepartementet har bedt om en styrket ivaretagelse av verneverdiene i verneområdene. Bedring av tilstanden i verneområder, slik at antall truede verneområder reduseres, vil derfor ha fokus. De største negative påvirkningsfaktorene er fremmede arter, gjengroing, forstyrrelse av dyrelivet, tekniske inngrep og slitasje på vegetasjon, se figur 1.

Figur 1. Trusselfaktorer i verneområder pr 01.10.2025. Kilde: faktaark om verneområdet i Naturbase

Ved fordeling av midler til skjøtsel og besøksforvaltning, skal tiltakene som gir størst positiv effekt på tilstanden, og som direkte bidrar til å motvirke negative påvirkningsfaktorer, prioriteres.

Etablerte skjøtselstiltak i naturtyper som krever kontinuerlig skjøtsel for å opprettholde god tilstand (løpende skjøtsel), skal prioriteres høyere enn oppstart av nye skjøtselstiltak. Det finnes likevel tilfeller der nye skjøtselstiltak bør prioriteres. Dette gjelder for eksempel der det oppdages forekomster av fremmede arter med stort spredningspotensiale der truede arter eller naturtyper står i fare for å gå tapt.

I verneområder der verneformålet trues av manglende skjøtselstiltak, og der det er behov for oppstart av tiltak umiddelbart, vil slike tiltak prioriteres foran besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet. Et unntak her er sikkerhetstiltak knyttet til besøksforvaltning. Tiltak for å styrke besøksforvaltningen kan eventuelt gå parallelt med nødvendige skjøtselstiltak.

Et delmål med budsjettposten er å tilrettelegge for de besøkende med informasjon i tråd med merkevaren Norges nasjonalparker. I enkelte verneområder er det ikke ønskelig med økt ferdsel av hensyn til verneverdiene. I slike områder kan likevel god, oppdatert informasjon være viktig.

Målet med forvaltningen av verneområder er å redusere trusler mot verneverdiene slik at verneformålet ivaretas.

Strategien for å nå dette målet er å prioritere tiltak som retter seg mot en bedre tilstand i verneområdene. Tiltakene skal redusere trusler mot verneverdiene, og både restaureringstiltak, skjøtselstiltak og informasjons- og tilretteleggingstiltak er nødvendige for å ivareta verneformålet.

Prioriteringer ved bruk av tiltaksmidler:

1. Tiltak som direkte bidrar til å motvirke trusler mot verneverdiene
2. Løpende skjøtselstiltak
3. Vedlikehold av eksisterende tilrettelegging
4. Besøksforvaltningstiltak i verneområder med høyt besøkstrykk
5. Besøksforvaltningstiltak i øvrige verneområder
6. Besøksforvaltningstiltak som ikke er direkte knyttet til trusselbildet (slik som fugletårn mm.)

Finansiering av større tilretteleggingstiltak

Midler til etablering av installasjoner som informasjonspunkt, toalettbygg og parkeringsplasser i tilknytning til verneområder, må være forankret i en godkjent besøksstrategi for å kunne bli prioritert. Tiltaksmidler kan brukes til å delfinansiere denne typen tilrettelegging. I Handlingsplan for styrket forvaltning av verneområdene, er det presisert at "For større installasjoner som fugletårn mv. er det krav om en betydelig samfinansiering fra andre for å kunne prioritere tiltaket. Videre må eierforholdet og vedlikeholdsansvaret avklares på forhånd." Videre må søknader om denne typen tiltak være godt begrunnet med blant annet informasjon om besøkstall og eksisterende bruk av området.

Tilrettelegging med universell utforming i verneområder

Universell utforming av stier innebærer krav til dekke, terrengutforming og bredde som vanskeliggjør denne typen tiltak i verneområder. I verneforskriftene er det et generelt forbud mot tyngre tekniske inngrep, og forskriftene inneholder som hovedregel ikke dispensasjonsbestemmelser som hjemler universell tilrettelegging i verneområdet. Den generelle dispensasjonsbestemmelsen i nml. § 48 første ledd, første alternativ, vil sjelden kunne anvendes da universell utforming medfører terrenginngrep som strider mot verneformålet og påvirker verneverdiene. Hvorvidt et omsøkt tiltak er i konflikt med forskriften må vurderes i det enkelte tilfellet.

Utenfor verneområdet, i tilknytning til innfallsporter eller startpunkt, kan det i enkelte tilfeller være aktuelt å etablere tilretteleggingstiltak med universell utforming. Også utenfor verneområder bør forvaltningsmyndighet være bevisst på inngrep som påføres terrenget og gjøre en vurdering av om behovet står i forhold til kostnader og inngrep.

På denne bakgrunnen vil det være høy terskel for tildeling av midler utover det som kan defineres som "enkel tilrettelegging" i verneområder.

Kulturminner i verneområder

Ansvar for forvaltning av kulturminner ligger hos kulturminnemyndighetene. Drift og vedlikehold av kulturminner er eiers ansvar.

Tiltaksmidler prioriteres vanligvis ikke til bevaring av kulturminner. Samtidig er kulturminner en del av verneformålet i de aller fleste nasjonalparker og i enkelte andre verneområder. Tiltaksmidlene kan i noen tilfeller brukes til samfinansiering av tiltak for å ivareta kulturminner, der dette bidrar til å opprettholde verneformålet.

Fra: Øyvind oyvind.andersen[oyvind.andersen@kleppnett.no]

Sendt: 22.10.2025 21:10:47

Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]

Kopi:

Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no];Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no];arne.fodnestol@politiker-

flekkefjord.no[arne.fodnestol@politiker-

flekkefjord.no];dammekleiva@gmail.com[dammekleiva@gmail.com];

Tittel: Re: Til Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapvernområde

Vi søker med dette midler for å ivareta skjøtsel samt naturrestaurering på vår eiendom gnr 45 bnr 5 i FVO.

Arbeidet vil bli utført i samsvar med tildelt skjøtselsplan, dette i tillegg til det planlagte prosjekt ang. kartlegging av naturtyper på vår eiendom, som starter 2026.

Planen vår er å starte arbeidet i området mellom Mønstremyr og Fidsel, der bl.a. delområde 9 og 10 inngår. Jobben vil bestå i å rydde vegetasjon for å stoppe samt hindre gjengroing. I dette inngår rydding av fremmed treslag, tilrettelegging for beiting, sviing samt annen innsats som er naturlig i dette arbeid. Det vil som sagt i denne perioden bli kartlegging og registrering av naturtyper i området som og vil gi noen føringer ang. arbeidet, i tillegg til nevnte planer.

Målet for dette arbeidet er å ivareta et viktig område i FVO, bygge videre på den store innsatsen og jobben som allerede er gjort på naboeiendommen, dette for å bidra til et større område med åpne flater. Dette vil være positivt i forhold til naturtyper, fugle og dyreliv samt øvrige formål med vernet.

Vi tilbyr VORF å sette av 250 timer til dette arbeidet. Vi har mulighet for å starte arbeidet nå.

Hilsen

Hege og Øyvind Andersen

Fidsel

ST 27/25 Orienteringssaker
RS 44/25 Referat saker

Statsforvalteren i Agder
Postboks 504
4804 ARENDAL

Trondheim, 17.09.2025

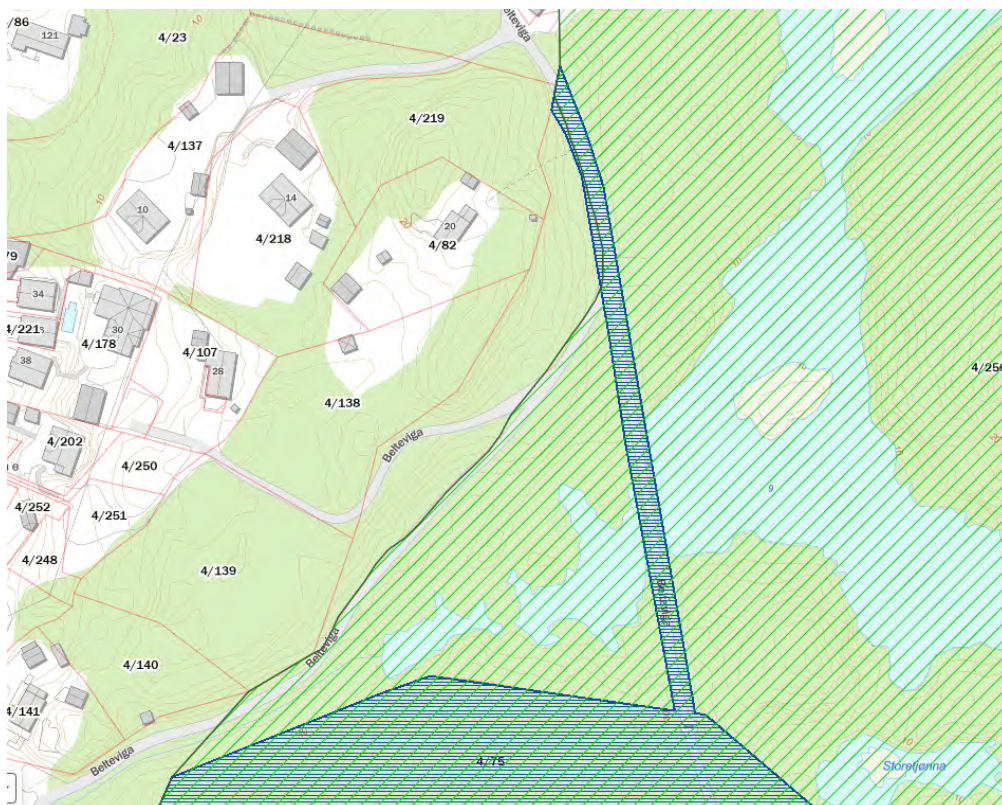
Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/12594

Saksbehandler:
Ingrid Vaagland Stav

Endring av grensen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde på Flekkerøya i Kristiansand kommune

Miljødirektoratet har fått en rekke henvendelser angående uklarheter rund grensen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde på Flekkerøya ved Beltevigga. Området er også statlig sikret (Beltevigga) og det er Miljødirektoratet som er grunneier for det aktuelle arealet.

Skjermddump: Naturbase.

Grensen for verneområder vedtas som del av vernevedtaket. For noen verneområder er vedtatt vernekart i en målestokk som gjør det vanskelig å se av vernekartet hvor den nøyaktige vernegrensen går. Kartet som fremgår av Naturbase viser en vernegrense som omfatter deler av eksisterende veier i området.

Miljødirektoratet har delegert myndighet til å foreta grenseendringer som omfatter mindre arealer og så ikke får nevneverdig betydning for private interesser, jf. naturmangfoldloven § 34.

Miljødirektoratet ber Statsforvalteren i Agder (SFAG) om å se om det finnes grunnlag i historiske arkiv for at veiene ned mot sjøbodene vest for det statlig sikrede området var tenkt som en del av landskapsvernområdet gjennom at det er omtalt under verneprosessen.

Vi ber videre SFAG om å gjøre en vurdering av om behovet for å klargjøre grensen her og gi en uttalelse om verneverdiene i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde svekkes om de to stikkveiene av Beltevinga som går østover mot Hvalbukta tas ut av verneområdet. Hvis SFAG mener det er faglig grunnlag for å gjøre endringer her ønsker vi en beskrivelse av den nye grensen, samt endringen som en digital leveranse.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Ingrid Vaagland Stav
seniorrådgiver

Kopi til:
VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG
FLEKKEFJORD LVO

Postboks 788 4809 ARENDAL
Stoa

Miljødirektoratet

Postboks 5672 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Saksbehandler, innvalgstelefon

Martin Hagen Ring, 37 01 78 89

Statsforvalterens vurdering - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansad - Flekkerøya - Belteviga - mulig grenseendring

Vi viser til brev fra Miljødirektoratet av 17.09.2025, vedrørende grensen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde ved Belteviga på Flekkerøya.

Bakgrunn

Dagens vernegrense for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde er fastsatt slik at den omfatter deler av eksisterende vei i Belteviga-området på Flekkerøya. Det er imidlertid oppstått spørsmål om det er korrekt at disse delene av veien er omfattet av verneområdet. Miljødirektoratet har bedt Statsforvalteren i Agder om følgende:

1. Å finne ut hvorvidt veistykket er tiltenkt som en del av landskapsvernområdet gjennom at det er omtalt under verneprosessen.
2. Å vurdere behovet for å klargjøre grensen og vurdere om verneverdiene svekkes om veistykket tas ut av verneområdet.

Omtale av aktuelle grense fra verneprosessen

Statsforvalteren har gjennomgått historiske arkiv. Vi fant omtale av det aktuelle veistykket fra verneprosessen. Vernegrensen var opprinnelig foreslått å gå et annet sted enn langs veien, men ble flyttet under verneprosessen. Dette var Fylkesmannens vurdering i 2003:

«Det skisserte landskapsvernområdet går inn i arealer avsatt til ny fritidsbebyggelse ved Storetjønna på Vesterøya. Vernegrensen må justeres til å samsvare med Flekkerøyplanen subsidiært til grensene i pågående reguleringsplan.»

Basert på vurderingen tilrådte Fylkesmannen følgende ny grensebeskrivelse for Beltevik-området i 2003:

«Vernegrensen går sørover fra eiendomsgrensen mot eiendom 4/137 og følger vestre veikant av veien til Breivika. Fortsetter fra veien til Beltevik videre langs vestre veikant av veien til Hvalbukta, inntil veien krysser eiendomsgrensen mot eiendom 4/139.»

Vår vurdering av den fastsatte grensen

Etter vår oppfatning ble grensen tegnet inn som nevnt over, for å unngå å overlappe med datidens plangrenser. Plangrensene gikk helt inntil veien (jf. vedlagte kartutsnitt). Når grensen ble tegnet inn, ble vestre veikant brukt som ledelinje for grensesegmentet, slik at veien havnet innenfor verneområdet. Utover dette, finner vi ingen informasjon om veistykket. Det er dermed uklart om det var et formål bak å verne deler av veien, eller om grensen ble satt ved vestre veikant ved en tilfeldighet.

Vurdering av hvorvidt verneverdiene svekkes

I henhold til verneforskriften § 2, er formålet med Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde «å ta vare på et sammenhengende og egenartet skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep, og som er representativt for sørlandskysten». Videre inngår allmennhetens friluftsliv som en del av formålet; jf. «Allmennheten skal ha mulighet til naturopplevelser gjennom utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging».

Det aktuelle veistykket består av asfalt eller gruslagt areal. Dette arealet kan således ikke sies å inneha nevneverdige, om i det hele tatt noen, verneverdier i form av landskap og natur. Å grense ut veistykket vil således ikke ha noen direkte betydning for landskaps- og naturverdiene i området. Vi kan heller ikke se at det å grense ut veistykket, indirekte vil kunne påvirke verneverdiene innenfor området; slik som f.eks. et tiltak som drenering vil kunne påvirke naturverdier andre steder enn der selve dreneringen skjer. Veien er også i seg selv å anse som et teknisk inngrep, og slik sett ikke, etter en naturlig, språklig forståelse, omfattet av begrepet «skjærgårdslandskap lite preget av tekniske inngrep». Veien inngår følgelig ikke i den type areal som vernet har til formål å ivareta. Etter vår vurdering er det ingen landskaps- eller naturverdier som i nevneverdig grad vil bli svekket, dersom det aktuelle veistykket tas ut av verneområdet.

Som det fremgår over, inngår allmennhetens friluftsliv som en del av formålet med vernet. Dette er et sekundært formål når det gjelder alle typer områdevern etter naturmangfoldloven; hvor det primære formålet er bevaring av naturmangfold i bred forstand, jf. naturmangfoldloven § 33. Uavhengig av forannevnte, er vår vurdering at det aktuelle veistykket i seg selv ikke kan sies å inneha nevneverdige verdier som friluftslivsområde, utover at det fungerer som adkomst videre inn til det statlig sikrede friluftslivsområdet «Beltevik», FS00001798. Deler av det aktuelle veistykket, herunder den delen som fører inn til «Beltevik» friluftslivsområde, er statlig sikret, og vi mener at dette i tilstrekkelig grad sikrer området verdi som friluftslivsområde. Etter vår vurdering, vil således heller ikke den del av verneformålet som omhandler allmennhetens friluftsliv, bli svekket ved at aktuelle veistykke grenses ut.

Forslag til ny grense

Hvis veien skal tas ut av verneområdet, så kan gjøres dette ved at vernegrensen flyttes til østre veikant langs det aktuelle veistykket, jf. vedlagte kartutsnitt. Ved et evt. vedtak av grenseendring vil Statsforvalteren laste inn ny digital grense i Naturbase.

Merknader knyttet til lovligheten av deler av selve veien samt ulovlig motorferdsel

I tilknytning til saken, er det reist spørsmål knyttet til lovligheten av både deler av selve veien og motorferdsel på den aktuelle veistrekningen.

Vi regner det som utvilsomt at det aktuelle veistykket ligger innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde slik vernegrensen er fastsatt pr. i dag. I henhold til verneforskriften punkt 5.1 er all motorferdsel på land forbudt, med de unntak som er nevnt i punkt 5.2. Bruk av motorkjøretøy på aktuelle veistrekning er da i strid med verneforskriften, med mindre forvaltningsmyndigheten har gitt tillatelse til slik bruk. Bruk av motorkjøretøy på aktuelle veistrekning uten tillatelse, vil følgelig være ulovlig, og være underlagt ulovlighetsoppfølging fra forvaltningsmyndighetens side. Hvis aktuelle veistrekning grenses ut, vil ikke bruk av motorkjøretøy (eller andre tiltak) være omfattet av verneforskriften. I motsatt fall, hvis veistrekningen ikke grenses ut, vil motorferdsel kreve tillatelse.

Det påpekes at vi verken har formell myndighet eller tilstrekkelig grunnlag til å vurdere eller ta stilling til spørsmålene om lovlighet, verken knyttet til selve veien eller til motorferdsel. Det bemerkes imidlertid at tiltak som er å anse som ulovlige etter plan- og bygningsloven og ulovlig motorferdsel, er forhold vi ser alvorlig på, og som vi mener bør følges opp. Verktøyene for slik oppfølging er plan- og bygningsloven og motorferdselloven. Det er kommunens ansvar som både planmyndighet, og myndighet i første instans etter motorferdselloven med tilhørende forskrift å følge opp eventuelle ulovligheter etter nevnte lovverk. Følgelig, hvis veistykket grenses ut av verneområdet, vil ikke det innebære legalisering av verken vei eller motorferdsel. Dette må avklares etter plan- og bygningsloven og motorferdselloven.

Med hilsen

Gunnar Ogwyn Lindaas (e.f.)
miljøverndirektør
Seksjon natur

Martin Hagen Ring
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

1	Flekkerøyplanen
2	Endringskart

Kopi til:

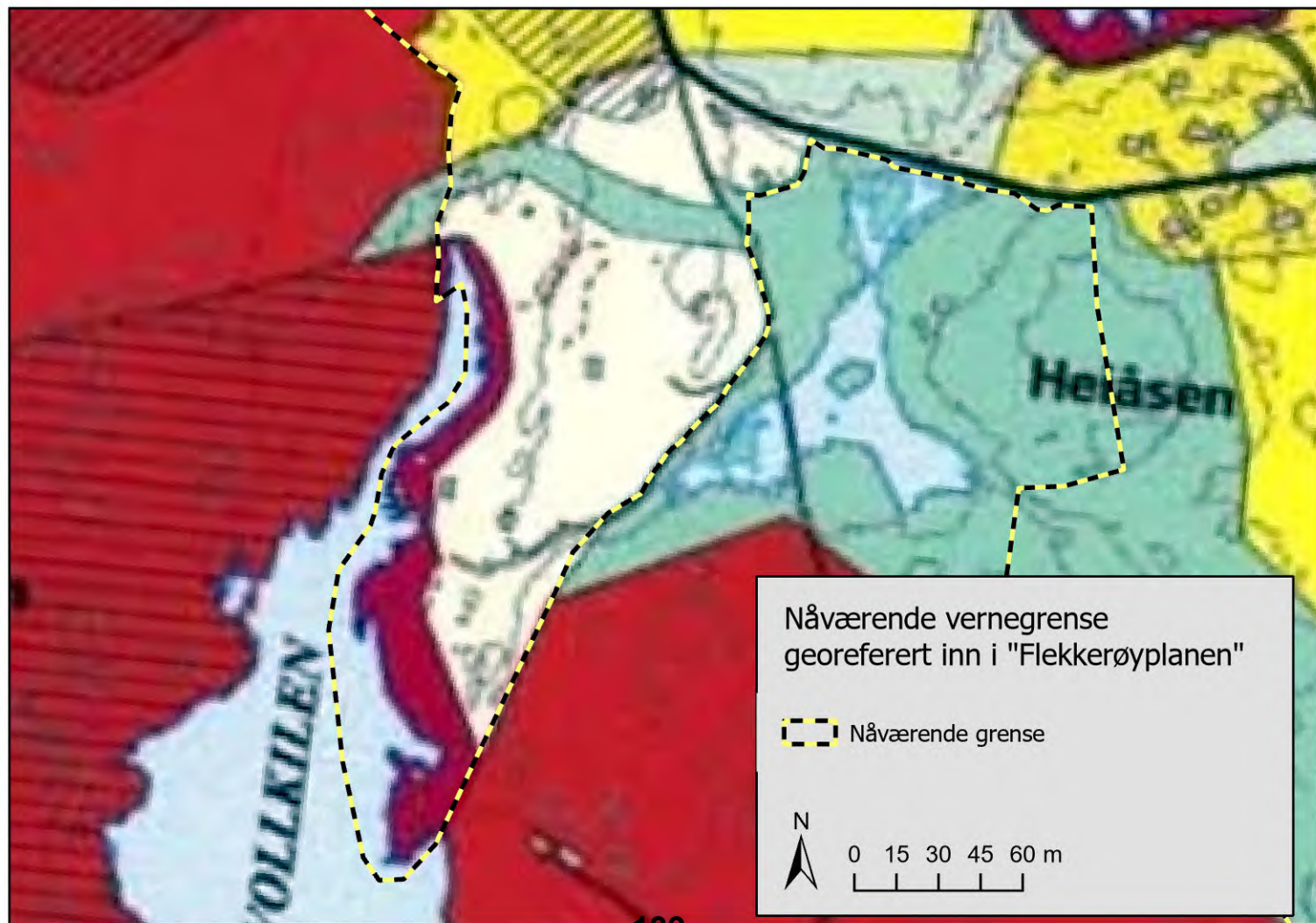
AGDER JORDSKIFTERETT

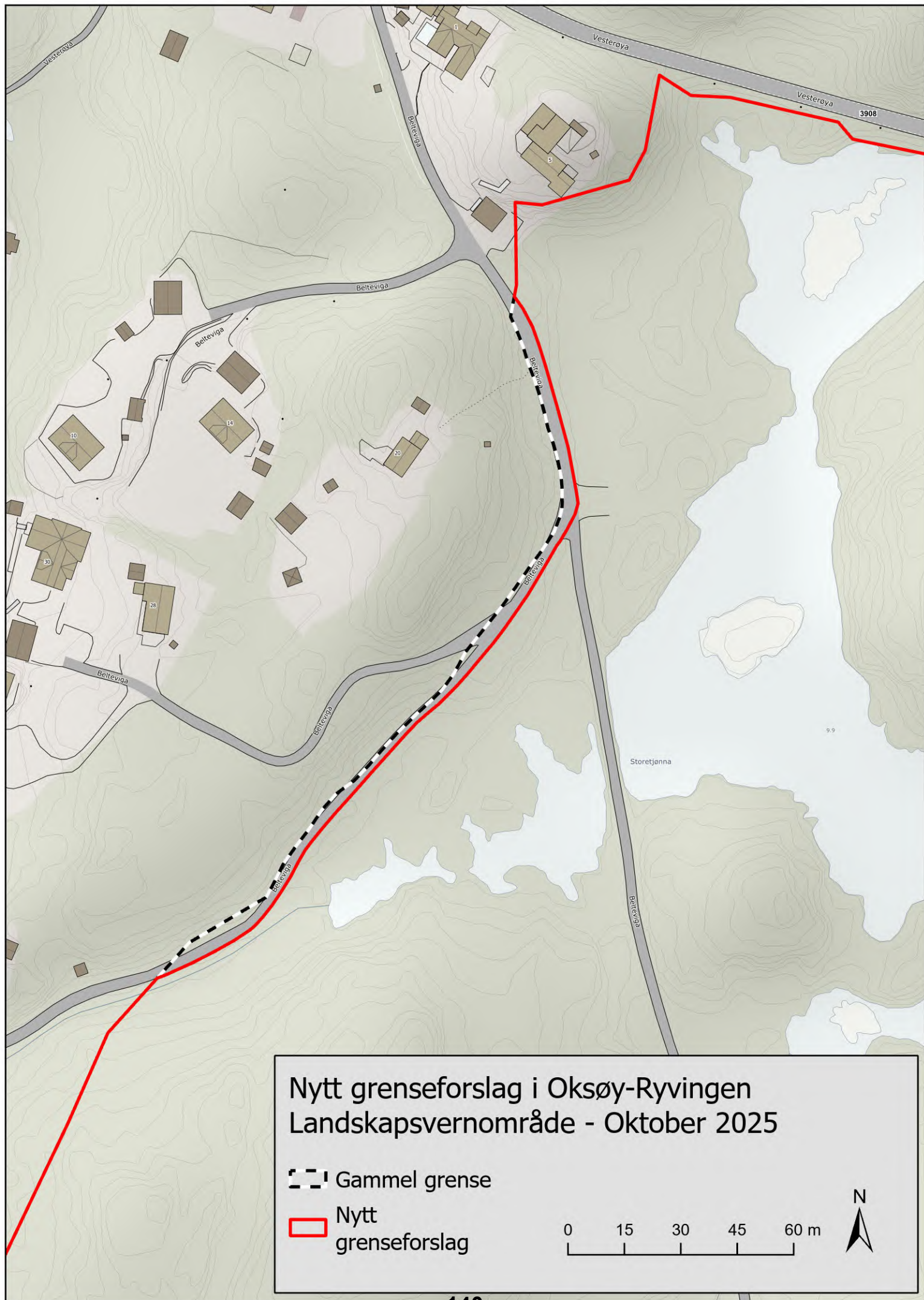
Postboks 788 Stoa

4809

ARENDAL

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder

MILJØDIREKTORATET
Postboks 5672 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Dato: 10.11.2025
Vår ref: 25/00011-69
Deres ref:
Saksbeh.: Bård Andreas Lassen

Ingrid Vaagland Stav

Fylkeskommunens vurdering av friluftsimteresser i Belteviga statlig sikra friluftslivsområde og Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde – Flekkerøya - Kristiansand

Vi viser til Miljødirektoratet sitt brev 17.09.2025 der Statsforvalteren i Agder blir bedt om å gjøre en vurdering av vernegrensen for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde på Flekkerøya i Kristiansand kommune. Vi viser også til Statsforvalteren i Agder sitt brev av 21.10.2025 med deres vurdering, samt forslag til justert vernegrense.

Agder fylkeskommune skal etter forskrift om fylkeskommunenes oppgaver innenfor friluftslivsområdet ivareta statens interesser som grunneier og rettighetshaver i statlig sikra friluftslivsområder. Siden Belteviga statlig sikra friluftslivsområde er direkte berørt av en eventuell grensejustering, ser vi behov for å komme med vår vurdering av konsekvenser for friluftslivet på stedet.

Vårt utgangspunkt i denne saken er at det er snakk om ulovlig motorferdsel på ulovlig etablert vei som ligger i både statlig sikra friluftslivsområde og landskapsvernområde med friluftsliv som en del av verneformålet. Vi legger også til grunn at Fylkesmannen i Vest Agder i brev av 08.12.2008 har stadfestet avslag på søknad om dispensasjon for ettergodkjenning av veien, og at Kristiansand kommune i brev av 18.08.2010 har sendt tiltakshaver pålegg om retting og tilbakeføring av veien. Vi legger også til grunn at verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde så sent som 15.9.2025 avsto søknad om dispensasjon fra hytteiere som ønsket å benytte den aktuelle veien til motorferdsel.

Vår vurdering av friluftslivsinteressene ved Beltevigveien

Belteviga er et attraktivt turområde som benyttes av mange. Turveiene i området inngår i et sammenhengende turløpenett, og Beltevigaveien er en del av en rundløype som er forbundet med nærliggende boligområder. Dette gjør at Beltevigaveien benyttes mye av lokalbefolkningen til turgåing, løping og sykling. På grunn av natur- og friluftslivskvalitetene brukes området også av tilreisende. I fylkeskommunens kartlegging av regionale friluftslivsområder (2014) ble området vurdert som et regionalt svært viktig friluftslivsområde. I samme kartlegging ble det vurdert at området har stor bruk, brukes ofte av regionale brukere og at det er store opplevelsesverdier. Området byr på attraktive friluftslivsarealer og gode muligheter for opplevelse av både

Besøksadresse:

Telefon:

Org.nr.:
921 707 134

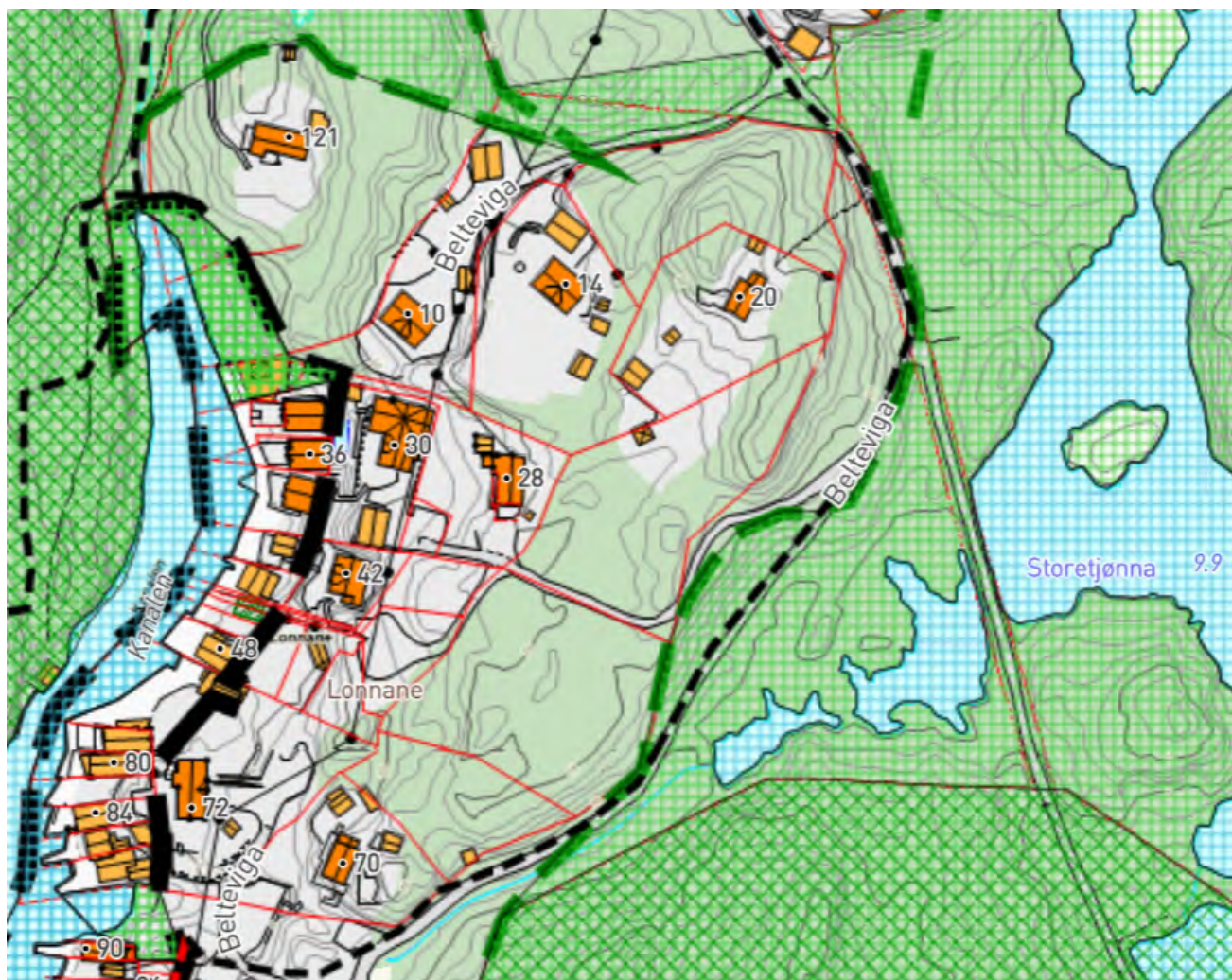
Postadresse:
Postboks 788 Stoa, 4809 Arendal

E-post:

Nettsted:
Web

kulturminner og natur med lite inngrep. Noen av de største opplevelseskvalitetene ved Belteviga friluftslivsområde, er få menneskelige inngrep og mulighet for stillhet og ro. Dette er kvaliteter som en stor andel av befolkningen oppgir som hovedmotivasjon for å drive med friluftsliv. Belteviga er en tidligere forsvarseiendom. På grunn av forvarets tilstedeværelse, er området, i motsetning til resten av Flekkerøya, lite påvirket av utbygging og menneskelige tiltak og aktivitet.

Kommunen har ikke ferdigstilt sin lokale kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder, men i temakart grønnstruktur til kommuneplanens arealdel (vedtatt 28. februar 2024) er området trukket frem som en del av grønnstrukturen i kommunen. I tillegg viser temakartet at eksisterende del av kyststien går lang langs Beltevigaveien.

Figur 1 Utsnitt av temakart grønnstruktur til kommuneplanens arealdel i Kristiansand. Lysgrønn skravur viser friluftslivsområde, mens mørk grønn skravur viser offentlig friområde. Sort stiplede linje viser trase for den sammenhengende kysttitraseen på Flekkerøy. Grønn stiplede linje viser kommuneplanens langsiktige grense mot utbygging.

Veien, som denne saken handler om, er en del av innfallsporten til Belteviga friluftslivsområde. Her er det flere opplevelseskvaliteter knyttet til Storetjønna. I tillegg til å være et naturskjønt og lett tilgjengelig våtmarksområde, er det gode muligheter for å oppleve naturmangfoldet på nært hold. I kommuneplanens temakart over grønnstruktur er området vist som viktig naturtype. I følge www.naturbase.no sitt faktaark, er dette en produktiv og artsrik lokalitet som blant annet er viktig for liten vannsalamander, padde, buorm og en god hekkelokalitet for stokkand. Det er også påvist hekking av dvergdykker (sterkt truet) og hettemåke (nær truet) her tidligere.

Denne saken gjelder i realiteten om det skal legges til rette for kjørevei og motorferdsel i innfallsporten til et mye brukt friluftslivsområde som også er vernet etter naturmangfoldloven. Det er overraskende at Statsforvalteren vurderer at en vei (som i realiteten benyttes til omfattende ulovlig motorferdsel i verneområdet), ikke vil ha negative konsekvenser for landskapsbilde, naturmangfold, naturopplevelse og sikkerhet av dem som ønsker å besøke

verneområdet. Vi er heller ikke enig i Statsforvalterens vurdering av hvordan natur- og friluftslivsinteressene i området blir berørt av veien. Det kan synes som at Statsforvalteren kun vurderer veiens betydning for natur- og friluftslivsinteressene på selve arealet som er vei i dag, og ikke den visuelle og forstyrrende effekten av veien og motorferdsel på omkringliggende arealer. Dette gir etter vår vurdering lite mening, og vi oppfatter det som en uvanlig måte å vurdere konsekvens av tiltak i friluftslivsområder og verneområder. Vi savner også at vurderingen sammenligner dagens situasjon med nullalternativet som vil være ingen motorferdsel og tilbakeføring av kjørevei til turvei/tursti for gangadkomst til hyttene.

Formålet med statlig sikra friluftslivsområder er å sikre og legge til rette for allmennhetens friluftsliv. Dette innebærer både trygge muligheter for friluftslivsaktivitet, samt gode muligheter for naturopplevelse. Helt siden eiendommen ble overtatt av Miljødirektoratet, har det vært et ønske og mål fra staten at friluftslivsbrukerne skal være prioritert i dette området. Daværende Direktoratet for naturforvaltning har tidligere, i brev av 11.04.2007, uttalt seg om statens syn på motorferdsel i området:

«DN er opptatt av at statens friluftslivsområder skal kunne benyttes av mange grupper av brukere og til mange forskjellige aktiviteter innen friluftslivet. Vi søker derfor å i alle ervervssaker å få etablert ordnede adkomstforhold og søker også å unngå eller minimere annen bruk av den infrastrukturen som eksisterer eller bygges opp inne i områdene og i tilknytning til dem. Bruken av gbnr. 4/75 som allment friluftslivsområde betinger i dag allmenn ikke-motorisert ferdsel inn i området langs Beltevikvegen, og det er fra kommunens side regulert inn plass for allmenn parkering ved fylkesveien.

DN vurderer Beltevigvegen å være av en slik beskaffenhet at kombinasjonen av bilkjøring og gang/sykkelferdsel bør unngås eller minimeres. Vegen er smal og åpenbart ikke konstruert for blandet trafikk av noe omfang, og vi vurderer trafikksituasjonen til å være både et sikkerhetsproblem og et trivselsproblem. Til det sist nevnte vil vi bemerke at turen inn langs Beltevigvegen, for mange brukere vil være en stor del av turopplevelsen, jf. eksempelvis små barn, eldre og bevegelseshemmede. Problemene knyttet til blandet trafikk vil være størst i helger og ferier, da både gang-/sykkelferdsel og biltrafikk vil være på sitt høyeste. All erfaring så langt viser at transportbehovet knyttet til bebygde eiendommer øker med tiden fordi antall potensielle brukere av eiendommene øker. I tillegg vil bruk internt i familien kan utlån/utleie også genererer betydelig transportbehov.

Fra DNs ståsted som eier av gbnr. 4/75 og Beltevigveien over Kjære Fellesmark, vil den beste løsningen være å skille gang-/sykkelferdsel inn til friluftslivsområdet og biltrafikk knyttet til de bebygde eiendommene på Lonnane og i Grunnevågskilen, eventuelt å tenke gjennom hele infrastrukturen i området på nytt med tanke på både allmennheten og brukerne av de bebygde eiendommene. Vi er overbevist om at en slik nytenkning er påkrevet allerede i dag, og i alle fall dersom man tar hensyn til sannsynlig utvikling og økende konfliktpotensial i tida fremover. Vår holdning er derfor at søknaden om godkjenning av veganleggene bør avslås og at det bør stilles krav om tilbakeføring».

Agder fylkeskommune mener at direktoratets vurderinger, synspunkter og anbefalinger fra 2007 står seg fremdeles, og direktoratet sine spådommer om økt transportbehov har vist seg å stemme godt. Omfanget av bilkjøring har gradvis økt som følge av 1) ulovlig anleggelse og utbedring av bilvei og parkeringsplass, 2) at folk tar seg til rette uten etablert kjøreveirett og 3) at det har vært en økning i korttidsutleie av hytter og sjøboder på stedet. Agder fylkeskommune mener at den samlede trafikkbelastningen klart overstiger hva som er akseptabelt i et offentlig friluftslivsområde hvor gående og syklende skal prioriteres. Bilkjøring medfører farlige situasjoner for gående og rullende, forringer natur- og friluftslivsopplevelsen og medfører også økt slitasje – noe som gjør turveien mindre fremkommelig for andre brukere samt øker behovet for vedlikehold.

Vi vil også vise til hva Fylkesmannen i Vest-Agder uttalte 24.1.2006 under rettsmøte i Marnar jordskiftrett (sak 1000-2005-0014 Beltevigveien: *«Kjellaug Eik fra Fylkesmannen i Vest-Agder, signaliserer et klart ønske om å begrense bilbruken på Beltevigveien. Vegen tangerer det nylig vedtatte landskapsverneområdet Oksoy-Ryvingen, og bestemmelsene om motorisert ferdsel innen vemeområdet er svært restriktive. Evt. framtidige tillatelser vil bli regulert gjennom egen forvaltningsplan for området.»*

Vi vil også trekke frem hva Fylkesmannen i Vest-Agder v/miljøvernavdelingen uttalte 28.6.2007 til søknad om dispensasjon fra kommuneplanen for ettergodkjenning av veien: *«Veianleggene ligger delvis innenfor arealer med registrerte naturverninteresser i tilknytning til Storetjønna. I tillegg grenser deler av veianlegget til landskapsvernområdet og statlig sikra friluftslivsområde. Etter miljøvernavdelingens skjønn har de omsøkte veiene en uheldig beliggenhet i forhold til nevnte interesser. I tillegg har motorisert ferdsel i området en negativ virkning på friluftslivet.»*

Videre vil vi peke på hva Fylkesmannen i Vest-Agder, v/samfunnsavdelingen skrev da de 8.12.2008 stadfestet kommunens avslag på søknad om dispensasjon fra plankrav for ettergodkjenning av den etablerte veien: *«Tiltaket berører således sterke friluftslivsinteresser, og Fylkesmannens miljøvernavdeling, fylkeskommunen og parkvesenet har uttalt seg negativt til tiltaket. Fylkesmannens miljøvernavdeling har pekt på at dersom det fortsatt er aktuelt med veiatkomst, bør denne først vurderes gjennom et reguleringsplanarbeid, og da fortrinnsvis via eksisterende atkomstvei i nordenden av byggeområde for fritidsbebyggelse.»*

I denne saken ser det ut til at Statsforvalteren har endret helt syn siden de selv var forvaltningsmyndighet i verneområdet, og vi er ikke enige i de faglige vurderingene som er lagt til grunn for dette. Vi mener også at vurderingene av veiens effekt for naturmangfold, landskap og friluftsliv er mangelfulle. Dersom hensikten med den foreslåtte grensejusteringen, er å bli kvitt problemet med ulovlige tiltak og ulovlig motorferdsel i et verneområde, så stiller vi oss kritisk til dette. Konsekvensen av å justere vernegrensen, vil være at det problemet skyves over til andre myndigheter som skal ivareta lignende interesser. Kommunen har allerede signalisert at de ikke kommer til å følge opp ulovlighetene etter plan- og bygningsloven og motorferdselloven. Da vil det være fylkeskommunen som overoverordnet forvaltningsmyndighet og grunneierrepresentant for Miljødirektoratet i det statlig sikra friluftslivsområder, som må følge opp saken videre i tråd med veileder for forvaltning av statlig sikra friluftslivsområder. Med tanke på våre begrensede sanksjonsmuligheter, er dette uheldig for allmennhetens friluftsliv.

Fylkeskommunens oppfatning er at en flytting av vernegrensen, trolig vil medføre at dagens motorferdsel fortsetter med samme omfang som i dag eller mer. Dette vil medføre støy, forstyrrelser for naturmangfold og friluftsfolk, trafikkfarlige situasjoner på turløypenettet og ekstra slitasje på turvei på statens grunn. Dette er uheldig. Dersom natur- og friluftslivsinteressene skal ivaretas på stedet, er det viktig at vernegrensen opprettholdes slik at motorferdsel fremdeles blir forbudt. For allmennhetens friluftslivsinteresser, vil den klart beste løsningen være at vernegrensen blir liggende som i dag og at dagens vei tilbakeføres og nedgraderes til turvei/turløype. Vi gjør oppmerksom på at det er igangsatt reguleringsplanarbeid for området, og vi legger til grunn at alternativ adkomst og parkering for hytteeierne vil bli vurdert i den forbindelse.

Kjøreveirett

Det har vært to jordskiftesaker med avgjørelser som er relevant for denne saken. I jordskiftesak fra 1988 fremgår det at strandeieendommer utgått fra sameiet Kjære Fellesmark (gnr. 4 bnr. 256) kun har rett til gangvei fra Beltevigaveien over fellesareal (gnr. 4 bnr. 256) og frem til strandtomtene med Grunnevågskilen. I jordskiftesak fra 2006 går det frem at ingen av eiendommene ved Lonnane har kjøreveirett over gnr. 4 bnr. 7, og gnr. 4 bnr. 184 i starten av Beltevigaveien. Vår oppfatning er at disse eiendommene heller ikke har kjøreveirett over den innenforliggende delen av Beltevigaveien som eies av Miljødirektoratet (gnr. 4 bnr. 75. Når det gjelder Kjære Fellesmark, er vår oppfatning at sameierne har kjøreveirett på den opprinnelige

veien, over Miljødirektoratet sin eiendom til gjenværende deler av fellesmarka, men at dette er ment å gjelde for drift og tilsyn med utmarka. Vi mener at ordinær motorferdsel for transport av personer og varer ved bruk og utleie av sjøboder og fritidsboliger, faller utenfor denne rettigheten.

Høring av forslag om en eventuell justering

I denne saken er det snakk om en mindre justering av vernegrense (jf. naturmangfoldloven § 34). I henhold til rundskriv T-2/15 skal det ved slike endringer gjennomføres høring av berørte grunneiere, rettighetshavere, kommuner og andre interessenter. Dersom Miljødirektoratet går videre med denne prosessen, så imøteser vi å få oversendt forslaget på høring.

Med hilsen

Ingvild Nina Skjong
Avdelingsleder
Avdeling for samfunn, plan og miljø

Bård Andreas Lassen
Rådgiver
Avdeling for samfunn, plan og miljø

Brevet er godkjent elektronisk.

Kopi til: STATSFORVALTEREN I AGDER
KRISTIANSAND KOMMUNE
MILJØDIREKTORATET /v Ingrid Meland Cappelen
VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD
LANDSKAPSVERNOMRÅDER

**Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder**

Postadresse
Postboks 504
4804 ARENDAL

Besøksadresse
Fløyveien 14
Arendal

Kontakt
Sentralbord: +47 37 01 75 00
Direkte: +47 37 01 75 64
sfagpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/oksoy-ryvingen>

Miljødirektoratet
Postboks 5672 Torgarden
7485 TRONDHEIM

Saksbehandler Ronny Skansen

Vår ref. 2025/9571-4 432.2

Deres ref.

Dato 14.11.2025

Vedrørende mulig grenseendring ved Belteviga på Flekkerøy i Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde

Det vises til brev datert 17.09.25 som er sendt Statsforvalteren i Agder med kopi til verneområdestyret. I denne forbindelse har verneområdeforvalter noen spørsmål og merknader. Som dere kjenner til, har ikke naturbasen vært oppdatert med grensene i dette området og det har vært behov for en klargjøring av grensen her. Vi har og vært flere ganger i kontakt med dere for at dette skulle ordnes. Nå har altså Statsforvalteren funnet grensebeskrivelsen som bekrefter at grensen går ved vestre veikant, som betyr at deler av det ulovlige veinettet og Beltevigveien (55 meter) ligger innenfor Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Verneområdeforvalter hadde i utgangspunktet forventet at saken ble avsluttet, med at nå er grensen ved Belteviga avklart.

Det vises imidlertid til siste avsnitt der Statsforvalteren er gitt i oppdrag å se på mulighet for å arrondere ut deler av det ulovlige veinettet. Vi snakket med dere i Miljødirektoratet den 16.09.25 og det var ingen indikasjoner at noe slikt skulle komme. Snarere tvert imot ble det sagt at enn kun skulle se å få stadfestet hvor grensen går i dag. I dette området ved Belteviga har det vært en rekke lovbrudd på verneforskriften og tildeles omfattende miljøkriminalitet. Hva er bakgrunnen for denne saken om mulig grenseendring og hvem er det som har tatt initiativ til dette? Verneområdeforvalter har snakket med Statsforvalteren og de mente dette var et ønske fra verneområdestyret. Det fremstår imidlertid som merkelig da det ikke foreligger noe styrevedtak på det, og styret har nylig gitt medhold i klagesaksbehandling, der det er gitt avslag på motorferdsel her.

Verneområdeforvalter har oppfattet at verneområdestyret oppgave er å drive forvaltning av verneområde i henhold til styrets vedtekter og gjeldene grenser. Det vil være vanskelig å drive forvaltning hvis forutsetningene skal endres på bakgrunn av lovbrudd på verneforskriften. I tillegg til omfattende brudd på verneforskriften gjennom denne saken i forhold til motorferdsel, har det også ved Belteviga vært en rekke andre lovbrudd. Ødeleggelse av demning, ulovlig hogst av trær, ødeleggelse av bommer og infrastruktur, nye ulovlige veier etablert (også etter vernet ble etablert) m.m. Det er dypt bekymringsverdig hvis lovbrudd skal «premieres» med opphevelse av vernet. I et område som har slitt med mange lovbrudd vil det åpenbart kunne skape en veldig uheldig presedens fremover med grenseendring.

Det er og bekymringsverdig at det i et område med mye miljøkriminalitet er manglende tilstedeværelse og oppfølging/prioritering fra politiet og Statens naturoppsyn. Det skapes et inntrykk her at det er helt fritt frem for å bryte verneforskriften. Så en kunne håpe at Miljødirektoratet kunne være med å bidra til at kontrollinstansene vil ha stor grad av tilstedeværelse og prioritering av miljøkriminalitet og lovbrudd i dette området.

Verneområdestyret har flere saker i og rundt Belteviga nå, og mesteparten av dette avventes inntil dette med mulig grenseendring er avklart fra dere.

Verneområdeforvalter har noen merknader i forhold til Statsforvalteren svar til dere datert 21.10.25. Vi registrerer at Statsforvalteren har tolket det som om grenseendringssopdraget gjelder også selve Beltevigveien (55 meter innenfor verneområde). I deres brev er ikke denne delen nevnt som et oppdrag, men kun stikkveiene ned til Grunnvågskilen. Ellers fremstår det som mangelfullt vurdert fra Statsforvalteren, dette med verneverdier og verneformål i forhold til Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde. Det er også med god grunn vernegrensen ble satt ved vestre veikant og at deler av de ulovlige veiene havnet innenfor verneområde. Grunnen var at de ulovlige tiltakene skulle tilbakeføres. Selve veiene har ingen verneverdier i dag, men ved restaurering/ tilbakeføring vil det ha en verdi da dette er i et våtmark/sumpskogsområde i tilknytning til et bekkeløp.

Vi registrerer og at Agder fylkeskommune i brev datert 10.11.25 har gitt noen utfyllende kommentarer i denne saken angående friluftslivet, historikk i saken, verneformål m.m. Verneområdeforvalter støtter i stor grad det som kommer frem i dette brevet.

Hvis Miljødirektoratet skal ta denne saken videre vil vi komme tilbake til utfyllende merknader i forbindelse med høring. Imidlertid håper verneområdeforvalter Miljødirektoratet retter riktig fokus og avslutter saken om mulig grenseendring snarest mulig, slik at vernet kan bli ivarettatt på en god måte fremover.

Med hilsen

Ronny Skansen
verneområdeforvalter

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

AGDER FYLKESKOMMUNE
Statsforvalteren i Agder
Kristiansand kommune

Postboks 788 Stoa
Postboks 504
Postboks 4

4809	ARENDAL
4804	ARENDAL
4685	NODELAND

Fra: Teigland, Hannah[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no]
Sendt: 09.07.2025 12:04:09
Til: Per G Nilsen og Ingebjørg Dybesland;Skansen,
Ronny[dammekleiva@gmail.com;ronny.skansen@statsforvalteren.no]
Kopi: Silje Vårlid[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no];Arne
Fodnestøl[arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no];
Tittel: Sv: Klager på ST-sak 13/25 - Belteviga - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde -
Oppsettende virkning/utsatt iverksetting av vedtak inntil sak er avgjort av klageinstansen

Hei

Her er mitt alternative forslag.

Mvh. Hannah Teigland

Fra: Per G Nilsen og Ingebjørg Dybesland <dammekleiva@gmail.com>
Sendt: mandag 7. juli 2025 12:12
Til: Ronny Skansen <ronny.skansen@statsforvalteren.no>
Kopi: Teigland, Hannah <Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no>; Silje Vårlid
<Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no>; Arne Fodnestøl <arne.fodnestol@politiker-
flekkefjord.no>
Emne: Re: Klager på ST-sak 13/25 - Belteviga - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde -
Oppsettende virkning/utsatt iverksetting av vedtak inntil sak er avgjort av klageinstansen

Hei!

Klagene fra Miljødirektoratet,Naturvern - forbundet og Fam. Nilsen i ST-sak 13/25 gis
oppsettende virkning/ utsatt iverksettelse til klagene er avgjort av klageinstansen.

Per Goldmann Nilsen
-styreleder-
Oksøy/Ryvingen Verneområde

7. juli 2025 kl. 10:08 skrev Skansen, Ronny
<ronny.skansen@statsforvalteren.no>:

Hei

Det er kommet inn klager på ST-sak 13-25 den 10.06.25. Klagene vil
bli fremlagt til førstkommende styremøte 15. september. Det er
kommet klager fra:

- Naturvernforbundet i Agder
- Grunneiere på gnr/bnr 4/7 og 4/184, samt deleier i Kjære
Fellesmark
- Miljødirektoratet grunneier 4/75

Samtlige klagere har bedt om oppsettende virkning/utsatt iverksetting
av vedtak inntil saken er avgjort av klageinstansen, da vedtaket har
store negative konsekvenser. Se vedlagte klager.

Etter forvaltningslovens § 42 skal anmodning om utsetting avgjøres snarest mulig. Hvis en innvilger oppsettende virkning/utsatt iverksettelse av vedtaket trenger det ikke grunngis. Derimot skal et eventuelt avslag grunngis. Begrunnelse skal gis samtidig med avslaget.

Det er derfor viktig at dere tar stilling til forespørsel om det skal gis oppsettende virkning/utsatt iverksettelse. Jeg foreslår en tilbakemelding innen onsdag klokka 12, der dere sender svaret til styreleder med kopi til oss andre.

Jeg vil anbefale sterkt om å imøtekomme forespørsel om oppsettende virkning/utsatt iverksettelse av vedtak inntil saken er avgjort av klageinstansen. I rundskriv om forvaltning av verneforskrifter står det blant annet at det sees hen til om det er sannsynlig at vedtaket kan bli endret. I dette tilfellet er det rimelig sannsynlig at det kan skje. I tillegg når Miljødirektoratet gjennom en grundig klage, ber om utsatt iverksettelse bør styret følge anmodningen.

Med vennlig hilsen

Ronny Skansen

Verneområdeforvalter

<image001.png>

Telefon: 489 96 972/ 37 01 75 64

E-post: ronny.skansen@statsforvalteren.no
www.nasjonalparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen/

<Klage - Oksøy-Ryvingen landskapsvernområde - Kristiansand 4178 - 4202 - 4221 - Belteviga - Flekkerøy - motorferdsel - Beate Austefjord - Wenche Kristoffersen - Bård Gotskalk Austefjord.pdf>

<Klage på kjøre-dispensasjon i verneområdet Oksøy Ryvingen.html>

<Klage på vedtak om dispensasjon til motorisert ferdsel ved Belteviga - Gnr 4 med bnr 178, 202 og 221.PDF.pdf>

Avslag på begjæring om oppsettende virkning

Verneområdestyret har behandlet begjæring om oppsettende virkning i forbindelse med klage på vedtak fattet 10.06.2025 i sak nr. 13/25. Etter en samlet vurdering avslås begjæringen.

Begrunnelse:

Verneområdestyrets myndighet er begrenset til å forvalte verneforskrift og naturmangfoldsloven innenfor et geografisk område som er omfattet av vernevedtaket. Styret har ikke myndighet til å regulere forhold utenfor verneområdet, og heller ikke til å ta stilling til privatrettslige spørsmål som eiendomsrett, bruksrett eller veirett. Tilsvarende gjelder for plan- og bygningsrettslige forhold, hvor kommunen er planmyndighet.

I den aktuelle saken foreligger det betydelig usikkerhet knyttet til hvorvidt den omstridte kjøreveien faktisk ligger innenfor grensene for verneområdet. I henhold til verneforskriften § 1 skal grensen være tydelig markert i marka, og knekkpunktene koordinatfestet. Verneområdestyret har ikke fått tilstrekkelig dokumentasjon på at dette er gjennomført. Det pågår nå en sak i jordskifteretten med formål å kartlegge om veien ligger innenfor verneområdegrensen. Inntil denne prosessen er avsluttet, må det utvises varsomhet med å utøve myndighet som forutsetter en presis og avklart grenseplassering.

På denne bakgrunn har verneområdestyret valgt å gi dispensasjon for begrenset motorisert ferdsel for nødvendig kjøring til eiendommene. Dispensasjonen gjelder kun for et kort stykke vei, og er gitt ut fra et føre-var-prinsipp og hensynet til rettsikkerhet for berørte parter. Verneområdestyret kan ikke påta seg myndighetsutøvelse på vegne av grunneiere eller planmyndighet, og har derfor lagt til grunn en restriktiv tilnærming.

Det er ikke dokumentert at gjennomføring vedtaket vil medføre irreversible konsekvenser før klagen er behandlet. Det foreligger derfor ikke grunnlag for å innvilge oppsettende virkning etter forvaltningsloven § 42.

Innspillet kom inn etter fristen for innspill klokka 12.00.

Fra: pederjop@online.no[pederjop@online.no]

Sendt: 22.10.2025 16:26:55

Til: Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no]

Kopi: ingrid.vaagland.stav@miljodir.no[ingrid.vaagland.stav@miljodir.no]; Trond

Johanson[trond.johanson@kristiansand.kommune.no]; rd

Andreas[Bard.Andreas.Lassen@agderfk.no]; fredrik.gustavsens@miljodir.no[fredrik.gustavsens@miljodir.no]

; Henrik.Jortveit@politiet.no[henrik.jortveit@politiet.no];

Tittel: rapport etter befarng på Flekkerøy i Ivo Oksøy- Ryvingen, 16.10.

Verneområdeforvalter Skansen, ønsker at denne rapporten blir videresendt til styret i Ivo Oksøy - Ryvingen, med hilsen Peder Johan Pedersen, medlem i det rådgivende utvalget fra Naturvernforbundet i Agder.

kopi til Miljødirektoratet, Kristiansand kommuner, Agder fylkeskommune, Statens naturoppsyn Agder og miljøkoordinator i Agder politidistrikt

Naturvernforbundet
i Agder

Teateret, Kongensgate 2, Kristiansand
telefon 45605646

Til styret for landskapsvernområdet
Oksøy – Ryvingen

19.10-25

Rapport etter tur til landskapsvernområdet på Flekkerøy 16.10.

Først fra saksprotokoll i Verneområdestyret ORF - 15.09.2025

Forslag fra Hannah Teigland:

Vedtaket i styresak 13/25 den 10.06.2025, omgjøres. Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord landskapsvernområder avslår søknad om dispensasjon til kjøring på Beltevigveien (ca. 55 meter).

Det er svært gledelig at styret har endret holdning til kjøring i landskapsvernområdet. Dermed opphører den usikkerheten som det tidligere vedtaket nok har bidratt til. Spørsmålet om motorisert ferdsel i verneområdet er uttrykt i forskriften på denne måten: *Motorisert ferdsel på land er forbudt*. Den motoriserte ferdselen som har foregått i verneområdet, gir vernebestemmelsene ikke mulighet til å dispensere fra.

Befaring Flekkerøy 16.10-25

Naturvernforbundet var på befaring i verneområdet på Flekkerøy torsdag 16.10. Vi ble overrasket over hvor frodig og relativt stort verneområdet er. Under fredningsprosessen ble det foretatt artsregistrering hvor det ble dokumentert rødlistede arter. Våtmarksområder som Storetjønna med kantsone og nærliggende områder med fuktmark er viktige leveområder for en rekke arter.

I sommer har deler av en gammel demning blitt ødelagt med den følge at Storetjønna har blitt drenert og vannivået vesentlig senket. Våtmarksområdet er, etter vår oppfatning, blitt påført alvorlig skade - noe som er å anse som miljøkriminalitet. Av denne grunn og av allmennpreventive hensyn bør forholdet anmeldes for brudd på

naturmangfoldloven. Vi regner med at styret har eller vil følge opp forholdet med en slik reaksjon.

Bildene viser tilstanden i Storetjønna som følge av hærverk på demningen

Å reparere demningen for å tilbakestille den opprinnelige naturtilstanden, synes å være et mindre tiltak og noe Naturvernforbundet vil bidra til.

Fra Beltevigveien leder en opparbeidet kjørevei med en stor opparbeidet parkeringsplass omtrent fram til sjøbuer ved Grunnevågskilen. For dette tiltaket foreligger det ikke avklaring etter plan- og bygningsloven. Det har Kristiansand kommune slått fast i 2010 og samtidig pålagt tilbakeføring av noe kommunen ikke har fulgt opp. Det er svært uheldig fordi det i tillegg til å åpne for omfattende ulovlig motorferdsel i utmark / landskapsvernområdet hvor det er store friluftsinnteresser også bidrar til å undergrave aktuelle lover som denne ferdselen og tiltakene er i konflikt med.

På turen vår tilbake til Beltevigveien ble vi møtt av to biler på vei inn og to biler på vei ut. En av bilførerene tok kontakt. Han hadde sett at det hadde blitt tatt et fotografi og han ba om å bli anonymisert. Fylkesleder presenterte seg og benyttet anledningen til å referere fra vernestyrets møte i Lindesnes og vedtaket. Det kan forklare vedkommendes ønske om anonymitet fordi fylkesleder understreket vernestyrets enstemmige vedtak om at den ulovlige motorferdselen på Beltevigveien skal opphøre.

Bildet illustrerer sjenansen og ulykkespotensialet ved slik ulovlig bilkjøringen i landskapsvernområdet

Foranledningen til det enstemmige omgjøringsvedtaket var klagebehandling på vernestyrets tillatelse til bilkjøring på Beltevigveien.

Det foregår åpenbart utstrakt bilkjøring i landskapsvernområdet i strid med vernestyrets tydelige vedtak. Dette skyldes nok ikke mangel på informasjon fordi det i begynnelsen av Beltevigveien er skiltet med privat vei, innkjøring forbudt og gang- og sykkelsti.

Naturvernforbundet gir vernestyret råd om å følge opp det forpliktende vedtaket. Den omfattende motoriserte ferdselen i landskapsvernområdet må stoppes, og da er fysiske stengsler det eneste effektive tiltaket.

Med hilsen Peder Johan Pedersen,
medlem i Rådgivende utvalg

Naturvernforbundet
i Agder

Teateret, Kongensgate 2, Kristiansand

Telefon 45605646

Fra: thomas kristoffersen[kristoffersenthomas@gmail.com]

Sendt: 05.10.2025 23:25:40

Til: dammekleiva@gmail.com;per.g.nilsen@politiker-

lindesnes.no[dammekleiva@gmail.com;per.g.nilsen@politiker-lindesnes.no]

Kopi: Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no];inger-

lill.grimestad@politiker-flekkefjord.no[inger-lill.grimestad@politiker-

flekkefjord.no];silje.varlid@kristiansand.kommune.no[silje.varlid@kristiansand.kommune.no];Skansen,

Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no];Ivar.Bergundhaugen@politiker.agderfk.no[Ivar.Bergundhaugen@politiker.agderfk.no];arne.f.15@hotmail.com[arne.f.15@hotmail.com];

Tittel: Fwd: Ønske om et dialogmøte

Hei, Per G Nilsen

Er det på vegne av verneområdestyret du samarbeider med Ragnhild S Nilsen? Se mailtråd under.

Jeg sitter i RU og har forsøkt å følge de *"demokratiske spilleregler som vårt samfunn er tuftet på"* ved å holde en armlengdes avstand til personkonfliktene i Beltevigga.

Jeg blir oppgitt over å bli dratt inn i, for å sitere min bror *"en privat rettslig sak med mange forskjellige komplekse saker og virkeligheter"*

Hvis målet ditt, med eller uten styrets velsignelse, er å bidra til en god dialog, så anmoder jeg du og styret til å benytte dere av RU slik tidligere styrer har gjort.

Det gjelder både denne og andre saker i VORF.

Det er nå et år siden sist møte med RU, da var tilbakemeldingen i akkurat denne saken at VORF styret hadde anmodet Kommunen om å rydde opp og at VORF var ferdig med saken.

RU har siden den gang bare kunne følge sakens videre gang i aviser, saksdokumenter og SOME.

Anbefaler dere å se linken til denne filmsnutten av Ragnhild S Nilsen og "portvokteren" som gikk viralt etter en av sommerens konfrontasjoner på den 55 meter "verneverdige" grusveien.

<https://www.facebook.com/share/r/1G9bQLgEGf/>

Jeg opplever at Ragnhild S Nilsen, som ikke engang bor på Flekkerøy og som beviselig har brukt torpedo ovenfor sine naboer, nå med Per G Nilsen i ryggen kaller meg inn til møte for å irettesette min bror.

Det er **ikke greit**, for å si det på sørlandsk.

Til styret/ forvalter:

Når er neste møte med RU?

- Ønsker da et anslag over hvor mye penger og timer som VORF har brukt på Beltevigga veien i 2025.

- Ønsker også en debatt om hvilke tiltak VORF skal fokusere på i 2026.

Avslutningsvis vil jeg si følgende:

Med litt klokere styring og forvaltning kan VORF være et lokalt forankret landskapsvernområde med nasjonalpark kvaliteter, til glede for både tilreisende og fastboende, styret og forvalter.

Det er så mange tiltak og fokus som virkelig fremmer verneverdiene som mange av oss i RU opplever som nedprioritert.

Mvh

Thomas Kristoffersen

----- Forwarded message -----

Fra: **Ragnhild Nilsen** <ragnhild@globalfairtrade.com>

Date: fre. 3. okt. 2025 kl. 12:29

Subject: Ønske om et dialogmøte

To: kristoffersenthomas@gmail.com <kristoffersenthomas@gmail.com>

Hei,

Jeg har fått denne offentlige mailen under fra Per Georg Kristoffersen, som jeg forstår er din bror, oversendt til meg fra verneområdets styreleder Per G Nilsen med en vennlig anmodning om at ulike involverte i Beltevisgaksen lærer seg mer om demokratiske spilleregler som vårt samfunn er tuftet på og starter dialoger oss imellom.

Jeg ser frem til å møte Per Georg for første gang - hos ham i morgen kl 13, men ville ønske at du også er til stede, etter anbefaling fra mine barn. Vil det være mulig? Du får snakke med din bror og høre om det er ok for ham også, dersom du kan.

Hører fra deg.

Vennlig hilsen,

Ragnhild S Nilsen

91884236

Fra: Per Georg Kristoffersen <pgk@lse-as.no>

Sendt: fredag 12. september 2025 14:23

Til: Postmottak SFAG <sfagpost@statsforvalteren.no>; Postmottak SFAG

<sfagpost@statsforvalteren.no>

Kopi: Silje Vårlid <Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no>; per.g.nilsen@politiker-lindesnes.no; arne.f.15@hotmail.com; lvar.Bergundhaugen@politiker.agderfk.no; hannahte@online.no; Skansen, Ronny <ronny.skansen@statsforvalteren.no>; ingafjeldsgaard@gmail.com; inger-lill.grimestad@politiker-flekkefjord.no; arne.f.15@hotmail.com

Emne: oppfordring til styremøte: sak Bom på Belteviksveien- Verneområde grenser

Hei

Ang sak Verneområde Flekkerøy

Det bes om at klage fra Ragnhild sculte Nilsen tas ut/forkastes av sakspapirene.

Da hennes ulovlige virksomhet først bak ryggen til alle i Kjæres Fellesmark hvor hun ble avsatt som styreleder med øyeblikkelig virkning .

For så å Manipulere seg inn som en nabo og hjelper av landskapsvern området.

Hun har i over 30år ført falske anklager , plaget og trakassert barnefamilier og naboer. solgt og leid ut veirettigheter og parkerings plasser.

Når hun på toppen av det hele ble avslørt for sin dobbelt rolle i KF. Leide hun inn kjent Kriminell torpedo til og sperre veien. Der til og med dem hun selv har solgt rettigheter til blir nektet tilgang.

Hun bruker nå Frilufters område og verneområde på manipulerende hvis der hun kun vil fremme hennes private eiendommer for økonomisk vinning.

Ang dette : Er det en privat rettslig sak med mange forskjellige komplekse saker og virkeligheter. Som har ingen ting med at skjærgårds parken/sjøboder og fritids boliger grenser til et verneområde.

Vi har startet en reguleringsplan på oppfordring av kristiansand kommune der over 30 private-naboer og flertallet i KF jobber med en regulering.

Der vi alle sammen kan få en felles ordning som verner om naturen, fellesområder og menneskene rundt et bærekraftig ,godt og fremtidsrettet mål.

Med vennlig hilsen Per Georg Kristoffersen

Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord
landskapsvernområder

Unntatt offentlighet

Offl. § 13 1. ledd, jf. fvl. § 13 1. ledd nr. 1

Deres referanse:

Vår referanse:

Sted, dato:

25/200356 - 2

Kristiansand, 15.09.2025

Spørsmål vedrørende innsendt klage til verneområdestyret Fra Christine Skjæveland Guttormsen

Det vises til deres brev av 20. august.

Klagen er ikke sendt på vegne av Agder politidistrikt.

Agder politidistrikt beklager at en av våre ansatte har benyttet politidistriktets e-post
adresse i en klage som utelukkende er av privat karakter.

Saken er fulgt opp internt.

Med hilsen

Terje Kaddeberg Skaar

Politiinspektør

Leder Felles påtaleenhet

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Kopi:

Henrik Jortveit

Fra: Grøtan, Julie[julie.grotan@statsforvalteren.no]
Sendt: 28.09.2025 13:06:54
Til: Grøtan, Julie[julie.grotan@statsforvalteren.no]
Tittel: VS: Spørsmål vedrørende innsendt klage til verneområdestyret

-----Opprinnelig melding-----

Fra: post.agder@politiet.no <post.agder@politiet.no>
Sendt: mandag 15. september 2025 09:29
Til: Skansen, Ronny <ronny.skansen@statsforvalteren.no>
Emne: Spørsmål vedrørende innsendt klage til verneområdestyret

Se vedlegg

Arkivreferanse:#74f37f7ffc9e4d09adae7a0dac41edf82014785046#ACOS.WEBSAK#

Styret for verneområdet Oksøy – Ryvingen / Flekkefjord

I henhold til vernebestemmelsene har styret opprettet et rådgivende utvalg. Naturvernforbundet deltar i dette utvalget, og vi oppfatter vår rolle til å gi innspill / råd til styret. Det har vi ved en rekke anledninger gjort med merknader til forvaltningsplaner og ved deltakelse på møter som styret har arrangert.

Vi er glade for at vi på denne måten kan bidra til at så særegen og verdifull kystnatur, lite preget av tekniske inngrep på Agderkysten blir vernet om for framtiden.

Gjennom årene har vi hatt god kontakt med områdeforvalterne med utveksling av faglige spørsmål, og vi har også hatt avtalefestede skjøtselsoppgaver. Fra tid til annen har vi også engasjert oss med klager på styrevedtak noe som var bakgrunnen for at Naturvernforbundet var tilstede under møtet i Mandal 15.09.

Behandlingen av klagesaken mellom andre fra oss på motorisert ferdsel i verneområdet, førte til en anspent, lite konstruktiv, konfronterende holdning rettet mot verneområdeforvalteren. Vi oppfattet dette til å være formalisme, mer til hensikt å arrestere/ irettesette områdeforvalteren enn å diskutere saken om ulovlig motorisert ferdsel i utmark med bakgrunn i vernebestemmelsene.

Det var en selsom opplevelse å være vitne til den dreiningen saken fikk, bort fra vernebestemmelsene og klagenes innhold til i stor grad å bli et angrep på områdeforvalteren for dennes påståtte forsømmelser.

Styrelederne minnet utvalget på hva klagen i realiteten dreide seg om, og at vernebestemmelsene er tydelig på at denne typen motorisert ferdsel til private sjøbuer ikke kunne imøtekommes etter regelverket. Altså at det ikke forelå grunnlag for dispensasjon.

Naturvernforbundet har møtt områdeforvalteren som en svært dyktig fagmann med stor naturfaglig og forvaltningsmessig kompetanse noe som kom til uttrykk i møtet. Vi vil legge til at områdeforvalteren opptrådte profesjonelt under det angrepet vi opplevde han i realiteten ble utsatt for. I den sammenhengen ble også hans kroppsspråk trukket fram, noe som vanskelig kunne oppfattes som annet en tydelig korreks.

Naturvernforbundet vil anbefale styret om å ta til følge styrelederens klare henstilling om å forholde seg til det faglige, nedfelt i

vernebestemmelsene. Som grunnlag for gode beslutninger har Naturvernforbundet registrert at saksframstillingene som områdeforvalteren utarbeider for styret, er grundige og godt forankret i bestemmelsene for verneområdene. Vi registrerer dessverre at styret ofte går mot områdeforvalterens innstilling og dispenserer for rene private interesser, noe som kan bidra til å svekke selve lovgrunnlaget for verneområdene. Det er bakgrunnen for at vi har påklaget noen styrevedtak. Vi vil råde styret til å tilstrebe en konstruktiv møtekultur og fatte gode beslutninger noe de faglige saksframleggene områdeforvalteren utarbeider og innstiller på, gir et godt grunnlag for.

Med hilsen Peder Johan Pedersen fra Naturvernforbundet i Agder, medlem i Rådgivende utvalg.

Fra: pederjop@online.no[pederjop@online.no]
Sendt: 30.09.2025 11:36:01
Til: Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no]
Tittel: brev til styret

Hei Ronny, her er et brev til styret fra meg som medlem i rådgivende utvalg, Peder Johan

Naturvernforbundet
i Agder

Teateret, Kongensgate 2, Kristiansand
telefon 45605646

Fra: Øyvind oyvind.andersen[oyvind.andersen@kleppnett.no]
Sendt: 11.09.2025 11:57:47
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Kopi: Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no[Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no];Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no[Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no];arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no[arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no];roarsvi@online.no[roarsvi@online.no];Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no[Helene.Reiersol@flekkefjord.kommune.no];post@miljodir.no[post@miljodir.no];kusolsen@gmail.com[kusolsen@gmail.com];post@smabrukarlaget.no[post@smabrukarlaget.no];dammekleiva@gmail.com[dammekleiva@gmail.com];Skansen, Ronny[ronny.skansen@statsforvalteren.no];
Tittel: Fwd: Re: Til orientering - sakspapirer til førstkommende styremøte 15. september

Viser til telefonsamtale med leder og nestleder i VORF ang. utforming og formidling av saksliste til styremøte i VORF samt vedlegg i denne mail.

Det er av oss ønskelig at rutiner ved VORFs sakspapirer som blir distribuert blir gjennomgått. Dette gjelder også tidsfrister o.l.

Øyvind Andersen

Agder bonde og småbrukerlag

----- Originalpost -----
Emne: Re: Til orientering - sakspapirer til førstkommende styremøte 15. september
Dato: Torsdag, September 11, 2025 11:36 CEST
Fra: Øyvind oyvind.andersen <oyvind.andersen@kleppnett.no>
Til: Skansen, Ronny <ronny.skansen@statsforvalteren.no>
Referanser:

Sliter med å svare på din mail slik at de du har satt på kopi mottar denne. Hvis du syns det er riktig ber eg deg sende denne videre.

Viser til vedlagt mail. Ber om at dette nå blir besvart på en tydelig og lettfattat måte.

Øyvind Andersen

Agder bonde og småbrukerlag

Tirsdag, September 09, 2025 17:21 CEST skrev "Skansen, Ronny" <ronny.skansen@statsforvalteren.no>:

Hei

Vedlagt ligger sakspapirer til førstkomende styremøte til orientering: [Moteinnkalling-15.09.25.pdf](#)

Med vennlig hilsen

Ronny Skansen

Verneområdeforvalter

Verneområdestyret for
Oksøy-Ryvingen og
Flekkefjord
landskapsvernområder

Telefon: 489 96 972/ 37 01 75 64

E-post: ronny.skansen@statsforvalteren.no

www.nasjonalparkstyre.no/Oksoy-Ryvingen/

Saksframlegg, utvalgsak 20/25

Viser til innstilling fra forvalter(VF). Viser og til saksopplysning og vurdering.

«Besøksstrategien(BS) har vært på høring og vil være endelig godkjent med de endringene som er beskrevet».

VF skriver at planen har vært gjennom en lang prosess og at Miljødirektoratet(MD) nå har brukt veldig lang tid på å gi tilbakemelding. Viser til referat fra møte i rådgivende utvalg(RU) 18/11-24. Her ble det av flere organisasjoner fokusert på at mye av arbeidet som tidligere var blitt lagt ned i BS ikke var gjenkjennbart i dagens plan. Vi i Agder bonde og småbrukerlag(ABS) deler dette synspunkt samt stiller spørsmålet til VORF, har BS som den fremstår i dag vært på høring?

Viser til utvalgsnr. 26-31/25 med felles arkivsaksnr. 2023/8458. Vi håper nevnte nr. er riktige, da saksliste fremstår noe uoversiktlig.

Nevnte saksnr representerer en sak som ABS sendte som spørsmål til VORF ang møte i RU 18/11-24. Saken har nå status som klagesak.

Saken er i saksliste gitt 151 sider. 13 av disse 151 sider omhandler saken fra ABS, her er det noen gjentakelser. 138 av nevnte 151 sider omhandler ikke spørsmålene som ABS sendte VORF, ei heller nevnte klagesak.

Vi ber VORF om en redegjørelse ang saksliste og hvordan denne utarbeides.

Øyvind Andersen

Agder bonde og småbrukerlag

Roar Svindland

Kleppe 24.09.25

Grunneier med skjøtsel og landbruksdrift.

Godkjenning av besøksstrategi Flekkefjord landskapsvernområde sak ST 20/25

Arbeidet med besøksstrategien i Flekkefjord landskapsvernområde har vært en lang og uryddig prosess også for oss grunneiere. Jeg vil igjen påpeke noen direkte feil i framlagt besøksstrategi og ber om at Hidraheia med unntak av de statlig sikrede områdene for friluftsliv holdes borte fra besøksstrategien.

Side 9 Sårbare naturverdier.

Vårt område på Hidraheia omfatter nær 25% av landarealet i FLO og inneholder mange trua naturtyper som er avhengige av vår tilpassede landbruksdrift igangsatt av tidligere verneområde styret (2009). I tillegg ett svært spesielt veiløst kulturlandskap som også trenger drift for ikke å gro igjen. Hele området vårt trenger som tidligere påpekt oppdatering og kartlegging av naturtyper, da dette ikke er gjort etter over 15 år med skjøtsel og drift. (kunnskapsgrunnlaget)

Side 10 Sårbarhetsvurdering

Veldig mangelfull vurdering. Det er ikke fortatt noen vurdering i forhold til tillatt landbruksdrift/skjøtsel i ett veiløst kulturlandskap opp mot økt reiseliv og friluftsliv som det legges opp til i BS. Grunneiers rettighet til fortsatt landbruksdrift blir kraftig innskrenket og svekket.

Side 12 Den besøkende

Sterk overdrivelse av at FLO har stor verdi for allmenhetens utøvelse av friluftsliv. De gamle turstiene er sagt opp av grunneierne grunnet drift og skjøtsel i 2020. Stien fra Itland til Kjørsfjellet er fortsatt i drift, men går tvers igjennom en trua naturtype på Lille Håland.

Side 17 Gården Li

Statlig sikret friluftsområde. Har ingen geiter, sauer eller kyr. Vi har hatt landbruksdrifta på Li siden 2009.

Side 28 Mål og strategiske grep.

Hvilken hjemmel brukes her av verneområdestyret i forhold til grunneiers rettigheter og matproduksjon? Verneplan og verneformål gir klare føringer på landskap og biologisk mangfold, men her legges det opp til ett reiseliv og friluftsliv langt over det som forventes å gå inn under allemannsretten og friluftsløven.

Side 30 Soneinndeling.

Her er det en stor feil i kartet. Kleppe sør og hele Solbadalen er ikke klarert som ett friluftsområde. Den gamle turstien ble sagt opp i 2020 og hele området er innmark og trua naturtyper som slåttemark og naturbeitemark.

Fra: roarsvi@online.no[roarsvi@online.no]

Sendt: 25.09.2025 13:19:12

Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]

Kopi: 'Per G Nilsen og Ingebjørg

Dybesland'[dammekleiva@gmail.com];hannah.teigland@politikker.agderfk.no[hannah.teigland@politikker.agderfk.no];silje.varlid@kristiansand.kommune.no[silje.varlid@kristiansand.kommune.no];arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no[arne.fodnestol@politikker-flekkefjord.no];

Tittel: Merknad til sak ST20/25 Besøksstrategi FLO

Hei

Vedlagt viktig merknad til besøksstrategien på Hidraheia. Sendte også lignende svar på 1 høring sommeren 2020. Området er ikke klar for markedsføring for økt ferdsel, det vil gå utover å holde det veiløse kulturlandskapet og trua naturtypene i hevd. Vi må først få på plass en strategi slik at ferdsel og besøk kan gå hånd i hånd med drift og skjøtsel.

Mvh Roar

Til
Styret i Flekkefjord Landskapsvernområde.

Fra
Roar Svindland og Hidraheia Beitelag

Kleppa 22.10.25

Søknad om midler til Nin kartlegging av naturtyper på Hidraheia i 2026.

Område Hidraheia består av mange veiløse gårdsbruk med igangsatt tilpasset landbruksdrift og med store sammenhengende trua naturtyper som kystlynghei, slåttemark, naturbeitemarker m.fl. Mitt område er på 4700 da og innleid fra naboer og nye medlemmer i beitelaget ca 5000 da. Jeg har ved flere anledninger prøvd å få verneområdeforvalter og Vorf til å starte en slik kartlegging på Hidraheia uten hell. Etter vår mening er det nettopp en slik kartlegging av hva vi har av naturtyper som skal ligge til grunn for både vårt arbeid med skjøtsel og drift, samt grunnlag i besøksstrategi og forvaltningsplan.

Jeg har dermed etter oppfordring og god hjelp fra Statsforvalter og jordbrukssjef i Flekkefjord søkt om SMIL midler til kartlegging på min eiendom. Har også hatt kontakt med Ecofact og Rune Søyland og inngått avtale om NIN kartlegging i 2026. Prisen Ecofact oppgir for NIN kartlegging i vårt område er ca. 40 kr/da.

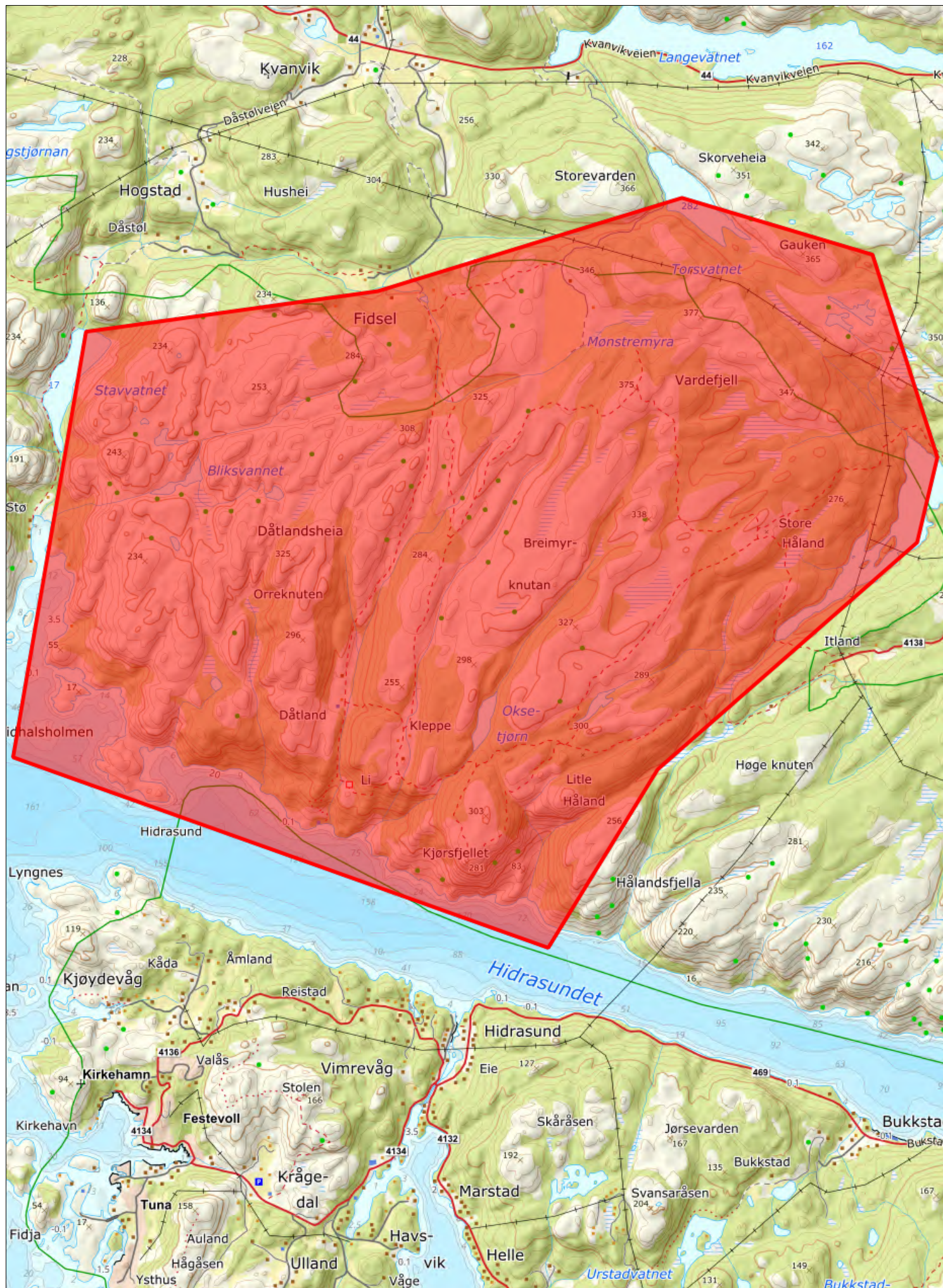
Jeg har fått innvilget 158000,- kr som vil stort sett dekke min eiendom, men vis Vorf kan bidra kan vi kartlegge hele Hidraheia. Arealet som gjenstår er på ca 5000 da og vil da koste ca 200000,-. Arealet jeg oppgir er hele arealet på Hidraheia, men i forhold til NIN kartlegginga så kan det i følge Rune avvike noe da enkelte områder ikke trenger kartlegging. Vi grunneiere med drift i område vil også bidra med tilrettelegging m.m som egen innsats i dette prosjektet.

Jeg ønsker kun å forholde meg til verneområdestyret ved leder eller styremedlemmer, ikke forvalter, da tilliten der er i grus.

Vedlegger kart over området og SMIL vedtak.

Håper på positivt svar nå i høst slik at arbeidet kan starte tidlig i 2026.

Med hilsen
Roar Svindland
Grunneier og leder i Hidraheia Beitelag SA

Senterposisjon: 5374.87, 6488457.2
 Koordinatsystem: EPSG:25833
 Utskriftsdato: 07.11.2024

0 200 400 600 800m

970388087

SVINDLAND ROAR

Mobilnummer

909 94 480

E-post

roarsvi@frisurf.no

Kontonummer **** * 81736

Vedtaksdato

25.08.2025

Vedtak fattet av

Flekkefjord kommune

Søknadsdato

20.08.2025

Vår referanse

2025/2716, Agros 304486

Vedtak om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket – Kartlegging av naturtyper (NIN kartlegging)

Sammendrag: Flekkefjord kommune har vedtatt å innvilge inntil 158 000 kroner i tilskudd til SVINDLAND ROAR til Kartlegging av naturtyper (NIN kartlegging). Frist for å gjennomføre tiltaket og rapportere er 22.12.2026.

Flekkefjord kommune viser til søknad av 20.08.2025.

Sakens bakgrunn

SVINDLAND ROAR søkte om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket den 20.08.2025. Du søker om totalt 158 000 kroner i tilskudd for tiltak i perioden 21.08.2025–21.12.2026. Totalt kostnadsoverslag for tiltaket har du beregnet til 158 000 kroner.

Felles prosjekt for og få kartlagt uregistrerte naturtyper i Flekkefjord landskapsvernområde. Det ble leid inn Ecofact som legger inn en NIN registrering i naturdatabasen etter prosjektet er ferdigstilt.

Begrunnelse for vedtaket

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift, jf. [forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket](#) (SMIL-forskriften) § 1.

Det kan innvilges tilskudd til foretak som oppfyller vilkårene i forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 2 og § 3 eller § 4.

Tilskudd kan også innvilges eier av landbrukseiendom dersom det foregår en produksjon på landbrukseiendommen som oppfyller vilkårene for tilskudd etter SMIL-forskriften. Hvis du selv ikke eier landbrukseiendommen tiltaket skal gjennomføres på, må det foreligge tillatelse fra eier til gjennomføring av prosjekt eller tiltak som nevnt i SMIL-forskriften § 4 og § 5.

Søker må oppfylle vilkår i forskrift av 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging. Det skal også føres journal over hvilke plantevernmidler som brukes, med opplysninger som nevnt i SMIL-forskriften § 3 tredje ledd.

Flekkefjord kommune godkjenner 158 000,- som er 100% av kostandoverslaget for og få registret naturtypene og lagt det inn i naturdatabasen.

Flekkefjord kommune har vedtatt å innvilge inntil 158 000 kroner i tilskudd.

Vilkår for tilskuddet

Frist for å gjennomføre tiltaket og rapportere er 22.12.2026. Dersom du ikke overholder fristen faller tilskuddet bort.

Innvilgning av tilskudd innebærer ikke at tiltaket er godkjent etter annet regelverk, som f.eks. plan- og bygningsloven, kulturminneloven, naturmangfoldloven, vannressursloven eller forurensningsforskriften. Dersom tiltaket du nå har fått tilskudd til krever slik annen tillatelse, må du innhente dette før du går i gang med tiltaket.

Naturtypene som blir kartlagt og registret inn i naturdatabasen blir skjøtet og forvaltet.

Rapportering og utbetaling

Når tiltaket er gjennomført, skal det sendes inn dokumentasjon på at det er gjennomført i henhold til vilkår gitt i dette brevet. Du skal rapportere om måloppnåelse og bruken av tilskuddet slik rapporteringsskjemaet angir.

Send faktura fra Ecofact ved utbetalingsanmodning.

Flekkefjord kommune utbetaler innvilget tilskudd etter at du skriftlig har bedt om det, og når vi har godkjent rapport og sluttregnskapet for prosjektet eller tiltaket. Du kan be om utbetaling digitalt via Altinn.

For ett-årige eller mindre prosjekt skal utbetalingen fortrinnsvis skje etter at prosjektet er avsluttet. For flerårige tilskudd kan det være aktuelt å delutbetale underveis i prosjektperioden. Deler av tilskuddet kan utbetales etter hvert som du godtgjør framdrift i gjennomføring av tiltaket og vi har godkjent rapporteringen. Minst 25 prosent av tilskuddet holdes tilbake inntil tiltaket er fullført og sluttrapporteringen er godkjent.

Landbruksdirektoratets rapporteringsskjema for engangs/-investeringstiltak skal fylles ut og legges ved utbetalingsanmodningen for del- og sluttutbetaling. [Bruk denne malen](#)

Godkjent kostnadsoverslag for tiltaket er 158 000 kroner. Utbetalt tilskudd kan ikke overstige 100 % av godkjente kostnader for å utføre tiltaket. Dersom kostnader for å utføre tiltaket er lavere enn godkjent kostnadsoverslag kan tilskuddsbeløpet nedjusteres.

Kontroll

Kommunen, statsforvalteren og Landbruksdirektoratet kan foreta kontroll etter SMIL-forskriften § 9.

Omgjøring, tilbakebetaling og motregning

Vedtak om innvilget tilskudd kan omgjøres og utbetalt tilskudd kan kreves tilbakebetalt dersom det avdekkes forhold som er i strid med det som er forutsatt ved innvilgning av tilskuddet etter SMIL-forskriften § 10.

Klagerett

Du kan klage på dette vedtaket til Statsforvalteren i Agder. Send klagen til Flekkefjord kommune. Vi vil sende saken videre til Statsforvalteren i Agder dersom vi ikke omgjør vedtaket. Klagefristen er tre uker etter at du mottok dette brevet, jf. forvaltningsloven § 29. Du kan også be om å få se dokumentene i saken, jf. forvaltningsloven § 18 og § 19.

Ytterligere informasjon

På [Landbruksdirektoratets nettside](#) finner du mer informasjon om spesielle miljøtiltak i jordbruket.

Med hilsen
Flekkefjord kommune

Saksbehandlet av: Helene Reiersøl

Godkjent av: Ellen Frisell

Fra: Roar Svindland[roarsvi@online.no]
Sendt: 23.10.2025 11:11:06
Til: Postmottak SFAG[sfagpost@statsforvalteren.no]
Tittel: Fwd: Søknad NIN kartlegging

----- Videresendt melding -----

Emne:Søknad NIN kartlegging

Dato:Thu, 23 Oct 2025 10:52:45 +0200

Fra:Roar Svindland <roarsvi@online.no>

Til:Verneområde <sfag@statsforvalteren.no>, Per Goldmann Nilsen
<dammekleiva@gmail.com>, Hannah Teigland
<Hannah.Teigland@politiker.agderfk.no>, Silje Vårlid
<Silje.Varlid@kristiansand.kommune.no>, Arne Fodnestøl <arne.fodnestol@politiker-flekkefjord.no>

CC:Helene Reiersøl <helene.reiersol@flekkefjord.kommune.no>, Hege Nedrebø
Andersen <hegenedrebo@gmail.com>, sandrasvindland@hotmail.com
<sandrasvindland@hotmail.com>

Hei

Vedlagt søknad naturkartlegging Hidraheia i Flekkefjord Landskapsvernområde.

Mvh Roar Svindland

VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD
LANDSKAPSVERNOMRÅDER

Postboks 788 Stoa
4809 ARENDAL

Flekkefjord kommune

Dato: 18.09.2025
Vår ref: 20/02411-51
Deres ref:
Saksbeh.: Hans-Egill Berven
Telefon:

Utførte tiltak på sti ved nedgangen til Brufjellhålene 2025

Etter avgjørelsen fra Miljødirektoratet i klagesaken om tiltak ved Brufjell i Flekkefjord landskapsvernområde har Flekkefjord kommune fulgt opp vedtaket fra Miljødirektoratet mottatt i brev datert 23.06.2025.

Arbeidet ble innledet med flere befaringer. Innleid fagpersonell gjennomførte en ROS-analyse på hele stien, og vi mottok en rapport med forslag til tiltak. Denne ligger vedlagt.

I Miljødirektoratets vedtak ble følgende tillatelser gitt:

1. Nytt skilt rett før nedgangen til Brufjellhålene (ca. 140 x 70 cm) – feste med 4 nye hull på fjellet i samme lokasjon.
2. To små pilskilt i signalfarge (ca. 10 x 30 cm) med tekst som oppfordrer til å følge
3. fjellveggen på veien ut til platået ved Brufjellhålene.
4. Montere 3-5 klatrebøyler av typen montert i 2017 på fjellveggen, ca. i magehøyde, før og etter livbøyen på veien ut til platået, før en svinger til venstre mot selve Brufjellhålene.
5. Disse klatrebøylene festes med nye borehull i fjellveggen.
6. Montere en tredje livbøye nærmere selve ulykkesstedet. Denne festes med to borehull i fjellveggen.
7. Rasfarlig stein kan sikres på stedet, men ikke fjernes. Sikringen skal være lite synlig.

Rapport for ferdigstilte tiltak oversendes med dette. Alle tiltakene ble ferdigstilt innen 5. juli 2025.

Postadresse:
Flekkefjord kommune
Kirkegaten 50
4400 Flekkefjord

Besøksadresse:
Kirkegaten 50, 4400 Flekkefjord
E-postadresse:
post@flekkefjord.kommune.no

Telefon:
38 32 80 00
Hjemmeside:
flekkefjord.kommune.no

Bankkonto:
2801 44 37497
Foretaksregisteret:
964 967 369 MVA

Det har i 2025 også blitt montert varselstilt med tydelige symboler på parkeringsplassen og ved oppstigningen til Brufjell. I tillegg har lokalbutikken og andre reiselivsbedrifter fått skilt av kommunen og hengt dem opp ved sine inngangsdører.

Det vil bli utført reparasjoner på en av klatrewirene i tråd med vedlagt rapport. Det gjennomføres også jevnlig ettersyn av montert utstyr.

Vedlegg:

- ROS-analyse Brufjell med handlingsplan
- Rapport Brufjell juli 2025

Ved henvendelse angående saken vennligst referer til saksnr 20/02411

Med hilsen

Hans-Egill Berven

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Mottakere: STATSFORVALTEREN I AGDER, Postboks 788 Stoa
, 4809 ARENDAL
MILJØDIREKTORATET, Postboks 5672 Torgarden
, 7485 TRONDHEIM
VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD
LANDSKAPSVERNOMRÅDER, Postboks 788 Stoa
, 4809 ARENDAL

Vedlegg:

Rapport Brufjell juli 2025
ROS-analyse Brufjell med handlingsplan

Rapport Utbedringer i Brufjell 05.07.2025

Utbedringene som er utført er følgende:

- 1) Bytte ut skilt ved nedstigning til Brufjell. Skiltet ble festet med 6mm syrefaste ekspansjonsbolter. Sidene på skiltet ble også lakket med klarlakk før montering for å forlenge levetiden.

2) Montere pilskilt.

2 pilskilt ble montert med 6mm syrefaste ekspansjonsbolter. Første skilt ble montert så det er godt synlig fra nedstigning av den store steinen med trinn. Det andre er lett synlig når en kommer i retur og skal knekke rundt og ta langs veggen igjen.

3) Bolte fast stor stein på bratt svaberg i toppen av nedstigningen.

Denne ble sikret med 3 rustfrie kamstål. Alle kamstålene ble plassert med 1-3mm klaring til stein, så de både fungerer som indikatorer på bevegelse og som sikring. Steinen har noe klaring over svaberg i forkant. ca 15cm i snitt. Dette gir at hvert kamstål holder ca 2kN eller ca 200kg. Total holdekraft er da ca 6kN eller 600kg. Dersom det ikke er friksjon, trenger vi 2.7 kN for å holde steinen på plass. Dette gir oss god margin på forventet kraft, dersom noe skulle sette steinen i bevegelse.

4) Montere 3 - 5 klatrebøyler ved livebøye i hoftehøyde.

5 stk klatrebøyler ble montert ved livbøye. Bøylene er i 16mm rustfritt kamstål.

5) Montere en tredje livbøye nærmere ulykkespunktet.

Bøyen ble montert med 2 stk 6mm syrefaste ekspansjonsbolter på angitt plassering. Bøyen ble festet i braketten med vedlagte borrelås for å unngå at den forsvinner i høststormene.

6) Inspeksjon.

Alt av jernvarer i opprinnelig nedstigning ble i anledningen også inspisert og funnet i samme tilstand som i fjor etter forrige utbedring. Vaier og trinn er pr 5.7.2025 i god stand uten feil eller mangler. *

* Vaier i kause i toppen har noe slitasje og kan med fordel byttes ut til neste år.

En observasjon jeg gjorde var at samtlige turgåere som jeg kom i kontakt med under utbedringen var dypt takknemmelige over tiltakene og at Flekkefjord Kommune tok sikkerheten deres på alvor.

Flekkefjord 05.07.2025

Idar Ose

Risiko- og sårbarhetsanalyse
for området
Brufjell turistdestinasjon
samt forslag til tiltak
Høsten 2024
-
Flekkefjord kommune

Innhold

Innledning.....	3
Områdebeskrivelse	3
Geografisk plassering.....	3
Terreng og klima.....	3
Besøksstatistikk	3
Metodikk	3
Begrensninger.....	3
Risiko og sårbarheter.....	4
Generelle risikoer og sårbarheter langs hele strekningen	4
Tilrettelegging og stiforhold.....	4
Naturslitasje	4
Sykdom og skader	4
Fallende stein	5
Farer ved havet	5
Kommunikasjon og redning	5
Strekningsspesifikke risikoer	6
Strekning A – Første bakken.....	6
Strekning B -Over Brufjellet	6
Strekning C – Den første nedstigningen	8
Strekning D – Den bratteste delen	8
Foreslåtte tiltak	10
Bedre merking og tilrettelegging	10
Tiltak: Strekning A – Første bakken.....	10
Tiltak: Strekning B -Over Brufjellet	11
Tiltak: Strekning C – Den første nedstigningen	11
Tiltak: Strekning D – Den bratteste delen	12
Tiltak kommunikasjon.....	15
Tiltak skilting	15
Tiltak internkontroll	16
Tiltak: Rapportering av feil på sti og bøyler samt hendelser.	16
Eksponering, sannsynlighet og konseskvenser	16
Når ulykken er ute	18
Internkontroll.....	18
Juridisk vurdering av ansvar	19
Internkontroll og dokumentasjon.....	20
Fraskrivelse av ansvar for rapportforfatter	20
Kilder	21
Forfatter.....	21

Innledning

Denne ROS-analysen (Risiko- og sårbarhetsanalyse) har som formål å identifisere og vurdere risikoer knyttet til Brufjellhålene, samt foreslå tiltak for å redusere disse risikoene. Målet er å sikre en trygg og bærekraftig opplevelse for alle besøkende.

Områdebeskrivelse

Geografisk plassering

Brufjellhålene ligger i Flekkefjord kommune, og er kjent for sin spektakulære natur og unike fjellformasjoner. Området er en del av en kyststripe med nærhet til åpent hav og er et populært turistmål.

Terreng og klima

Området er preget av bratte klipper, smale stier, harde stigninger og krevende nedstigninger. Klimaet er kystpreget med raskt skiftende værforhold, vind og plutselig nedbør.

Besøksstatistikk

- **Årlige besøkende:** Over 30 000
- **Sesongvariasjon:** Hovedtyngden av besøk skjer i sommermånedene, men området er også besøkt resten av året.

Metodikk

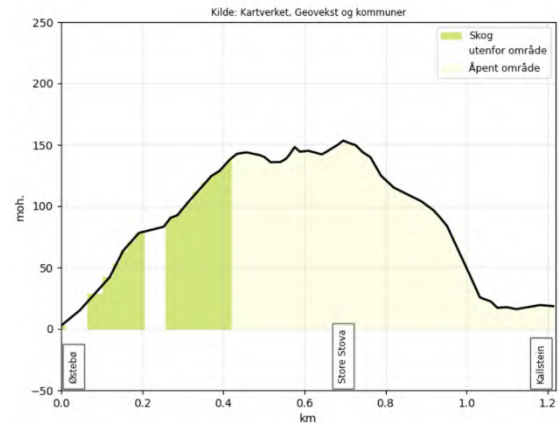
Analysen er basert på:

- Feltbefaringer
- Intervjuer med lokale myndigheter, redningstjenester og turguider
- Gjennomgang av tidligere hendelser og ulykker
- Bruk av etablert metode for å vurdere risikoer, sannsynlighet og konsekvens.

Begrensninger

Denne rapporten er begrenset til strekningen fra der stien, og stigningen begynner ytterst i Åna-Sira og korteste (og mest besøkte) sti til Brufjell. Rapporten ser ikke på strekningen parkeringsplassen til der stien begynner, eller område rundt Sandvika.

Kostnader ved eventuelle utbedringer er ikke vurdert. Det er ikke vurdert hvorvidt man må søke om tillatelse til å utbedre området hverken fra grunneiers perspektiv eller fra Statsforvalter/kommune.

Risiko og sårbarheter

Generelle risikoer og sårbarheter langs hele strekningen

Denne rapporten vil identifisere og analysere risikoer og sårbarheter knyttet til turen til Brufjellhålene. Vi starter med en generell gjennomgang av utfordringene som gjelder for hele ruten, før vi går mer detaljert inn på spesifikke områder.

Tilrettelegging og stiforhold

Stien som leder til Brufjell er i stor grad uten tilrettelegging frem til man når nedstigningen til hulene. Terrenget er preget av bratte skråninger, løse steiner og ujevnt underlag. Under fuktige værforhold blir stien spesielt glatt og på enkelte partier farlig, noe som øker risikoen for fall og skader. Den manglende tilretteleggingen gjør det utfordrende for besøkende å navigere trygt, spesielt for de som ikke er erfarne fjellvandrere.

Naturslitasje

Ettersom stien er dårlig merket og lite tilrettelagt, har det oppstått brede stier på flere steder. Besøkende forsøker ofte å unngå våte eller vanskelige partier ved å gå utenfor den opprinnelige stien. I tillegg leter mange etter riktig vei på grunn av mangelfull merking. Dette har ført til betydelig naturslitasje, hvor vegetasjonen blir tråkket ned og jordlaget erodert. Over tid kan dette føre til alvorlige miljøskader, som tap av biologisk mangfold og økt erosjon, noe som igjen kan påvirke stiens stabilitet og sikkerhet.

Sykdom og skader

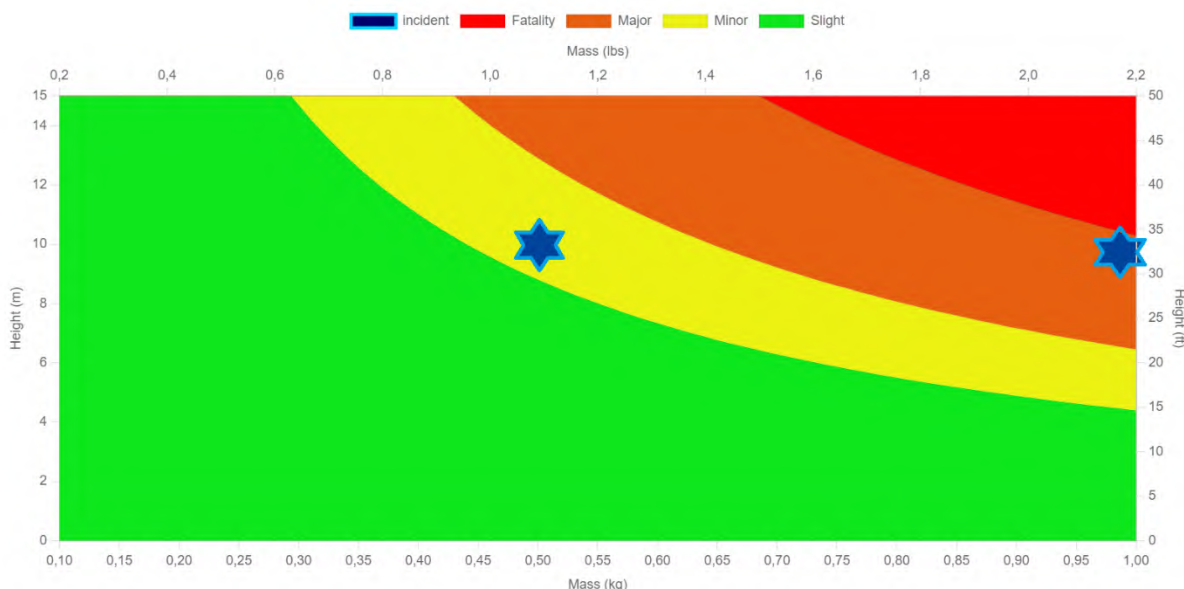
Turen til Brufjell er fysisk krevende og kan være utfordrende for mange besøkende. Risikoen for sykdom som følge av høy fysisk belastning er til stede, spesielt for personer med underliggende helseproblemer. Med tanke på det høye antallet besøkende er det sannsynlig at enkelte kan oppleve alvorlige medisinske hendelser, som hjerteinfarkt eller andre akutte tilstander, mens de er på stien.

Skader som følge av det bratte terrenget, løse steiner og glatt underlag er også en betydelig risiko. Med den store mengden mennesker som besøker området hvert år, er det nesten uunngåelig at noen vil oppleve fall, skliulykker eller overbelastning av ledd og muskler. Slike skader kan variere fra mindre forstuvninger til alvorlige brudd eller hodeskader, avhengig av omstendighetene.

Fallende stein

Faren for fallende stein gjøre seg gjeldene spesielt på to deler av strekningen. Det er beskrevet under hver strekning (se under).

Skadepotensialet ved fallende gjenstander er avhengig av flere faktorer. Masse og fra hvilken høyde gjenstanden faller fra sier noe om potensialet. Følgende viser forskjellen på en gjenstand på 0,5 kg som faller fra 10 meter til en gjenstand på 1 kg som faller fra ti meter. I tillegg vil det ha en innvirkning hvor gjenstanden treffer pasienten.

Farer ved havet

Nede ved platået ved hulene er nærheten til det åpne havet en alvorlig risikofaktor. Hvis noen skulle falle i havet her, er det nesten umulig å komme seg opp igjen på land av flere grunner:

- Få landingssteder: Kystlinjen er preget av bratte klipper og glatte steiner, noe som gir få muligheter for å klatre opp igjen.
- Værharde forhold: Området er utsatt for sterke havstrømmer og kraftige bølger. Selv på rolige dager kan understrømmer og plutselige bølger overraske besøkende.
- Begrenset redningsutstyr: Det er satt ut redningsbøyer, slik at forulykkende kan flyte bedre.

Disse forholdene gjør at et fall i havet har fått fatale konsekvenser. Risikoen for drukning er nå beviselig svært høy, og muligheten for rask redning er begrenset.

Kommunikasjon og redning

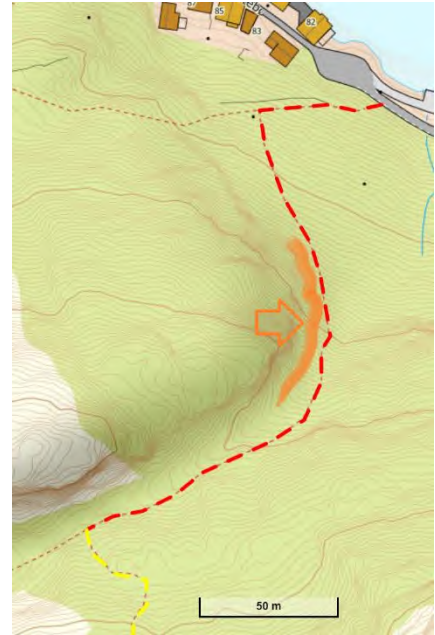
Området er vanskelig tilgjengelig for redningsmannskaper. Det krevende terrenget og dårlige kommunikasjonsforhold kan forsinke redningsaksjoner betydelig. Dette utgjør en betydelig risiko for at skader og sykdom forverres. Mangel på dekning i mobilnettene forsinker varsling og redning.

Strekningsspesifikke risikoer

Strekning A – Første bakken

Den første bakken opp fra veien er bratt og krevende. I starten er stien godt etablert og tydelig, men etter hvert som man kommer oppover bakken, blir stien (e) oppdelt og betydelig bredere. Besøkende velger forskjellige løsninger for å passere skråningen og det er omfattende erosjon av jordsmonnet i området. Den løse grusen gjør turgåere utsatt for fall og skliulykker.

Videre er det en fjellnabbe med flere løse steiner, noe som medfører risiko for å bli truffet av fallende steiner hvis man beveger seg for nær fjellveggen (markert med oransje på kartet). Selv om det er fjernet betydelige mengder stein fra fjellveggen, fører årlig erosjon til en kontinuerlig tilførsel av nytt løst materiale.

Strekning B -Over Brufjellet

Turstien fra skaret sør for Sandvikknuten og forbi Brufjellet er mindre bratt enn tidligere seksjon. Likevel er slitasjen på stien enorm fordi turgåere forsøker å finne tørre områder for å komme seg gjennom, noe som fører til at stien blir bredere og naturen mer utsatt for erosjon. Spesielt den første bakken kan være svært glatt når det er vått, og faren for fall er stor. Selv om skadepotensialet generelt er begrenset fordi man hverken sklir eller faller langt, er risikoen for mindre skader likevel til stede. Det finnes også et parti langs denne strekningen med utsatte, bratte og til dels glatte områder, som er merket med oransje på kartet.

Strekning C – Den første nedstigningen

Strekningen begynner i stikrysset som går til Sandviga/Åna-Sira/Brufjellhålene.

Den første nedstigningen utgjør den største risikoen for skade på denne strekningen. Selv om det finnes gode støttepunkter for både føtter og hender dersom man tar det rolig ned det smale juvet (merket med oransje), kan skadepotensialet ved et fall være betydelig på grunn av det steinete og fjellrike terrenget. Skadefrekvensen antas imidlertid å være lav, siden brattheten gjør at folk tar det forsiktig, og det finnes gode grep å holde i. Likevel kan området være glatt når terrenget er vått, noe som øker risikoen for fall. På grunn av dårlig merking har naturslitasjen her blitt betydelig, ettersom besøkende ofte beveger seg utenfor stien. Dette ser man godt i området merket med grønt (se bildet under).

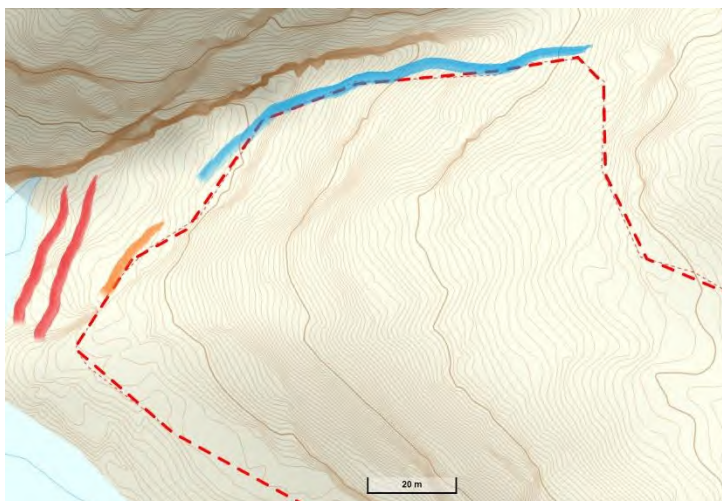
Strekning D – Den bratteste delen

Den siste strekningen ned til Brufjellhålene har det største skadepotensiale på hele turen. Stien er tilrettelagt med wire å holde i og bøyler som man kan trå på eller gripe tak i (markert med blått område), og betydelige mengder stein er fjernet for å øke sikkerheten.

Denne tilretteleggingen gjør det betydelig lettere å komme seg trygt ned til hulene, men området er fortsatt bratt og ulendt. På grunn av brattheten og den potensielle fallhøyden utgjør en ulykke her en betydelig risiko, både når det gjelder fall av personer og fallende stein.

I området ved den oransje markeringen er terrenget ujevnt, og det er uklart for besøkende hvor den beste veien videre er.

Det kan være enklest å bevege seg nærmere havet i nærheten av de to røde strekene, men dessverre har det vært dødsfall ved drukning her. Dette ser ut til å ha skjedd fordi personer har falt i havet ved det markerte røde området.

Plataet ved sjøen, som leder bort til den dråpeformede Brufjellhulen, virker trygt. Likevel er man utsatt langs kanten, og det er en risiko for å falle i sjøen fra plataet. Det er få muligheter for å komme seg opp av havet igjen hvis man faller uti; alternativet er å svømme flere hundre meter for å nå land.

Foreslåtte tiltak

Foreslåtte tiltak er i tråd med tilsvarende områder rundt omkring i Norge, dog er det ikke tatt hensyn til kostnader ved eventuelle utbedringer eller hvorvidt man må søke om tillatelse til å utbedre området hverken fra grunneiers perspektiv eller fra Statsforvalter/kommune.

Bedre merking og tilrettelegging

Stortingsmeldingen om friluftsliv; «Meld. St. 18 (2015–2016) "Friluftsliv – natur som kilde til helse og livskvalitet" legger vekt på blant annet økt tilgjengelighet til friluftsområder. Bedre tilrettelegging av stien i Brufjell vil gjøre området mer tilgjengelig og attraktivt for et bredere publikum.

Meldingen legger vekt på behovet for å øke sikkerheten i friluftsområder gjennom god infrastruktur, merking og informasjon. Forbedring av stien, inkludert sikring av farlige partier og bedre skilting, er i tråd med denne målsettingen.

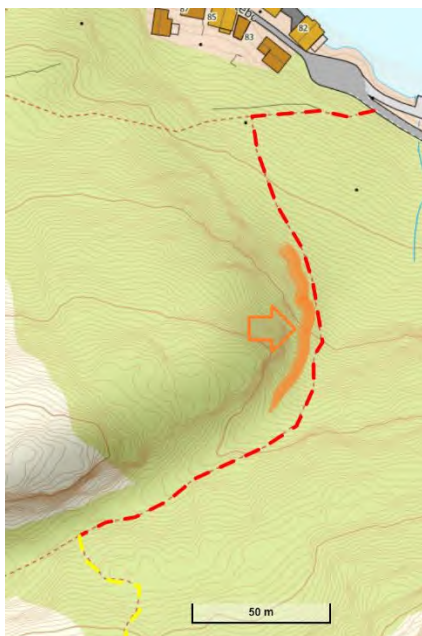
Meldingen fremhever behovet for å balansere tilrettelegging med vern av naturverdier. Ved å oppgradere stien kan man også implementere tiltak som beskytter sårbar natur gjennom styring av ferdsel.

Bedre tilrettelegging som skåner natur vil også bygge opp under Naturmangfoldloven som understreker viktigheten av å ta vare på, og å skåne naturen.

Bedre merking og tilrettelegging bør følge standarden fra «Merkehåndbok». Merkehåndboka inneholder anbefalinger og standarder for planlegging, tilrettelegging, skilting, merking og kartfesting av ferdselsårer og turruter. Målet med dette arbeidet er å få flere mennesker til å utøve friluftsliv på jevnlig basis, og sikre turister gode og trygge opplevelser i norsk natur.

Under finner man forslaget til utbedring strekning for strekning:

Tiltak: Strekning A – Første bakken

- Bedre merking av sti
- Man bør før hver sesong renske fjellveggen for løse steiner. Skadepotensialet fra fallende steiner kan være betydelig.
- Etablere trapper i tre eller stein hele strekningen.
- Stien bør legges vekk fra fjellveggen for å redusere risikoen for at steinsprang treffer forbipasserende.

Tiltak: Strekning B -Over Brufjellet

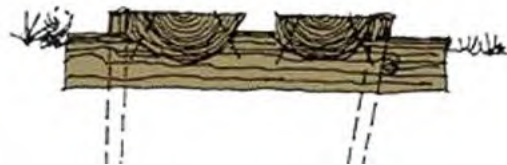

- Bedre merking av stien
- Etablere trapper i tre eller stein fra første krysset til Torvmyra.
- Legge gangbaner over myrer.
- Etablere trinn eller trapper samt håndtak på enkelte bratte partier.
- Rensking av løse steiner i oransje område (før hver sesong)

GANGBANE. Her legges planker eller stokker, som festes til underliggere, i stiens lengderetning over myr og andre våte områder.

Figuren viser gangbane bygd av halvklyvvinger som er felt ned i underliggerne for å ligge støtt.

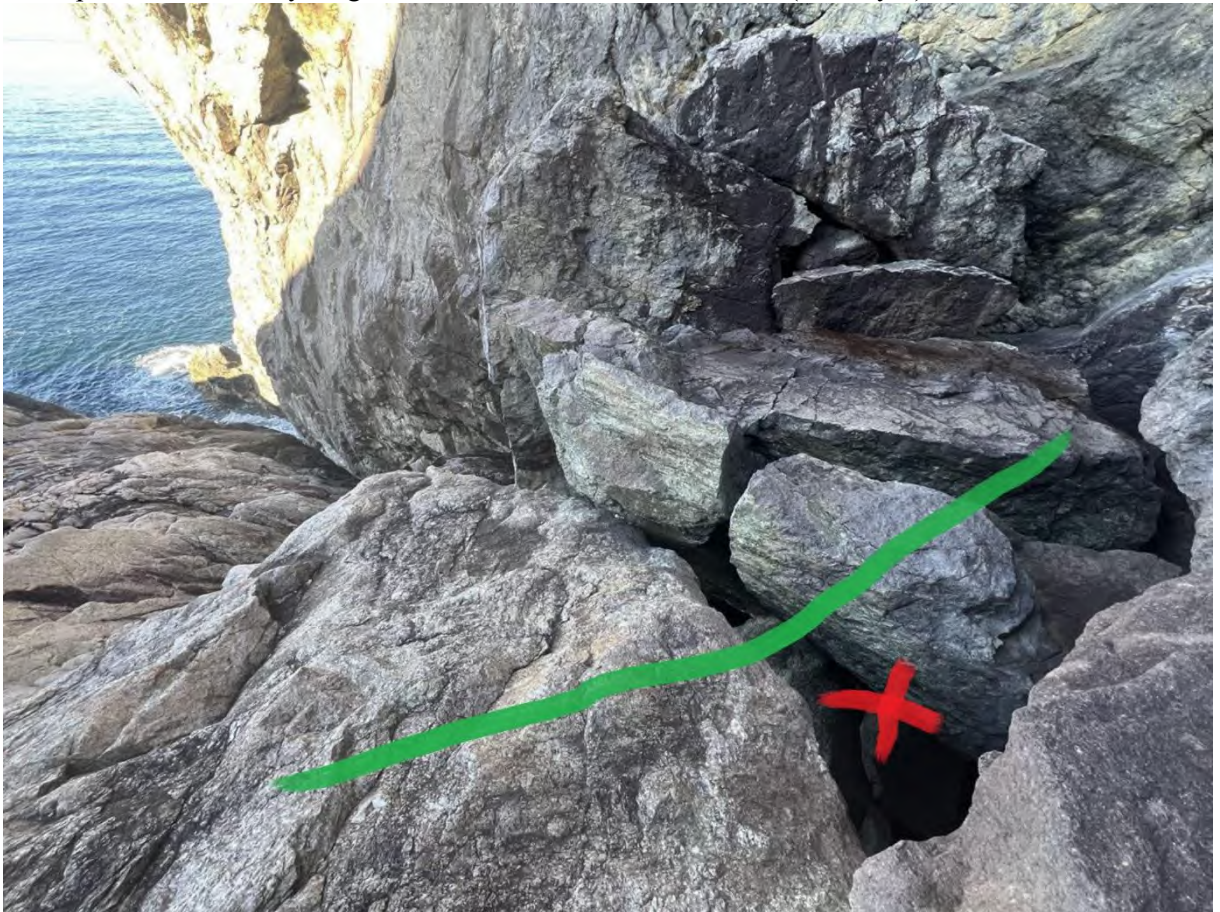
Tiltak: Strekning C – Den første nedstigningen

- Bedre merking for å styre trafikken der det gir minst naturslitasje.
- Man kan vurdere om det er nødvendig med trapper ned den bratteste delen av nedstigningen, merket med oransje.
- Rensking av løse steiner i oransje område (før hver sesong)
- Gangbane over vått område, merket med grønt.

Tiltak: Strekning D – Den bratteste delen

- Bedre merking av stien.
- Størst reduksjon av risiko hadde man fått ved etablering av trapper på dette strekket. Men om det er uaktuelt, så vil bør man:
- Utbedring av installerte wire og bøyer.
- Sette inn enkelte trinn i løs ur.
- Ta vekk ødelagt infrastruktur.
- Etablere flere bøyer minimum 16 mm
- Vurdere dobbel sti, så man unngår propp i trafikken på travle dager
- Rensking av stein i området (før hver sesong)
- Legge om stien der man konsekvensen om man faller blir stor:
Stien går idag over store steiner på nederste del (grønn strek). Det er relativt enkelt å gå, men det er potensial for betydelige fall i mellomrom mellom steinene (rødt kryss).

Det anbefales sterkt å legge om ruta her langs sørlig fjellside som vist på bildet under i grønt. Det krever dog enkelte bøyer å gå på.

Med dette tiltaket vil man redusere faren for fall betydelig.

- Ved etablering av gangbane (illustrert i oransje under) vil man holde besøkende langs fjellet mot sør og unngå området der man har opplevd dødsfall (merket med et rødt kryss).
- Man bør også etablere en form for rekkverk/wire å holde i (merket med grønt), da området kan oppfattes som ulendt og bratt. Inngrepet er < 15 meter i lengde.

- Kjettingrekkverk mot sjøen (merket med rødt) med tilhørende skilting kan redusere risikoen for at besøkende tar seg ut i området som har vist seg fatalt.

- Pga. vanskeligheter med å komme seg i land igjen, så kan man vurdere bøyler og/eller flyttbare taustiger fra havnivå og opp slik at man kan komme seg i land igjen om man faller uti. Med tydelige malte piler for å vise vei til bøyler slik at man vet hvor man kan komme i land igjen.

Dog åpner dette en ny risiko at besøkende ser på dette som et tiltak for å bruke Brufjell som badeplass, som kan utløse flere farlige situasjoner. Om man velger å gå for dette tiltaket, så må det tydelig skilting på plass som viser til at tiltaket KUN er for redning.

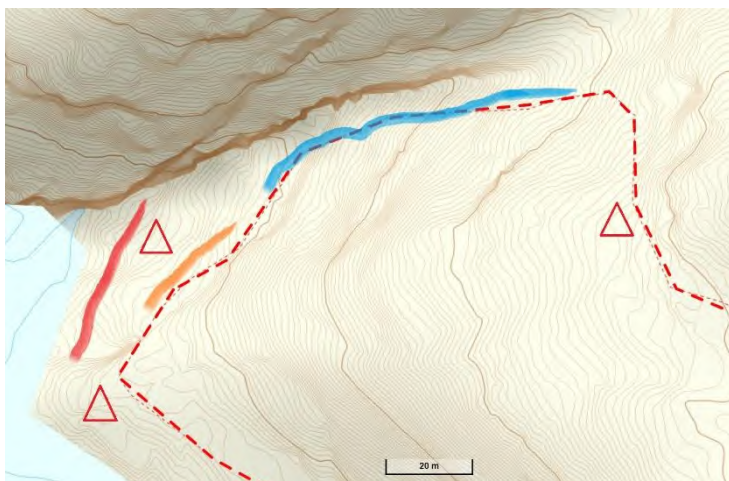
Tiltak kommunikasjon

Gå i dialog med Telenor og Telia om å etablere mobildekning i området, for å oppnå tidlig varsling og unngå forsinkelser ved redningsoperasjoner.

Tiltak skilting

- Tydeligere og enkel skilting i begynnelsen av stien som viser farene ved å besøke Brufjellhålene. Oppfordre til aktsomhet og ansvarlig oppførsel, og evt. informere om nødvendige forberedelser og utstyr.
- Tydelig skilting ved begynnelsen av nedstigningen på strekning D, for å gjøre besøkende oppmerksom på farene. Her kan man gjerne gjøre det overtydelig for at besøkende skal forstå alvoret.
- Tydelig skilting i bunnen av juvet på strekning D for å gjøre besøkende oppmerksom på farene ved å gå nær sjøen
Ytterligere skilt alle tre plassene nevnt over, der man oppfordrer besøkende til å rapportere mangler og skader på etablert infrastruktur.
- Man bør også informere om alarmtelefonnummer og hvor man sannsynligvis kan få mobildekning.

Tiltak internkontroll

Ved tilrettelegging som nevnt over kommer en del krav (se eget kapittel). For å oppfylle disse kravene foreslås det følgende:

- Jevnlig kontroll og vedlikehold av installasjoner
- Dokumentert kontroll av installasjoner
- Internsystem for rapportering av feil, mangler og hendelser (se neste punkt)
- Årlig oppdatering av risiko og sårbarhetsanalysen der man tar hensyn til erfaring og hendelser.

Tiltak: Rapportering av feil på sti og bøyler samt hendelser.

Man bør vurdere å innføre et system der besøkende kan rapportere inn skader og mangler på etablert infrastruktur, samt evt. skader/hendelser som kan være nyttig for installasjonseier å vite om. Ved hjelp av QR kode på skilt med oppfordring til å rapportere, så kan man få tidlig varsling hvis ting ikke er som det skal. Rapporteringssystemet bør inneholde muligheten for å sende både tekst og bilder. Rapporten foreslår slike QR koder alle tre plasser nevnt over, dog er man avhengig av mobildekning for å kunne benytte dette. Dette kommer i tillegg til jevnlig inspeksjoner fra tiltakshaver.

Eksponering, sannsynlighet og konsekvenser

Eksponering: Dette refererer til hvor ofte en risiko oppstår eller hvor lenge personer, miljø eller systemer er utsatt for en risiko. Jo høyere eksponering, desto større er sjansen for at en hendelse vil skje over tid. For eksempel, en sti som brukes daglig av mange mennesker, har høy eksponering.

Sannsynlighet: Dette er et mål på hvor sannsynlig det er at en risiko vil materialisere seg, det vil si at en hendelse faktisk inntreffer. Sannsynligheten kan variere fra "svært usannsynlig" til "svært sannsynlig", basert på faktorer som forholdene på stedet, vedlikehold, eller vær.

Konsekvens: Dette beskriver hvor alvorlig utfallet av en risiko vil være hvis den inntreffer. Konsekvenser kan være små (som mindre skader eller ubehag) eller store (som alvorlige skader, miljøskader eller tap av liv). Den første tabellen under gir et numerisk utregning av risiko før tiltak blir gjort. Risikoen er fargelagt med rødt som største alvorlighetsgrad via oransje, gult og grønt som minste alvorlighetsgrad.

Ved gjennomførte tiltak reduseres i stor grad risikoen for alle tiltak. Men i siste kolonne kan man se hvilke tiltak som gjør største reduksjon i risiko. Høyt tall, og mørkes grønn gir største reduksjon av nevnte risiko.

		Før tiltak			Etter tiltak						
Nr.	Risiko	Eksponering	Sannsynlighet	Konsekvens	Risiko	Nr. Tiltak	Eksponering	Sannsynlighet	Konsekvens	Risiko	Reduksjon
1	Naturslitasje strekning A	Kontinuerlig	Svært sannsynlig	Alvorlig	15	1 Trapp/merking	Meget sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning	6	9
2	Naturslitasje strekning B	Kontinuerlig	Svært sannsynlig	Alvorlig	15	2 Trapp/merking/gangbane	Meget sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning	6	9
3	Naturslitasje strekning C	Kontinuerlig	Svært sannsynlig	Alvorlig	15	3 Trapp/merking/gangbane	Meget sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning	6	9
4	Naturslitasje strekning D	Kontinuerlig	Svært sannsynlig	Alvorlig	15	4 Trapp/merking	Sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning	7	8
5	Fjellsprang strekning A	Av og til	Sannsynlig	Meget alvorlig	13	5 Legg om sti/renske for stein	Sjeldent	Mulig	Ingen eller marginal	7	6
6	Fjellsprang strekning B	Av og til	Mulig	Moderat alvorlighetsgrad	10	6 Rensking løse steiner enkelte plasser	Sjeldent	Mulig	Mindre innvirkning	8	2
7	Fjellsprang strekning C	Av og til	Mulig	Moderat alvorlighetsgrad	10	7 Rensking løse steiner enkelte plasser	Sjeldent	Mulig	Mindre innvirkning	8	2
8	Fjellsprang strekning D	Av og til	Sannsynlig	Meget alvorlig	13	8 Rensking løse steiner enkelte plasser	Sjeldent	Mulig	Alvorlig	10	3
9	Fall/skade strekning A	Av og til	Sannsynlig	Mindre innvirkning	10	9 Trapp	Sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning	7	3
10	Fall/skade strekning B	Av og til	Sannsynlig	Mindre innvirkning	10	10 Trapp	Sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning	7	3
11	Fall/skade strekning C	Av og til	Sannsynlig	Moderat alvorlighetsgrad	11	11 Trapp	Sjeldent	Mulig	Mindre innvirkning	8	3
12	Fall/skade strekning D	Kontinuerlig	Sannsynlig	Meget alvorlig	15	12 Trapper på de bratteste strekkene	Meget sjeldent	Svært usannsynlig	Moderat alvorlighets	6	9
13	Fall/skade strekning D	Kontinuerlig	Mulig	Alvorlig	13	13 Bedre tilrettelegging med bøyler og wire	Ofte	Mulig	Alvorlig	12	1
14	Fall/skade strekning D	Kontinuerlig	Mulig	Meget alvorlig	14	14 Omlagging sti	Nesten aldri	Usannsynlig	Mindre innvirkning	7	7
15	Fall/skade strekning D	Ofte	Mulig	Meget alvorlig		15 Gangbane/rekkverk langs fjellet nederst	Sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning		
16	Fall/skade strekning D	Ofte	Mulig	Meget alvorlig	13	16 Rekkverk mot sjøen	Meget sjeldent	Usannsynlig	Meget alvorlig	9	4
17	Oppmerksomhet	Av og til	Mulig	Mindre innvirkning	9	17 Skilting	Meget sjeldent	Usannsynlig	Mindre innvirkning	6	3
18	Dårlig dekning	Ofte	Sannsynlig	Meget alvorlig	14	18 Bedre dekning	Nesten aldri	Svært usannsynlig	Ingen eller marginal	3	11
19	Ikke mulig å komme opp i nesten aldri		Svært sannsynlig	Meget alvorlig	11	19 Bøyler/stiger fra havet og opp	Nesten aldri	Sannsynlig	Meget alvorlig	10	1
20	Mangel på internkontroll	Kontinuerlig	Sannsynlig	Meget alvorlig	15	20 Jevnlign internkontroll	Av og til	Mulig	Moderat alvorlighets	10	5

Det kan være verdt å legge merke til at dette er generisk måte å regne risikoreducerende tiltak på, og at for enkelte tiltak kan beskrivelsen som «nesten aldri, sannsynlig, meget alvorlig!» etc. virke noe underlig. Dog er man ute etter de numeriske verdier for å se om tiltaket reduserer risikoen i stor eller liten grad. Selv om et tiltak i liten grad reduserer en risiko, så vil det likevel kunne være nødvendig å gjennomføre tiltaket. Som eksempel kan vi vise til rensking av stein på strekning D. Selv om man årlig rensker for løse steiner, vil man kunne oppleve at steiner faller ned pga. erosjon og vær. Så selv om tiltaket gir en mindre reduksjon i risiko, så vil konsekvensen av å ikke gjøre det være fortsatt for høy.

Når ulykken er ute

Brannvesenet i Flekkefjord har mest kompetanse på redning i fra Brufjellområdet og bør rådføres om tiltak som kan lette deres arbeid. Denne rapporten går ikke inn på dette.

Internkontroll

Produktkontrollen § 3 andre ledd pålegger den som eier eller leder en virksomhet som tilbyr forbrukertjenester, eller som utfører arbeid i slik virksomhet, å vise aktsomhet og iverksette rimelige tiltak for å forebygge at tjenesten medfører helseskade. Mottakeren av tjenesten har også plikt til å være aktsom ved bruk. Tilretteleggeren har dermed ansvar for å forebygge helseskade ved å treffe rimelige tiltak, selv om de ikke automatisk holdes ansvarlig dersom en utøver skader seg.

For å oppfylle dette ansvaret bør man:

- **Kartlegge faremomenter:** Identifisere risikoer knyttet til tilretteleggingen.
- **Prioritere tiltak:** Bestemme hvilke risikoer som skal reduseres eller fjernes.
- **Følge opp:** Etablere rutiner for tilsyn, reparasjon, utbedring, skilting og varsling, samt eventuelt fjerne tilrettelegging eller stenge anlegget.

Internkontrollforskriften krever at det forebyggende arbeidet dokumenteres skriftlig. Ved tilrettelegging bør man derfor:

- **Dokumentere sikkerhetsarbeidet:** Utarbeide skriftlige planer og tiltak for risikoreduksjon.

Forslag til tiltak for å oppfylle forskriftene:

1. **Utføre en risikoanalyse:**
 - Kartlegg potensielle farer langs ruten.
 - Vurder sannsynlighet og konsekvens av hver fare.
2. **Implementere sikkerhetstiltak:**
 - Forbedre og vedlikeholde stier og klatreinntallasjoner.
 - Installere rekkverk eller gjerder ved farlige områder.
 - Oppdatere skilting med advarsler og informasjon om vanskelighetsgrad.
3. **Etablere rutiner for tilsyn og vedlikehold:**
 - Regelmessig inspeksjon av ruten og utstyret.
 - Fastsette ansvarlige personer for tilsyn.

- Dokumentere funn og tiltak som er gjennomført.
- 4. Utarbeide skriftlige prosedyrer og retningslinjer:**
- Beskrive hvordan ulike oppgaver skal utføres sikkert.
 - Inkludere HMS-rutiner for både ansatte og frivillige. Det kan være redningsmannskaper eller andre institusjoner som gjør inspeksjon eller har tjenester i området.
 - Opprette en beredskapsplan for nødsituasjoner. I dette tilfelle vil Brannvesenet i Flekkefjord være viktigste samarbeidspartner. Dog er det viktig å dokumentere dette arbeidet.
- 5. Gi opplæring til tilretteleggere (hvis aktuelt):**
- Tilby kurs i førstehjelp og sikkerhetsprosedyrer.
 - Sørge for at alle involverte er kjent med gjeldende retningslinjer.
- 6. Informere brukerne:**
- Tilgjengeliggjøre informasjon om ruten ved startpunktet og før spesielle farer/risikoområder.
 - Oppfordre til aktsomhet og ansvarlig oppførsel.
 - Evt. informere om nødvendige forberedelser og utstyr.
- 7. Sørge for tilgjengelig førstehjelpsutstyr og kommunikasjon (hvis aktuelt):**
- Plassere førstehjelpssett på strategiske steder.
 - Vurdere behovet for nødtelefoner eller varslingssystemer om man ikke har kommunikasjon via mobilnettet tilgjengelig.
- 8. Overholde HMS-krav ved arbeid på ruten:**
- Sikre trygge arbeidsforhold for de som utfører vedlikehold.
 - Bruke riktig verneutstyr og følge sikkerhetsprosedyrer.
- 9. Jevnlig kommunikasjon mellom brukere**
- Jevnlige samarbeidsfora mellom aktuelle parter for oppdatering av internkontrollsystemet. Gjennomgang av avvik og erfaring bør stå på agendaen.
 - Gjennomføre møter med aktuelle parter for å lære av eventuelle hendelser.

Ved å gjennomføre disse tiltakene oppfyller man kravene i produktkontrollloven og internkontrollforskriften, samtidig som man bidrar til en trygg opplevelse for brukerne og et sikkert arbeidsmiljø for de som tilrettelegger.

Juridisk vurdering av ansvar

Man bør søke en profesjonell juridisk vurdering av ansvaret man har med å tilrettelegge, eller la være å tilrettelegge Brufjell. Følgende tekst er en generell guideline:

Den som eier eller forvalter et område med stor risiko for skader, som turstier, ser ut til å ha et klart juridisk ansvar for å sørge for at nødvendige sikkerhetstiltak er på plass. Dette følger av

produktkontrollloven § 3 andre ledd, som pålegger virksomheter som tilbyr forbrukertjenester å vise aktsomhet og iverksette rimelige tiltak for å forhindre helseskade. I denne sammenheng er Flekkefjord kommune eller annen ansvarlig for Brufjellhålene forpliktet til å sikre at området er tilstrekkelig tilrettelagt for besøkende, og at nødvendige tiltak er iverksatt for å redusere risikoen.

I tilfeller der det ikke er tilstrekkelig sikret, kan ansvarshaver bli holdt juridisk ansvarlig for eventuelle ulykker eller skader som oppstår som følge av mangelfulle sikkerhetstiltak

For å redusere risiko for juridisk ansvar må Flekkefjord kommune, eller den ansvarlige for området, derfor:

- Utføre risikovurderinger jevnlig.
- Iverksette nødvendige sikkerhetstiltak som merking, sikring av stier, og regelmessig vedlikehold.
- Sørge for god og tydelig informasjon om potensielle farer i området, for eksempel ved hjelp av skilting.

Internkontroll og dokumentasjon

Internkontrollforskriften pålegger videre ansvarshavere for friluftsområder å dokumentere sikkerhetsarbeidet. Dette innebærer at det må foreligge skriftlig dokumentasjon som viser hvilke tiltak som er gjort for å forebygge ulykker. Rapporten legger frem konkrete forslag til slike tiltak, som omlegging av stier, bedre merking, og sikring med wire og bøyler, som vil være avgjørende for å redusere risikoen for skader og unngå ansvar ved eventuelle hendelser. Se eget kapittel.

Fraskrivelse av ansvar for rapportforfatter

Det er viktig å understreke at denne ROS-analysen er ment som et rådgivende dokument som identifiserer risikoer og foreslår mulige tiltak. Undertegnede, som har utarbeidet rapporten, har utført arbeidet basert på gjeldende metoder og beste praksis for risikovurdering. Ansvaret for gjennomføring av tiltak og oppfølging av sikkerheten i området påhviler imidlertid den som har det formelle ansvaret for forvaltningen av Brufjellhålene, herunder Flekkefjord kommune eller andre relevante aktører.

Det er også verdt å merke seg at rapporten er basert på vurderinger av risiko og foreslåtte løsninger på et gitt tidspunkt. Forfatteren kan ikke holdes ansvarlig for eventuelle endringer i forholdene i området, eller for mangler ved gjennomføringen av de foreslåtte tiltakene. Ansvarsforholdet må dermed ligge hos den som har vedtatt å gjennomføre tiltakene, og det er deres ansvar å følge opp og sikre at nødvendige tiltak blir iverksatt og vedlikeholdt over tid.

Rapporten fungerer som en veiledning for å støtte beslutningstakere i deres vurderinger, men det er viktig at disse aktørene selv gjør grundige vurderinger av tiltakene i samarbeid med relevante eksperter og juridiske rådgivere.

Kilder

Norsk Kartverk

Merkehåndboka (2019) Den Norske Turistforening } Innovasjon Norge } Friluftsrådernes Landsforbund

Meld. St. 18 (2015–2016) "Friluftsliv — natur som kilde til helse og livskvalitet"

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Forfatter

Kjetil Bentsen har ledet arbeidet med utarbeidelse av denne rapporten. Bentsen er HMS-sjef for alle Siemens Gamesa Renewable Energy AS sine vindparker i Norge, og har omfattende erfaring med risiko- og sårbarhetsanalyser. Han er også instruktør for redning i høyden og arbeidsklatrer med IRATA Level 1-sertifisering, samt autorisert ambulansarbeider. Kjetil har en unik kombinasjon av sikkerhetskompetanse, redningskompetanse og praktisk erfaring, Kjetil er også hovedinstruktør for Global Wind Safety (GWO) og har vært med under etableringen av Via Ferrataen i Jøssingfjord, og var blant annet også primus motor for utviklingen av Trollpikken som turistdestinasjon.

STATSFORVALTEREN I AGDER

Postboks 504

4804 ARENDAL

Miljø og forvaltning

Dato: 24.10.2025

Vår ref: 25/03266-2

Deres ref:

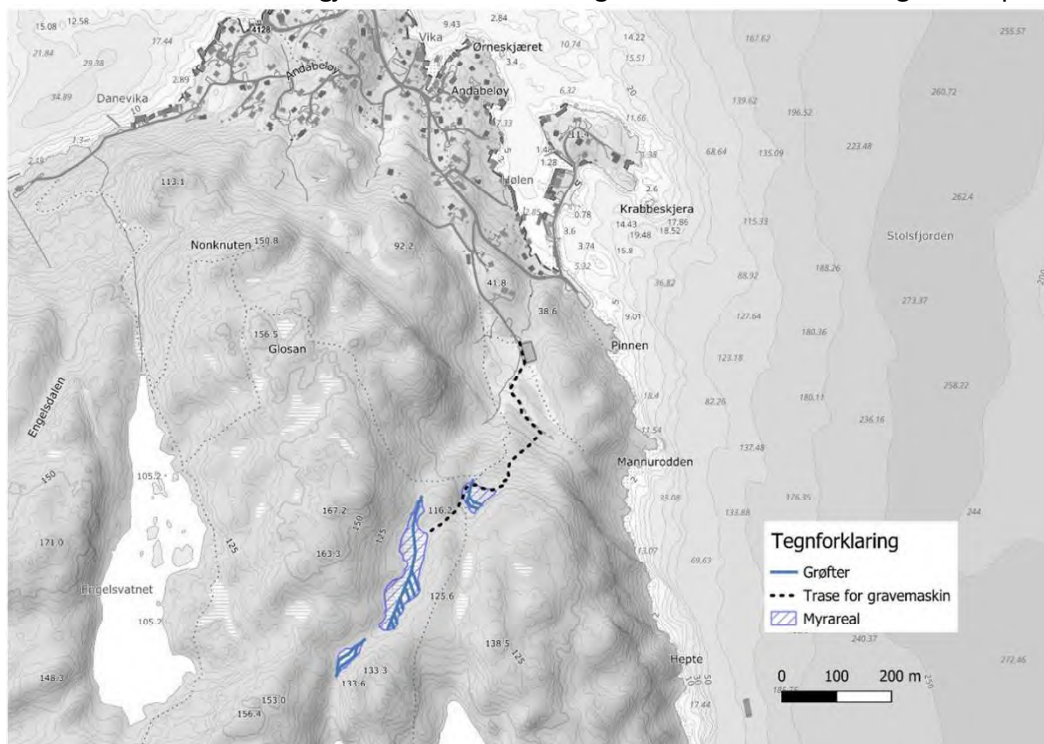
Saksbeh.: Trond Konstali

Telefon:

Behandling om motorisert ferdsel, i forbindelse med naturrestaurering av myrer på Andabeløy

Etter delegert myndighet er det fattet følgende vedtak:

Etter en totalvurdering gis det tillatelse til motoriser ferdsel av gravemaskin og ATV for transport av utstyr og personer i forbindelse med restaurering av to myrer i regi av Verneområdestyret for Oksøy-Ryvingen og Flekkefjord Landskapsvernområde, i henhold til kartet under. Tillatelsen gjelder for inntil 40 dager i tidsrommet fra i dag til 15 april 2026.

Postadresse:
Flekkefjord kommune
Kirkegaten 50
4400 Flekkefjord

Besøksadresse:
Kirkegaten 50, 4400 Flekkefjord
E-postadresse:
post@flekkefjord.kommune.no

Telefon:
38 32 80 00
Hjemmeside:
flekkefjord.kommune.no

Bankkonto:
2801 44 37497
Foretaksregisteret:
964 967 369 MVA

Hjemmel: Motorferdselloven § 6, Kommunen vurderer det slik at særlige vilkår er oppfylgt siden transportbehovet er av en slik art at det vanskelig kan transporteres på en annen måte.

Motorferdselloven Det er noen unntak som er direkte hjemlet i loven og forskrift. Flekkefjord kommune kan ikke se at omsøkt transport i forbindelse med restaurering av to myrer er unntatt for søknadsplikten verken i lov eller forskrift.

Transporten blir derfor vurdert som en normal dispensasjon etter motorferdselloven, etter søknad.

Vurdering

Fordelen med denne transporten er at en får restaurert myrene og at en kan fjerne eventuelle kjøreskade med gravemaskin på vei ut. tillatelsen skal medbringes i felt, og vises ved eventuell kontroll. Ferdselen skal skje så hensynsfullt som mulig for å unngå skade og ulempe for naturmiljø og mennesker, jf. motorferdselloven § 8.

Som part i saken har du rett til å klage på vedtaket. Fristen for å klage er 3 uker fra du mottar dette brevet. Hvis du ønsker å klage, sender du en skriftlig klage på e-post til post@flekkefjord.kommune.no eller per post til Flekkefjord kommune, Kirkegaten 50, 4400 Flekkefjord.

Ved henvendelse angående saken vennligst referer til saksnr 25/03266

Med hilsen

Trond Konstali

Brevet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur.

Fra: Trond Konstali[Trond.Konstali@flekkefjord.kommune.no]
Sendt: 27.10.2025 13:12:40
Til: Skansen, Ronny[Ronny.skansen@statsforvalteren.no]
Tittel: 25/03266-1 - Søknad om motorisert ferdsel i forbindelse med naturrestaurering av to myrer på Andabeløy

Henviser til møte 7.10.25 og bekrefter at kommunen vurderer tiltaket i Skaret/Kleiva (40-60 meter), som midlertidig driftsveg innunder landbruksveiforskriften.

Svar på søknad om motorisert ferdsel ligger vedlagt, ble også sendt til postmottak.

Trond Konstali
Skogbrukssjef
Samfunn og teknikk
[Facebook](#) og [Instagram](#)

Kirkegaten 50
4400 Flekkefjord
Mobil: 94162701
flekkefjord.kommune.no

**Flekkefjord
kommune**

E-post til Flekkefjord kommune er journalpliktig etter arkivloven og kan bli publisert på kommunens digitale postliste. E-post kan også være et offentlig saksdokument som andre kan få innsyn i etter offentliglovens regler.

VERNEOMRÅDESTYRET FOR OKSØY-RYVINGEN OG FLEKKEFJORD LVOen

Nasjonalpark- og verneområdestyrer

Kommuner med forvaltningsmyndighet for verneområder

Trondheim, 28.10.2025

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/15362

Saksbehandler:
Tone Lise Alstad Eid

Skadefelling og lisensfelling i verneområder

Miljødirektoratet har mottatt flere spørsmål om krav om tillatelse til skadefelling og lisensfelling innenfor verneområder. Bakgrunnen for spørsmålene er at verneforskriftene har ulike unntaksbestemmelser knyttet til felling av vilt.

Verneforskriftene gjelder side om side med annet regelverk. Det innebærer at aktiviteter og tiltak i verneområder må være tillatt både etter verneforskriften og annet regelverk aktiviteten eller tiltaket reguleres etter, som for eksempel viltloven eller motorferdselloven.

Hvert enkelt verneområde har en egen verneforskrift. Verneforskriftene er vedtatt på ulikt tidspunkt og da etter ulike maler. Dette innebærer at reglene vil variere mellom områdene. Dette er ikke alltid tilsiktet, noen problemstillinger ble ikke vurdert eller var ikke aktuelle på vernetidspunktet.

De konkrete reglene om skadefelling og lisensfelling følger av viltloven som regulerer jakt, fangst og felling av vilt.

I de fleste verneområder gir verneforskriften direkte unntak for jakt. Dette innebærer at jakt kan skje i verneområdet i tråd med viltlovens regler.

I nyere verneforskrifter er det også gjort unntak for felling. Dette varierer imidlertid mellom områdene, i noen områder er det kun gjort unntak for skadefelling og ikke lisensfelling.

Gjeldende forskriftsmaler har et generelt unntak for felling, og for noen verneområder som ikke har slikt unntak i eksisterende verneforskrift kan det være behov for å endre verneforskriften på dette punktet. Slike innholdsmessige endringer kan ikke gjøres av Miljødirektoratet etter delegert myndighet. Miljødirektoratets myndighet til å gjøre endringer i vedtatte verneforskrifter følger av naturmangfoldloven § 34 sjette ledd. Siden endring av verneforskrifter krever høring og vedtak ved kongelig resolusjon, er det etter Miljødirektoratets vurdering hensiktsmessig å gjøre slike endringer sammen med andre endringer eller revisjonsbehov i de aktuelle forskriftene.

I områder hvor det i verneforskriften ikke er gjort unntak for skadefelling og/eller lisensfelling, krever denne aktiviteten tillatelse og må behandles på samme måte som alle andre tiltak som må søknadsbehandles i verneområdet.

Det er den enkelte jeger som må ha tillatelse. Det er imidlertid ikke noe i veien for at en person søker på vegne av flere, f.eks. et jaktlag. Forvaltningsmyndigheten kan utforme standardiserte tillatelser som går ut til de som søker. En slik tillatelse kan også gjelde hele verneområdet dersom det er grunnlag for dette, eller gis som en samletillatelse til flere så lenge det fremgår av tillatelsen hvem som er omfattet.

En tillatelse må fylle kravene til enkeltvedtak og også omfatte de vurderinger verneforskriften og naturmangfoldloven krever. I tilfeller hvor verneforskriften ikke har særskilt bestemmelse som åpner for å søke om tillatelse, må søknaden vurderes etter naturmangfoldloven § 48.

Det vil være mulig å gi en flerårig dispensasjon i områder hvor det vurderes som aktuelt at behov for felling ofte oppstår. Alternativet er at det omsøkes når behovet oppstår. Dersom det er behov i en akutt situasjon, for eksempel ved skadefelling, kan forvaltningsmyndigheten gi en muntlig dispensasjon som skriftliggjøres i ettertid.

Det er viktig at eventuelle tillatelser som gis er kontrollerbare. Også eventuelle flerårige dispensasjoner må være avgrenset i tid, slik at dispensasjonen ikke innebærer en forskriftsendring.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Tone Lise Alstad Eid
seksjonsleder

Statsforvalteren i Agder
Postboks 504
4804 ARENDAL

Trondheim, 24.10.2025

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2025/15346

Saksbehandler:
Gunnar Kjærstad

Ekstremvær og skader i verneområder

Klimaendringene gjør seg gjeldende og fører til hyppigere episoder med ekstremvær. Miljødirektoratet som overordnet forvaltningsmyndighet, får i etterkant av slike værhendelser en rekke spørsmål og henvendelser fra forvaltningsmyndighetene for verneområder. Hensikten med dette brevet er å informere om hva forvaltningsmyndighetene på generell basis bør vurdere etter ekstremvær.

Registreringer etter stormhendelser i Naturoppdrag

I 2023 kom ekstremværet Hans som førte til jordskred, flom, oversvømmelser og store skader på infrastruktur. Et betydelig oppryddingsarbeid ble nødvendig. Store deler av landet opplevde nylig stormen Amy, noe som medførte rotvelt, knekte trær, skader på bygninger, installasjoner og infrastruktur, i tillegg til gjenstander på avveie.

Vi ønsker nå å få en oversikt over resultatet av Amy i verneområder. Vi har opprettet en ny kategori i Naturoppdrag for registrering av skader etter stormhendelser. Kategorien heter "Storm" og ligger under "Geologiske hendelser naturkatastrofer". Alle som registrerer skader etter storm, skal legge inn registreringene i denne kategorien. Slike registreringer kan gi oss oversikt over resultatet av stormhendelser i verneområder, i tillegg til verdifull informasjon som kan bidra til tiltak for bedre klimatilpasning.

Behov for tiltak etter ekstremvær

I de fleste verneområder er det en målsetting at de naturlige økologiske prosessene skal kunne skje uten at det gjennomføres tiltak som påvirker disse prosessene, og normalt er vegetasjonen, herunder døde busker og trær, fredet mot skade og ødeleggelse i verneområdene. At trær blåser over ende, er helt naturlig og utløser ikke automatisk oppryddingstiltak. Det er en generell mangel på død ved i naturen, også i verneområder. Død ved gir levested og næring til en lang rekke arter, frigjør næringsstoffer til jorda og spiller en rolle i å regulere vann og karbon i økosystemet. Registrering av vindfall i Naturoppdrag vil dermed som hovedregel *ikke* utløse behov for tiltak.

I verneområdene kan det likevel være behov for opprydding dersom ekstremvær eller andre hendelser har ført til skader på bygninger eller andre installasjoner. Videre kan vindfall være til hinder for fremkommelighet på stier eller veier i området. Som utgangspunkt ligger ansvaret for

sikkerhet ved ferdsel i naturen hovedsakelig hos den enkelte som ferdes der. Det kan likevel være et behov for å fjerne trær som har falt over veier og stier, eller som står i fare for å falle.

Vern innebærer en rådighetsbegrensning ved at verneforskriften setter begrensninger på tiltak og aktiviteter i verneområdet. Men grunneier beholder eiendomsretten, og verneforskriften endrer ikke grunneiers rettigheter og plikter etter annet regelverk, eller at forvaltningsmyndigheten overtar grunneiers ansvar for farlige innretninger mv. på egen eiendom. Se nærmere om rettsvirkninger av vernevedtak i Rundskriv om forvaltning av verneforskrifter (M106-2014) kap. 2.

Verneforskriftene har som regel unntak for vedlikehold. Dette innebærer at grunneier eller eier av innretninger i verneområdet kan utføre vedlikehold uten søknad. I områder med eksisterende stier vil adgangen til vedlikehold innebære at man kan rydde nedfall over sti og holde stier og veier åpne for ferdsel. Imidlertid er også død vegetasjon vernet i verneområdene. Dette innebærer at vegetasjon som ryddes primært skal forbli i verneområdet.

Forvaltningsmyndighetens ansvar er å forvalte verneområdet i tråd med verneformålet og å treffe nødvendige tiltak hvis verneverdier trues. Dersom ekstremvær eller andre hendelser fører til skader som er en direkte trussel for verneverdier, vil det være forvaltningsmyndighetens ansvar å iverksette nødvendige tiltak. Dette kan også innebære å rydde nedfalte trær, hvis disse for eksempel forringer habitatet til truede arter.

Ønske eller behov for oppryddingstiltak vil imidlertid ofte være knyttet til andre hensyn enn hensynet til verneverdier. Dette kan både være tiltak av hensyn til besøksforvaltning, og av hensyn til sikkerhet ved ferdsel i området eller for å forhindre skader på bygninger og andre anlegg.

Dersom forvaltningsmyndigheten på eget initiativ eller på bakgrunn av konkrete henvendelser ser behov for oppryddingstiltak, må forvaltningsmyndigheten ha dialog med grunneier om gjennomføring av tiltak. Forvaltningsmyndigheten må da vurdere om aktuelle tiltak faller inn under verneforskriftens unntak for vedlikehold, eller om tiltaket krever dispensasjon fra verneforskriften eller er et skjøtselstiltak som kan gjennomføres etter naturmangfoldloven § 47.

I verneområder der staten v/Miljødirektoratet er grunneier, ønsker vi at forvaltningsmyndigheten ved behov rydder vindfall, men at trærne blir liggende i området som død ved. Forvaltningsmyndigheten bør også vurdere om det i verneområder med mye ferdsel er trær som står i fare for å falle over stier og vurdere aktuelle tiltak. I verneområder der andre enn staten v/Miljødirektoratet er grunneier, kan forvaltningsmyndigheten gjøre tilsvarende tiltak, men da etter avklaring med grunneier.

Finansiering av tiltak

Det er ikke gitt at tiltak i verneområder etter ekstremvær finansieres over Miljødirektoratets budsjettposter. Samfinansiering med andre aktører kan i særlige tilfeller være et alternativ. I slike tilfeller og når staten v/Miljødirektoratet er grunneier, ønsker vi at det tas kontakt med verneområdeseksjonen i direktoratet for dialog.

Informasjon

Ekstremvær resulterer ofte i massivt vindfall, gjenstander på avveie og skader på anlegg og infrastruktur. Det oppstår et stort informasjonsbehov i befolkningen, og det er viktig at forvaltningsmyndigheten prioriterer informasjon til brukerne av de berørte verneområdene. Det er naturlig at forvaltningsmyndigheten informerer om ulike tema, som for eksempel om verdien av død ved i økosystemet, slik at forståelsen for at døde trær ligger igjen i verneområdet øker.

Det er ulike måter å informere på, men enkle skilt ved innfallsporter eller andre strategiske steder, kan være et godt strakstiltak. Til slik akutt informasjon kan forvaltningsmyndighetene sette opp "varsomhetsplakat", se designmanualen for Norges nasjonalparker. Utover dette er det viktig med god informasjon på hjemmesidene til forvaltningsmyndighetene.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Terje Qvam
seksjonsleder

Gunnar Kjærstad
fagdirektør

ST 28/25 Eventuelt